



T.C

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doktora Tezi

**ADİL YARGILANMA HAKKI ÇERÇEVESİNDE CEZA
MUHAKEMESİ HUKUKUNDA SERİ MUHAKEME USULÜ**

Metin KAPLAN

20904103

Danışman

Prof. Dr. Fazıl Hüsnu Erdem

Diyarbakır 2024

T.C

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doktora Tezi

**ADİL YARGILANMA HAKKI ÇERÇEVESİNDE CEZA
MUHAKEMESİ HUKUKUNDA SERİ MUHAKEME USULÜ**

Metin Kaplan

20904103

Danışman

Prof. Dr. Fazıl Hüsnü Erdem

Diyarbakır 2024

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

....../....../.....

Metin KAPLAN

ÖN SÖZ

7188 sayılı yasa ile birlikte hukuk sistemimize giren Seri Muhakeme Usulü, yargılama süreçlerini kısaltan, mahkemelerin iş yüklerini azaltan, kişilerin makul sürede yargılanma haklarını koruyan ve bu usulün uygulanma süreci sonunda faile verilecek cezada hatırı sayılır bir indirim öngören bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kurumun uygulanmasıyla birlikte muhakeme hukukunun temel ilkeleri arasında yer alan yüz yüzelik, davasız yargılama olmaz ilkesi, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı gibi hakların uygulanmadığını ya da sınırlandığını görmekteyiz. Çalışmamızda öncelikli olarak Seri Muhakeme Usulü kavramının açıklaması, seri muhakeme kurumun hukuki niteliği, seri muhakeme kurumun şartları, seri muhakeme usulünün uygulanması konuları başlıklar halinde ele alınmıştır. Ayrıca, seri muhakeme kurumunun hukuki niteliği, seri muhakeme kurumunun şartları, seri muhakeme usulünün uygulanması konuları, gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince gerekse de Anayasa Mahkemesi kararları ışığında değerlendirilmiştir. Yine bu konuda eksik kalan yönler vurgulanmış özellikle seri muhakeme kurumuna benzer nitelik taşıyan diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile karşılaştırılarak ve güncel Yargıtay içtihatları ışığında, bu konular değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmamızda bu kurumun özellikle Almanya, Amerika ve Fransa gibi farklı hukuk rejimlerine sahip olan devletlerde düzenlenmiş olan kurumlarla karşılaştırılması yapılmış ve bu kurumlara göre, iç hukukumuzda uygulanan seri muhakeme usulünün olumlu ve olumsuz yanlarına dikkat çekilmiştir.

Bu çalışmamız sırasında gerek ulusal gerekse de uluslararası birçok kaynak taranmış ve bu taramalar sırasında bilimin gereklerini yerine getirmeye ve bilimin sınırları dışına çıkmamaya mümkün olduğunca riayet edilmeye çalışılmıştır. Özellikle uluslararası kaynakların çevirisi sırasında desteğinin eksik etmeyen değerli İngilizce hocam Luca Toni'ye ve Emre Ocak'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yine lise eğitimim sırasında tanımış olduğum ve bu tezin yazım sürecine kadar da her geçen gün dostluğunu daha yakından hissettiğim Öğr. Gör. Dr. Berçem Barut Bektaş'a bu tezin yazım sürecinde yapmış olduğu kılavuzluk ve akademik desteğinden ötürü sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kendisini lisans öğrenimimden itibaren tanıdığım ve akademik yaşamım boyunca desteğini her zaman hissettiğim gerek yüksek lisans sürecimde gerekse de doktora eğitim sürecimde danışmanım olan, her zaman için kendisine ulaşabildiğim, insani sıcaklığını, yaklaşımını, akademik perspektifini ve yaşamın her alanında sahip olduğu entelektüel birikimi fazlasıyla hissettiren ve bunları benden esirgemeyen değerli hocam, Sayın Prof. Dr. Fazıl Hüsnü Erdem'e, doktora eğitim sürecimde akademik konulardaki kılavuzluğundan ve yol göstericiliğinden dolayı değerli hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet Burak Buluttekin'e, yine doktora sürecim boyunca akademik ve insani desteğini bu çalışmanın yazılış süreci boyunca yakından hissettiğim Sayın Arş. Gör. Dr. Ekrem Benzer'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Gerek eğitim hayatımda elde ettiğim kazanımlarda gerekse de iş hayatımda elde ettiğim başarılarda her an yanımda olan, desteğini bir an olsun eksik etmeyen ve çalışmanın ve eğitimin sonu olmayacağı fikrini bana vererek doktora sürecime kadar eğitim hayatımı devam ettirmem de sonsuz katkısı olan değerli anneme yine doktora sürecimde tanıdığım ve bu sürecin sonuna doğru yaşamımı birleştirdiğim ve yol arkadaşım değerli eşim Elif Büşra Akkuş Kaplan'a, bu süreçte yaşadığım stresi ve sıkıntıları ortaklaştırıp her zaman yanımda olmasından dolayı minnettarım.

Ülkemizin banisi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün söylediği Kalem'in Kılıçtan Keskin olduğu fikri ve inancıyla sonsuz sevgi, saygı ve minnet ile....

Metin KAPLAN

DIYABAKIR 2024

ÖZET

24/10/2019 tarih 30928 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 3.maddesi ile mülga Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesinin yeniden düzenlenmesi ile hukuk sistemimize giren Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü, yargılama süreçlerini kısaltmak, mahkemelerin iş yüklerini azaltarak daha nitelikli dosyalarla daha fazla ilgilenmelerini sağlamak ve mahkemelerin artan iş yoğunluklarının azaltmak amacıyla hukukumuzda giren bir alternatif çözüm yoludur. Bu kurumun hem usul hukukuyla ilgili süreçler içermesi hem de yapılacak yargılama sonucunda fail hakkında verilecek cezada belirli bir oranda indirim öngörmesi nedeniyle karma nitelikli bir kurum olduğu anlaşılmaktadır. Bu kurumun yargılamanın asli muhataplarından olan failler bakımından uygulanmasının getirileri kadar götürülerinin de olduğu bir gerçekliktir. Bu kurumun uygulanması neticesinde failin, yüz yüzelik, davasız yargılama olmaz ilkesi, aleni yargılama hakkı, mahkemelerin vicdani kanaatlerine göre karar vermesi gibi birçok temel yargılama ve adil yargılanma haklarından feragat etmesi gerekmektedir. Bu feragatin seri muhakeme usulünün götürüleri olduğunu ifade etmemiz gerekirken seri muhakeme usulünün uygulanacak olması neticesinde fail hakkında savcılık tarafından belirlenen cezada yarı oranında indirim yapılarak ceza tayin edilecek olması bu kurumun getirileri arasında yer almaktadır. Bu çalışmada Türk Hukuk Sistemine 7188 sayılı yasa ile birlikte giren Seri muhakeme kurumunun uygulamada ve teorikte yarattığı problemlere ve gerek fail gerekse de kamusal açıdan sağladığı faydalara uygulamadan ve doktrinde yapılan çalışmalar vasıtasıyla değinilmiştir. Yine bu kurumun uluslararası alanda uygulamalarına karşılaştırmalı hukuktan yararlanılarak bakılmış ve özellikle bu kurumun adil yargılanma hakkı kapsamında detaylı karşılaştırması ve incelenmesi, AİHM içtihatları ve uygulamaları dikkate alınarak yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Seri Muhakeme Usulü, Adil Yargılanma Hakkı, Hak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Alternatif Çözüm Yolları.

ABSTRACT

24/10/2019 dated 30928 published in the Official Gazette numbered 7188 which entered into force regarding Amendment to the Criminal Procedure Law and Certain Laws Article 3 of the Code of Criminal Procedure Act 250. serial Procedure in Criminal Procedure Law, which enters our legal system with the reorganization of the article, to shorten the judicial processes, it is an alternative solution that enters into our law in order to reduce workloads for courts and to provide them with greater interest in more qualified files and to reduce the increasing labor densities of the courts. It is understood that this institution is a mixed-qualified institution because it contains processes related to procedural law and as a result of the trial, it foresees a certain amount of discount on the penalty to be given about the perpetrator. It is a reality that the implementation of this institution in terms of the perpetrators, who are the main interlocutors of the trial, is as much a reality as the returns. As a result of the implementation of this institution, the perpetrator must renounce many basic rights of trial and fair trial, such as face-to-face, non-judgment principle, right to judge publicly, decision of the courts according to their conscientious convictions. While we should state that this waiver is the lump of the serial procedure, the fact that the serial reasoning procedure will be applied and the penalty will be determined by the half of the penalty determined by the prosecution as a result of the fact that this institution will be among the returns of this institution receives. In this study, the problems created by the Serial reasoning institution, which entered into Turkish Law System with the law numbered 7188, in practice and theory, and the benefits it provides from both the perpetrator and the public point of view were addressed through the work done in practice and doctrine. Again, the applications of this institution in the international arena were taken into consideration by using comparative law and in particular the detailed comparison and examination of this institution within the scope of the right to a fair trial was made by taking into account the ECHR jurisprudences and practices.

Key Words

Serial Procedure, Right to Fair Trial, Right, European Court of Human Rights, Alternative Solutions.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa no.
ÖN SÖZ	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR	X
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
SERİ MUHAKEME USULÜ	5
1.1.GENEL OLARAK.....	5
1.2. SERİ MUHAKEME KURUMUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	7
1.3.SERİ MUHAKEME KURUMUNUN UYGULANMA KOŞULLARI.....	14
1.3.1.Genel Olarak.....	14
1.3.2. Soruşturması Yürütülen Suçun Kanun Koyucu Tarafından Seri Muhakeme Usulüne Tabi Kılınması	15
1.3.3. Soruşturması Yürütülen Suça İlişkin Olarak Soruşturma Savcısının Topladığı Delillerle Yeterli Şüpheyne Ulaşmış Olması.....	22
1.3.4. Soruşturması Yürütülen Suça İlişkin Olarak Soruşturma Savcısının Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesine Karar Vermemiş Olması.....	24
1.3.5. Şüpheliye Ulaşılmış Olması	25
1.3.6. Seri Muhakeme Tabi Suçların İştirak Halinde İşlenmesi Durumunda Suç Ortaklarından Tümünün Seri Muhakeme Usulünün Uygulanmasına Rıza Göstermesi	28
1.3.7. Seri Muhakemeye Tabi Olan Suç Bakımından Muhakeme Şartının	

Gerçekleşmiş Olması	30
1.3.8. Akıl Hastalığı, Yaş Küçüklüğü, Sağır ve Dilsizlik Hallerinden Birinin Bulunmaması Şartı	31
1.3.8.1.Akıl Hastalığı.....	31
1.3.8.2.Yaş Küçüklüğü	32
1.3.8.3. Sağır ve Dilsizlik	32
1.3.8.4. Değerlendirme	33
1.4.SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI	35
1.4.1.Genel Olarak	35
1.4.2.Seri Muhakeme Usulünün Bilgilendirme Aşaması	37
1.4.3. Seri Muhakeme Usulünde Yaptırımın Belirlenmesi Aşaması.....	40
1.4.3.1.Genel Olarak.....	40
1.4.3.2. Yaptırımın Belirlenirken Cumhuriyet Savcısının TCK'nın 61/1.maddesi ile Bağlı Oluşu	42
1.4.3.3. Yaptırımın Seçenek Yaptırımlara Çevrilmesi Veya Diğer Alternatif Kurumların Uygulanması.....	46
1.4.4.Seri Muhakeme Usulünde Teklif Aşaması	53
1.4.4.1.Genel Olarak.....	53
1.4.4.2.Seri Muhakeme Usulünde Teklif İçin Davet ve Teklif Aşaması.....	54
1.4.4.3.Seri Muhakeme Usulünde Teklifin Segbis veya İstinabe Yoluyla Yapılması	57
1.4.4.4.Seri Muhakeme Usulünde Teklif Aşamasında Müdafî Görevlendirilmesi	58
1.4.4.5.Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Teklifin Reddi ve Kabulü Hallerinde Yapılacaklar	61
1.4.5.Seri Muhakeme Usulünde Talep Aşaması.....	62

1.4.6.Seri Muhakeme Usulünde İnceleme Aşaması	65
1.4.6.1.Genel Olarak	65
1.4.6.2.Talepnamenin İadesi	71
1.4.6.3.Talepnamenin Reddedilmesi	74
1.4.6.4.Talepnamenin Kabul Edilmesi ve Hüküm Kurulması.....	78
1.4.7.Seri Muhakeme Usulünde Kanun Yolu Safhası	81
1.5.SERİ MUHAKEME USULÜYLE İLGİLİ BELGE VE BEYANLARA ÖZGÜ DELİL DEĞERLENDİRME YASAĞI.....	87
1.6. SERİ MUHAKEME USULÜ VE SUÇLARIN İÇTİMAI.....	89
1.6.1.Seri Muhakeme Usulü ve Bileşik Suç	89
1.6.2.Seri Muhakeme Usulü ve Zincirleme Suç	89
1.6.3.Seri Muhakeme Usulü ve Fikri İctima.....	91
İKİNCİ BÖLÜM.....	93
TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA SERİ MUHAKEME USULÜNE BENZER KURUMLAR VE BU KURUMLARLA İLGİLİ YARGISAL KARARLAR....	93
2.1.GENEL OLARAK.....	93
2.2.TÜRK CEZA HUKUKU SİSTEMİNDE YER ALAN SERİ MUHAKEME USULÜ BENZERİ KURUMLAR.....	94
2.2.1. 1412 Sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununda Düzenlenen Sulh Ceza Hakiminin Ceza Kararnamesi	94
2.2.2. 7188 Sayılı Yasa İle Birlikte Hukukumuzda Giren Basit Yargılama Usulü	97
2.2.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi.....	101
2.2.4. Önödeme.....	106
2.2.5. Uzlaşma	110
2.3.DÜNYADA SERİ MUHAKEME USULÜNE BENZER KURUMLAR	116

2.3.1.Alman Ceza Hukukunda Düzenlenen Benzer Kurumlar	116
2.3.2. İsviçre Ceza Hukukunda Düzenlenen Benzer Kurumlar	122
2.3.3. Fransız Ceza Hukukunda Düzenlenen Benzer Kurumlar	125
2.3.4. İsveç Ceza Hukukunda Düzenlenen Benzer Kurumlar	130
2.3.5. Amerikan Ceza Hukukunda Yer Alan Savcı-Sanık Pazarlığı (Plea Bargaining).....	132
2.3.6.İtalya Ceza Hukukunda Tarafların Talebi Üzerine Cezanın Belirlenmesi Kurumu(Patteggiamento).....	137
2.4.ULUSAL VE ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARINDA SERİ MUHAKEME USULÜ	143
2.4.1.Genel Olarak	143
2.4.2.Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM) Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulü	144
2.4.3.Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Bu Mahkemenin Seri Muhakeme Usulüne Bakışı	150
2.4.4. Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulü.....	153
2.4.5. Yargıtay Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulü	159
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	164
ADİL YARGILANMA HAKKI VE SERİ MUHAKEME KURUMUNUN ADİL YARGILANMA HAKKI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ ..	164
3.1.GENEL OLARAK.....	164
3.2.ADİL YARGILANMA HAKKI.....	166
3.2.1.Genel Olarak	166
3.2.2. Adil Yargılanma Hakkının Özellikleri	169
3.2.3.Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Güvence Altına Alınan Haklar...	174
3.2.3.1.Bağımsız ve Tarafsız Bir Mahkeme Huzurunda Yargılanma Hakkı..	176

3.2.3.2.Kanunla Kurulmuş Bir Mahkeme Huzurunda Yargılanma Hakkı	183
3.2.3.3.Makul Sürede Yargılanma Hakkı	187
3.2.3.4.Aleni Duruşmada Yargılanma Hakkı	192
3.2.3.5.Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkı.....	197
3.2.3.6.Masumiyet Karinesinden Yararlanma Hakkı	202
3.2.3.7.Sözleşme Kapsamında Güvence Altına Alınan Diğer Alt Haklar.....	206
SONUÇ	208
KAYNAKÇA.....	214



KISALTMALAR

AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AIHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
CD	Ceza Dairesi
CMK.	Ceza Muhakemesi Kanunu
HAGB	Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
HSK	Hakimler ve Savcılar Kurulu
SEGBİS	Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi
TCK	Türk Ceza Kanunu
UCM	Uluslararası Ceza Mahkemesi
YCGK	Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

24/10/2019 tarih 30928 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 3.maddesi ile mülga Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesinin yeniden düzenlenmesi ile hukuk sistemimize giren Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü gerek maddi hukuk gerekse de usul hukukunu ilgilendiren bir kurumdur. Bu noktada karma bir nitelik taşıması nedeniyle birçok yönden incelenme ihtiyacı hissedilmektedir.

Seri muhakeme usulünde savcılık makamı suç şüphesi ile başladığı soruşturma evresinde toplamış olduğu deliller ile yeterli şüpheyne ulaşır ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermezse suçlamaya konu olan suçun seri muhakeme usulüne tabi olması durumunda soruşturmayı seri muhakeme usulü hükümlerine göre sürdürmek zorundadır. Bu noktada seri muhakeme usulünün uygulanmasının kanun koyucu tarafından bazı şartlara tabi tutulduğunu ve yalnızca kanun koyucu tarafından seri muhakeme usulüne tabi olduğu anlaşılan suçlar bakımından seri muhakeme usulünün uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Tabi burada seri muhakeme usulünün uygulanabileceği suçlarda kanun koyucunun hangi kriterleri belirlediği ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin(AİHM) bu konuda yaklaşımının dikkate alınıp alınmadığı konusu oldukça tartışmalıdır. Bu çalışmamızda bu tartışmalar ışığında kurumun adil yargılanma hakkı noktasındaki eksik yönlerine vurgu yapılacaktır.

Seri muhakeme usulünün uygulanması ile beraber seri muhakeme usulünde yer alan ve hakkında soruşturma yürütölen şüphelinin bazı güvencelerden feragat etmesi gerektiği bunun sonucunda da feragatinin karşılığı olarak savcılıkça belirlenen cezada belirli bir oranda indirim ile ödüllendirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu feragat ve ödöl dengesinin adil yargılanma hakkı noktasında ne gibi sonuçlarının olduğu bu çalışmamızda kapsamlı bir şekilde ele alınacak özellikle uygulamada yaşanan sıkıntılar dile getirilecektir.

Kanun koyucunun söz konusu kurumu hukuk dünyamıza kazandırırken kişilerin makul sürede yargılanma haklarını ve usul ekonomisi ilkelerini öncelikle gözettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Tabi bu kurumun uygulanması sırasında yüz yüzelik, alenilik, sözlölük ve bağımsız ve tarafsız mahkeme huzurunda yargılanma

ilkeleri gibi birçok temel adil yargılanma hakkından da vazgeçildiğini ifade etmememiz gerekir.

Bakıldığı zaman seri muhakeme usulüyle özellikle artan iş yoğunluğu ve giderek daha fazlalaşan dosya sayısının mahkemeleri çalışamaz hale getirmesinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Son yıllarda toplumsal anlamda artan suç sayısı ile beraber savcılıklardaki ve mahkemelerdeki dosya sayılarında gözle görülür bir artış olduğu bir gerçektir. Bu noktada kanun koyucunun seri muhakeme usulü ile özellikle mahkemelerin artan iş yoğunluklarının azaltılması ve mahkemelerin daha nitelikli ve toplumsal anlamda daha önem arz eden suçlarla ilgilenmesinin sağlanması, bu kurumun hukuk dünyamıza kazandırılmasının en temel gayeleri gibi görünmektedir. Tabi bu kurumun yargısal süreçleri kısaltma ve ceza dosyalarının mahkemelerce belirli bir süre harcamadan savcılıkların aktif rolüyle çözümlenmesinin hukuken olumlu sonuçları kadar yargısal anlamda birtakım haklardan feragat edilmesi gerektiği gerçeği gibi olumsuz yönleri de bulunmaktadır.

Bu çalışmamızda özellikle adil yargılanma hakkı kapsamında kalan yüz yüzelik, doğrudanlık, sözlülük, tabi hakim ilkesi, aleni duruşmada yargılanma ve davasız yargılama olmaz ilkesi gibi birçok hak bakımından seri muhakeme usulü değerlendirilecektir. Geciken adalet, adalet değildir ancak adaletin de süreye feda edilmemesi gerektiği bir gerçekliktir. Seri muhakeme kurumunun hukuk sistemimize getirdikleri ile götördüklerinin detaylı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmamızda bu analiz hedeflenmektedir.

Çalışmamızın konusu olan Seri muhakeme usulünün bizdeki düzenleniş şeklinin tam olarak anlaşılabilmesi ve eksikliklerinin tespit edilebilmesi bakımından özellikle Kara Avrupa ülkelerindeki benzer kurumların düzenleniş şekillerine bakılması gerekmektedir. Bu noktada Kara Avrupa hukuk sistemi içerisinde bulunan devletlerden Almanya, İtalya, İsveç, İsviçre ve Fransa gibi ülkelerde iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulüne benzer kurumlar yine çalışmamızda ele alınacaktır. Çalışmamızda pazarlık sisteminin Anglo-Sakson hukuk sisteminde en bilinen formu olan Amerikan pazarlık sistemine de sağlıklı karşılaştırma yapılabilmesi için değinilecektir. Bakıldığı zaman iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulü kurumunun, uluslararası anlamda benzerlerinden özellikle yaptırım türleri,

şüphelinin suçlamayı ikrarı ve yasa yolu noktasında farklılıklara sahip olduğunu ifade etmemiz gerekir.

İç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünde, bu usule tabi olan suçların tahdiden sayıldığını, diğer ülkelerden farklı olarak kanun metninde suçlar bakımından kanun koyucu tarafından belirlenen yaptırımların bir sınırlama sebebi olarak kabul edilmediğini ifade etmemiz gerekir. Örneğin Fransa’da sadece adli para cezası veya sadece güvenlik tedbirine hükmedilebilecek suçlar bakımından ceza kararnamesi düzenlenebilmesi mümkün olup hapis cezasına tabi olan suçlar bakımından ceza kararnamesi düzenlenemeyecektir. Bizim hukukumuzdaki seri muhakeme kurumunda ise, suç bazında bir değerlendirme yapılmış olup suç için para cezası veya hapis cezası ayrımı yapılmamıştır. Yine örneğin İsveç’te uygulanan ceza kararnamesinde, şüpheli hakkında kararname düzenlenebilmesi için şüphelinin suçlamayı kabulü aranmaktadır. Bizde ise, seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için şüphelinin suçlamayı kabulü yani ikrarı aranmamakta olup sadece seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi kurumun uygulanması açısından yeterli olarak kabul edilmiştir.

İç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünün diğer ülkelerdeki benzer kurumlardan belli başlı farklılıklarının olduğu bir gerçek olup bu farklılığın temelinde ülkelerin kabul etmiş olduğu ceza muhakemesi sistemlerinin ve ilkelerinin farklılaşması olduğunu ifade etmemiz gerekir. Örneğin İsveç Hukukundan farklı olarak iç hukukumuzdaki seri muhakeme usulünde şüphelinin ikrarının aranmamasında, bizde seri muhakeme usulüne geçilebilmesi için iddia konusu suç bakımından soruşturma yürütülmesi ve bu soruşturma sonucunda elde edilen delillerle şüpheli hakkında dava açmaya olanak tanıyacak şekilde yeterli şüphe oluşturan delillerin toplanması gerekmektedir. Ayrıca kanun koyucunun ikrarı bir şart olarak kabul etmemesinin altında suçların ve cezaların şahsiliği ilkesi ile suç üstlenme gibi ülkemizde sıklıkla karşılaşılan olumsuzlukların varlığının dikkate alındığını ifade etmemiz gerekir.

Mevcut kaynakların değerlendirilmesi, raporların analiz edilerek veriler çıkartılması ve bu verilerin yorumlanması tezimizde dikkate aldığımız yöntemlerdir. Bu noktada uluslararası sözleşmeler, anayasalar, kanunlar, internet kaynakları ve

yargısal içtihatlar taranmıştır. Tezimiz 3 bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Bu bölümler şunlardır: Birinci Bölüm: Seri Muhakeme Usulü kavramının açıklanması, seri muhakeme kurumunun hukuki niteliği, seri muhakeme kurumunun şartları, seri muhakeme usulünün uygulanması, seri muhakeme usulüne ilişkin belge ve beyanlara özgü delil değerlendirme yasağı, Seri muhakeme usulü ve suçların ictimai konuları İkinci Bölüm: Karşılaştırmalı hukukta seri muhakeme usulü ile uluslararası mahkeme kararları ışığında seri muhakeme usulü konuları Üçüncü Bölüm: Adil Yargılanma Hakkı kapsamında yer alan haklar ile seri muhakeme kurumunun bu haklarla birlikte değerlendirilmesi konuları ele alınmıştır. Tezimizin sonuç bölümünde ise bazı tespit ve öneriler sunulmuştur.



BİRİNCİ BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜ

1.1.GENEL OLARAK

Seri muhakeme usulü, 24/10/2019 tarih 30928 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 3.maddesi ile mülga Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesinin yeniden düzenlenmesi ile hukuk sistemimize girmiştir. Bu kurumun hukuk sistemimize kazandırılmasının başlıca amacının, mahkemelerin artan iş yükü, bu iş yükünün kapsam ve nitelik olarak nispeten daha ağır suçların yargılama süreçlerini uzatması, Anayasa Mahkemesine bireysel başvurularda ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurularda özellikle makul sürede yargılanma hakkı konularında ciddi bir artış yaşanması, bazı suçlar bakımından yargısal süreçlerin uzamasının toplumda yarattığı infialin ve gösterilen tepkilerin etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Seri muhakeme usulüyle birlikte yargılanan kişilerin yargısal süreçler kapsamında makul sürede yargılanma haklarının güvence altına alınması ve yargılamaların hızlı bir şekilde yapılması amaçlanmaktadır. Bu usulün uygulanmasıyla birlikte özellikle ilk derece ve kanun yolu mercilerinin iş yoğunluklarının azaltılmak istendiği açıktır. Bu noktada kapsam ve nitelik bakımından kısa sürede sonuçlanması gereken davaların, mahkemelerde aylarca hatta çoğu zaman karşılaşıldığı üzere yıllarca süren yargılamaların önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Bakıldığı zaman Adalet Bakanlığı istatistiklerine¹ göre seri muhakeme usulünün yürürlüğe girdiği 24/10/2019 tarihi itibariyle ilk derece ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlarla ilgili kovuşturma aşamasında olan dosya sayısı 3.110.371 olarak hesaplanmış olup bunlardan 1.757.759 tanesi karara bağlanmıştır. 2019 yılı itibariyle o yıl için derdest olan dosyaların karara bağlanma oranının %56,5 olduğunu bir önceki yıla göre dosya sayısının %86 arttığını görmekteyiz. Mahkemelerce 2019 yılında toplamda 1.757.759 dosya için karara çıkıldığı halde ancak toplam dosya sayısının %56,5’i kadar dosyanın

¹Söz konusu istatistikler için bakınız: <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211427211062020170359HizmeteOzel-2019-bask%C4%B1-%C4%B0SA.pdf>, Erişim Tarihi:28.09.2022.

karara çıktığını anlamaktayız. Seri muhakeme kurumunun yürürlüğe girdiği tarihten 1 yıl önceki istatistiklere² bakıldığında ise, 2018 yılında ilk derece ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlarla ilgili kovuşturma aşamasında olan dosya sayısı 2.931.573'tür. Söz konusu istatistiklere göre 2019 yılında ceza mahkemelerinin dosya sayısının 2018 yılına göre 178.798 arttığı görülmektedir. Söz konusu sayılarına bakıldığı zaman seri muhakeme kurumu gibi alternatif çözüm yöntemlerinin hayata geçirilmesinin mahkemelerin iş yoğunluklarının azaltılması için zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

Seri muhakeme usulünde savcılık makamı, suç şüphesi ile başladığı soruşturma evresinde toplamış olduğu deliller ile yeterli şüpheyne ulaşır ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermezse suçlamaya konu olan suçun seri muhakeme usulüne tabi olması durumunda soruşturmayı seri muhakeme usulü hükümlerine göre sürdürmek zorundadır. Yine savcılık tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması neticesinde savcı tarafından hazırlanan taleptenamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkemelerin de aynı gün seri muhakeme usulüne konu olarak savcılıkça hazırlanan taleptenameye bağılı olarak karar vermek zorunda olmasıyla bu amaca uygun düzenlemeler yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu kurumun uygulanması sırasında yüz yüzelik, alenilik, sözlülük ve bağımsız ve tarafsız mahkeme huzurunda yargılanma ilkeleri gibi birçok temel adil yargılanma hakkından da vazgeçildiğini ifade etmememiz gerekir. Ancak demokratik birçok devlette gözlendiğı üzere, mahkemelerin iş yükünün fazlalığı, modern ceza muhakemesinin birçok temel ilkesine istisna getirilerek, bu tür alternatif cezai uyuşmazlık çözüm yollarının ihdasını zorunlu kılmaktadır³. Kapsam ve nitelik bakımından basit olarak değeriendirilen suçların, muhakeme süreçlerinin kısaltılması sadece mahkemelerin iş yoğunluklarının azaltılmasına hizmet etmeyecek olup aynı zaman da bir suçun işlenmesiyle bozulan kamusal düzenin sağlanması süreci de hızlanacaktır.

²Söz konusu istatistikler için bakınız: https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1792019103654adalet_ist_2018.pdf, Erişim Tarihi:28.09.2022.

³ Hakan Karakehya, Asuman İnce Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s.18.

Seri muhakeme usulüyle ilgili olarak meclise sunulan kanun teklifiyle ilgili raporda⁴, şüphelinin daha az bir yaptırım beklentisiyle bu usulün uygulanmasını kabul etmesiyle başlamakta olup bir tarafta savcılık diğer tarafta şüpheli arasındaki pazarlık sürecinin, karar merci olan mahkemelerin denetimini konu alan bir süreci ifade ettiği belirtilmiştir. Yine söz konusu raporda, Kıta Avrupası hukuk sistemi içinde Fransa, İtalya, Almanya ve Romanya gibi ülkelerde modellenen bu yeni usulün, şüphelinin usulün uygulanmasını kabul etmesine sonuç bağladığı aynı şekilde bu usulün belirli bir önem derecesinin altındaki suçlarda muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılmasını ve kısaltılmasını, işlenen suçlara kısa süre içinde etkili ve orantılı bir karşılık verilerek bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanmasını amaçlamakta olduğu belirtilmiştir.

Seri muhakeme usulünde savcılık makamı, suç şüphesi ile başladığı soruşturma evresinde toplamış olduğu deliller ile yeterli şüpheyi ulaşıp ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermezse suçlamaya konu olan suçun seri muhakeme usulüne tabi olması durumunda soruşturmayı seri muhakeme usulü hükümlerine göre sürdürmek zorundadır. Bu noktada savcılık makamının neden kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermediğini belirterek seri muhakeme usulünü teklif etmelidir. Yani soruşturma dosyasında kamu davasının açılmasının ertelenme nedenine ilişkin bir karar bulunmalıdır⁵. Bu noktada seri muhakeme usulünün uygulanmasının kanun koyucu tarafından bazı şartlara tabi tutulduğunu ve yalnızca kanun koyucu tarafından seri muhakeme usulüne tabi olduğu anlaşılan suçlar bakımından seri muhakeme usulünün uygulanabileceği anlaşılmaktadır.

1.2. SERİ MUHAKEME KURUMUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ

Seri muhakeme usulü, ceza muhakemesi açısından yeni ve kendine has özellikleri olan bir kurumdur. Seri muhakeme isminin seçilmesinde; seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin soruşturma ve kovuşturma evresinde uygulanabilen usuller olmasından hareket eden kanun koyucunun, bu fark nedeniyle muhakeme ve

⁴ <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, Erişim Tarihi: 28.09.2022.

⁵ Nur Centel, Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.s.621

yargılama terimlerini tercih ettiği görölmektedir. Her ne kadar muhakeme kavramı yargılamayı da içine alan bir terim olarak kullanılsa da henüz soruşturma aşamasında başvurulmuş bir usul olması nedeniyle seri muhakeme deyişini tercih edilmiştir⁶.

Seri muhakeme usulü, soruşturma evresi dediğimiz bir suç şüphesinin ortaya çıkmasından sonra savcı tarafından suçla konu olan delillerin, savcı ve yardımcısı kolluk tarafından toplanmasını konu edinen evrede, savcı ile suçun şüphelisi tarafından yapılan pazarlık neticesinde savcı tarafından hazırlanacak talepten mahkemeye sunulması ve mahkeme tarafından aynı gün yapılacak olan talepten bağli bir yargılama sonucunda, şüphelinin yargılamasının sona ermesine konu olan bir kurumdur⁷. Bir diğeri tanımla, cumhuriyet savcısının yasada öngörölen suçlarda şüphelinin müdafii huzurunda onayını aldıktan sonra yaptırımını belirlediğı ve mahkemeden bu yaptırımını hüküm şekline dönüştürmesini talep ettiğı özel bir muhakeme usulüdür⁸. Bu kurumun uygulanabilmesi için savcının kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermemesi gerekmektedir. Şayet savcılık, iddia konusu suçla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verirse, seri muhakeme usulü uygulanmayacaktır. Kamu davasının ertelenmesi kurumu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun⁹ 171/2.maddesinde düzenlenmiş olup savcı tarafından yürütölen soruşturmaya konu olan suç için öngörölen cezanın üst sınırının üç yıl veya daha az süreli hapis cezası olması ve atılı suç bakımından savcılığın yeterli şüpheyi ulaşması durumunda uygulanabilecek olan bir alternatif soruşturmadan sonuç çıkarılmasına konu olan ve soruşturmayı dava açmadan neticelendiren bir kurumdur.

31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlöğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğı’nin 5/2.maddesinde belirtildiğı gibi seri muhakeme usulü, kanun koyucu tarafından tahdidi olarak sayılan ve nispeten diğeri suçlara göre ceza miktarı daha az olan suçlar bakımından düzenlenen özel bir muhakeme kurumudur. Kanun koyucu tarafından bu usule tabi kılınan suçlar bakımından diğeri şartların da yerine gelmesi durumunda, seri muhakeme usulünün uygulanması zorunludur¹⁰. Yine söz konusu yönetmeliğinin 5/10.maddesinde belirtildiğı

⁶ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.24

⁷ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.24

⁸ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.619.

⁹ Ceza Muhakemesi Kanunu, **T.C. Resmî Gazete**, 25673, 17/12/2004.

¹⁰ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.

gibi bu zorunluluk denenmeden yani seri muhakeme usulüne ilişkin pazarlığa savcılık tarafından başvurulmadan hazırlanan iddianamenin mahkeme tarafından iadesi zorunludur. Bu noktada seri muhakeme usulü denenmeden soruşturma evresinin bitirilemeyecektir. Bu haliyle seri muhakeme usulünün bir muhakeme şartı olduğunu yani seri muhakeme kurumuna başvurulmadan diğer muhakeme evrelerine geçilemeyeceğini söylememiz gerekir.

Bu noktada ortaya çıkabilecek olan bir sorunun dava açılmasından sonra iddia konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi veya savcılık tarafından seri muhakemeye tabi olan bir suçla ilgili olarak seri muhakeme yoluna başvurulmadan hazırlanan ve mahkemesi tarafından iade edilmesi unutulmuş dosyaların akıbetinin ne olacağı sorundur. Bu konuda kanun koyucunun seri muhakeme özelinde bir düzenleme yapmadığı anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun seri muhakemeye benzer nitelik taşıyan 5237 sayılı TCK'nın 75.maddesinde düzenlenen önödeme ve 5271 sayılı CMK'nın 253 vd. maddelerinde düzenlenen uzlaşma kurumlarında, iddia konusu suçun önödeme veya uzlaşmaya tabi olması durumunda nasıl hareket edileceği ile ilgili düzenlemeler yapıldığı bilinmektedir.

Seri muhakeme usulünde, kanun koyucunun böyle bir düzenleme yapmamasının bu konuda bir boşluk oluşturduğu düşünülmüş olsa bile seri muhakeme kurumunun, niteliği itibarıyla bir muhakeme şartı olduğu yani söz konusu şart tamamlanmadan yargılamanın diğer evrelerine geçilebilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin savcılık tarafından 6136 sayılı yasanın 13/2.maddesine muhalefet suçundan kamu davası açılmış akabinde mahkemece kovuşturma evresinde atılı suçun vasfının değiştiğine kanaat getirilerek atılı suçun seri muhakeme kapsamında değerlendirilen aynı yasanın 13/1.maddesine muhalefet niteliği taşıdığına kanaat getirsin. Böyle bir durumda mahkemenin atılı suçun seri muhakeme usulüne tabi olması ve seri muhakeme kurumunun da bir muhakeme şartı olması nedeniyle durma kararı vermesi ve dosyayı seri muhakeme suçlarını soruşturmakla görevli olan savcılığa göndermesi gerekmektedir. Savcılıkça seri muhakeme yolu başarıya ulaştırılırsa, durma kararı veren mahkemece dosyanın düşmesine karar verilmeli şayet seri muhakeme usulünde başarısız olunursa, söz konusu yargılama için yeniden esas numarası alınarak yargılamaya başlanmalıdır.

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için şüphelinin ikrarı veya pişmanlığı bir şart olarak kanun koyucu tarafından düzenlenmemiştir. Bu noktada suçlamayı inkâr eden ancak dosyadaki mevcut delil durumu itibarıyla hakkında yeterli şüphe olan şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi durumunda, seri muhakeme usulü uygulanabilir. Bu şekilde bu usulün uygulanmasının şüphelinin suçu kabulü ya da ikrarı koşuluna bağlanmadığı görülmektedir. Bu itibarla, seri muhakeme usulünün mutabakata dayalı bir yöntem olduğunu ancak müzakereye dayalı bir pazarlık yöntemi olmadığını söylemek mümkündür.¹¹.

Seri muhakeme usulü sonucunda savcı tarafından sübut olarak kabul edilen suçla ilgili hazırlanan talepten mahkeme tarafından onaylandıktan sonra genel yargılama sonucunda mahkemelerce verilen kararlar gibi bir mahkeme kararı niteliği taşımaktadır. Yine bu karar kesinleştikten sonra bu kararda yer alan mahkumiyet hükmüne bağlanan tüm sonuçların uygulanacağını ve bunun sabıkaya yansıtılacağını ifade etmemiz gerekir. Bu noktada, seri muhakeme usulü uygulanarak belirlenen ve mahkeme tarafından onaylandıktan sonra itiraz edilmeden kesinleşen kararların genel yargılama sonucunda verilen kararlardan etki ve sonuç bakımından farksız olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin seri muhakeme usulü uygulanarak erteleme kararı olmaksızın verilen hapis cezasının genel yargılama sonucunda verilen hapis cezalarıyla aynı infaz süreçlerine tabi olduğu görülmektedir. Verilen cezalar bakımından, genel yargılamadan seri muhakeme usulünün ayrılan tek yönü, savcılık tarafından hazırlanacak talepten belirlenen sonuç cezadan yarı oranında indirim yapılmasıdır.

Seri muhakeme kurumunun hukuki niteliğinin belirlenmesi açısından, bu kurumun bir maddi hukuk kurumunu yoksa muhakeme hukuku kurumunu olduğu noktası da oldukça önemlidir. Seri muhakeme kurumunun soruşturma aşamasında uygulanabilecek bir kurum olması ve bu kurumun uygulanması neticesinde savcılık tarafından hazırlanacak talepten mahkeme tarafından kabul edilmesinden sonra yargılamanın tamamlanacak olması nedeniyle bir usul hukuku kurumu olduğu akla gelebilir. Yine savcılık tarafından kanun koyucunun, seri muhakeme usulüne tabi kıldığı bir suç bakımından kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermemesi

¹¹ Hakan Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s.236.

durumunda seri muhakeme usulüne başvurmadan iddianame düzenleyememesi şayet bir iddianame düzenlemesi durumunda bunun bir iade sebebi olarak kabul edilmesi de bu kurumun bir muhakeme kurumu olduğu sonucunu desteklemektedir. Bunun yanı sıra, seri muhakeme kurumunun uygulanması neticesinde belirlenecek bir cezanın olması ve bu ceza üzerinden belirli indirim yapılması zorunluluğu bu kurumun maddi hukuk temelli olduğu düşüncesini de akla getirmektedir¹². Kanaatimizce, seri muhakeme kurumu, savcılık tarafından kamu davası açılmadan önce seri muhakemeye tabi bir suç bakımından belirli şartlar dahilinde başvurulması zorunlu olan ve ancak denenip başarısız olunması durumunda kamu davasının açılmasının mümkün olduğu bir kurum olması ve yargılamanın ilerletilmesi açısından mutlaka başvurulması zorunlu olan bir kurum olması nedeniyle hem bir ceza muhakemesi kurumu hem de seri muhakeme usulünün uygulanması neticesinde mahkemece kabul edilen talepten kesinleşip hükme dönüşerek ortaya çıkan cezai uyuşmazlığı kesin olarak çözmesi nedeniyle aynı zamanda bir maddi ceza hukuku kurumudur diye düşünmekteyiz. Bu noktada bu kurumun karma nitelikte bir kurum olduğunu ifade edebiliriz. Tabi bu kurumun sadece ceza muhakemesi kurumu olduğuna dair görüşlerde mevcuttur¹³.

7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulünün zaman bakımından uygulanması ile ilgili olarak, kanun koyucu, 7188 sayılı 31.maddesiyle sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa eklediği geçici maddede, seri muhakeme usulünün 01/01/2020 tarihi itibarıyla, kovuşturma evresine geçilmiş, karara bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalar bakımından uygulanamayacağını düzenlemiştir¹⁴. Bu geçici madde ile 01/01/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma aşamasında olan, karara bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalar bakımından seri muhakeme kurumu uygulanmayacaktı. Bu konuda Anayasa Mahkemesinin, 7188 sayılı yasanın 31.maddesi kapsamında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa eklediği geçici 5.maddesinin kısmen iptaline karar vermiştir.

¹² Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.237.

¹³ Elif Ildırar, **Seri Muhakeme Usulü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s.23. Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.237.

¹⁴ 7188 sayılı yasanın 31.maddesiyle 5271 sayılı CMK'ya eklenen geçici 2.maddeye bakınız. <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, Erişim Tarihi:11.10.2022.

Anayasa Mahkemesi 21/04/2022 tarih 2020/87 esas 2022/44 karar sayılı kararı ile 7188 sayılı yasanın 31.maddesi kapsamında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa eklediği geçici 5.maddesinde yer alan 01/01/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçmiş, karara bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalar bakımından seri muhakeme usulünün uygulanmayacağına dair hükmün “..kovuşturma evresine geçmiş, hükme bağlanmış..” kısmını iptal etmiştir. Bu kararla birlikte 01/01/2020 tarihinde henüz kesinleşmemiş seri muhakeme usulüne tabi olan tüm dosyalar için seri muhakeme usulünün uygulanacağını ifade etmemiz gerekir. Anayasa Mahkemesi bu kararının gerekçesinde, seri muhakeme usulünün belirlenen tarih itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş veya hükme bağlanmış dosyalar bakımından uygulanmayacağına dair düzenlemenin her ne kadar bir ceza muhakemesi kurumu olduğu kabul edilse de, yeni getirilen bir muhakeme kurumunun sırf uygulanmasından ötürü faile bir ceza indirimi şeklinde avantaj sağlama ihtimalinin bulunduğu hallerde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 7.maddesinin birinci fıkrasında öngörülen; “Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz” hükmünü dikkate alarak değerlendirme yapmıştır¹⁵. Kanaatimizce Anayasa Mahkemesinin bu kararı, seri muhakeme usulünün yukarıda da değindiğimiz gibi karma bir kurum olduğu düşüncemizi doğrulamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin bu kararının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *Scopolla/İtalya* Kararına benzediğini ifade etmemiz gerekir. Söz konusu kararda yüksek mahkemenin, cezada indirimine gidilmesine olanak verecek veya tamamen ceza verilmesini engelleyecek muhakeme hukuku normlarının, maddi ceza hukuku normu olarak kabul edilmesi gerektiğine dair içtihadı söz konusudur¹⁶. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihadından farklı olarak Anayasa Mahkemesinin söz konusu içtihadıyla, seri muhakeme usulü kuralının hem ceza muhakeme hukuku kurumu hem de maddi ceza hukuku kurumu olduğunu, bu tarz kurumların uygulanmasından sonra cezada indirimine gidilmesinin bu kurumları maddi ceza hukuku kurumu haline getirmeyeceğini kabul etmiştir.

¹⁵Anayasa Mahkemesi, 21.04.2022 T. 2020/87 E., 2022/44K.,<https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2022/08/20220802-3.pdf>, Erişim tarihi:11.10.2022.

¹⁶Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 17.09.2009 T. Büyük Daire No:10249/03, <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-94135>, Erişim Tarihi:11.10.2022.

Ancak Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında 7188 sayılı 31.maddesiyle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa eklediği geçici maddede, “.....kesinleşmiş dosyalar bakımından uygulanamayacağını...” şeklinde yer alan hükmü neden iptal etmediğini anlamak mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesinde yer alan ve 5237 sayılı TCK’nın 7/2.maddesinde “Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.” şeklinde düzenlenen lehe olan kanun hükümlerinin uygulanması gerektiğine dair maddi ceza hukuku kurumunun kesinleşmiş dosyalar bakımından da uygulanması gerekecektir. Bu noktada Yargıtay 15.Ceza Dairesi 2018/8276 esas 2018/8149 karar sayılı ilamında¹⁷ seri muhakeme kurumu gibi alternatif ceza muhakemesi kurumu olan ve Anayasa Mahkemesi kararında belirtildiği üzere karma nitelik taşıyan uzlaşma kurumuyla ilgili olarak “...5271 sayılı CMK’nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaşma, sadece sanığa değil aynı zamanda ve öncelikle, mağdurun zedelenen hukukunun düzeltilmesine hizmet amacı gütmesi ve biçimi itibariyle bir ceza yargılaması müessesesi olsa da, fail ile devlet ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi ceza hukukunu da ilgilendirmesi nedeniyle karma bir hukuki niteliğe haiz olduğundan, uzlaşma hükümlerinin yalnızca yürürlüğe girdikleri sıradaki işlem ve olaylar bakımından değil, TCK’nın 7/2. maddesi gözetilerek, sanık lehine olması halinde kesinleşmiş, infaz edilmekte ve hatta infaz edilmiş hükümlere de uygulanabileceği, nitekim, 5271 sayılı CMK’nın 253/4. maddesi gereğince kabul edip etmemekte tarafların iradesi esas alındığından ve aynı kanunun 254/2. maddesinde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def’aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine; edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde ise, sanık hakkında, CMK’nın 231’inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceğinin hükme bağlanmış olması nedeniyle, infaz edilen hükümlerde uzlaştırma yoluna gidilip de düşme kararı verildiğinde, 5352 sayılı Kanun’da belirtilen şartlara bakılmaksızın hüküm adli sicil ve arşiv kaydından silineceğinden, mahkumiyete bağlı bazı hak yoksunluklarına maruz kalmayacağı gibi sonrasında başka bir suç işlemesi halinde, tekrerrür, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasının seçenek

¹⁷ Söz konusu karar için bakınız: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi:11.10.2023.

yaptırımlara çevrilmesi veya erteleme gibi hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağını doğrudan etkileyeceği..” şeklinde karar vererek uzlaşma kurumunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla daha önce uygulanmayan ve infaz aşamasında olan dosyalar bakımından da uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Anayasa mahkemesinin söz konusu kararında yer alan seri muhakeme kurumunun karma nitelikte bir kurum olduğuna dair değerlendirmenin doğru olduğunu ancak kesinleşmiş dosyalar bakımından da bu kurumun karma nitelik taşıyan bir kurum olması nedeniyle aynı yönlü karar vermesi gerekmektedir.

1.3.SERİ MUHAKEME KURUMUNUN UYGULANMA KOŞULLARI

1.3.1.Genel Olarak

Seri Muhakeme Usulünün uygulanması için kanun koyucunun bazı şartlar aradığını ifade etmemiz gerekir. Bu kurumun 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesi ile 31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği” ile düzenlendiğini ve kapsam sınırının belirlendiğini anlaşılmaktadır.

Bu kurumun kanun koyucu tarafından 7188 sayılı yasa ile birlikte 5271 sayılı CMK’nın 250.maddesi içerisinde düzenlendiğini ifade etmiştik. Söz konusu kurumun düzenlenmiş olduğu madde metninin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlendiği yere bakıldığında, söz konusu kanun kitabının “*Özel Yargılama Usulleri*” başlıklı beşinci kitabının, “*Gaiplerim ve Kaçakların Yargılanması*”, “*Tüzel Kişilerin Soruşturmada ve Kovuşturmada Temsili, Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme Usulü*” başlıklı birinci kısmında “*Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme*” başlıklı dördüncü bölümde düzenlendiğini görmekteyiz¹⁸.

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için var olan şartların, soruşturması yürütülen suçun kanun koyucu tarafından seri muhakeme usulüne tabi kılınması, soruşturması yürütülen suça ilişkin olarak soruşturma savcısının topladığı delillerle yeterli şüpheyi ulaştırmış olması, soruşturması yürütülen suça ilişkin olarak soruşturma savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermemiş olması, hakkında soruşturma yürütülen kişiye yani şüpheliye ulaşılmış olması, iştirak halinde

¹⁸ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.240.

işlenen suçlarda söz konusu suçun seri muhakeme usulüne tabi olması durumunda şeriklerden yani suç ortaklarından tümünün seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza göstermesi, hakkında soruşturma yürütülen şüphelide yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik gibi durumların olmaması ve son olarak muhakeme şartının gerçekleşmiş olması gibi şartlar bulunmaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde, bu şartları başlık başlık ele alarak bilgiler vereceğiz.

1.3.2. Soruşturması Yürütülen Suçun Kanun Koyucu Tarafından Seri Muhakeme Usulüne Tabi Kılınması

Seri muhakeme usulüne tabi olan suçlarla ilgili olarak kanun koyucunun söz konusu suçları sayma yoluyla yani tahdiden belirlediği anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun seri muhakeme usulünde diğer benzer alternatif çözüm yöntemlerinden olan basit yargılama veya önödeme kurumlarında olduğu gibi kanun koyucu tarafından belirlenen ceza miktarının altında olan suçlar bakımından uygulanabilir gibi genel tanımlama yapmadığını ifade etmemiz gerekir. Yani bir suçun seri muhakeme usulüne tabi olabilmesi için kanun koyucunun söz konusu suçu açıkça seri muhakemeye tabi kılması gerekir. Örneğin, basit yargılama kurumuna tabi suçların, kanun koyucu tarafından gerek 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu¹⁹n gerek diğer özel ceza kanunlarıyla düzenlenen suçlar gerekse de ceza normu içeren kanunlarda düzenlenen suçlar bakımından belirlenen ceza miktarının üst sınırının 2 yıl veya altında olması veya sadece veya birlikte adli para cezasına tabi suçlardan olması gerekmektedir. Kanun koyucunun, seri muhakeme kurumu açısından da basit yargılama kurumu gibi bir üst sınır belirleyerek o üst sınırın altında olan suçlar bakımından seri muhakeme kurumunu uygulanabilir kılması daha yerinde olacaktı. Örneğin seri muhakeme kurumu açısından ceza miktarının üst sınırı 3 yıl ve altında hapis cezası gerektiren suçlar ile tek başına veya birlikte adli para cezasına konu olan suçlar olarak düzenlenebilirdi. Kanun koyucunun 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda seri muhakemeye tabi kıldığı suçların cezalarının genel olarak üst sınırının 3 yıl veya daha az süreli hapis cezası gerektiren suçlar olduğunu da söylememiz gerekir²⁰.

¹⁹ Türk Ceza Kanunu, T.C. Resmî Gazete, 25611, 12/010/2004.

²⁰ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.

7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesi kapsamında seri muhakemeye tabi kılınan suçlar;

“(1) Soruşturma evresi sonunda aşığıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır:

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

- 1. Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra),*
 - 2. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170),*
 - 3. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra),*
 - 4. Gürültüye neden olma (madde 183),*
 - 5. Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra),*
 - 6. Mühür bozma (madde 203),*
 - 7. Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206),*
 - 8. Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228, birinci fıkra),*
 - 9. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268),*
- suçları.*

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13 üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar.

c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 93 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç.

d) 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2 nci maddesinde belirtilen suç.

e) 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ek 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç.” şeklindedir.

Seri muhakeme usulüne tabi olan suçlara baktığımız zaman kanun koyucu tarafından sayma yoluyla yani katalog olarak söz konusu suçların belirleniminin yapıldığını görmekteyiz. Söz konusu suçların genel olarak uygulamada sıklıkla karşılaşılan, çok detaylı delil araştırmasının gerekli olmadığı bazen sadece sanık beyanının mahkemece alınarak tek celsede yargılamanın bitirilebildiğı nispeten daha kolay sübut değerlendirmesinin yapılabildiğı suçlar olduğunu söylememiz gerekir. Söz konusu suçlarla ilgili olarak dikkati çeken bir diğer husus ise, katalog olarak kanun koyucu tarafından seri muhakemeye tabi kılınan suçların çoğunlukla mağdurunun gerçek kişiler olmadığı görölmektedir. Örneğin 5237 sayılı TCK’nın 197/2,3.maddelerinde düzenlenen parada sahtecilik, aynı yasanın 179/2,3.maddesinde düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçlarının mağdurunun kamu olduğunu ifade etmemiz gerekir. Ancak örneğin 5237 sayılı TCK’nın 268.maddesinde

düzenlenen başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçunda suçun mağduru gerçek kişilerdir.

Seri muhakeme usulüne tabi olan suçlarla ilgili olarak kanun koyucu tarafından getirilen ilk sınırlamanın, bu suçlarla ilgili olarak cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruşturma sonucunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermemesidir. Kamu davasının ertelenmesi, 5271 sayılı CMK'nın 171/2.maddesinde düzenlenmiştir. Bu kurumun uygulanabilmesi için savcı tarafından yürütülen soruşturmaya konu olan suç için öngörülen cezanın üst sınırının üç yıl veya daha az süreli hapis cezası olması ve atılı suç bakımından savcılığın yeterli şüpheyi ulaşması olması gerekmektedir. Bu kurum aynı zamanda soruşturmayı dava açmadan neticelendiren bir kurumdur.

Yine seri muhakeme kurumuna tabi olan suçlarla ilgili olarak kanunda düzenlenmeyen ancak Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 5/1.maddesinde bir düzenleme yapılmıştır. Bu maddeye göre, önödeme ve uzlaşmaya tabi olan suçlar bakımından seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı düzenleme altına alınmıştır. Kanun koyucunun, böyle bir düzenleme ile bir suç için birden çok alternatif çözüm yönteminin uygulanabilirliğini ortadan kaldırdığını söylememiz gerekir. Bu şekilde kanun koyucunun, örneğin hem seri muhakemeye tabi olan hem de uzlaşmaya tabi olan bir suç işlenmesi durumunda önce uzlaştırmayı deneyelim o olmazsa seri muhakemeyi de deneriz şeklinde söz konusu suç için birden çok indirim veya cezanın önüne geçen kurumun uygulanmasını engellemek istediği açıktır. Bunun suç siyaseti ve ceza hukukuna hakim olan caydırıcılık ilkeleri açısından yerinde olduğunu ifade etmemiz gerekir. Yine seri muhakemeye tabi olan suçların sadece sayılanlarla sınırlı olduğunu ayrıca kıyas yoluyla genişletilemeyeceğini de ifade etmemiz gerekir²¹. Dolayısıyla seri muhakeme usulüne tabi olan suçlar sadece sayılanlarla sınırlıdır²².

Seri muhakemeye tabi kılınan suçlar bakımından söz konusu suçların kapsamının dar tutulmasının bu kurumla amaçlanan hedeflere ulaşamayacağına dair görüşler de mevcuttur. Bu görüşlerde, özellikle aile içi şiddet suçlarının²³ bu seri muhakemeye tabi kılınmamasının bu suçların taraflarının yargılamaların ilerleyen

²¹ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.26.

²² Hüsnü Aldemir, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s.55.

²³ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.28.

aşamalarında barışmaları göz önüne alındığında bir eksiklik olduğu dile getirilmiştir²⁴. 7188 sayılı kanunun gerekçesine bakıldığı zaman, seri muhakeme usulüne tabi olarak belirlenen suçların seçiminde, ispatı kolay ve ağır nitelikte olmayan, yargılaması kısa süreli olan ve uygulamada sıklıkla karşılaşıma kriterlerinin esas alındığını görmekteyiz. Söz konusu madde gerekçesinde de ispatı kolay ve ağır nitelikte olmayan suçlar kriterlerinin sıklıkla vurgulandığı görülecektir²⁵. Tabi söz konusu kanun metninin gerekçesinde her ne kadar nispeten basit ve ispatı daha kolay olan suçların seçildiği belirtilmiş ise de özellikle 5237 sayılı TCK'nın 197/2,3.maddelerinde düzenlenen parada sahtecilik suçuna ilişkin olarak kanun koyucunun belirlemiş olduğu üst sınır ceza miktarının 12 yıl olması karşısında, bu kuruma tabi kılınan suçlarla ilgili madde gerekçesinde belirtilen hedeflerden sapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca söz konusu suçun yargılamasının da ağır ceza mahkemelerince yapıldığını ifade etmemiz gerekir.²⁶ Ağır ceza mahkemesinin yargılama yetkisine sahip olduğu bir suçla ilgili olarak kanun koyucunun söz konusu suçla ilgili yargılamayı cumhuriyet savcısının hazırlayacağı bir talepten seri muhakeme yargılaması bakımından görevli mahkemenin onamıyla kesinleşecek bir yargılama sürecine tabi kılınmasının, temel yargılama ilkeleri bakımından yerindeliği oldukça sorunludur²⁷.

Adalet Bakanlığı tarafından seri muhakeme kurumunun uygulanması ile ilgili 2021 yılında seri muhakemeye tabi suçlarla ilgili istatistiklere bakıldığında seri muhakemeye tabi olarak düzenlenen suçlar bakımından, seri muhakeme usulünün en fazla başarıyla sonuçlandığı suçun 5237 sayılı TCK'nın 179/2,3.maddelerinde düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu olduğunu görmekteyiz. Bu suçu takiben 6136 sayılı yasanın 13/1-3 maddelerinde düzenlenen suçların geldiğini

²⁴ Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s.848.

²⁵ “Niteliği gereği ispatı daha kolay olan ve belirli bir önem derecesinin altındaki bazı suçlarda, muhakeme sürecinin formalitelerden arındırılarak kısaltılması, işlenen suçlara kısa süre içinde etkili ve orantılı bir karşılık verilerek bozulan kamu düzeninin yeniden sağlanması amacıyla ceza muhakemesi sistemimize 7188 sayılı Kanunla seri muhakeme usulü dâhil edilmiştir.” Bkz: <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss274.pdf>, Erişim Tarihi:25.10.2022.

²⁶ 5235 sayılı kanunun 12.maddesine bakınız.

²⁷ Benzer yönde bkz: “Adli Teşkilat kanunu md. 12 gereğince ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bu suçun hafif nitelikte olduğunu söylemek gerçekten çok zordur. Şüpheli bakımından ceza indirimine yönelik önemli bir avantaj sağlamakla birlikte, rızasıyla da olsa adil yargılanma hakkından ciddi feragat etmesi sonucunu doğuran seri muhakeme usulünün ancak gerçekten hafif nitelikli olan suçlarla ilgili uygulanması kabul edilmelidir.” Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.29.

akabinde ise 5237 sayılı TCK'nın 203/1.maddesinde düzenlenen mühür bozma suçunun geldiğini görmekteyiz. En az başarı oranının olduğu suçun ise de 5237 sayılı TCK'nın 268/1.maddesinde düzenlenen başkasın ait kimlik veya kimlik bilgilerini kullanma suçunun geldiğini görmekteyiz. Bu istatistiklerde, seri muhakeme usulünün uygulanması amacıyla seri muhakeme kurumunun uygulanmasından sorumlu olan büronun önüne gelen dosya sayısının 2021 yılı için 312.992, seri muhakeme pazarlığının olumlu sonuçlandığı dosya sayısının ise 59.372 olduğunu görmekteyiz. Seri muhakeme usulüne tabi olup da çeşitli gerekçelerle kamu davasının açılmasına yer olmadığı kararı verilen dosya sayısı ise 85.072 olarak kayıtlara geçmiştir. Seri muhakemeye tabi olduğu gerekçesiyle büroya gelen dosyaların 2021 yılı için 51.955'inin 2022 yılına devrettiği görülmektedir²⁸.

Söz konusu istatistiklere bakıldığında, 2021 yılından 2022 yılına devreden dosya sayısı ve seri muhakeme usulünün olumlu sonuçlandığı dosya sayılarının birbirine oldukça yakın olması, yargılamada hedef süre ve kişilerin makul sürede yargılanma haklarının temininin alternatif çözüm yöntemlerinin sayısı ile çok da mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Bu noktada yargılamada hedef süre ve kişilerin makul sürede yargılanma haklarının temininin, delil toplama yani soruşturma evresinin bir bütün halinde yeniden ele alınması gerektiği özellikle savcılık makamıyla birlikte hareket eden kolluk sayısının artırılması, ülkemizde uzun süreden beridir gündemde olan adli-idari kolluk ayrımının bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Söz konusu istatistiklerde bir diğer dikkat çekici konunun, seri muhakeme bürosuna gönderilen suçların dörtte birinden fazlasının kovuşturmayaya yer olmadığı kararı ile sonuçlanmasıdır. Özellikle kişilerin lekelenmeme haklarının savcılıklar tarafından çok fazla önemsenmediği savcılıklar tarafından gelen her ihbar vb ile ilgili soruşturmaya başlandığı bu konuda basit şüphe dahi oluşturmayan delillerle soruşturmaların yürütüldüğünü görmekteyiz.

Seri muhakeme usulüne tabi kılınan suçlarla ilgili olarak ele alınması gereken bir diğer sorun ise, seri muhakeme kurumuna tabi olan suçların tekröre esas alınıp

²⁸Söz konusu istatistikler için bakınız: <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26042022162306SER%C4%B0%20MUHAKEME%20USUL%C3%9C%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0%C4%9E%C4%B0%202021%20YILI%2026.04.2022.pdf>, Erişim Tarihi:25.10.2022.

alınamayacaklarıdır. Bu noktada kanun koyucunun 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesinde bu konuda herhangi bir sınırlamaya gitmediğini ifade etmemiz gerekir. Yani, savcılık seri muhakemeye tabi olan bir suçla ilgili talepname oluştururken, hakkında seri muhakeme uygulanacak olan şüphelinin dosya arasına alınan sabıka kaydında tekerrüre esas alınabilecek bir kesinleşmiş karar olması durumunda tekerrür hükümlerini uygulamasına yasal bir engel bulunmamaktadır.

Seri muhakemeye tabi suçlarla ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise, seri muhakemeye tabi olan suçlarla seri muhakemeye tabi olmayan suçların birlikte işlenmesi durumunda seri muhakeme kurumunun uygulanıp uygulanmayacağıdır. 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesinde, 7331 sayılı yasanın²⁹ 22.maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250/11.maddesine eklenen maddeyle yapılan düzenlemeye kadar somut bir kural söz konusu değildi. 7331 sayılı yasanın 22.maddesi ile birlikte yapılan düzenlemeye kadar, seri muhakemeye tabi olan bir suçla seri muhakemeye tabi olmayan bir suç birlikte işlendiği takdirde seri muhakeme usulü uygulanabilmekteydi. Örneğin, söz konusu düzenlemeden önce, seri muhakemeye tabi olan 5237 sayılı TCK'nın 170/1-c maddesinde düzenlenen genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu ile aynı yasanın 86/3-e maddesinde düzenlenen, silahla kasten yaralama suçunun beraber işlenmesi durumunda, savcılık, seri muhakemeye tabi olan genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu yönünden tefrik kararı vererek dosyayı seri muhakeme suçları soruşturma bürosuna gönderip diğer suç olan silahla kasten yaralama suçu bakımından soruşturmaya devam edecekti. Böyle bir durumda, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu açısından seri muhakeme prosedürünün olumsuz sonuçlanması durumunda tekrardan savcılıkça dosyaların birleştirilmesi gerekecek veya silahla kasten yaralama suçu bakımından dava açılması durumunda, bu suça bakan mahkemede dosyaların birleştirilmesi gerekecekti.

7331 sayılı yasanın 22.maddesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250/11.maddesine eklenen maddeyle yapılan düzenlemeyle birlikte artık seri muhakemeye tabi olan suçla seri muhakemeye tabi olmayan suçun birlikte işlenmesi

²⁹ Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **T.C. Resmî Gazete**, 31541, 08/07/2021.

durumunda, seri muhakeme usulü uygulanmayacaktır. Söz konusu yasanın yürürlük tarihi olan 08/07/2021 tarihinden önce işlenen suçlar bakımından ise, seri muhakeme kurumunun hem maddi hukuk hem de usul hukuku temelli olmasından dolayı seri muhakeme usulüne tabi olan suçlarla seri muhakeme kurumuna tabi olmayan suçların birlikte işlenmesi durumunda seri muhakeme kurumu uygulanabilecektir.

7331 sayılı yasanın 22.maddesiyle birlikte yapılan değişiklikle kanun koyucunun “*Seri muhakeme usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde uygulanmaz*” düzenlemesinin, bu suçların aynı fiile aynı mağdura karşı işlenmesi ile aynı fiille farklı mağdurlara karşı işlenmesi durumuyla ilgili netlikler içermemesidir. Daha önce özellikle uygulamada ve Yargıtay içtihatlarında 5271 sayılı yasanın 253.maddesinde düzenlenen uzlaşma kurumuyla ilgili uzlaşmaya tabi olan suçlarla tabi olmayan suçlar bakımından suçların aynı fiille farklı mağdurlara karşı aynı ortamda işlenmesi durumunda uzlaşma hükümlerinin her iki mağdur açısından da uygulanmayacağı şeklindeydi.

Uzlaşmaya tabi olan suçla tabi olmayan suçların hareketleri bölünebilir hareketler olsa bile sadece bu suçların aynı zaman dilimi içinde aynı ortamda işlenmeleri nedeniyle uzlaşma hükümleri uygulanmıyordu³⁰.Oldukça yanlış olan bu uygulamadaki belirsizlikleri kaldırmak amacıyla kanun koyucu 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253/3.maddesinde “*uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz*” şeklinde düzenlemeyi 7188 sayılı yasanın 26.maddesiyle “*uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmesi durumunda da uzlaşma hükümleri uygulanmaz*” şeklinde değiştirilmiştir. Uzlaşma kurumuna benzer bir tartışmanın ortaya çıkması durumunda, bu sorunun uzlaşma kurumu ile ilgili olarak kanun koyucunun yapmış olduğu düzenlemenin kıyasen uygulanması yoluyla çözümleneceğini düşünmekteyim.

³⁰ Yargıtay 4.Ceza Dairesi,25/11/2020 tarih, 2016/18668 Esas 2020/18056 Karar sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi:14.11.2022.

1.3.3. Soruşturması Yürütülen Suça İlişkin Olarak Soruşturma Savcısının Topladığı Delillerle Yeterli Şüpheyne Ulaşmış Olması

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için var olması gereken şartlardan biri de soruşturması yürütülen suça ilişkin olarak soruşturma savcısının topladığı delillerle yeterli şüpheyne ulaşmış olmasıdır. 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250/1.maddesinde bu koşul “*Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Kanun metnindeki tanımda, “*soruşturma evresi sonunda*” ifadesi kullanılmıştır. Söz konusu ifadenin ne demek istediği açık değildir. Soruşturma evresinin sonlanması ile kastedilmek istenenin soruşturma evresi sonunda soruşturma savcısının kamu davası açması için ulaşmış olması gereken yeterli şüphe şartı mı kastedilmiştir yoksa soruşturma savcısının soruşturma evresinin sonuna geldiğini belirtmesi olarak seri muhakeme yoluna başvurma kararı alması mı olarak kabul edilmiştir? İşte bu soruların cevabını Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 5/2.maddesinde “...*kanunun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi üzerine...*” düzenlemesinde bulmaktayız. Bu düzenlemeye göre, seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için öncelikle soruşturma savcısının, yürüttüğü soruşturmaya ilgili yeterli şüpheyne ulaşmış olması gerekecektir.

Yeterli şüphe, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 170/2.maddesinde, soruşturma savcısının, soruşturmaya konu olan bir suçla ilgili olarak kamu davası açabilmesi için var olması gereken şüphe derecesi olarak düzenlenmiştir. Yeterli şüpheyi, soruşturma savcısının yürüttüğü soruşturmaya konu olan suçla ilgili olarak gerek re’sen gerekse de emri altındaki kolluk güçleri yoluyla elde ettiği delillerle kişinin cezalandırılması gerektiğinin cezalandırılmaması gerektiğine daha ağır basması durumunda söz konusu olan şüphe olarak tanımlamak mümkündür. Bir başka tanımla, eldeki delillere göre, yapılacak muhakemede sanığın mahkum olma ihtimali, beraat etmesi ihtimalinden daha kuvvetli ise yeterli delilden veya başka bir anlatımla yeterli şüpheden söz edilir³¹. Ceza muhakeme hukukunda yeterli şüpheyne, somut

³¹ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.103.

delillerle ulaşılır. Soyut tahminler, varsayımlar veya olasılıklarla yeterli şüphe şartı gerçekleşmiş olmaz³². Bu noktada, somut, hukuka uygun ve rasyonel delillere dayanılarak yeterli şüphe şartı gerçekleşmiş olarak kabul edilir. Bu, müşteki ifadesi, tanık beyanı, failin ikrarı, bilirkişi raporu gibi delillerle olabilir. Ceza muhakemesi hukukunda, serbest delil sistemi esas alındığı için soruşturmaya konu olan suç bakımından, suçun işlenip işlenmediği ile ilgili olarak hukuka uygun olması ve akılcı ve müzakere edilebilir olması kaydıyla her belge, beyan veya belirti delilinin delil olarak kabul edilebilmesi mümkündür³³.

Seri muhakeme yoluna gidilebilmesi için, soruşturma savcısının öncelikle soruşturmaya konu ve seri muhakeme usulüne tabi olan suçla ilgili olarak yeterli şüpheye ulaşmış olması zorunludur. Bu bağlamda seri muhakeme usulüne tabi bir suçla ilgili olarak bu yola gidilebilmesinin alternatifi, kamu davasının açılacak olmasıdır³⁴. Eldeki delil durumu veya diğer sebeplerle, kamu davası açma imkanı soruşturma savcısında bulunmuyorsa, seri muhakeme usulüne gidilmeksizin takipsizlik kararı ile muhakeme sona erdirilmelidir. Söz konusu suçun seri muhakeme usulüne tabi tutulması o suç bakımından cumhuriyet savcısının maddi gerçeği araştırma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz³⁵. Seri muhakemeye tabi olan suç bakımından yürütülen soruşturma sonucunda elde edilen delillerle yeterli şüphe şartı gerçekleşmezse, soruşturma savcısı tarafından takipsizlik kararı verilmesi gerektiğini kanun koyucunun düzenlediğini görmekteyiz³⁶. Bu noktada, hakkında kamu davası açılabilmesi için var olması gereken yeterli şüpheye dahi ulaşılammış faille ilgili olarak, seri muhakeme yoluna gidilip ceza pazarlığı yapılarak sonucunda ceza yaptırımını öngören bir talepten önce düzenlenmesi ve failin cezalandırılmasının hukuk mantığıyla açıklanır bir tarafı olamazdı. Kanun koyucunun bu noktada yaptığı düzenlemenin isabetli olduğu kanaatindeyiz.

³² Hakan Hakeri, Yener Ünver, **Ceza Muhakeme Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s.522.

³³ Doğan Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016, s.52.

³⁴ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.32.

³⁵ Aldemir, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.60.

³⁶ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.31.

1.3.4. Soruşturması Yürütülen Suça İlişkin Olarak Soruşturma Savcısının Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesine Karar Vermemiş Olması

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilme şartlarından biri de soruşturma savcısının, seri muhakemeye tabi olan bir suçla ilgili olarak yürüttüğü soruşturma neticesinde kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermemiş olmasıdır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171/2.maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu kurum, cumhuriyet savcısına bazı suçlar bakımından kamu davası açmadan soruşturmaya konu olan suçla ilgili olarak, faile, dava açılmasını erteleyerek bir şans verilmesidir. Bu şansa konu olan süreyi fail iyi halli olarak geçirirse, daha önce verilen erteleme kararı kaldırılarak hakkında kamu davası açılmasına yer olmadığı yani takipsizlik kararı verilecektir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171/2.maddesinde düzenlenen bu kurumun uygulanabilmesi için soruşturmaya konu olan suç için kanun koyucu tarafından belirlenen cezanın üst sınırının 3 yıl veya daha az süreli hapis cezası olarak belirlenmiş olması gerekir. 7188 sayılı yasa ile 5271 sayılı CMK'nın 171/2.maddesinde yapılan değişiklik öncesi bu süre 1 yıl ve altında olan suçlar bakımından söz konusu idi. Ayrıca söz konusu suçlar için uzlaşma veya önödeme kurumlarının düzenlenmemiş olması yani bu suçlar uzlaşma veya önödemeye tabi kılınmamış olması gerekmektedir. Yine kamu davasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için kanun koyucu tarafından failin daha önce kasıtlı bir suçtan mahkum olmamış olması, failin bir daha suç işlemeyeceği noktasında savcılıkta olumlu kanaatin hasıl olması, suçla ortaya çıkan maddi zararın aynen iade, eski hale getirme veya tazmin suretiyle giderilmiş olması gibi şartlar da aranmaktadır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi durumunda, kararın kesinleştiği tarihten itibaren 5 yıllık bir denetim süresi öngörülür. Hakkında erteleme kararı verilen şüphelinin bu süre zarfında yeniden kasıtlı bir suç işlemesi durumunda, erteleme kararı verilen davanın açılması yoluna gidilir. Bu süre iyi halli olarak geçirilirse, kamu davasının açılmasına yer olmadığı kararı yani takipsizlik kararı verilir.

Seri muhakeme usulüne tabi olan suçla ilgili olarak yürütülen soruşturma sonucunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir ve seri muhakeme usulü uygulanmazsa, artık soruşturmaya konu olan suçla ilgili olarak seri muhakeme

yoluna gidilemez. Örneğin, savcılık tarafından seri muhakemeye tabi olan 5237 sayılı TCK'nın 206/1.maddesinde düzenlenen Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan suçu ile ilgili olarak soruşturma savcısı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi durumunda, erteleme süresini, şüphelinin iyi halli olarak geçirmemesi durumunda, şüpheli hakkında artık seri muhakeme kurumu uygulanamayacak olup böyle bir durumda iddianame hazırlanarak mahkemesine gönderilecektir. Savcılığın bu konuda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır.

Seri muhakeme kurumuna tabi olan bir suçla ilgili olarak yürütülen soruşturma sonucunda diğer şartların da sağlanması durumunda soruşturma savcısı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmediği takdirde, seri muhakeme kurumu uygulanmak zorundadır. Bu konuda savcılık makamının bir takdir yetkisi bulunmamaktadır³⁷. Soruşturma savcısının neden kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermediğinin seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi açısından bir önemi bulunmamaktadır. Savcılık, şartları oluşmadığı için erteleme kararı vermemiş olabileceği gibi şüphelinin yeniden suç işlemeyeceğine kanaat getirmedeği için de erteleme kararı vermemiş olabilir.

1.3.5. Şüpheliye Ulaşılmış Olması

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için var olan şartlardan biri de şüpheliye ulaşılmış olmasıdır. Bu kurumun uygulanabilmesi için var olması gereken en önemli şartlardan birinin bu olduğu kanaatindeyiz. Çünkü bu kurumun uygulanabilmesi yani şüpheli hakkında hüküm ve sonuç doğurabilmesi için öncelikle şüphelinin bu usulün uygulanmasına rıza göstermesi gerekmektedir. Şüphelinin bu konudaki rızası olmadan seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi mümkün değildir. Bu durumun farkında olan kanun koyucu da seri muhakeme usulünde şüpheliye ulaştırılması ile ilgili gerek kanun da gerekse de yönetmelikte bazı düzenlemeler yapmıştır. 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 250/13.maddesinde öncelikle, seri muhakeme kurumuna davetle ilgili şüphelinin resmi mercilere bildirilmiş adresinde bulunamaması veya şüphelinin yurt dışında olması ya da başka bir sebeple şüpheliye ulaşılamaması durumunda seri muhakeme

³⁷ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.40.

usulünün uygulanmayacağı belirtilmiştir. Bu noktada seri muhakeme usulüne tabi olan bir suçla ilgili olarak savcılık tarafından şüpheliye 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre öncelikle şüphelinin bilinen en son adresine yani resmi mercilere beyan ettiği adresine tebligat çıkartılması gerekmektedir. Tebligata rağmen şüphelinin seri muhakeme ile ilgili savcılığa müracaat etmemesi veya tebligatın yapılamaması durumunda şüpheli hakkında seri muhakeme kurumu uygulanamaz.

Söz konusu tebligatın şüpheliye usulüne uygun olarak tebliğ edilmesine rağmen şüphelinin kaç gün içinde seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili soruşturma yürüten savcılığa başvurması gerektiğine dair bir düzenleme söz konusu değildir. Seri muhakeme yönetmeliğinde de bu konuda bir düzenleme olmadığını görmekteyiz. Bu konuda kanun koyucunun, en azından uzlaşma kurumuna benzer şekilde 3 gün veya daha uzun bir süre öngörerek daha somut bir düzenleme yapabileceğini düşünmekteyiz. Uzlaşma kurumuyla ilgili olarak, 5271 sayılı CMK'nın 254/3.maddesinde belirtildiği gibi, uzlaştırma bürosu tarafından tarafların uzlaşmaya davetinin tebligatla yapılması durumunda tebligatın usulüne uygun olarak tebliğ edilmesi şartıyla uzlaşma müzakerelerinin başlangıcı için 3 günlük bir süre sınırı söz konusudur. Uygulama birliğinin sağlanması ve savcılıktan savcılığa seri muhakeme yoluna şüphelinin daveti noktasında daha açık ve somut düzenleme yapılabilirdi. Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 9.maddesinde, şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanması amacıyla en kısa sürede davet edileceği davetin de telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabileceği belirtilmiştir. Bu noktada yönetmelikte şüphelinin seri muhakeme usulüne davet edilmesi için tebligat yolunun yanında telefon, telgraf, elektronik posta gibi araçlardan da yararlanılabileceği belirtilmiştir. Hatta düzenlemenin içerisinde kullanılan “de” bağlacından, savcılıkların hiç tebligat yolunu kullanmadan doğrudan örneğin telefonla şüpheliyi arayarak da davet edebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu durumun şüphelilerin adil yargılanma hakları, hukuki güvenlik ilkesi ve hak arama hürriyeti noktasında ciddi sıkıntılar ortaya çıkaracağını düşünmekteyiz. Söz gelimi şüphelinin telefonla aranması yoluyla daveti yoluna gidilsin, şüpheli kimin telefonuyla aranacak ve konuşma sırasında şüpheliyle ne konuşulduğu veya şüphelinin teklifle ilgili ne söylediği nasıl ispat edilecektir? Seri muhakeme kurumunun uygulanması için kanun koyucunun bu konuda bir düzenleme yapmadığını

görmekteyiz.

Hakkında seri muhakemeye tabi olan bir suçla ilgili soruşturma yürütülen şüphelinin telefonla arandığı ve kendisinin seri muhakeme usulünü kabul etmediğinin savcılıkça belirtilerek seri muhakeme usulünün uygulanmaması kararı verilmesi sonrasında, şüphelinin aslında seri muhakeme kurumunu kabul ettiğini, savcılığın kendisini yanlış anladığını belirtmesi durumunda, bu konuda ortaya çıkan ihtilaf nasıl giderilecektir? Bu konularda kanun koyucu tarafından hukuk devleti ilkesine, hak arama hürriyetine, delillerin akılcı ve rasyonel olması gerektiği ilkesine ciddi şekilde ihlal niteliği taşıyacak düzenlemeler yaptığını düşünmekteyiz.

Yine Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 5/7.maddesinde belirtildiği üzere, muhakeme usulü ile ilgili olarak şüphelinin yukarıda zikrettiğim davet yollarından biri ile seri muhakeme pazarlığına mazeretsiz olarak icabet etmemesi durumunda şüpheli hakkında zorla getirme kararı veya yakalama kararı düzenlenemeyecektir³⁸. Böyle bir durumda seri muhakeme usulü artık uygulanamayacak ve genel esaslara göre yargılamaya devam edilecektir. Seri muhakeme kurumunun, kuruma verilen isimden de anlaşılacağı üzere hızlı yargılamayı esas alan bir kurumdur. Kurumun bu amacına uygun olarak şüpheli hakkında zorla getirme veya yakalama gibi muhakeme işlemlerine başvurulamamasının yerinde olduğunu söylesek de bazı sakıncaları içerisinde barındırabileceğini de ifade etmemiz gerekir. Şüphelinin, kendisine geçici olarak ulaşılamaması durumunda veya belirli bir süreliğine yurt dışında olması durumunda şüphelinin bu nedenlerle seri muhakeme usulünden yararlanamayacak olması hak kaybına ve şüphelinin seri muhakemenin verdiği imkanlardan yararlanamamasına neden olacaktır³⁹. Bu noktada şüphelinin geçerli ve kabul edilebilir bir nedenle kendine ulaşılamaması durumunda makul bir süre beklenilecek düzenlemeler yapılması gerektiği bu kurumun işlerliği açısından yerinde olacaktır⁴⁰.

³⁸31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği 5/7.maddesine bakınız.

<https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, Erişim Tarihi:05.11.2022.

³⁹ Şaban Cankat Taşkın, **Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s.70.

⁴⁰ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler**, s.252.

1.3.6. Seri Muhakeme Tabi Suçların İştirak Halinde İşlenmesi Durumunda Suç Ortaklarından Tümünün Seri Muhakeme Usulünün Uygulanmasına Rıza Göstermesi

Seri muhakemeye tabi suçlar bakımından seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için var olan bir diğer şartımız ise, seri muhakemeye tabi olan suçlar bakımından iştirak iradesi ile işlenen suçlarda şeriklerden tümünün seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza göstermeleridir. İştirak, tek bir fail tarafından işlenebilecek suçların birden çok kişinin faile yardım etmesi suretiyle birden çok kimse tarafından birlikte işlenmiş olmasıdır⁴¹. İştirak durumunda, failin yanında, suça katkısı olan kişilerin de yardımları oranında cezalandırılmaları söz konusudur. Bu noktada iştirakin cezai sorumluluğu genişletici bir kurum olduğunu söyleyebiliriz⁴². İştirak de kendi arasında faillik, yardım etme ve azmettirme olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Seri muhakeme usulüne tabi olan suçlar bakımından, seri muhakeme usulünün, iştirak halinde işlenen suçlar bakımından uygulanabilmesi için, kanun koyucu, tüm şeriklerin rızasını şart olarak kabul etmiştir. Bu konuda 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 250/11.maddesinde düzenleme yapılmıştır. Söz konusu düzenlemede, iştirak halinde işlenen suçlar bakımından, seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için şüphelilerin hepsinin bu usulün uygulanmasına rıza göstermeleri aranmıştır. İştirak eden kişilerin iştirak şekillerinin yani fail, yardım eden veya azmettiren olmalarının, bu noktada bir önemi yoktur⁴³.

İştirak halinde işlenen suçlar bakımından, kanun koyucunun tüm şeriklerin, seri muhakeme usulünün uygulanmalarına rıza göstermelerini şart koşmasının öncelikli nedeninin, iştirak halinde suç işleyen kişiler bakımından, suça konu olan delillerin birlikte değerlendirilmelerinin zorunlu oluşu olduğunu düşünmekteyiz. Yine aynı fiile farklı cezaların ortaya çıkmasının engellenmesi ve iştirak halinde işlenen suçlar bakımından farklı usullerde yargılama yapılmasının engellenmesi de diğer nedenler olarak düşünülebilir. Bakıldığı zaman, iştirak halinde suç işleyen kişilerle ilgili şeriklerin bir kısmının kabul etmesi durumunda kabul eden şerikler bakımından seri muhakeme kurumunun uygulanması durumunda, rıza gösteren şeriklerin

⁴¹ Hamide Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011.s.381.

⁴² İsmail Ercan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, İstanbul, 2024, s.141.

⁴³ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.40.

yargılamalarının seri muhakeme usulüyle ilgili görevlendirilen savcılık ve mahkeme tarafından ayrı bir usulle yargılamaları sonuçlandırılacaktır. Ancak seri muhakemeye rıza göstermeyen şerikler bakımından ise, genel yargılama usulüne göre yargılama yapılacaktır. Bu durumda gerek delillerin değerlendirilmesi gerekse de öngörülecek cezalar veya verilecek kararlar bakımından oldukça farklı kararların çıkacağı bunun da yargıya olan güveni sarsacağı açıktır. Bu nedenle yapılan düzenlemenin yerinde olduğu düşüncesindeyiz.

Kanun koyucunun böyle bir düzenlemeye gitmesinin nedeninin şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanması şartının şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ederek hem suçlamayı hem de verilecek cezayı kabul etmesi olduğundan şeriklerden birinin suçlamayı kabul etmesinin diğer şerikler bakımından aleyhe sonuç doğuracak olması olduğuna dair görüş de mevcuttur⁴⁴. Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için şüphelinin suçunu kabul etmesinin bir şart olarak düzenlenmemiş olması nedeniyle bu görüşe katılabilmek mümkün değildir.

Seri muhakemeye tabi olan suçlar bakımından iştirak halinde işlenen suçlarda şeriklerin tamamının rıza göstermeleri durumunda, seri muhakeme usulünün uygulanması ve bu usulle verilen kararın kesinleşmesinden sonra iştirak eden ancak daha önce tespit edilemeyen yeni şeriklerin ortaya çıkması durumundan nasıl hareket edilecektir? Bu konuda kanun koyucu tarafından bir düzenleme yapılmadığını ancak seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili daha önce iştirak halinde işlenen suç bakımından seri muhakeme usulünün uygulanması söz konusu olsa bile yeni tespit edilen şerik bakımından seri muhakeme usulünün diğer şeriklerden bağımsız bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Yani, daha önce haklarında seri muhakeme usulü uygulanan şeriklerin kabulü olsa bile yeni tespit edilen şerik seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza göstermezse, kendisi hakkında seri muhakeme usulü uygulanmaz⁴⁵.

⁴⁴ Hakan Kızılarıslan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, No:183, Kasım-Aralık, 2019, s.1924.

⁴⁵ Karakehya, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.40.

1.3.7. Seri Muhakemeye Tabi Olan Suç Bakımından Muhakeme Şartının Gerçekleşmiş Olması

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için var olması gereken şartlarından biri de seri muhakemeye tabi olan suçlar bakımından gerek şüpheli gerekse de iddia konusu suç için kanun koyucu tarafından öngörülen bir muhakeme şartı olup olmadığıdır. Muhakeme şartı, bir suç için, savcılık tarafından soruşturma işlemlerinin yapılabilmesi veya mahkeme tarafından kovuşturma işlemlerinin yapılabilmesi için var olması gereken şartları ifade etmektedir. Suçlar, genel kural gereği soruşturma işlemlerine hakim olan mecburilik ilkesi gereği re'sen soruşturulur ve kovuşturulur. Ancak kanun koyucunun istisnai hallerde, bazı suçların veya bazı kişilerle ilgili suçların soruşturulması ve kovuşturulması için bazı şart veya engellerin bulunmamasını şart koşmuş olabilir. Bunlara öğretide muhakeme şartları denmektedir⁴⁶. Muhakeme şartlarını, izin, istem, talep ve şikayet olarak sınıflandırmak mümkündür.

Örneğin, seri muhakemeye tabi olan bir suçun şüphelisinin milletvekili olduğunu düşünelim. Milletvekili olan kişi hakkında seri muhakeme usulü uygulanabilmesi için milletvekili hakkında yasama dokunulmazlığının meclis tarafından kaldırılmış olması gereklidir. Bu noktada milletvekilleriyle ilgili olarak yürütülen ceza soruşturmaları sonucunda dava açılabilir ancak yargılama yapılabilmesi için Anayasamızın 83/2.maddesi kapsamında meclis tarafından verilecek yargılama izninin daha teknik ifade edersek milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılması gerekmektedir. Ya da seri muhakemeye tabi olan bir suçun soruşturulması veya kovuşturulmasının şikayete tabi kılınması durumunda, şikayet şartı gerçekleşmeden seri muhakeme kurumu uygulanamaz.

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için, 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 251/7.maddesinde belirtildiği üzere, basit yargılama kurumunda olduğu gibi muhakeme şartlarının düzenlendiği suçlar bakımından basit yargılama kurumunun uygulanamayacağı düzenleme altına alınmamıştır. Bu, seri muhakemeye tabi olan suçlar bakımından muhakeme şartının düzenlenmiş olması durumunda, bu

⁴⁶ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.732.

şartın yerine getirilmesi halinde seri muhakeme usulünün uygulanabileceğini ifade etmektedir. Kanun koyucunun, basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için, öncelikle söz konusu suç için düzenlenen bir muhakeme şartı olmamasını şart koşmuştur. Yani, söz konusu suç için bir muhakeme şartı öngörülmüşse, o şartın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın, basit yargılama usulünün uygulanamayacağını ifade etmemiz gerekir.

1.3.8. Akıl Hastalığı, Yaş Küçüklüğü, Sağır ve Dilsizlik Hallerinden Birinin Bulunmaması Şartı

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilme şartlarında biri de şüphelinin akıl hastası, sağır ve dilsiz olmaması ile seri muhakemeye konu olan soruşturma yürütülürken yaş küçüklüğü durumunun bulunmamasıdır. Çalışmamızın bu bölümünde, bu kurumları ve bu kurumların seri muhakeme kurumu ile olan ilişkisini başlıklar halinde ele alacağız.

1.3.8.1. Akıl Hastalığı

TCK'nın 32.maddesinde düzenlenen Akıl hastalığının, Türk Ceza Hukuku açısından tanımına bakıldığında, şüphelinin suça konu fiilinin anlam ve sonuçlarını tamamen veya kısmen ortadan kaldıracak düzeyde akli melekelerinin gelişmemesi durumudur⁴⁷. Suça konu fiil bakımından akli melekeleri yeterli düzeyde gelişmeyen kişilere, ceza hukukuna hakim olan kusur sorumluluğu ilkesi kapsamında ceza verilmemesi gerekir. Ceza hukuku açısından, suça konu olan fiilinin anlam ve sonuçlarını tamamen veya önemli ölçüde kaybetmiş kişilere ceza verilmez ve bu kişiler hakkında güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Suça konu fiille ilgili anlama ve kavrama yeteneği kısmen gelişen kişiler açısından ise, kanun koyucu bu kişilerin cezalandırılabilmesini ancak bu kişilere verilecek cezalarda belirli bir oranda indirim yapılması gerekeceğini düzenlenmiştir. Seri muhakeme kurumunun uygulanabilirliği açısından, kanun koyucu, 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/12.maddesinde tam veya kısmi akıl hastalığı ayırımı yapmamış, kısmen veya tamamen akıl hastalığı raporla tespit edilmiş kişiler bakımından seri muhakeme usulünün uygulanamayacağını düzenlemiştir.

⁴⁷Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.309.

1.3.8.2.Yaş Küçüklüğü

Seri muhakeme usulünün uygulanabilirliği bakımından, yaş küçüklüğü ile kanun koyucunun 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 250/12.maddesinde ne kastetmek istediği kanun maddesinde tam olarak anlaşılabilir değildir. Kanun koyucunun yaş küçüklüğü ile 18 yaşını tamamlamamış tüm çocukları mı kastettiği veya 0-12 yaş aralığındaki çocukları mı kastettiği açık bir şekilde düzenlenmemiştir.

Ancak Seri Muhakeme Yönetmeliğinde bu konuda daha açık bir düzenleme yapılarak, yaş küçüklüğü ile 5237 sayılı TCK'nın 31.maddesinde zikredilen ve 18 yaşını tamamlamış kişilerin kastedildiği açıklığa kavuşturulmuştur⁴⁸. Yaş küçüklüğü bakımından, seri muhakeme usulünün uygulanıp uygulanmayacağı açısından seri muhakeme kurumunun uygulandığı zamandaki yaş durumu dikkate alınarak değerlendirme yapılacaktır. Bu noktada, seri muhakemeye tabi olan bir suçun işlenme tarihinde 18 yaşını tamamlamamış olan bir kişinin, bu suça ilişkin soruşturma yürütülürken seri muhakeme teklifi aşamasında 18 yaşını tamamlamış yani 19 yaşına gelmesi durumunda seri muhakeme kurumunun uygulanacağını ifade etmemiz gerekir. Bunun nedeni ise, seri muhakeme kurumunun, bir ceza muhakemesi kurumu olduğu ve ceza muhakemesi kurumu açısından derhal uygulanma kuralının kabul edilmesidir⁴⁹.

1.3.8.3. Sağır ve Dilsizlik

Sağır ve dilsizlik durumu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 33.maddesinde düzenlenen ve yaş kategorisine göre cezai ehliyet durumu kategorileştirilen, suça konu kusur sorumluluğunu tamamen ortadan kaldıran veya azaltan hallerden biridir⁵⁰. Bu noktada, suçun işlendiği tarih itibarıyla 15 yaşını tamamlamamış veya 15 yaşını tamamlamış ancak 18 yaşını tamamlamış olmakla birlikte fiilinin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş sağır ve dilsizlerin cezai ehliyetleri bulunmamakta olup bu kişilere ceza verilmemesi gerekmektedir. Bu kişiler hakkında uygun güvenlik

⁴⁸31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 7/1.maddesine bakınız. <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, Erişim Tarihi:10.11.2022

⁴⁹ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.249.

⁵⁰ Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.306.

tedbirlerinin uygulanması gerekmektedir. Sağır ve dilsizler bakımından, 15-18 arasında olup da fiilin anlam ve sonuçlarını tamamlamış olan veya 18-24 yaş aralığındaki sağır ve dilsizler bakımından, bu kişilerin cezai sorumluluklarının kısmen var olduğunu ve bu kişilere verilecek cezalarda belirli oranlarda indirim yapılması gerektiğini ifade etmemiz gerekir. Kişilerin bu kanun maddesi kapsamında değerlendirilebilmeleri için hem sağır hem de dilsiz olmaları gerekir. Sadece sağır olan konuşabilen kişiler için bu hükümler uygulanmayacaktır. Seri muhakeme kurumunun uygulanabilirliği açısından, kanun koyucu, sağır ve dilsiz olan kişiler bakımından herhangi yaş kategorisi yapmamış olup bu kanun kapsamında sağır ve dilsiz olarak kabul edilen kişiler bakımından seri muhakeme usulünün uygulanamayacağını düzenlemiştir⁵¹.

1.3.8.4. Değerlendirme

Seri muhakeme kurumunun uygulanabilme şartlarından olan, şüphelinin akıl hastası, sağır ve dilsiz olmaması ile seri muhakemeye konu olan soruşturma yürütülürken yaş küçüklüğü durumunun bulunmaması şartı olduğunu ifade etmiştik. Bu şartın, şüphelinin, seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi durumunda, muhakeme hukuku açısından adil yargılanmaya konu mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, aleni duruşmada yargılanma hakkı, davasız yargılama olmaz ilkesi, silahların eşitliği gibi birçok hakkından feragat edecek olması nedeniyle genel olarak yerinde olduğunu söylememiz gerekir. Seri muhakeme kurumunun uygulanabilmesi için, şüphelinin feragat edeceği hakları ile bu kurumu kabul etmesine bağlı olarak elde edeceği kazanımlar noktasında aydınlatılması ve bu bilgilendirme sonucunda özgür iradesi ile kabul veya ret iradesi ortaya koyabilmesi için, seri muhakeme kurumunun getirileri ve götürüleri noktasında irade de bulunabilecek durumda olması gerekmektedir. Bu duruma aydınlatılmış rıza⁵² denmektedir. Seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili anlama ve algılama yeteneği gelişmemiş olan veya suça konu fiilin suç olduğunu dahi kavramayacak olan kişilerden, seri muhakeme kurumu ile ilgili değerlendirme yapmasını beklemek doğru olmayacaktır. Ayrıca, seri

⁵¹31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 7/1.maddesine bakınız. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim tarihi:10.11.2022.

⁵² Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.44.

muhakeme usulünün amacının gerek soruşturma gerekse de kovuşturma aşamalarını kısaltmak olması nedeniyle, sağır ve dilsizlik, yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı kurumlarının tespitinde, bilirkişi raporu alınması gerekliliği ve bunların da zaman alan işlemler olması, bu kurumların seri muhakeme kurumundan istisna tutulmasının bir diğer gerekçesi olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Her ne kadar, kanun koyucunun, özellikle yaş küçüklüğü ve sağır ve dilsizlik durumlarında bulunan kişileri, yaş ayırımı yapmaksızın seri muhakeme kurumunun kapsama alanı dışında bıraktığı anlaşılmış ise de, kanun koyucunun, bu durumda olan kişilerin, yaş durumuna göre belirli kategorilere giderek cezalandırılabilmesine olanak tanınması durumu düşünüldüğünde, seri muhakeme kurumunun uygulanması açısından da aynı kategorileşmeye gidilmesi gerekmektedir. Kanun koyucunun cezalandırma noktasında göstermiş olduğu hassasiyeti aynı şekilde cezada indirim yapılacak veya ceza verilmesine engel olacak olan kurumlar bakımından da göstermesi gerekmektedir. 15-18 yaş aralığında olan bir çocuğun cezai ehliyetinin kısmen var olduğu kabul edilip seri muhakeme kurumu bakımından bu kişilerin, bu kurumla ilgili değerlendirme yapabilmek için yeterli akli yetiye sahip olmadığını kabul etmek, hukuk mantığı açısından oldukça anlaşılmalıdır. Bu noktada, hukuk devletinde devletin, vatandaşlarına eşit muamelede bulunma zorunluluğu olduğunu ancak bazı dezavantajlı kişiler bakımından onlar lehine olan bazı düzenlemeler yapabileceği gibi bu dezavantajlı grupları daha da dezavantajlı bir duruma getirmemesi de gerekmektedir⁵³.

Uzlaştırma kurumunda olduğu gibi gerekli hekim değerlendirmesi yapıldıktan sonra çocuk ve sağır ve dilsiz grubundaki faillerin iradelerine hukuki değer verilmesinin bir mahsuru bulunmamaktadır. Bu nedenle, uzun sürmesi öngörülen işlemler nedeniyle veya seri muhakeme savcılarının bu konularda değerlendirme yapamayacaklarını kabul edilerek yaş küçüklüğü ve sağır ve dilsizlik durumunda bulunan kişilerin bu kurumun kapsamı alanı dışına çıkarılması, eşitlik ilkesine de aykırılık teşkil edebilir⁵⁴.

Uzlaşma ve önödeme gibi alternatif çözüm yöntemleri bakımından savcılıkça yürütülen soruşturmalarda, bu kişilerin cezai ehliyetlerinin tespiti için savcılıklerce

⁵³ Karakehya, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.43.

⁵⁴ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.251.

rapor alınarak bu kişiler hakkında bu kurumlar uygulanabilirken, bu yöntemin seri muhakeme kurumu açısından, savcılarının iş yüklerini artıracak olması nedeniyle kabul edilmemesinin, adil yargılanma hakkına aykırı olacağı açıktır. Nitekim bu noktada, Avrupa Savcıları Konseyi, 9(2014) sayılı kararında, “ *Savcılar, ceza yargılamalarının ve diğer yargılamaların küçüklerin ilerdeki gelişimi açısından yaratması muhtemel olumsuz etkileri hatırd tutarak mümkün olan en geniş ölçüde ve hukuka uygun biçimde, mağdurların ve genel kamuoyunun menfaatlerini göz önünde bulundurarak ve çocuk adalet sisteminin hedefleriyle tutarlı bir şekilde, bu alternatiflerin söz konusu suça uygun bir yanıt oluşturduğu hallerde çocuk suçluların kovuşturulmasına alternatifler aramalıdır.*”⁵⁵ şeklinde bu hususa vurgu yapmış ve çocuk suçluların kovuşturulması noktasında savcılarının alternatif çözümler araması ve bu yöntemler için gerekli olan muhakeme işlemlerini yapması gerektiğini ifade etmiştir.

Seri muhakeme kurumunun, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve sağır ve dilsizlik durumlarında uygulanmayacağını ifade etmiştik. Bu düzenlemeyle birlikte, acaba seri muhakeme usulünün iştirak halinde işlenmiş olması durumunda, şeriklerden yani suç ortaklarından birinin çocuk olması durumunda seri muhakeme usulünün diğer şeriklerin rızasına bağlı olarak uygulanabilip uygulanamayacağı durumudur. Seri muhakemeye tabi olan bir suçun iştirak halinde işlenmiş olması durumunda, suç ortaklarından birinin seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza göstermemesi durumunda, seri muhakeme kurumunun uygulanamayacağı düzenlenmiştir. Bunun için, seri muhakeme tabi suçun suç ortaklarından birinin çocuk, akıl hastası veya sağır ve dilsiz olması durumunda, seri muhakeme kurumu diğer suç ortakları bakımından da uygulanamayacaktır.

1.4.SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI

1.4.1.Genel Olarak

7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulünün uygulanma süreci, genel olarak söz konusu kanun maddesinde, ayrıntılı olarak ise, Seri Muhakeme Yönetmeliğinde

⁵⁵ Avrupa Savcıları Dayanışma Konseyi’nin (CCPE) 9(2014) sayılı Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine sunduğu “*Savcılara İlişkin Avrupa Norm ve Prensipleri*” şartı 31.maddesi bknz: <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/26b555c0-9084-4429-a3e0-584a96a9e77a.pdf>, Erişim tarihi 18.11.2022.

düzenlenmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde, seri muhakeme kurumunun uygulanma sürecinden bahsedilecek olup bu sürece ilişkin aşamalar başlıklarla ele alınacaktır. Öncelikli olarak belirtmemiz gereken, seri muhakeme kurumunun isminden de anlaşılacağı üzere hızlı ve kısa süre içerisinde bitirilmesi gereken bir yargılama sürecini hedef alan bir kurum olduğudur. Kanun koyucunun da söz konusu düzenlemeyi bu amaçla yaptığı açıktır. Bununla ilgili olarak da kanun koyucunun, Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/9.maddesindeki şekliyle, şüpheliye seri muhakeme usulünün teklif edilmesinden sonra, şüpheli tarafından seri muhakeme usulünün kabul edilmesi durumunda, şüphelinin aynı gün mahkemeye yönlendirilmesi gerekir şeklinde bir düzenlemeye yer vermiştir. Bu düzenleme, kanun koyucunun bu konudaki amacını göstermiştir. Bu kurumun uygulanma ve karar sürecinin de bir iki gün içinde bitirilmesi gerektiği, kanun koyucunun belirlediği amaç dikkate alınarak ifade edilebilir⁵⁶. Seri muhakeme uygulamalarına baktığımız zaman da kanun koyucunun bu amacına uygun olarak, şüphelinin usulüne uygun olarak savcılık tarafından yapılan davete katılım sağlaması durumunda, aynı gün sabah seri muhakeme sürecinin teklif ve talepname hazırlık sürecinin tamamlandığını aynı gün öğleden sonra ise mahkeme sürecinin tamamlandığını ifade etmemiz gerekir.

Söz konusu yönetmelikte şüphelinin kendisine savcılıkça seri muhakeme usulünün teklif edilmesinden sonra, şüphelinin talep etmesi üzerine 1 ayı geçmemek üzere, süre verileceği düzenleme altına alınmıştır. Burada, kanun koyucunun, şüpheli tarafından süre talep edilmesi durumunda, kendisine süre verilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Yine seri muhakeme usulünün uygulanma aşaması ile ilgili olarak çalışmamızda değineceğimiz bir diğer konu ise, Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 10/1-e maddesinde belirtildiği gibi, şüpheli tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasının kabul edilmesi sonrasında, şüphelinin veya mahkeme evresine işin geçmesi durumunda sanığın, seri muhakeme usulünün uygulanmasından karar verilinceye kadar vazgeçebileceğidir. Böyle bir durumda, seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçilerek genel yargılama usulleri uygulanacaktır. Aynı şekilde seri muhakemeye konu olan suçla ilgili soruşturmayı yürüten savcı, soruşturmaya

⁵⁶ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.45.

konu olan suçun vasfının değiştiği yani seri muhakeme kurumunun uygulanamayacağı bir durumun ortaya çıkması durumunda, seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçerek, genel yargılama esaslarına göre soruştırmaya devam edebilecektir⁵⁷.

Seri muhakeme usulünün teklif aşaması ile ilgili olarak çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak değineğimiz bir diğer konu ise, seri muhakeme usulünün teklif aşamasında, şüpheliye, savcı tarafından, seri muhakeme usulünün uygulanması durumunda atılı suç bakımından talep edilecek olan cezanın türünün veya ne olacağının şüpheliye bildirilmesi gerektiğidir. şüpheliye, seri muhakeme usulünün uygulanması ile ilgili teklif yapmadan önce bu hususun şüpheliye bildirilmesi gerekmektedir. Aksi durumda şüphelinin, seri muhakeme usulünü kabul etmesi durumunda ne gibi bir yaptırımla karşılaşacağını bilmemesi gibi bir durum ortaya çıkar ki bu durumun adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan silahların eşitliği ilkesi ve açıklama ve bilgilendirme hakkına aykırı olacağını ifade etmemiz gerekir. Bu konuda kanun koyucunun, Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/2.maddesinde, seri muhakeme usulünün uygulanmasının savcı tarafından şüpheliye teklif edilmesi neticesinde, şüpheliye uygulanacak olan yaptırımların neler olacağını açıklaması gerekir şeklinde yaptırđı düzenleme ile bu konuya verdiği önemi göstermiştir. Çalışmamızın bu bölümünde, seri muhakeme usulünün bilgilendirme aşaması, yaptırımın belirlenmesi aşaması, teklif aşaması, talep ve inceleme aşaması ve kanun yolu aşaması olarak ayrı ayrı başlıklar altında ele alınacaktır.

1.4.2.Seri Muhakeme Usulünün Bilgilendirme Aşaması

Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 8/2.maddesinde, seri muhakeme usulüne tabi olan bir suçla ilgili olarak cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruştırma sonucunda yeterli şüpheye ulaşması ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermemesi durumunda, seri muhakeme usulü ile ilgili süreci başlatmak için, şüpheliyi kendisi veya kolluk marifetiyle bilgilendirmesi gerekmekte olduğu düzenlenmiştir. şüphelinin, seri muhakeme usulü ile ilgili olarak doğru ve net bir biçimde bilgilendirilmesi, seri muhakeme kurumunun işlerliği açısından oldukça önemlidir. Doğru ve net bir şekilde bilgilendirilmeyen şüphelinin hem seri muhakeme

⁵⁷ Mustafa Ruhan Erdem, Candide şentürk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi", **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl:14, sayı:41, Aralık, 2019, s.589.

kurumunun uygulanması noktasında endişesi artacak hem de bu kurumun uygulanmasına rıza göstermesi durumunda ne ile karşılaşacağı noktasında eksik bilgi ile hareket edecektir. İşte bunu düşünen kanun koyucu, seri muhakeme usulünün bilgilendirme safhasının varlığını, 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/2.maddesinde “*Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir*” şeklinde düzenleme yaparak güvence altına almıştır.

Bilgilendirme safhasının önemi, bu kurumun uygulanması ile birlikte adil yargılanma haklarının birçoğundan fedakârlık eden şüphelinin rızasının alınmadan önce tam olarak bilgilendirilmesi gerektiğinden de gelmektedir⁵⁸. Bilgilendirme safhasının, bu kurumun uygulanması noktasında beklenen amacın gerçekleşmesi ve bu kurumun sağlıklı olarak uygulanabilmesi açısından en önemli aşama olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Gerek kanunda gerekse de yönetmelikte, seri muhakeme usulünün bilgilendirme safhasının kolluk marifetiyle de savcı talimatıyla yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu konuda yapılan düzenlemenin özellikle seri muhakeme usulünün en önemli aşamalarından biri olarak düzenlendiği anlaşılan bilgilendirme safhasının, yeterli hukuk bilgisine sahip olmayan ve gerek adli gerekse de idari anlamda birçok görevi olan kolluk görevlilerince de yapılabilmesi, kurumun amaçlarına uygun düşmemiştir. Nitekim birçok iş yükü bulunan kolluk görevlilerinin bu bilgilendirmeyi tam ve sağlıklı olarak yapıp yapmayacakları şüphelidir⁵⁹. Bu konuda özellikle bilgilendirme aşamasının bizzat savcı tarafından yapılması ve bu bilgilendirmenin kısa ve öz bir formatta şüpheliye teklifle beraber gönderilmesi gerektiği görüşleri de söz konusudur⁶⁰.

Seri muhakeme gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden olan uzlaştırma kurumu bakımından da 6763 sayılı yasa ile değişiklik öncesi uzlaştırma kurumunun uygulanması bakımından kolluğun da uzlaşma teklifinde cumhuriyet savcısının talebi üzerine bulunabileceği düzenlenmişti. Bu düzenleme kapsamında

⁵⁸ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.47.

⁵⁹ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.48.

⁶⁰ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.254.

kolluk marifetiyle yapılan ve sadece matbu ve tüm suçlar bakımından aynı şekilde düzenlenmiş bir formun kolluk tarafından kabul ediyorum, kabul etmiyorum şeklinde imzalatılmasından ibaret bir durum söz konusuydu. Bu düzenlemenin uzlaştırma müessesesi açısından sağlıklı olmaması ve kurumdan beklenen faydayı sağlamaması nedeniyle 6763 sayılı yasa ile birlikte 5271 sayılı CMK'nın 253.maddesinde değişiklik yapılarak kanun koyucu tarafından kaldırıldığını ifade etmemiz gerekir. Benzer durumun kanun koyucu bakımından seri muhakeme kurumu açısından da düşünülmesi gerekirdi.

Bilgilendirme safhasının, seri muhakeme kurumunun sağlıklı bir şekilde işletilmesi açısından oldukça önemli olduğunu söyledik. Seri muhakeme usulünün bilgilendirme safhasında savcılığın veya kolluğun bu aşamada nasıl hareket edeceği ile ilgili olarak genel bir çerçeve çizildiğini ve seri muhakemeye tabi olan tüm suçlar bakımından uygulanacak olan tutanakların düzenlendiğini ifade etmemiz gerekir⁶¹. Bu konuda kanun koyucunun seri muhakeme usulüne tabi olan tüm suçlar bakımından standart tutanaklar oluşturmak yerine, savcı tarafından her suç ve her şüpheli için özel olarak hazırlanan seri muhakeme usulünün bilgilendirilmesine konu olan tutanaklar düzenlemesi daha yerinde olacaktı. Ayrıca bilgilendirme safhası ile çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde değineceğimiz teklif aşaması arasında şüphelinin düşünmesi ve teklifi muhakeme etmesi bakımından zaman bırakılması, yöntemin sağlıklı bir şekilde uygulanması açısından yerinde olacaktır⁶².

Bilgilendirme safhasının gereği gibi yerine getirilmemesi veya hiç yerine getirilmemesi durumunda ne olacaktır? Bilgilendirme aşamasının savcılık tarafından yapılmadan seri muhakeme usulünün uygulanması veya bu aşamanın usulüne uygun olarak yapılmaması durumunda, seri muhakeme talepnameğine bakan mahkeme, talepnameyi, bu gerekçelerle reddedebilecek midir? Bu konuda kanun koyucu, 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/3.maddesinde, seri muhakeme usulünün savcılıkça usule uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini, sadece teklif ve şüphelinin müdafî huzurunda kabul beyanının olup olmadığı ve bu aşamaların usulüne

⁶¹ Seri muhakeme usulünün bilgilendirme safhasında düzenlenmesi gereken tutanak örnekleri için bkz: <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/SayfaDetay/tutanak-talepname-ve-hukum-ornekleri>, erişim tarihi:14.12.2022.

⁶² Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.258.

uygun olup olmadığı noktasında mahkemelerin denetim yetkisine haiz olduğunu düzenlemiştir. Yani bu noktada, bilgilendirme safhasının gereği gibi yapıp yapılmadığı hususunda, mahkemelerin denetim yetkisinin olmadığını kabul etmiştir. Bu konuda kanun koyucunun yapmış olduğu düzenlemenin eksik olduğunu, mahkemelerin, kanun koyucunun teklif ve müdafî huzurunda kabul aşaması ile sınırlı denetim yetkisini kıyas yoluyla genişleterek, bilgilendirme aşaması için de aynı denetim yoluna gitmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Nitekim bu konuda benzer düşünceler olduğunu ve bilgilendirmenin yapılmasının kanuni bir zorunluluk olduğunu ve bunun yapılmamasının seri muhakeme teklifinin geçersizliğine neden olacağını ifade eden görüş de vardır⁶³. Bilgilendirme safhasının gereğinin, seri muhakeme usulünün amacına aykırı olarak yapılması veya hiç yapılmaması durumunda, bu kurumla beklenen hedef ve amaçların da gerçekleşmeyeceği açıktır. Bu durumun, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde değineceğimiz adil yargılanma hakkı açısından da sıkıntı oluşturacak bir konu olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Seri muhakeme usulünün bilgilendirme aşamasında şüphelinin müdafî yardımından yararlanması zorunlu değildir. Kanun koyucu sadece teklif aşamasında müdafinin hazır bulunmasını zorunlu tutmuştur. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde değineceğimiz teklif aşamasında şüphelinin kendisinin avukatı olmaması durumunda savcılık tarafından kendisine ilgili barodan müdafî atanması zorunludur. Aynı zorunluluk bilgilendirme aşaması için söz konusu değildir.

1.4.3. Seri Muhakeme Usulünde Yaptırımın Belirlenmesi Aşaması

1.4.3.1.Genel Olarak

Seri muhakeme usulünün uygulanma aşamalarında, bilgilendirme aşamasından sonra gelen aşama, cezanın belirlenmesi yani yaptırımın belirlenmesi aşamasıdır. Seri muhakeme usulünün tam ve amacına uygun bir şekilde uygulanabilmesi için seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili olarak hakkında soruşturma yürütülen şüphelinin, seri muhakeme usulünün uygulanması neticesinde ne tür bir yaptırım ve sonuçla karşılaşacağını bilmesi ve buna göre yapılacak teklifi değerlendirmesi, adil yargılanma hakkı açısından oldukça önemlidir. Bu noktada kanun koyucu, her ne kadar kanun metninde net olarak anlaşılmasa da kanunun

⁶³ Aldemir, , **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.68.

yürürlüğe girmesinden sonra çıkarılan Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/2.maddesinde seri muhakeme usulünün uygulanmasının cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edileceği ve teklif sırasında şüpheliye uygulanacak yaptırımların neler olacağının savcı tarafından açıklanması gerektiğini düzenlemiştir.

Bu düzenleme ile teklif aşaması ile yaptırımın belirlenmesi aşamasının birlikte yürütülmesi ve şüpheliye seri muhakeme usulünü kabul etmesi durumunda hakkında uygulanacak yaptırımın açıklanması gerektiği hususu belirtilmiştir. Burada çıkan anlamın teklif aşamasına geçilmeden önce savcının uygulanacak yaptırımı belirlemiş olması gerektiği yönünde olduğunu ifade etmemiz gerekir⁶⁴. Bu konuda doktrinde, kanun koyucunun kanun metninde bilgilendirme aşamasının akabinde teklif aşamasının geldiği ve şüpheli tarafından teklif aşamasının kabul edilmesi durumunda yaptırımın belirleneceğine dair görüşe katılmak mümkün değildir⁶⁵. Bu görüşü destekleyen görüşe göre, şüpheli tarafından seri muhakeme usulüne ilişkin teklifin belirlenmesinden sonra yaptırımın belirlenmesi aşamasının geleceği ancak yaptırımın belirlenmesi aşamasından sonra şüphelinin karar verilinceye kadar her aşamada seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçebileceğini belirtilmiştir⁶⁶. Bu görüşlere seri muhakeme kurumunun amacı dikkate alınarak katılabilmek mümkün değildir. Ayrıca seri muhakeme usulünde kanun koyucunun, şüpheli ile savcı arasında yapılacak bir pazarlık sonucu yaptırımın belirlenmesi gibi bir düzenlemeye yer vermediği, kanun koyucunun bizzat savcı tarafından belirlenecek yaptırımın şüpheli tarafından kabul edilmesine değer atfettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle şüpheliye savcı tarafından öncelikle kendi tarafından belirlenen yaptırımın türü ve miktarı konusunda bilgilendirme yapılması ondan sonra teklifin yapılması daha doğru ve düzenlemeye daha uygun olacaktır⁶⁷.

⁶⁴ Karakehya, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.51.

⁶⁵ Aldemir, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.74.

⁶⁶ Erdem ve Şentürk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi", s.590.

⁶⁷ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.260.

1.4.3.2. Yaptırımın Belirlenirken Cumhuriyet Savcısının TCK'nın 61/1.maddesi ile Bağlı Oluşu

Kanun koyucunun 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/4.maddesinde açık bir şekilde, cumhuriyet savcısının, seri muhakeme usulüne tabi olan suçla ilgili olarak yaptırımı belirlerken 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesindeki düzenlemelere göre yaptırımı belirleyeceği kanununun diğer maddelerindeki düzenlemelere göre yaptırımı belirleyemeyeceğini ifade etmemiz gerekir⁶⁸. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 61/1.maddesindeki düzenlemeler dışında savcının örneğin aynı kanunun 61/2 veya 61/3.maddesine göre yaptırımı belirlemesi söz konusu olamayacaktır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 61/1.maddesi “..hakim somut olayda;

- a) Suçun işleniş biçimini
- b) Suçun işlenmesinde kullanılan araçları
- c) Suçun işlendiği zaman ve yeri
- d) Suçun konusunun önem ve değerini
- e) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını
- f) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını
- g) Failin güttüğü amaç veya saiki göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler...” şeklindedir.

Bu noktada kanun koyucunun seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik olarak yaptırımı 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesine göre belirledikten sonra 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/4.maddesi kapsamında yarı oranında indirim uygulamak suretiyle sonuç cezayı belirleyebilir.

Kanun koyucunun, seri muhakeme usulüne ilişkin olarak yaptırımın belirlenmesi aşamasında sadece 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesinin uygulanacağını düzenleme altına almış olması oldukça sıkıntılı bir durumdur. Bu sınırlama ile beraber, kanun koyucu, seri muhakeme usulüne tabi olan suçlar bakımından, söz konusu suç için kanun koyucunun düzenleme altına aldığı cezayı hafifletici veya ağırlaştırıcı sebeplerin ceza tayini noktasında referans alınamaması sonucu ortaya çıkacaktır.

⁶⁸ 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/4.maddesine bakınız.

Çünkü söz konusu düzenlemeler 5237 sayılı TCK'nın 61/4.maddesinde yer almaktadır. Yine mesela söz konusu suçların olası kastla veya bilinçli taksirle işlenmeleri durumunda da söz konusu düzenlemelerin 5237 sayılı TCK'nın 61/2.maddesinde düzenlenmiş olması nedeniyle yine seri muhakemeye ilişkin yaptırımın belirlenmesi safhasında referans alınamayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Aynı şekilde seri muhakeme usulünün uygulanması sırasında belirlenecek yaptırımda söz konusu suç bakımından teşebbüs, haksız tahrik gibi cezayı azaltıcı veya artırıcı etkiye sahip olan kurumlar da uygulanabilir olmayacaktır. Çünkü bu kurumlar da 5237 sayılı TCK'nın 61/5.maddesinde düzenlenmiştir. Ancak 7331 sayılı kanunla 5271 sayılı CMK'nın 250/4.maddesine eklenen “...ve koşulları bulunduğu takdirde zincirleme suça ilişkin hükümler uygulandıktan sonra belirlenen cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler.” maddesi ile kanun koyucu 5237 sayılı TCK'nın 61/5.maddesinde düzenlenen zincirleme suç bakımından istisna getirmiş ve şartlarının oluşması durumunda zincirleme suçun da 61/1.maddesinin ele alınmasından sonra uygulanabileceğini belirtmiştir.

Kanun koyucunun neden ek bir düzenleme ile sadece zincirleme suçta uygulanabilirlik sağladığını anlamak güçtür. Zincirleme suç kapsamında faile verilecek ceza, suç sayısı dikkate alınarak artırılacaktır. Bu durum seri muhakeme kurumunun uygulanmasını daha az cazip hale getirecekken faile verilecek cezada indirim imkanı sağlayan olası kast gibi kurumların hala neden uygulanabilir olmadığını anlamakta güçlük çekmekteyiz. Ancak bağımsız olarak düzenlenen ve temel cezadan farklı alt ve üst sınır belirleyen suçun nitelikli halleri bakımından kanun koyucu söz konusu nitelikli halleri uygulayabilecektir⁶⁹. Örneğin, seri muhakemeye tabi olan suç bakımından temel ceza 2 yıldan 5 yıla kadar ceza belirlenmiş olsun. Ancak söz konusu suçun nitelikli hali bakımından kanun koyucu cezanın alt sınırın 3 yıldan az olamayacağını belirlediğini varsayalım. İşte böyle bir durumda savcı seri muhakemeye konu olan suçla ilgili yaptırımı belirlerken nitelikli hal için düzenlenen üç yıllık alt sınırı ve temel cezada belirlenen 5 yıllık üst sınırı esas alacaktır. Bu durumda 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesine göre hareket edilmiştir.

⁶⁹ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.54.

Bu konudaki sınırlandırmanın, seri muhakeme kurumu ile hedeflenen yargılama sürelerinin kısaltılması ve mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması hedeflerine uygun olmadığını düşünmekteyiz. Çünkü seri muhakeme usulünün uygulanması sırasında kanun koyucunun belirlediği sınırlar içerisinde savcı tarafından tayin edilecek olan cezada indirim sebebi olarak belirlenebilecek haksız tahrik, iştirak (yardım etme gibi), yaş küçüklüğü gibi kurumların uygulanamaması, hakkında seri muhakeme usulü uygulanacak kişiler bakımından, seri muhakeme kurumunun uygulanmasının cazip olmaması düşüncesini oluşturabilecektir. Bu noktada hakkında tayin edilen cezada, seri muhakeme kurumunun uygulanmasına bağlı olarak yapılan yarı oranındaki indirime göre hakkında genel yargılama sonucunda herhangi bir kanun maddesi sınırlandırması olmaksızın belirlenen cezanın daha az olma ihtimali bile tek başına seri muhakeme kurumunun uygulanmasına rıza gösterilmemesi açısından gerekçe olabilecektir. Kanun koyucunun, yaptırımın belirlenmesi aşamasında seri muhakeme kurumunun kabul edilmesini teşvik etmeye hizmet edecek şekilde 5237 sayılı TCK'nın 61.maddesinin diğer fıkralarının da uygulanmasına olanak tanınması oldukça yerinde olacaktır.

Yine seri muhakeme usulüne tabi olan suçlar bakımından savcı tarafından belirlenecek yaptırımın, sadece 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesi ile sınırlı olması nedeniyle savcı tarafından belirlenecek olan yaptırımın sonucunda şüpheli ile ilgili olarak takdiri indirim kurumunun da uygulanmayacağını ifade etmemiz gerekir. Takdiri indirim, 5237 sayılı TCK'nın 62.maddesinde düzenlenen ve yargılama sürecinde olan failin iyi halini, suçtan sonraki olumlu davranışlarını, pişmanlığını ve sosyal durumunu göz önüne alarak hakimnin tayin ettiği cezada belirli oranda indirim yapabilmesine olanak tanıyan cezayı hafifletici bir kurumdur. Seri muhakeme usulünün uygulanma sürecini, zaten niteliği gereği bir yargılama süreci olarak değerlendirebilmenin mümkün olmaması nedeniyle savcı tarafından, şüpheli hakkında takdiri indirim için aranılan gözlem şartının mümkün olmaması nedeniyle, takdiri indirim yapılamamasının yerinde olduğu kanaatindeyim.

Bakıldığı zaman seri muhakeme kurumunun hayata geçirilmesinden önce bir örneği olmayan, savcı tarafından hüküm kurulması yetkisinin uygulanması sırasında özellikle savcıların çok büyük problemler yaşayacağı ve bunun sonucunda ise haksız ve hukuka aykırı kararların ortaya çıkacağını söylemek için kahin olmaya gerek

olmadığı düşüncesindeyim. Ayrıca, seri muhakeme usulüne tabi olan suçlar bakımından savcı tarafından belirlenecek yaptırımın, seri muhakeme talepnameisinin gönderileceği mahkeme tarafından denetlenemeyeceğine dair kuralın, kötüye kullanılmaya müsait bir durum olduğu açıktır. Bu noktada 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesinde belirlenen skala içerisinde savcı tarafından alt hadden veya üst hadden belirlenen bir yaptırımın yarı oranında indirimle verileceğini öğrenen kişilerin çok fazla araştırma yapmadan seri muhakeme teklifini kabul ederek söz konusu yaptırıma maruz kalabileceği bir gerçektir.

Her ne kadar teklif aşamasında mutlaka şüphelinin bir müdafî yardımından yararlandırılması koşul olsa da özellikle muhakeme hukukunda var olan zorunlu müdafilik kurumunun genel olarak amaca uygun olarak kullanılmadığını ifade etmemiz gerekir. Bu kapsamda atanan avukatların dosyaları inceleme ve şüpheli veya sanıkla iletişim kurabilecek yeterli zamana ve olanaklara sahip olmadan hızlıca ifade ve sorgulara çağrıldıkları uygulamada pratik edilmektedir. Bu durumun sonucunda da CMK kapsamında atanan avukatların atama amaçlarına uygun hareket edememeleri ve şüpheli ve sanıklara hakları konusunda amaca uygun olarak yardımcı olamadıkları görülmektedir. Bu sebeplerle, kanun koyucunun, seri muhakeme usulüne tabi olan suçlar bakımından savcı tarafından belirlenecek olan yaptırımın içerik ve yerindelik denetimi noktasında mahkemelere yetki vermesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Seri muhakeme usulünün uygulanması aşamalarından olan yaptırımın belirlenmesi aşamasında tartışılan konulardan bir diğeri de savcı tarafından 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesine göre belirlenen yaptırımda sonuç olarak uygulanacak olan indirim oranının sabit olarak yarı oranında düzenlemiş oluşudur. Bu noktada kanun koyucunun savcıya, suçun ağırlığına ve niteliğine göre veya şüphelinin sabıka durumuna göre alt ve üst sınır oran belirleme yetkisi vermesi daha yerinde olacaktır diye düşünmekteyiz.

Mesela seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili olarak savcı tarafından belirlenecek yaptırım sonrasında yapılacak olan indirim oranının ½ den başlayıp 2/3 oranına kadar artırılabilmesi bir düzenleme hem seri muhakeme kurumunun uygulanabilirliğinin teşvik edilmesi hem de cezanın bireyselleştirilmesi noktasında daha hakkaniyetli olabilirdi. Kanun koyucunun bu oranı sabit bırakması nedeniyle

ceza belirleyecek olan savcının ceza adaletinin sağlamak ve seri muhakeme kurumunun uygulanmasın teşvik etmek amacıyla alt sınırdan ceza tayini yoluna sıklıkla gitmesi kuvvetle muhtemel görünmektedir.

7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/4.maddesi kapsamında belirlenen yaptırımın aynı yasanın 250/5.maddesi kapsamında seçenek olarak bazı alternatif tedbirlere çevrilebileceği düzenlenmiştir. Çalışmamızın diğer başlığında bu konulara değinilecektir.

1.4.3.3. Yaptırımın Seçenek Yaptırımlara Çevrilmesi Veya Diğer Alternatif Kurumların Uygulanması

Çalışmamızın önceki bölümlerinde kanun koyucunun 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/4.maddesinde açık bir şekilde, cumhuriyet savcısının, seri muhakeme usulüne tabi olan suçla ilgili olarak yaptırımı belirlerken 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesindeki düzenlemelere göre yaptırımı belirleyeceği kanunun diğer maddelerindeki düzenlemelere göre yaptırımı belirleyemeyeceğini ifade etmiştik. Cumhuriyet savcısının, 5271 sayılı CMK'nın 250/4.maddesi kapsamında belirlediği cezada ½ oranında indirim yaptıktan sonra, cezanın niceliğine ve niteliğine göre, belirlenen sonuç cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenebilmesi mümkündür. Çalışmamızın bu bölümünde seçenek yaptırımlara çevirme, hapis cezasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun seri muhakeme kurumu açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Kanun koyucu da gerek kanunla⁷⁰ gerekse de yönetmelikle⁷¹ bu duruma açıklık kazandırmıştır.

5237 sayılı TCK'nın 50.maddesinde düzenlenen seçenek yaptırımlara çevirme kurumu, suç isnadı altında bulunan fail hakkında mahkemece yürütülen dava neticesinde ceza tayin edilmesi ve bu cezanın da 1 yıl veya daha az süreli özgürlüğü bağlayıcı ceza olması kaydıyla, sonuç olarak belirlenen cezanın para cezası, belirli bir kamusal görevi yerine getirme veya belirli yükümlülükleri yerine getirme gibi

⁷⁰7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/5.maddesine bakınız. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf>, Erişim Tarihi:06.12.2022.

⁷¹31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/7.maddesine bakınız. <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, Erişim Tarihi:06.12.2022.

alternatif ve ıslah edici yaptırımlara çevrilmesi kurumudur⁷². Cezanın hapis cezası olması ve 1 yıl veya daha az süreli hapis cezası olması şartı, bu kurumun objektif şartlarıyken, failin suçun işlenmiş olmasından sonraki davranışları, bir daha suç işlemeyeceğine dair oluşan kanaat, failin iyi hali gibi diğer şartları ise sübjektif şartlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kurumun uygulanabilmesi için hem objektif hem de sübjektif şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu kurumun uygulanması sübjektif sebeplerinin objektif sebeplerine göre fazlalığı nedeniyle takdiri bir kurumdur. Ancak suçun işlendiği tarihte 18 yaşını tamamlamamış veya 65 yaşını bitirmemiş kişiler bakımından ise daha önce özgürlüğü bağlayıcı ceza almamak kaydıyla verilen 1 yıl veya daha az süreli cezaların seçenek yaptırımlara çevrilmesi zorunludur. Yine diğer kişiler bakımından verilen 1 ay veya daha az süreli hapis cezalarının da bu kişilerin suç tarihinden önce özgürlüğü bağlayıcı ceza almamış olmaları kaydıyla yine seçenek yaptırımlara çevrilmesi zorunludur.

Seri muhakeme usulü ile ilgili olarak savcı tarafından belirlenen cezanın şartlarının yerine gelmesi durumunda 5237 sayılı TCK'nın 50.maddesinde düzenlenen seçenek yaptırımlara çevrilebilmesi mümkündür. Cumhuriyet savcısı böyle bir durumda seçenek yaptırımlar için öngörülen sübjektif ve objektif şartları göz önüne alarak belirlediği sonuç cezayı seçenek yaptırımlardan birine çevirebilir. Ancak seçenek yaptırımın uygulanmasının zorunlu olduğu suçun işlendiği tarihte 18 yaşını tamamlamamış kişiler veya 65 yaşını bitirmiş kişiler bakımından cumhuriyet savcısının seçenek yaptırımlara çevirme müessesini uygulamak zorunda olduğunu ifade etmemiz gerekir.

5237 sayılı TCK'nın 51.maddesinde düzenlenen erteleme kurumu, suç isnadı altında bulunan fail hakkında mahkemece yürütülen dava neticesinde ceza tayin edilmesi ve bu cezanın da 2 yıl veya daha az süreli özgürlüğü bağlayıcı ceza olması kaydıyla, sonuç olarak belirlenen cezanın ertelenmesini ifade eden bir kurumdur⁷³. Ertelleme kurumu ile sadece faile verilen hapis cezası ertelenir. Bu noktada ayrıca hapis cezası ile beraber para cezasının verilmesi durumunda hapis cezası ile beraber para cezasının ertelenmesi söz konusu değildir. Ertelleme kurumunun da seçenek yaptırıma

⁷² Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.448.

⁷³ Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.479.

çevirme kurumunda olduğu gibi gerek sübjektif gerekse de objektif şartları söz konusudur. Yargılama sonucunda faile verilen cezanın 2 yıl veya daha az süreli hapis cezası olması, failin suç tarihinden önce 3 aydan uzun süreli kasıtlı suçlardan özgürlüğü bağlayıcı ceza almamış olması ve sadece hapis cezasının ertelenebilmesi bu kurumun objektif şartlarıyken failin suçun işlenmiş olmasından sonraki davranışları, dosyaya yansıyan iyi hali, sosyal ve ekonomik durumu gibi sebepler ise bu kurumun sübjektif şartları olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁴. Suçun işlendiği tarihte 18 yaşını tamamlamamış kişilerle 65 yaşını bitirmiş olan kişiler bakımından ertelemeye konu olan sonuç hapis cezası sınırının 3 yıl ve altında hapis cezası gerektiren suçlar olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Seri muhakeme usulü ile ilgili olarak savcı tarafından belirlenen cezanın şartlarının yerine gelmesi durumunda 5237 sayılı TCK'nın 51.maddesinde düzenlenen erteleme kurumunun uygulanması mümkündür. Cumhuriyet savcısı böyle bir durumda erteleme için öngörülen sübjektif ve objektif şartları göz önüne alarak belirlediği sonuç cezayı erteleyebilir. Ancak seçenek yaptırımlara çevirme kurumundan farklı olarak, savcının seri muhakeme usulü kapsamında belirlediği sonuç cezayı ertelemesi için zorunlu bir kanuni düzenleme söz konusu değildir.

Kanun koyucunun cumhuriyet savcısına, seri muhakeme usulüyle ilgili olarak belirlediği yaptırımın şartlarının oluşması durumunda bazı istisnalar haricinde seçenek yaptırımlara çevirme veya erteleme konusunda takdir yetkisinin olduğunu yukarıda ifade etmiştim. Bu konuda öğretilerde ciddi eleştirilerin olduğunu, seri muhakeme konusunda yaptırımı belirleme ve indirim yapma konusunda yetki verilmesinin yeterli olduğu ancak seçenek yaptırımlara çevirme veya erteleme konusunda ise bu yetkinin mahkemeye bırakılması gerektiğinin daha yerinde olduğu da ifade edilmektedir⁷⁵. Seçenek yaptırımlara çevirme veya erteleme gibi kurumların düzenleniş amaçları gereği mahkemelere uygulama görevi verilen kurumlar olması nedeniyle bu görüşe katıldığımızı ifade etmemiz gerekir. Ancak seri muhakeme sürecinin uygulanmasını teşvik etmek amacıyla yaptırımın belirlenmesi aşamasında cumhuriyet savcısının seri muhakeme usulünün uygulanmasını sağlaması konusunda elini güçlendirici bir etkiye sahip olması yönüyle bu kurumları değerlendirdiğimizde, kanun koyucunun mevcut

⁷⁴ Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.480.

⁷⁵ Aldemir, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.716.

düzenlemesinin yerinde olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü yaptırımın belirlenmesi sonrasında yapılacak olan seri muhakeme usulüyle ilgili teklifte, yaptırımın seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenmesi durumunda seri muhakeme usulü, muhataplarına daha cazip gelecektir.

Seri muhakeme usulüne konu olan yaptırımın belirlenmesi ve alternatif kurumlara başvurulması konusunda cumhuriyet savcısının tam yetkili olduğunu, şüphelinin bu konularda pasif bir pozisyonunun olduğunu daha önce ifade etmiştik. Ancak bu noktada şüpheli ile savcı arasında, seri muhakemeye tabi olan suç bakımından yaptırımın belirlenmesi sonrasında seçenek yaptırımlara çevirme veya erteleme konusunda özellikle bu kurumların sübjektif şartları bakımından pazarlık yürütülebilir⁷⁶. Şüpheli, kısa süren yargılama aşamasında olumlu kanaate ulaşabilmesi beklenmeyen savcayı bu konuda ikna edebilir.

Yine gerek seçenek yaptırımlara çevirme gerekse de erteleme kurumu bakımından hem objektif hem de sübjektif şartların bir arada bulunması gerektiğini ifade etmiştik. Bu kurumların özellikle sübjektif şartlarının oluşup oluşmadığı noktasında seri muhakeme usulünde nasıl bir tespitte bulunulacağı oldukça sorunludur. Bu kurumun adından da anlaşılacağı üzere seri ve en hızlı şekilde yargılamayı sonuçlandırma hedefiyle hareket ettiği bir gerçektir. Bir günde savcılığın, seçenek olarak uygulanabilecek kurumların sübjektif koşulları noktasında kanaate ulaşması zor görünmektedir. Bu noktada, bu kurumların sübjektif şartları bakımından en azından bu şartların seri muhakeme usulünün uygulanması sırasında aranmaması yerinde olurdu. Öğretide bu kurumların sübjektif şartlarının seri muhakeme usulünün uygulanması sürecinde aranmaması ancak objektif koşulların aranması gerektiğine dair görüş mevcuttur⁷⁷.

Seri muhakeme usulünün uygulanması sonucunda belirlenen yaptırımın, erteleme ve seçenek yaptırımlara çevirme kurumları dışında çevrilebileceği bir diğer kurum ise 5271 sayılı CMK'nın 231.maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması(HAGB) kurumudur. Bu noktada kanun koyucu 7188 sayılı CMK'nın 250/6.maddesi ile seri muhakeme usulünün uygulanması neticesinde belirlenen

⁷⁶ Karakehya, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.62.

⁷⁷ Erdem ve Şentürk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi", 591.

yaptırımın şartlarının oluşması durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile ertelenebileceğini düzenlemiştir. Aynı konuda yönetmelikle de düzenleme yapılmış ve kanun metnine açıklık kazandırılmıştır⁷⁸.

5271 sayılı CMK'nın 231.maddesinde düzenlenen HAGB kurumu, hukukumuzda 5560 sayılı yasanın 23.maddesi ile 5271 sayılı CMK'nın 231.maddesine eklenerek girmiş olan bir kurumdur. Bu kurumun, daha önce ifade ettiğimiz 5237 sayılı TCK'nın 51.maddesinde düzenlenen erteleme kurumundan farklı olarak, açıklaması geri bırakılan hükmün erteleme süresince herhangi bir hak yoksunluğu veya ceza infazı gibi bir sonucu yoktur⁷⁹. 5237 sayılı TCK'nın 51.maddesinde düzenlenen ertelenmesi kurumunda, ertelenen ceza erteleme müddetince infaz edilmiş olarak kabul edilmekteydi. Ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunda böyle bir durum söz konusu olmayıp açıklanması geri bırakılan hüküm erteleme süresince herhangi bir şekilde infaz edilmiş olarak kabul edilmemektedir. Bu kurumun uygulanması için hem objektif hem de sübjektif şartlar mevcuttur. HAGB kurumunun objektif şartları olarak, yargılama sonucunda belirlenen cezanın 2 yıl veya daha az süreli hapis cezası olması veya hapis cezası birlikte veya tek başına miktarı önemli olmaksızın adli para cezası olması, sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan(hapis veya adli para cezası ayırımı olmaksızın) mahkum olmaması, failin bu kurumun uygulanmasına rıza göstermiş oluşu ve suçla ortaya çıkan maddi zararın aynen iade, eski hale iade veya tazmin yoluyla giderilmiş olması gerektiğini ifade etmemiz gerekir. Sübjektif şartlar olarak ise, failin bir daha suç işlemeyeceğine dair olumlu kanaate ulaşılması, bu kurumun uygulanmasının gerek toplum gerekse de fail açısından olumlu sonuçlarının olacağının mahkemede oluşması sayılabilir⁸⁰. Bu şartların hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanması açısından bir arada bulunması gerektiğini ifade etmemiz gerekir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun seri muhakeme kurumu için de uygulanabileceğine dair düzenleme, 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/6.maddesinde düzenlenmiştir. Seri muhakeme kurumunun uygulanması

⁷⁸31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/6.maddesine bakınız. <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, Erişim Tarihi:07.12.2022.

⁷⁹ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.426.

⁸⁰ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.427.

sonucunda belirlenen yaptırımın seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenmesi ile ilgili olarak kanun koyucunun aynı yasanın 250/5.maddesinde düzenleme yaptığını daha önce açıklamalarımızda ifade etmiştik. Kanun koyucunun bu tercihi bilinçli mi yaptığı yoksa dikkat etmeden mi yaptığı konusu kanun metninde belirsizdir. Bu belirsizlik, seri muhakeme kurumunun uygulanması sonucunda belirlenen yaptırımın öncelikli olarak seçenek yaptırımlara çevirme veya erteleme kurumu kapsamında olup olmadığı şayet bu kurumların şartlarını sağlamaması durumunda mı hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanabileceği konusunda kafa karışıklığı oluşturmuştu. Çünkü 5271 sayılı CMK'nın 231.maddesinde düzenlenen HAGB kurumu, erteleme ve seçenek yaptırımlara çevirme kurumlarına göre kişiler açısından daha lehe sonuçlar doğurmaktadır. Bu konudaki kafa karışıklığının Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/6.maddesi ile düzeltilindiğini ve kanun koyucunun bu husustaki tartışmayı seri muhakeme usulünün uygulanması sonucunda belirlenen yaptırımın öncelikli olarak şartlarının oluşması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılması kapsamında ertelenmesi gerektiğini düzenleyerek sona erdirdiğini ifade etmemiz gerekir.

Seri muhakeme usulünde cumhuriyet savcısına hem yaptırımı belirleme hem seçenek yaptırımlara çevirme, erteleme veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumlarını uygulama hem de güvenlik tedbirleri dediğimiz müsadere, tekerrür gibi kurumların uygulanması yetkisine sahiptir. Bu yetkilerin savcıya verilmesi, özellikle ceza yargılamasının tek bir makamın elinde toplanmasına ve iddia eden makam ile karar veren makamın aynı kişi olması nedeniyle bu durumun hukuk devleti ilkesine aykırı olduğuna dair görüşler de mevcuttur⁸¹. Yine özellikle cumhuriyet savcısına, seri muhakeme usulünün uygulanması sonrasında belirlenen yaptırımı, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kapsamında erteleme yetkisine sahip olmasını, savcının seri muhakeme kurumunu uygulamadan önce soruşturmaya konu olan suçla ilgili kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vererek de yerine getirebileceği bu noktada HAGB konusunda savcıya yetki verilmesinin doğru olmadığını savunan görüş de mevcuttur⁸².

⁸¹Cahit Yılmaz, Özge Apiş, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Haziran, 2020, s.80, Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.67.

⁸²Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler**, s.264.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu ile HAGB kurumunun gerek sonuçlarının gerekse de şartlarının aynı olduğunu ifade ederek bu görüşün yerinde olduğunu ifade etmemiz gerekir.

HAGB kurumunun uygulanabilmesi için failin rızası gerekmektedir⁸³. Ancak 7499 sayılı yasa⁸⁴ ile 5271 sayılı CMK'nın 31.maddesinde yapılan değişiklikle birlikte HAGB kurumunun uygulanabilmesi için sanığın açık rızasının olması şart değildir. Aynı durum seri muhakeme usulünün uygulanması açısından söz konusu değildir. Bu nedenle seri muhakeme usulünün uygulanması sırasında şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasına rızası olduğunun belirtilmesinin şarttır. Ayrıca hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun da uygulanmasına rıza gösterdiğinin tutanak altına alınması son yasal düzenlemeyle birlikte artık gerekli değildir. Şüphelinin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun uygulanmasına rıza göstermemesi, seri muhakeme kurumunun uygulanmasına engel teşkil etmez. Bu nedenle savcının böyle bir durumda şüpheli ertelemeyi istemiyor bu nedenle seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçelim gibi bir düşünceyle hareket ederek bu kurumun uygulanmasından vazgeçmemelidir⁸⁵.

Seri muhakeme usulünün uygulanması neticesinde savcı tarafından belirlenen yaptırımın koşullarının oluşması durumunda seçenek yaptırımlara çevrilebileceği, ertelenebileceği veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kapsamında ertelenebildiğini ifade etmiştik. Bu noktada yaptırımın belirlenmesi ile ilgili olarak eklememiz gereken bir diğer konu ise, savcı tarafından belirlenen yaptırımla ilgili olarak güvenlik tedbirlerine de yine savcı tarafından karar verilmesi gerektiğidir. Güvenlik tedbirleri, suç işleyen kimselerin topluma kazandırılmasını sağlamak ve onlardan ya da kullandıkları araçlardan doğan tehlikeleri önlemek amacıyla öngörülen tedbirlerdir⁸⁶. Bu noktada güvenlik tedbirlerine örnek olarak tekerrür, müsadere, hak yoksunlukları, çocuk veya akıl hastalarının topluma entegre edilmesi için kanun koyucu tarafından belirlenen güvenlik tedbirleri örnek olarak gösterilebilir.

⁸³ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.427.

⁸⁴ Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, **T.C. Resmî Gazete**, 32487, 12/03/2024.

⁸⁵ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.67.

⁸⁶ İsmail Ercan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12 Levha Yayıncılık, 8.baskı, s. 248.

Seri muhakeme usulüne tabi olan suçlarla ilgili olarak cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırıma konu olan suçla ilgili olarak müsadere kararı verilmesi veya failin seri muhakemeye tabi olan suçtan önce işlenmiş olan ve sabıka kaydından yer alan tekerrüre esas alınabilecek mahkumiyetlerin varlığı durumunda savcının tekerrür hükümlerini uygulaması ve müsadere kararını vermesi gerekmektedir. Seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili olarak tekerrür hükümlerinin uygulanması durumunda, kanun koyucu tarafından söz konusu suç için hapis veya adli para cezasının seçenek yaptırım olarak öngörüldüğü durumlarda savcının hapis cezasını seçmesi kanuni bir zorunluluktur. Çünkü 5237 sayılı TCK'nın 58/3.maddesinde kanun koyucu *“Tekerrür halinde, sonraki suça ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adli para cezası öngörülmüşse, hapis cezasına hükmolunur.”* düzenlemesi mevcuttur. Bu nedenle yaptırımın belirlenmesi safhasında, savcının yaptırımın türünü belirlerken failin dosyaya yansıyan sabıka kaydı itibariyle tekerrüre esas alınabilecek bir mahkumiyetinin olup olmadığına bakarak hareket etmesi gerekecektir⁸⁷.

1.4.4.Seri Muhakeme Usulünde Teklif Aşaması

1.4.4.1.Genel Olarak

Seri muhakeme usulüyle ilgili olarak çalışmamızın önceki bölümlerinde, seri muhakeme usulünün bilgilendirme aşaması ile yaptırımın belirlenmesi aşamalarına değinmiştik. Çalışmamızın bu bölümünde ise, seri muhakeme usulünde bilgilendirme ve yaptırımın belirlenmesi aşamasından sonra gelmesi gereken teklif aşamasına değinilecektir. Seri muhakeme usulünde teklif aşaması, bizzat savcı tarafından yapılması gereken seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik olarak şüpheliye yapılacak olan teklifi ve bu teklif sonrasındaki teklifin değerlendirilmesi aşamasından oluşmaktadır. Teklif aşamasında, seri muhakeme usulüyle ilgili teklif ancak savcı tarafından yapılabilecek olup kolluk tarafından teklifin yapılabilmesi mümkün değildir.

⁸⁷ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.67.

1.4.4.2.Seri Muhakeme Usulünde Teklif İçin Davet ve Teklif Aşaması

Seri muhakeme usulünde teklif için davetle ilgili Seri Muhakeme Yönetmeliği 9/1.maddesinde “*Cumhuriyet Savcısı şüpheliyi seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla en kısa sürede davet eder. Davet; telefon, telgraf, faks, gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabilir.*” aynı yönetmeliğin 9/2.maddesinde ise “*Şüphelinin mazeretsiz olarak davete icabet etmemesi, Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmaması veya yurt dışında ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından bu durum tutanağa bağlanır ve soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilir.*” şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeden anlaşılacağı üzere teklif aşamasında kamuyu temsilen sadece cumhuriyet savcısı aktif olarak görev almakta olup bilgilendirme aşamasından farklı olarak kolluğa teklif yetkisi verilmemiştir. Baktığımız zaman seri muhakeme hukuku veya ceza hukuku bakımından eğitimleri olmayan kolluk görevlilerine böyle bir yetkinin verilmemesi gayet isabetlidir. Bu usulün uygulanabilirliğini sağlamak veya bu kurumun amacına uygun bir şekilde uygulanabilmesi için profesyonel kişiler tarafından bu sürecin icra edilmesi gerektiği bir gerçektir.

Seri muhakeme usulünde teklifin cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılmış olması sırasında cumhuriyet savcısının, şüphelinin kendisine yapılan teklifi tam olarak anlayıp anlamadığını test etmesi, özellikle seri muhakeme usulünün teklif edilmesinden önce kendisi tarafından hazırlanan yaptırımın türü ve niteliği hakkında şüpheliye doğru ve net bir şekilde bilgi vermesi gerekmektedir. Bu noktada şüphelinin tam olarak aydınlanıp aydınlanmadığını seri muhakeme savcısı test etmelidir⁸⁸. Bu durum şüphelinin doğru ve net bir şekilde bilgi sahibi olduktan sonra seri muhakeme kurumunu değerlendirmesi açısından oldukça önemlidir. Bu durum Seri Muhakeme Yönetmeliği 10/1.maddesinde açıklığa kavuşturulmuştur.

Söz konusu yönetmelik maddesinde “*Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmeden önce şüpheliyi bu usul hakkında bilgilendirir. Bilgilendirme;*

a) *İsnat edilen eylem, eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri muhakeme*

⁸⁸ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.70.

usulünün kapsamına girdiği,

- b) Kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu,*
- c) Özgür iradesiyle ve müdafî huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında indirileceği,*
- d) Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükmeye karşı itiraz kanun yoluna başvurabileceği,*
- e) Teklifin kabulünün ancak müdafî huzurunda gerçekleştirilebileceği, seçtiği bir müdafî yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirileceği,*
- f) Mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği,*
- g) Mahkemece verilen hükmün adli sicile kaydedileceği,*
- h) Bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı,*
- i) Genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı, hususların kapsar.” şeklinde düzenlenmiştir.*

Seri muhakeme usulünün şüpheliye teklif edilmesi sırasında savcı tarafından sadece seri muhakeme usulünün şüphelinin kabul edip etmediğinin sorulması şeklinde bir usul söz konusu olmayıp savcı tarafından bu usulün uygulanması durumunda şüphelinin ne tür bir ceza ve sonuçları ile karşılaşacağı noktasında da savcı tarafından detaylı bir şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Kendisi hakkında ne tür sonucun ortaya çıkacağını bilmeyen şüpheliden sağlıklı bir şekilde karar vermesini beklemek hukuken mümkün değildir. Kanunda bu konuda bir düzenleme olmasa bile yönetmelikte şüpheliye sadece seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul edip etmediğinin değil aynı zamanda seri muhakeme usulünün sonuçları hakkında da bilgi verilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Bu kapsamda Seri Muhakeme Yönetmeliği 10/2.maddesinde “Seri muhakeme usulünün uygulanması cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edilir; şüpheliye uygulanacak yaptırımların neler olduğu açıklanır.” şeklinde yapılan düzenlemenin varlığı bunu göstermektedir. Bu noktada

şüpheliye seri muhakeme usulünün teklif edilmesi sırasında kendisine uygulanacak olan yaptırımın türü ve seçenek yaptırımlar ile güvenlik tedbirleri noktasında detaylı bir şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Savcı seri muhakeme teklifini yapmadan önce talep edeceği cezayı ve diğer yaptırımları belirlemiş olmalıdır ki şüpheliye ilgili yönetmelik kapsamında teklifte bulunabilsin⁸⁹.

Seri muhakeme usulünün uygulanması için cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye yapılması gereken teklifin gerçekleştirilmesi sırasında şüpheli hakkında 5271 sayılı CMK'nın 147 ve 148.maddelerinde düzenlenen haklarla ilgili olan kısımların savcı tarafından şüpheliye hatırlatılıp hatırlatılmayacağı noktasında gerek yönetmelikte gerekse de kanunda bir düzenleme söz konusu değildir. Doktrindeki bir görüşe göre, seri muhakeme usulünün teklif edilmesi sırasında, şüpheliye 5271 sayılı CMK'nın 147 ve 148.maddelerinde düzenlenen hakların kıyasen hatırlatılması gerektiği savunulmaktadır⁹⁰. Şüphelinin seri muhakeme usulünün teklif aşamasında gelinmeden önce kolluk tarafından ifadesinin alınmış olması kuvvetle muhtemel olsa da seri muhakeme usulünün teklif aşamasında da şüpheliye bu hakların hatırlatılması gerektiği adil yargılanma hakkı bakımından bir gerekliliktir⁹¹. Ancak Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin ekler kısmında yer alan Seri Muhakeme Usulü Kabul Tutanağı⁹² örneğinde söz konusu haklarla ilgili herhangi bir düzenlemeye yer verilmediğini yani kanun koyucunun seri muhakeme usulünün teklifi sırasında şüpheliye 5271 sayılı CMK'nın 147-148.maddelerinde güvence altına alınan haklarının hatırlatılmasına gerek duymadığını ifade etmemiz gerekir.

Kanun koyucunun böyle bir düzenlemeye yer vermemesini, şüphelinin daha önce savcı veya kolluk tarafından 5271 sayılı CMK'nın 147-148.maddeleri kapsamında ifadesinin zaten alınmış olduğunu kabul ederek yaptığını düşünmekteyiz. Uygulamada seri muhakeme usulünün uygulanması için aranılan yeterli şüphe şartının şüphelinin ifadesi alınmadan, savcı tarafından toplanacak olan delillerle de yerine

⁸⁹ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.71.

⁹⁰ Gülsüm Ayhan Aygörmöz Uğurlubay, Nuran Haydar, Mehmet Korkmaz, "Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar", **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2.sayı, s.268.

⁹¹ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.275.

⁹² Söz konusu ek için bakınız: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2-1.pdf>, Erişim Tarihi:13/01/2023

getirilebileceğine dair Yargıtay kararı da mevcuttur⁹³. Böyle bir durumda seri muhakeme usulünde de şüpheli hakkında 5271 sayılı CMK'nın 147-148.maddeleri ile güvence altına alınan haklarının hatırlatılmasının zorunlu olmadığını kabul edersek, şüpheli kendisine tanınan temel yargılama hakları hatırlatılmadan nasıl adil bir şekilde yargılanıp kendisi hakkında karar verileceği hususunu anlamak oldukça güçtür.

1.4.4.3.Seri Muhakeme Usulünde Teklifin Segbis veya İstinabe Yoluyla Yapılması

Seri muhakeme usulünün teklif aşamasında savcı tarafından yapılacak olan teklifin şüphelinin cezaevinde olması veya seri muhakeme usulüyle ilgili soruşturmayı yürüten savcının yetki sahası dışında olması durumunda segbis(ses ve görüntü bilişim sistemi) veya istinabe yoluyla yapılabilmesi mümkündür. Bununla ilgili olarak kanun koyucu, Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/11.maddesinde “ *Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulüne ilişkin bilgilendirme ve teklifi segbis veya istinabe yoluyla da yapabilir.*” düzenlemesini yaparak şüphelinin beyanlarının alınması için bu yöntemlerin de uygulanabileceğini düzenleme altına almıştır.

Segbis kanalıyla şüphelinin ifadesi alınacaksa savcılıkça hemen hemen tüm adliyelerde bulunan segbis odalarındaki görüntü sistemi kullanılarak şüphelinin bulunduğu cezaevine bağlanılarak segbis yoluyla şüphelinin bu konudaki görüşü alınabilir. Şayet soruşturmayı yürüten savcının yetki sınırları dışında bir yerde şüpheli ikamet ediyorsa o zaman savcı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik teklif için, şüphelinin bulunduğu yer savcılığından yardım talep etmesi gerekir. Bu yardım talebine, istinabe denmektedir. İstinabe talebinde bulunurken, seri

⁹³ Yargıtay 2.Ceza Dairesi,12/10/2022 tarih, 2022/4520 Esas 202022/16719 Karar sayılı kararında, “...5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanun'unun 174/1. maddesinde iddianamenin hangi hallerde iadesine karar verileceğinin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 170/3. maddesinde iddianamede nelerin gösterileceği, belirtildiği, aynı Kanun'un 170/2. maddesinde yer alan “Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturunca; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.” hükmü uyarınca Cumhuriyet savcısının dava açmasının zorunlu olduğu ve suçun hukuki nitelendirilmesinin de Cumhuriyet savcısına ait olduğu, bu durumda mahkemece, iddianamede gösterilen olaylarla ilgili olarak ibraz edilen deliller ve yargılama sırasında ibraz edilebilecek deliller birlikte değerlendirilerek yargılama sonucuna göre bir karar verilmesi gerekeceği gözetilerek, şüphelilerin tüm aramalara rağmen bulunamadığı, 22/11/2018 tarihinde şüpheliler hakkında yakalama emri düzenlenmesine karar verildiği ve iddianamenin iade sebepleri arasında şüphelinin savunmasının alınmamış olmasının sayılmadığı cihetle, itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesi nedeniyle kanun yararına bozma istemi yerinde görüldüğünden...” <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi:14.01.2023.

muhakeme usulünü yürüten savcının şüpheliye teklif edilmek ve anlatılmak üzere, seri muhakeme usulüyle ilgili yaptırımların da içerisinde olduğu seri muhakeme kabul tutanağını hazırlayıp istinabe talep edeceği savcılığa başvuruda bulunmalıdır. Bu noktada istinabe talep edilen savcılığın, seri muhakeme yönetmeliğinin 10/12.maddesinde “*Soruşturmayı yürüten cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulüne ilişkin işlemleri SEGBİS yöntemiyle yapması halinde kanunun 38/A maddesine göre gerekli işlemleri yapar.*” şeklindeki düzenlemeden anlaşılacağı üzere seri muhakemeye ilişkin uygulanacak yaptırımları belirleme gibi bir görevi söz konusu değildir. İlgili düzenleme ve kanunun 38/A maddesi denilerek atıf yapılan 5271 sayılı CMK’nın 38/A maddesi kapsamında, soruşturmayı yürüten seri muhakeme savcısı segbis yoluyla seri muhakemeye ilişkin gerekli olan prosedürü kendisi bizzat yürütecektir.

1.4.4.4.Seri Muhakeme Usulünde Teklif Aşamasında Müdafî Görevlendirilmesi

Müdafî, soruşturma ve kovuşturma evresinde şüpheli veya sanığa hukuki yardımda bulunan kişi demektir. Müdafî, şüpheli veya sanığa hukuki yardımda bulunduğuandan aynı zamanda bir muhakeme hukuku süjesidir⁹⁴. Müdafî, kolektif savunma süjesi olarak görev yapmaktadır⁹⁵. Seri muhakeme usulünün uygulanmasıyla ilgili teklifin değerlendirilmesi aşamasında, şüphelinin seri muhakeme usulünün sonuçlarıyla ilgili olarak kendi tarafında olan müdafinden hukuki yardım alması gerektiği kabul edilmiştir. Seri muhakeme usulünün teklif değerlendirilme aşamasında şüphelinin müdafî yardımından yararlandırılması gerekliliği oldukça yerindedir. Nitekim kamunun tarafı olan savcının şüphelinin hak ve menfaatlerini gözetmesinin yanında aynı zamanda kamunun da menfaatlerini gözetmesi gerekeceğinden sadece şüphelinin menfaatlerini önceleyen bir avukattan şüphelinin yararlanması gerektiği adil yargılanma hakkı ve silahların eşitliği ilkeleri bakımından oldukça önemlidir. Kanun koyucu da benzer düşüncede ki böyle bir düzenlemeye Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 10/3.maddesinde ve 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK’nın 250/3.maddesinde yer vermiştir. Bu noktada teklifin yapılmasından sonra

⁹⁴ Nevzat Toroslu, Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınları, Ankara, 2016, s.137.

⁹⁵ Cumhur Şahin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s.194.

değerlendirilmesi aşamasında şüphelinin kendisinin seçtiği bir müdafî yoksa mutlaka bir müdafî yardımından yararlandırılması gerekmektedir⁹⁶. Kanun koyucunun, seri muhakeme teklifinin kanuna uygun yapılmasını bu işlem sırasında avukatın varlığıyla teminat altına almak istediğini de ifade edebiliriz.

Seri muhakeme usulünün teklif ve teklifin değerlendirilmesi aşamalarının hangisinde şüphelinin mutlaka bir müdafî yardımından yararlanması ile ilgili olarak kanun koyucu, Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/3.maddesinde “*Şüphelinin, teklifi müdafî huzurunda kabul etmesi halinde seri muhakeme usulü uygulanır*” şeklinde düzenleme yapmıştır. Yine aynı yönetmeliğin 10/2.maddesindeki “*Seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edilir; şüpheliye uygulanacak olan yaptırımların neler olduğu açıklanır.*” hükmü ile şüphelinin seri muhakeme usulüyle ilgili teklifin değerlendirilmesi aşamasında mutlaka müdafî yardımından yararlanması gerektiğini düzenlemiştir.

Ancak bu konuyla ilgili doktrinde farklı görüşler söz konusudur. Bir görüşe göre, teklif ve teklifin değerlendirilmesi aşamalarının birbirinden ayrı tutulması mümkün olmadığından savcı tarafından teklif yapılırken şüphelinin müdafî yoksa müdafî yardımından yararlanması şeklindeyken⁹⁷ diğer görüşe göre ise seri muhakeme usulüyle ilgili kanun ve yönetmelik hükümleri dikkate alındığında teklif aşaması sırasında müdafî yardımından şüphelinin yararlanması gerekmemektedir şeklindedir⁹⁸. Seri muhakeme usulünün teklif edilmesi sırasında cumhuriyet savcısının seri muhakeme ile ilgili belirlediği yaptırımın türü, niceliği ve uyguladığı güvenlik tedbirleri ve seçenek yaptırımlar ile ilgili detaylı bilgiyi şüpheliye vermesi gerektiği göz önüne alındığında gereksiz yargısal masrafların önüne geçek adına sadece teklifin değerlendirilmesi yani şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesinden sonraki aşamada müdafî yardımından yararlanması gerektiği görüşünü doğru bulmaktayız.

⁹⁶31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 10/3.maddesine bakınız.

⁹⁷ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.73. Benzer şekilde Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.274.

⁹⁸ Aldemir, , **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.70.

Özellikle uygulamada zorunlu müdafilik kapsamında atanan avukatların, genel olarak hepsi olmamakla birlikte yargılama süreçleriyle ilgili aktif görev almaktan kaçındığını ve görevlerini dosyayı incelemekten hazırlıksız bir şekilde yargılamaya katılarak icra ettiklerini dikkate aldığımızda söz konusu düzenlemenin yerinde olduğunu kanaatindeyiz. Ayrıca şüpheli, seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesinden sonra değerlendirme aşamasında da müdafî yardımından yararlandıktan sonra mahkeme tarafından karar verilinceye kadar seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçebileceği de dikkate alındığında yapılan düzenlemenin yerinde olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Uygulamada da düzenlemeye uygun olarak seri muhakeme usulüne ilişkin teklifin şüpheli tarafından kabul edilmesinden sonra teklifin değerlendirilmesi aşamasında müdafinin şüpheliye atandığını görmekteyiz. Yine Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 11/3.maddesinde *“seri muhakeme usulünün uygulanmasına ilişkin teklifin segbis veya istinabe yoluyla yapıldığı hallerde, şüphelinin seçtiği bir müdafî yoksa teklifin kabulünde hazır bulunması için müdafî görevlendirilmesi, istinabe evrakı gönderilen ya da segbis ile dinleme talep edilen yer cumhuriyet başsavcılığı tarafından yapılır. Bu durumda soruşturmayı yürüten Cumhuriyet başsavcılığı tarafından ayrıca bir müdafî görevlendirmesi yapılmaz.”* hükmü ile istinabe veya segbis yoluyla seri muhakeme usulünün teklifinin şüpheli tarafından kabul edilmesi durumunda istinabe yapılan veya segbis ile bağlanılan yer savcılığının şüpheliye müdafî ataması gerekmektedir.

Seri muhakeme usulüyle ilgili olarak teklifin değerlendirilmesi aşamasında görevlendirilen müdafinin, şüpheliyi bilgilendirmesi, seri muhakeme usulüyle belirlenen yaptırımı kabul etmesi ile etmemesi arasındaki sonuçlar bakımından şüpheliyi bilgilendirmesi oldukça önemlidir. Seri muhakeme usulünün amacı dikkate alarak şüphelinin seri muhakeme konusunda tam ve net bir biçimde aydınlatılmış olup olmadığı hususunda müdafî gerekli denetimini yapmalı, şüphelinin kendisini daha yakın görmesi sebebiyle, seri muhakeme kurumuna ilişkin sorabileceği soruları içtenlikle cevaplamalıdır⁹⁹.

Seri muhakeme usulünün teklifinin değerlendirilmesi aşamasında şüpheli

⁹⁹ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.74.

bizatihi hazır bulunmak zorunda olsa da seri muhakeme usulüyle ilgili teklifi değerlendirip karar verecek olan şüphelidir. Şüphelinin teklifi kabul veya ret bakımından özgür bir iradesi vardır. Bu noktada şüpheliye tanınan bu hakkında, bir kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olduğunu ve yalnızca şüpheli tarafından kullanılabileceğini söylememiz gerekir¹⁰⁰. Bu noktada seri muhakeme usulü teklifi ile ilgili olarak şüpheli ile müdafî arasında bir ihtilaf yaşanırsa, şüphelinin iradesinin esas alınması gerekmektedir. Örneğin, seri muhakeme teklifinin şüpheli tarafından kabul edilmesine karşın müdafî tarafından kabul edilmemesi durumunda şüphelinin beyanı esas alınarak seri muhakeme usulü uygulanacaktır.

Böyle durumlarda şüpheliden farklı görüşte olan müdafî'nin, farklı görüşlerine konu olan sebepleri ve bu konudaki hukuki gerekçelerini seri muhakeme kabul tutanağına aktarması, seri muhakeme usulünün uygulanması ile ilgili değerlendirme yapacak olan mahkeme açısından önemlidir. Mahkemece söz konusu görüşler bakılarak değerlendirme yapılabilir¹⁰¹.

1.4.4.5.Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Teklifin Reddi ve Kabulü Hallerinde Yapılacaklar

Seri muhakeme usulü şüpheli tarafından kabul edilirse, buna ilişkin seri muhakeme usulü kabul tutanağı düzenlenerek görevli ve yetkili mahkemeye gönderilir. Bu tutanakta, Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/9.maddesi gereğince “*şüpheliye isnat edilen eylem, şüphelinin kabul beyanı, belirlenen sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbiri ile uygulandığı takdirde hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırım veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar yer alır. Kabul tutanağı Cumhuriyet savcısı ve şüpheli ile müdafî tarafından imzalanır.*” hususlarının yer alması gerekmektedir.

Yine şüpheli tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasının kabul edilmesi, atılı suçlamayla ilgili olarak bir ikrar yani suçlamayı kabul olarak kabul edilmez. Şüpheli suçlamayı kabul etmese bile seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza gösterebilir. Bu noktada, seri muhakeme usulünün uygulanması

¹⁰⁰ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.272.

¹⁰¹ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.273.

ile ilgili olarak kabul beyanı bir ikrar mahiyetinde delil olarak kabul edilemez ve diğer dosyalar bakımından da delil olarak kabul edilemez.

Şüpheli tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasının kabul edilmemesi durumunda ise, buna ilişkin tutanak düzenlenir ve savcı tarafından dosyaya eklenir. Böyle bir durumda soruşturmaya genel esaslara göre devam edilir. Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/9.maddesinde bu husus “*şüphelinin teklifi reddetmesi halinde Cumhuriyet savcısı tarafından buna ilişkin tutanak düzenlenerek soruşturma dosyasına eklenir.*” düzenlemesi yapılmıştır. Ancak kanun koyucu Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 10/9.maddesinde, başlangıçta seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza göstermeyen şüpheli bakımından, şüphelinin cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenleninceye kadar tekrardan seri muhakeme usulünün uygulanmasını isteyerek seri muhakeme usulünün uygulanabileceğini düzenleme altına almıştır. Böyle bir durumda savcılık tarafından seri muhakeme usulü tekrardan uygulanır.

1.4.5.Seri Muhakeme Usulünde Talep Aşaması

Çalışmamızın önceki bölümlerinde seri muhakeme usulünün davet safhası, bilgilendirme safhası, yaptırımın belirlenmesi safhası, teklif safhası ve teklifin değerlendirilmesi safhaları ile ilgili bilgiler vermiştik. Seri muhakeme usulüyle ilgili olarak savcı tarafından seri muhakemeye tabi olan bir suçla ilgili olarak belirlenen yaptırımın şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul edilmesinden sonra, 5271 sayılı CMK'nın 250/8.maddesinde “*Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder.*” hükmü kapsamında savcı tarafından hazırlanacak olan talepname görevli mahkemeye gönderilir.

Bu noktada kanunda görevli mahkemenin hangi ceza mahkemesi olduğu konusunda bir açıklık bulunmazken yönetmelikte söz konusu mahkemenin asliye ceza mahkemesi olduğu belirtilmiştir¹⁰². Görev ve yetkili mahkeme ile ilgili olarak da Hakimler ve Savcılar Kurulunun(HSK) 02/01/21020 tarihinde almış olduğu karar

¹⁰²31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 4.maddesine bakınız. <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, Erişim Tarihi:29.01.2023.

doğrultusunda kurul tarafından belirlenen asliye ceza mahkemelerinin görev ve yetkili olduğunu ifade etmemiz gerekir¹⁰³.

Cumhuriyet savcısı tarafından hazırlanacak talepname içerisinde, seri muhakeme usulü kapsamında savcı tarafından belirlenen yaptırım, bu yaptırımla ilgili olarak şayet uygulanmışsa hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırımlar veya erteleme kurumları ile yer verilmesi durumunda güvenlik tedbirlerinin bulunması gerekmektedir¹⁰⁴. Talepname örneği kanun koyucu tarafından yönetmeliğin ek-2 kısmında düzenlenmiştir. Bu talepname 71188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 250/8.maddesi gereğince;

“a)Şüphelinin kimliği ve müdafî,

b)Mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi,

ç)İsnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri,

d)Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri,

e)İsnat olunan suç oluşturulan olayların öğeleri,

f)Cumhuriyet savcısı tarafından bu usulün uygulanmasının şüpheliye teklif edildiği ve şüphelinin müdafî huzurunda teklifi kabul ettiği,

g)Belirlenen ceza/veya güvenlik tedbirleri ile uygulanmış ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasına seçenek yaptırımlar veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar yer alır.”

Söz konusu talepname içeriği ile ilgili olarak kanun koyucunun belirli bir çerçeve çizdiğini ve söz konusu taleptamenin bu çerçeve içeriğine uygun olarak hazırlanması gerektiğini ifade etmemiz gerekir. Bu noktada taleptamenin, genel soruşturma usulü kapsamında savcı tarafından yürütülen soruşturma sonucunda, elde edilen delillerle yeterli şüpheyne ulaşılması sonrasında düzenlenen iddianameden farklı

¹⁰³Söz konusu karar içeriği için bakınız: https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20tarihli%20ve%201%20say%C4%B1%C4%B1%20karar.pdf, Erişim tarihi:29/01/2023.

¹⁰⁴ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.77.

olduğunu ancak talepnamenin de olay bazlı yani soruşturmaya konu suç fiili veya fiillerini bir bütün halinde kapsayan bir belge niteliğinde olduğu için iddianameye benzer bir nitelik taşıdığını ifade etmemiz gerekir¹⁰⁵.

Talepname içeriğinde, savcının seri muhakeme usulüyle ilgili olarak yaptırımın türünü ve miktarını belirleme ile diğer kurumların uygulanması ile ilgili takdir yetkisini doğru, yerinde ve ölçülü kullandığıyla ilgili savcı tarafından açıklama yapılmasını gerektirir bir bölümün olmadığını ifade etmemiz gerekir. Yine seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili olarak savcı tarafından toplanan delillerin talepnameye konu olan olayla ilişkilendirilmesi gerektiğine dair bir hususa yer verilme zorunluluğu da söz konusu değildir. Bu iki durum talepname ile ilgili eksiklikler olarak göze çarpmaktadır¹⁰⁶. Talepnamemin bu yönleri ile iddianameden farklı bir niteliğe sahip olduğunu ifade etmemiz gerekir.

İştirak halinde işlenen suçlar bakımından, seri muhakeme usulünün uygulandığı şüpheliler hakkında tek bir talepnamemi hazırlanacağı yoksa ayrı ayrı talepnamemi hazırlanacağı noktasında bir açıklık bulunmadığını görmekteyiz. Bu noktada tıpkı iddianamede olduğu gibi iştirak halinde işlenen suçlarda şerikler hakkında aynı fiile aynı ceza prensibine aykırı olacak sonuçları engellemek adına tüm şerikler yönünden ortak talepname hazırlanması gerektiğini ifade etmemiz gerekir. Bu noktada olay bazlı olarak iddianame hazırlandığı gibi iştirak halinde suç işleyen kişiler hakkında birden fazla şüpheliyi içerecek biçimde talepname hazırlanması gerekmektedir¹⁰⁷.

Talepname ile ilgili olarak talepnemelerin hukuki niteliğinin iddianamelerden farklı olduğunu ancak benzer özellikler taşıdığını ifade etmiştik. İşte seri muhakeme usulünün uygulandığı suçlar bakımından talepnamenin hazırlanıp mahkemeye gönderilmesi veya mahkeme tarafından talepnamenin kabul edilmesi durumunda zamanaşımı süresi kesilmez¹⁰⁸. Zamanaşımı kesme nedenleri 5237 sayılı TCK'nın 67/2.maddesinde sayma suretiyle sayılan hallerle sınırlıdır. Bu haller, “*şüpheli veya*

¹⁰⁵ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.278.

¹⁰⁶ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.78.

¹⁰⁷ Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, 594.

¹⁰⁸ Aldemir, , **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.111.

sanığın ifadesinin alınması veya sorgulanması, şüpheli hakkında iddianame düzenlenmesi, sanıklardan bir kısmı ile ilgili de olsa mahkumiyet kararı verilmesi, şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararı verilmesidir”. Zamanaşımı kesen haller, maddi ceza hukukuna ilişkin oldukları için kıyasen genişletilebilmeleri olanaklı değildir. Ancak taleptenamenin kabulünden sonra mahkeme tarafından taleptename içeriğine göre mahkumiyet kararı verilmesi durumunda zamanaşımı süresinin kesildiğini ifade etmemiz gerekir. Seri muhakemeye konu olan yargılamalarda, seri muhakeme usulünün teklif edildiği zaman ile taleptenamenin düzenlenip mahkemeye gönderildiği zaman ve mahkeme tarafından hüküm kurulma zamanının aynı gün veya en geç birkaç gün içinde yapılması amaçlanmıştır. Bu nedenle, seri muhakeme usulüne konu olan suçlar bakımından zamanaşımın kesilmesi ile ilgili suç ve ceza adaletini bozacak derecede zamanaşımının kesilmesi bakımından ortaya farklılıkların çıkmayacağını ifade etmemiz gerekir.

1.4.6.Seri Muhakeme Usulünde İnceleme Aşaması

1.4.6.1.Genel Olarak

Seri muhakeme usulü kapsamında savcı tarafından hazırlanan taleptenamenin, seri muhakeme usulü kapsamında kalan suçlara bakmakla görevlendirilen mahkemeye gönderilmesi gerektiğini çalışmamızın önceki bölümünde ifade etmiştik. Mahkeme, taleptename kendisine gönderildikten sonra, taleptename ile ilgili olarak şüpheli ve müdafiyi çağıracağı bir gün ve saat belirler. Bu gün ve saatin uygulamada taleptenamenin gönderildiği aynı gün şayet mahkemenin iş yoğunluğu durumuna göre en geç ertesi gün olacak şekilde uygulamada belirlendiğini ifade etmemiz gerekir. Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 13/5.maddesinde, bu noktada mahkeme tarafından belirlenen duruşma gününe şüphelinin mazeretsiz olarak katılmaması durumunda şüphelinin bu usulün uygulanmasından vazgeçmiş sayıldığı kanun koyucu tarafından kabul edilmiştir.

Şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasından hüküm verilinceye kadar vazgeçebileceği kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye uygun olarak usulüne uygun davete rağmen seri muhakeme duruşmasına mazeretsiz olarak şüphelinin gelmemesinin zımnen seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçmiş sayılması olarak kanun koyucu tarafından kabul edildiğini ifade etmemiz

gerekir. Yine şüphelinin, davet edilmesi durumunda davete mazeretsiz olarak icabet etmemesi halinde hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçmiş sayılacak olması hususunda bilgilendirilmesi gerekmektedir¹⁰⁹. Doktrinde, şüphelinin mazeretsiz olarak seri muhakeme duruşmasına katılmaması halinde hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmaması durumunda, şüpheli hakkında doğrudan genel yargılama usullerine göre soruşturma yapılarak iddianame tanzim edilmesi yerine, 5271 sayılı CMK'nın 171.maddesinde düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun yeniden tartışılması gerektiğine dair görüş mevcuttur¹¹⁰.

Seri muhakeme usulüyle ilgili olarak savcı tarafından hazırlanan taleptamenin mahkemeye gönderilmesi sonrasında, iddianamenin mahkemece kabul edilmesi ile 5271 sayılı CMK'nın 175.maddesinde belirtilen kovuşturma evresinin başlamayacağını halen soruşturma evresinin devam ettiğini ifade etmemiz gerekir. Kanun koyucunun da taleptamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra “...*seri muhakeme usulüyle ilgili şüpheliyi müdafî huzurunda dinleme ve bu usulün kanunda belirlendiği şekliyle hukuka uygun uygulanıp uygulanmadığını denetleme yetkisine sahiptir...*” şeklindeki düzenlemeyi yapmak suretiyle şüpheli sıfatını sanık sıfatına dönüştürmediğini halen şüpheli sıfatını devam ettirdiğini ifade etmemiz gerekir¹¹¹. 5271 sayılı CMK'nın 2/b. maddesinde, kovuşturmanın başlamasından sonra hakkında yargılama yapılan kişinin sanık olarak adlandırıldığı ifade etmemiz gerekir. Bu nedenlerle seri muhakeme usulünün mahkeme evresinin de klasik anlamda kovuşturma evresi olarak kanun koyucu tarafından kabul edilmediğini ifade etmemiz gerekir.

Seri muhakeme usulünün mahkeme evresinin de klasik anlamda kovuşturma evresi olarak kanun koyucu tarafından kabul edilmediği ile ilgili olarak gerekçelerimizi önceki paragrafta ele almıştık. İşte bu nedenlerle, seri muhakeme usulünün şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul edilmesinden sonra savcı tarafından hazırlanan taleptamenin mahkemeye gönderilmesinin akabinde, mahkemece, seri muhakeme usulüyle ilgili şüpheli ve müdafini dinlemeye yönelik yapılacak duruşmada mağdur veya savcının dinlenmesi gerekmemektedir. Ayrıca

¹⁰⁹ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.79.

¹¹⁰ Taşkın, **Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.23.

¹¹¹ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.627.

mahkeme de sadece seri muhakeme usulüyle ilgili olarak şüpheliyi müdafî huzurunda dinleme ve taleptenamenin seri muhakeme usulünün kanunda belirlenen şekliyle sınırlı olarak hukuka uygun olup olmadığını denetleme yetkisine sahiptir¹¹². Yani, seri muhakeme usulüyle ilgili yargılama faaliyetinin de bu kuruma özgü olduğunu, klasik kovuşturma yani yargılama aşamasından farklı olduğunu ifade etmemiz gerekir. Yine mahkemenin kanunda sınırlı olacak şekilde bir yargılama faaliyeti içerisine girebildiğini bunun dışında sübuta yönelik değerlendirme yapma yetkisinin olmadığını ifade etmemiz gerekir.

7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/9.maddesi kapsamında 7188 sayılı yasa ile düzenlenen 5271 sayılı CMK'nın 250/9.maddesinin ilk halinde belirlenen, talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurma görevinin esnetildiğini bu noktada mahkemenin seri muhakeme usulüyle ilgili olarak düzenlenen taleptenamede belirlenen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere, aynı kanun maddesinin dört ve yedinci fıkraları doğrultusunda mevcut delillere göre hüküm kurabileceğini ifade etmemiz gerekir. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde bu konuyu detaylı bir şekilde ele alacağımızdan bu kısa açıklama ile bilgi vermeyi uygun görmekteyiz.

Yine seri muhakeme usulünün, alternatif uyuşmazlık çözüm olarak kanun koyucu tarafından düzenlendiğini, bu usulle birlikte aleni duruşmada yargılanma hakkı, tabi hakim ilkesi, silahların eşitliği ilkesi, delilleri tartışma hakkı gibi birçok adil yargılanma hakkı ve yargılama kurumlarından feragat edildiğini çalışmamızın önceki bölümlerinde ifade etmiştik. Daha önce seri muhakeme usulünün mahkeme evresinin de klasik anlamda kovuşturma evresi olarak kanun koyucu tarafından kabul edilmediği ile ilgili olarak gerekçelerimizi önceki paragrafta ele almıştık. İşte bu nedenlerle, seri muhakeme usulünün şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul edilmesinden sonra savcı tarafından hazırlanan taleptenamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra, mahkemece, seri muhakeme usulüyle ilgili şüpheli ve müdafîni dinlemeye yönelik yapılacak duruşmada mağdur veya savcının dinlenmesinin gerekmediğini açıklamıştık.

Doktrinde yer alan bir görüşe göre seri muhakeme usulü kapsamında ortada bir suç olduğunu bu suçun da bir mağdurunun olabileceğini, bu mağdurun veya

¹¹² Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.80.

müştekinin duruşmaya çağrılıp dinlenmesi gerektiğini, mağdur veya müştekinin duruşmaya çağrılmaması durumunda, bu kişiler bakımından hak ihlalinin ortaya çıkabileceğini, bu nedenlerle kanun koyucu tarafından düzenlenmemiş olsa bile mutlaka mağdur ve müştekinin de seri muhakeme usulünün uygulanacağı duruşmaya çağrılması gerektiğini belirtir görüş doktrinde vardır.¹¹³ Yine farklı olarak, seri muhakeme usulüyle ilgili yargılama sırasında, yargılama ve duruşma işlemi söz konusu olmadığından şüpheli dışında herhangi bir kimsenin dinlenmesinin gerekmediğini, kanun koyucunun, seri muhakeme usulünün farklılığına dayanarak yalnızca şüphelinin dinleneceğini öngördüğünü; mağdurun, müştekinin veya tanığın dinlenmesini düzenlemediğini ifade eden aksi görüş de mevcuttur¹¹⁴.

Bakıldığı zaman 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulüyle ilgili kanuni düzenlemenin gerekçesinde “*Bununla birlikte hakimin, maddi gerçeğin araştırılması amacıyla soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması, tanık dinlenmesi gibi yetkileri bulunmamakta olup, maddi hakikatin ortaya çıkarılabilmesini teminen böyle bir araştırma yapılmasına ihtiyaç duyduğu takdirde usulün uygulanmasına ilişkin talebi reddetmesi gerekmektedir.*”¹¹⁵ şeklinde kanun koyucu düzenleme yapmıştır. Kanun koyucu madde gerekçesinde bu hususu açıkça belirtmek suretiyle bu konudaki tartışmaları gereksizleştirmiştir. Seri muhakeme kurumunun niteliğine ve düzenlenme amacına uygun olarak bizce de şüpheli ve müdafî dışında mahkemenin başka bir kimseyi dinlemesi veya delil araştırabilmesi mümkün değildir.

Seri muhakeme usulüyle ilgili olarak mahkemenin şüpheli ve müdafini sadece dinleme yetkisinin olduğunu bu yetkisinin ise, seri muhakeme usulüyle sınırlı olduğunu ifade etmiştik. Seri muhakeme usulüyle ilgili olarak taleptenamenin hazırlanıp mahkemeye gönderilmesinden sonra, mahkemece şüpheli ve müdafinin dinlenmesi için gün ve saat belirlenir. Belirlenen gün ve saatte, şüpheliye sadece seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza gösterdiği, hakkında savcı tarafından belirlenen yaptırım ve seçenek yaptırımlar, hükmün açıklanmasının geri bırakılması vb ile savcı tarafından

¹¹³ Aldemir, , **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.175.

¹¹⁴ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler**, s.284.

¹¹⁵ Söz konusu kanun teklifinin gerekçesi için bakınız <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, s.18, Erişim Tarihi:29/01/2023.

düzenlenmişse güvenlik tedbirleri hakkında bilgi verilip seri muhakeme ile ilgili olarak şüpheli kararını vermesi istenir. Bu noktada mahkemenin şüpheliye, suçun sübutuna yönelik olarak soru sormayacağını delillerle ilgili olarak şüphelinin beyanını alamayacağını ifade etmemiz gerekir.

Şüphelinin dinlenmesi sırasında mahkeme tarafından nasıl bir usul izleneceği noktasında gerek kanunda gerekse de yönetmelikte bir düzenleme yapılmamıştır¹¹⁶. Doktrindeki görüşler de bu konuda farklılaşmaktadır. Bir görüşe göre, seri muhakeme usulü sırasında yapılan dinlemenin sorgu olarak kabul edilemeyecek olsa da şüpheli hakkında 5271 sayılı CMK'nın 147 ve 148.maddelerinde düzenlenen usullere uygun olarak hareket edilmesi gerekeceğidir¹¹⁷. Söz konusu kanun maddelerinde şüphelinin dinlenilmesi sırasında şüpheliye haklarının hatırlatılması, şüpheliye ifade sırasında iradesini sakatlayacak şekilde ilaç verme, işkence yapma, cebir veya tehditte bulunmama gibi birtakım hakları ve yasak usuller düzenlenmiştir. Yine farklı bir görüşe göre ise, seri muhakeme usulündeki dinleme aşaması, duruşma niteliği taşıması ve seri muhakeme usulünün kendine münhasır yapısı gereği şüphelinin dinlenmesi sırasında ifade ve sorguya ilişkin genel kuralların uygulanması mümkün değildir¹¹⁸.

Uygulamada seri muhakeme usulüyle ilgili olarak gelen talepname üzerine, mahkemeler tarafından esas alınarak atılı suçla ilgili tutanak açılıp şüphelinin ve müdafinin katılımıyla şüphelinin kimlik tespitinin yapıldığını, şüpheliye 5271 sayılı CMK'nın 147 ve 148.maddesi kapsamındaki haklarının hatırlatıldığını ve seri muhakeme usulüyle sınırlı olacak şekilde sorular sorularak karar verildiğini ifade etmemiz gerekir.

Seri muhakeme usulünde şüphelinin dinlenmesi sırasında susma hakkını kullanması konusunda ise, seri muhakeme usulünün şüphelilerin susma haklarını kullanmaması üzerine kurulu olması nedeniyle¹¹⁹ susma hakkının kullanımının mümkün olmadığını ifade etmemiz gerekir. Seri muhakeme usulünün savcı tarafından teklif edilmesi sırasında şüphelinin susmasının ret anlamı taşıyacağını çalışmamızın

¹¹⁶ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.81.

¹¹⁷ Erdem ve Şentürk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi", s.595.

¹¹⁸ Uğurlubay, Haydar, Korkmaz, "Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar", s.269.

¹¹⁹ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.283.

önceki bölümlerinde ifade etmiştik. Bu nedenle, seri muhakeme usulünde susma hakkının kullanımı mümkün değildir. Şüpheli susma hakkını kullanacağını belirtirse bu usulden vazgeçmiş sayılması gerekir ve talep reddedilmelidir¹²⁰.

Seri muhakeme ile ilgili taleptenamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra belirlenen gün ve saatte şüphelinin dinlenilmesi sırasında mutlaka şüphelinin müdafî yardımından yararlandırılması gerekmektedir. Bu husus Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 13/1.maddesinde “..şüpheliyi müdafî huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinler ve usulü sonuçlandırır..” şeklinde düzenlenmiştir. Mahkeme evresinde şüphelinin kendisi tarafından seçilmiş bir müdafî yoksa mahkeme tarafından kendisine bir müdafî görevlendirilir. Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 11/4.maddesinde seri muhakeme usulünün teklifi sırasında hazır olan müdafinin mahkeme evresinde de görevlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Seri muhakeme usulüyle ilgili olarak savcı tarafından hazırlanan taleptenamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkeme tarafından öncelikle söz konusu taleptenamenin incelemesi derhal yapılacaktır. Bu inceleme kapsamında, taleptenamede yönetmeliğin 12.maddesinde sayılan ve bir yönetmelikte bulunması gereken hususların (şüphelinin kimliği ve müdafî, isnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri gibi) bulunup bulunmadığını mahkeme kontrol eder. Aynı şekilde mahkeme yine savcı tarafından belirlenen cezada maddi hata yapıp yapılmadığını kontrol eder. Mahkeme, taleptenamede zorunlu olarak bulunması gereken yani yönetmeliğin 12.maddesine aykırı olarak düzenlenen bir taleptenamenin varlığı durumunda veya taleptenameye konu yaptırımın maddi hata içermesi durumunda, şüpheli ve müdafîni dinlemeden taleptenameyi iade etmesi gerekmektedir.

Bu başlıklar dışında taleptenamede bir hatanın varlığı durumunda ise, mahkeme şüpheli ve müdafîyi dinledikten sonra taleptenamenin reddine karar vermelidir. Çalışmamızın bir sonraki başlıklarında bu hususlar detaylıca açıklanacaktır. Ancak doktrinde, mahkeme tarafından gerek maddi hatalar gerek yönetmeliğin 12.maddesine aykırı olarak düzenlenen taleptenamenin varlığı gerekse de diğer hallerde mahkeme tarafından ancak şüpheli ve müdafî dinlendikten sonra karar verilebileceği şeklinde

¹²⁰ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.283.

görüş mevcuttur¹²¹. Bu görüşe kanunda ve yönetmelikte usul yönünden değerlendirmenin mutlaka dinleme yapıldıktan sonra yapılması gerektiğine dair düzenleme olmaması nedeniyle katılabilmek mümkün değildir

Seri muhakeme usulünün uygulanması sonucunda savcılık tarafından hazırlanan taleptamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkeme tarafından üç farklı karar verilebilmesi mümkündür¹²². Bunlar, taleptamenin iadesi, taleptamenin reddi ve taleptame doğrultusunda hüküm kurulması şeklindedir.

1.4.6.2. Taleptamenin İadesi

Seri muhakeme usulü kapsamında savcı tarafından hazırlanan taleptamenin, seri muhakeme usulü kapsamında kalan suçlara bakmakla görevlendirilen mahkemeye gönderilmesinden sonra, seri muhakeme usulüyle ilgili olarak mahkeme tarafından bazı denetimlerin yapılmasını kanun koyucu zorunlu tutmuştur. Genellikle usul yönünden mahkemeye değerlendirme görevi yükleyen bu denetim sırasında ortaya çıkan eksikliklerin söz konusu olması durumunda, mahkeme taleptamenin iadesi yoluna gidecektir. Taleptamenin iadesi kurumu 31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren¹²³ Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 13/2.maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddede;

“a) 12 nci maddeye aykırı olarak düzenlenen,

b) Belirlenen yaptırımda maddi hata yapılan,

c) Yaptırım hakkında Kanununun 231 inci veya Türk Ceza Kanununun 50 ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşılan,

d) Teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmeyen taleptamenin eksikliklerin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine karar verilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Taleptamenin iadesi kurumu genel muhakeme usulünde yer alan ve CMK’da 174.maddesinde düzenlenen iddianamenin iadesi kurumuyla benzerlik taşımaktadır¹²⁴.

¹²¹ Kızılarıslan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s.1941.

¹²² Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.84.

¹²³ Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği, **T.C. Resmî Gazete**, 30995, 31/12/2019.

¹²⁴ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.85.

Seri muhakeme usulüyle ilgili teklifin müdafî huzurunda şüpheli tarafından kabul edilmesinden sonra savcı tarafından hazırlanacak olan taleptenamede nelerin bulunması gerektiği yönetmeliğin 12.maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde kapsamında taleptenamede bulunması gerekenlerle ilgili olarak çalışmamızın önceki bölümlerinde açıklama yapmıştık Bundan dolayı bu bölümde sadece örnekler üzerinden hatırlatma yapılacaktır. Örneğin Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 12/2-a maddesinde belirtilen şüpheli ve müdafinin kimlik bilgilerinin taleptenamede yer almaması durumunda mahkemenin taleptenamenin iadesi yoluna gitmesi gerekmektedir.

Yine taleptenamede savcı tarafından belirlenen yaptırımın belirlenmesi ile ilgili ceza miktarının hesaplanmasında maddi bir hata söz konusu ise yine mahkeme tarafından taleptenamenin iadesi yoluna gidilmelidir. Örneğin, savcı tarafından belirlenen sonuç cezanın adli para cezası olarak belirlenmesi sonrasında, adli para cezasının 5273 sayılı TCK'nın 52.maddesi kapsamında parasal karşılığının belirlenmesi sırasında yapılan çarpım hatasının veya seri muhakeme usulünün uygulanmasına bağlı olarak yapılan ½ oranındaki indirimin yapılması sırasında hatanın varlığı söz konusu olsun. Bu durumda, bu hataları mahkeme re'sen düzeltmeyecek olup böyle bir durumda, mahkemenin taleptenamenin iadesi yoluna gitmesi gerekecektir¹²⁵.

Taleptenamenin iadesi yoluna gidilmesi gereken bir diğer konu ise, savcı tarafından seri muhakeme usulünün belirlenmesi sırasında belirlenen sonuç cezanın 5271 sayılı CMK'nın 231, 5237 sayılı TCK'nın 50 veya 51.maddelerinin uygulanmasına rağmen bu kurumların objektif koşullarının gerçekleşmesi hususunda savcı tarafından hata yapılması durumudur. Örneğin, sabıkasında seri muhakeme usulü uygulanan suçun, suç tarihinden önce işlendiği anlaşılan ve 3 aydan uzun süreli kasıtlı bir suça bağlı mahkumiyeti bulunan şüpheli hakkında, sabıka kaydına rağmen 5271 sayılı CMK'nın 231 veya 5237 sayılı TCK'nın 50.madde hükümlerinin uygulanmasına karar verilmesi durumunda, bu kurumların objektif şartlarından birinin gerçekleşmemesi nedeniyle mahkeme tarafından söz konusu taleptenamenin iadesine karar verilmesi gerekmektedir. Bu kurumların subjektif şartlarının gerçekleşip

¹²⁵ Aldemir, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.175.

gerçekleşmediği ile ilgili olarak mahkemelerin değerlendirme yapma yetkisi bulunmamaktadır. Bu durumu Anayasa Mahkemesi de mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkelerine aykırı bulmamıştır¹²⁶.

Talepnamenin iadesi yoluna gidilmesi gereken bir son husus ise, seri muhakeme usulüyle ilgili olarak belirlenen yaptırıma bağlı olarak uygulanması gereken güvenlik tedbirlerine hükmedilmemesi veya bu kurumların yanlış uygulanması durumudur. Örneğin, 6136 sayılı yasanın 13/1.maddesine muhalefet suçundan seri muhakeme usulünün uygulandığını ve savcı tarafından belirlenen yaptırımda, ruhsatsız silahla ilgili olarak müsadere kararının savcı tarafından verilmemesi durumunda, mahkeme re'sen söz konusu kararı kendisi veremeyecek olup böyle bir durumda talepnamenin iadesi yoluna gitmesi gerekecektir¹²⁷. Kanun koyucunun güvenlik tedbirlerinin unutulması durumunda mahkeme tarafından söz konusu güvenlik tedbirleri ile ilgili mahkemeye karar verme yetkisi vermemesinin hem usul hukuku açısından hem de mahkemelerin seri muhakeme yargılamaları bakımından mahkemeleri oldukça pasifize ettiği bir gerçektir. Bu durumun yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce yerine getirilmesi gerektiğine dair anayasal ilke bakımından doğru olmadığını ifade etmemiz gerekir.

Seri muhakeme usulü kapsamında savcı tarafından hazırlanan talepnamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra savcılık tarafından iade nedeni olarak belirtilen sebeplere konu eksiklikler giderildikten sonra, savcılık tarafından yeniden talepnamenin mahkemeye gönderilmesi mümkündür. Söz konusu durum Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 13/3.maddesinde “*Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talepname yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir.*” şeklinde düzenlenmiştir. Talepnamenin mahkeme tarafından iade edilmesi durumunda savcı tarafından söz konusu eksiklikler giderildikten sonra talepnamenin yeniden mahkemeye gönderilmesi gerekmektedir. Bu nedenle savcı tarafından talepnamenin iadesi edilmesi nedeniyle seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçilemez. Bunun gerekçesi ise, iade sebeplerinin

¹²⁶Anayasa Mahkemesi, 05/01/2023 tarih, 2022/72 Esas 2023/3 Karar, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2023-3-nrm.pdf>, Erişim tarihi:05/01/2023.

¹²⁷ Aldemir, , **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.175.

savcılığın basit birkaç işlemle giderebileceği hatalar olması bu nedenlerle savcılığın seri muhakeme usulünün önceki evrelerine dönme zorunluluğunun olmamasıdır¹²⁸.

Talepnamenin iadesi sonrasında savcılık tarafından yeniden hazırlanacak olan talepname için şüphelinin yeniden dinlenmesi konusunda ise bir belirsizlik söz konusudur. Doktrinde kabul edilen baskın görüşe göre, talepnamenin iadesi üzerine yapılacak olan düzeltmeler neticesinde, şüpheli tarafından ilk olarak kabul edilen talepname de değişiklik olacağından talepnamenin son şekline¹²⁹ ilişkin olarak şüphelinin yeniden dinlenmesi zorunludur¹³⁰.

Uygulamada ise savcılıktan savcılığa farklı olarak hareket edildiğini bazı savcılıklarca iade üzerine, şüpheli tekrardan dinlenmeksizin talepnamenin doğrudan düzeltilerek mahkemelere gönderildiğini bazı başka savcılıklarda ise şüphelinin yeniden dinlenmesi sonrasında talepname hazırlanarak mahkemelere gönderildiği görülmektedir.

1.4.6.3. Talepnamenin Reddedilmesi

Seri muhakeme usulü kapsamında savcı tarafından hazırlanan talepnamenin, seri muhakeme usulü kapsamında kalan suçlara bakmakla görevlendirilen mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkeme tarafından yapılması gereken bir diğer denetim yükümlülüğü kanun koyucu tarafından gerek kanunda gerekse de Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 13/4.maddesinde düzenlenmiştir.

Talepnamenin reddini gerektiren durumlar 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/9.maddesinde *“Mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkumiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere dört ila yedinci fıkra hükümleri doğrultusunda hüküm kurar; aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir.”* şeklinde düzenlenmiştir. Söz konusu kanun metninde 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik öncesinde *“mahkemece, isnat olunan suçun seri muhakeme usulü kapsamında olmadığı veya*

¹²⁸ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.86.

¹²⁹ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.86.

¹³⁰ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.286.

kanunun 250 nci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen şartların gerçekleşmediği kanaatine varılması hallerinde talep reddedilir.” şeklindeydi. 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklikle birlikte hem seri muhakeme usulü kapsamında hazırlanan taleptamenin mahkeme tarafından daha geniş bir şekilde değerlendirilmesine imkan tanınmış hem de seri muhakeme kurumunun mahkemece değerlendirilmesi ile ilgili olarak uygulamada ortaya çıkan tereddütler giderilmiştir.

Taleptamenin mahkeme tarafından reddedilmesine neden olan ilk durumun, uyuşmazlık konusu olan suçun seri muhakeme usulüne tabi olmadığının anlaşılması durumudur. Söz konusu taleptameye konu olan suçun, savcılıkça hatalı olarak seri muhakemeye tabi olarak değerlendirilmesi ancak bu hatanın mahkeme tarafından fark edilmesi durumunda, taleptamenin reddine karar verilmesi gerekmektedir. Burada, hakimin atılı suçun seri muhakemeye tabi olup olmadığıyla ilgili değerlendirme yaparken taleptame üzerinde yazılı fiilin katalog suç kapsamında olup olmadığını kontrol etme yetkisinin olduğunu yoksa hakimin mevcut deliller karşısında fiilin gerçek anlamda ilgili suça vücut verip vermediği ile ilgili değerlendirme yapma yetkisinin bulunmadığını ifade etmemiz gerekir¹³¹.

Taleptamenin reddini gerektiren bir diğer hal ise, seri muhakeme usulüne ilişkin teklifin, müdafî hazır olmaksızın şüpheli tarafından kabul edilmesi durumudur. Böyle bir durumda da seri muhakeme usulü kapsamında hazırlanan taleptamenin mahkeme tarafından reddi gerekmektedir. Şüphelinin kendi iradesiyle seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza göstermesine rağmen, sadece müdafînin teklif değerlendirme aşamasında hazır bulunmaması nedeniyle taleptamenin reddi kararı verilmesinin doğru olmadığını ifade etmemiz gerekir. Ayrıca aşağıda değineceğimiz taleptamenin savcılık tarafından reddedilmesi durumunda artık seri muhakeme usulünün uygulanamayacağına dair düzenleme de göz önüne alındığında aslında taleptamenin iadesi nedeni olarak pekala düzenlenebilecek bir nedenden dolayı taleptamenin reddi kararı verilecek olması oldukça ölçsüz olmuştur diye düşünmekteyiz. Bu durumun, savcı hatasından kaynaklı olduğu bariz olan müdafî görevlendirilmesinin unutulmasının, şüpheli hakkında avantajlı birçok düzenleme içeren seri muhakeme usulünün kendisi açısından uygulanamayacak olmasına neden

¹³¹ Uğurlubay, Haydar ve Korkmaz, “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar”, s.271.

olması makul değildir¹³². Böyle bir durumda taleptenamenin iadesi kararı verilerek savcı tarafından müdafî görevlendirilip yeniden şüphelinin kabulü alındıktan sonra taleptenamenin mahkemeye gönderilebilecek olmasının sağlanması daha yerinde olacaktır¹³³.

Taleptenamenin reddini gerektiren bir diğer hal ise, 7331 sayılı yasa ile birlikte 5271 sayılı CMK'nın 250/9.maddesine eklenen kanun metnindeki haliyle “..*dosyadaki mevcut delillere göre mahkumiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa..*” şartıdır. Bu düzenleme ile birlikte mahkemelerin, seri muhakeme usulü kapsamında savcı tarafından hazırlanan taleptenameye konu olan suçun unsurlarının oluşup oluşmadığı yine söz konusu suç için mahkumiyete olanak verecek delillerin toplanıp toplanmadığı ile ilgili değerlendirme yapıp söz konusu suç için mahkumiyet kararı verilemeyecek olduğuna kanaat getirmesi durumunda taleptenamenin reddine karar verebilecektir. Yine 7331 sayılı kanunla birlikte seri muhakeme usulünün uygulanması ile ilgili olarak mahkemelere, seri muhakeme usulü kapsamında savcı tarafından hazırlanan taleptenamede belirlenen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere belirlenen yaptırımın türünü veya daha az olacak şekilde miktarını değiştirebilecektir. Örneğin, şüpheli hakkında 6136 sayılı yasanın 13/1.maddesine muhalefet suçundan seri muhakeme usulün kapsamında 5237 sayılı TCK'nın 61/1.maddesi kapsamında 2 yıl hapis cezası verilmiş olsun. Böyle bir durumda taleptename mahkemeye gönderildikten sonra mahkeme şüpheli ve müdafini dinledikten sonra söz konusu ceza miktarını 1 yıla indirerek karar verebilir. Bu durum 7331 sayılı kanunla değişiklik öncesi 5271 sayılı CMK'da söz konusu değildi.

Bu düzenlemenin, seri muhakeme kurumunun uygulanması ile ilgili olarak mahkemelerin pasif konumunu biraz daha aktif hale getirmiş ve özellikle yargılama ve ceza verme yetkileri konusunda genel muhakeme hukuku ilkelerine yaklaşılmıştır. Söz konusu düzenlemeye rağmen mahkemenin seri muhakeme usulü uygulanarak hazırlanan taleptenamede belirlenen yaptırımı değiştirme ya da ağırlaştırabilme yetkisinin olmadığına dair görüş mevcuttur¹³⁴. Bu düzenleme öncesinde mahkemelerin sanığı sorgulaması, soruşturmayı genişletmesi veya tanık dinletmesi yetkisini

¹³² Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.89.

¹³³ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kuvuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.286.

¹³⁴ Bakınız. Devrim Aydın, “Ceza Muhakeme Kanununda Seri Muhakeme Usulü”, **Kırıkkale Hukuk Mecmuası**, Cilt no:2, Sayı:2, Ekim, 2022, s.481.

olmadığını bu düzenleme ile birlikte bu yetkilerin mahkemelere verildiğine dair görüş de mevcuttur¹³⁵. Bu görüşlerin hiçbirine katılabilmek mümkün değildir. Söz konusu kanuni düzenleme ile mahkeme tanık dinlenmesi, mağdurun dinlenmesi veya bilirkişi raporu alınmasını gerekli görürse 7331 sayılı kanunla değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/6.maddesi kapsamında taleptenmenin reddine karar vermesi gerekmektedir. Yine ayrıca sanığın atılı suçla ilgili olarak sorgusunu mahkeme yapamaz. Mahkeme ancak seri muhakeme usulüyle ilgili olarak şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul edip etmediği, taleptenmede belirlenen yaptırımını kabul edip etmediği gibi usuli soruları şüpheliye sorabilir. Bu noktada, hakim, maddi gerçeğin araştırılması maksadıyla soruşturmanın genişletilmesi veya yeni delil toplanması gibi hususlarda karar veremez maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından daha fazla araştırma yapılmasını gerekli görmesi durumunda taleptenmenin reddine karar vermelidir¹³⁶.

Kanun koyucu tarafından taleptenmenin reddi sebeplerinin belirlendiği ve bu sebepler dışında taleptenmenin reddine karar verilemeyeceği düşünülse bile kanun koyucu tarafından belirtilmeyen ancak seri muhakeme usulünün uygulanmasına engel teşkil eden yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı gibi ya da kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesi gibi hallerde de kıyasen mahkeme tarafından 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/9.maddesi kapsamında taleptenmenin reddine karar verilmesi gerekir¹³⁷.

Mahkeme tarafından taleptenmenin reddine karar verilmiş olması durumunda önceki kanunda olmayan ancak 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/14.maddesi kapsamında “*Dokuzuncu fıkra kapsamında mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir. İtiraz mercii, itirazı üçüncü ve dokuzuncu fıkralardaki şartlar yönünden inceler*” şeklinde düzenleme ile taleptenmenin reddi kararlarına itiraz edilebileceğini düzenlemiştir. Burada itiraz etme yetkisi, savcı, şüpheli ve müdafine aittir. İtirazı değerlendirme yetkisi ise 5271 sayılı CMK'nın 267 vd. maddeleri kapsamında ağır ceza mahkemelerine aittir. Söz konusu kanun metnindeki açık

¹³⁵ Bakınız.İbrahim Keskin, “Ceza Muhakeme Usulünde Seri Muhakeme Usulü”, **Adalet Dergisi**, Sayı:68, Mart 2022.s.238.

¹³⁶ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.90.

¹³⁷ Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, s.596.

düzenleme gereği sadece mahkeme tarafından kanunun 250/9.maddesi kapsamında verilen hükümlere itiraz edilebilecektir. Bu kararlar da taleptenmenin reddi ve taleptenname doğrultusunda hüküm kurma kararıdır. Taleptenmenin iadesi kararına itiraz edilemez.

Mahkeme tarafından taleptenmenin reddine karar verilmesi ve bu kararın da kesinleşmesi durumunda, savcılıkça artık genel muhakeme esaslarına göre soruşturma yürütülecek olup savcılık tarafından tekrardan seri muhakeme usulü uygulanamaz. Bu durum özellikle mahkemeler tarafından hatalı kararlar verilmesi sonrasında şüpheli hakkında oldukça lehe düzenlemeler barındıran bir kurum olan seri muhakeme usulünden şüphelinin mahrum bırakılacak olmasına neden olacaktır. Bu nedenle söz konusu düzenlemenin yerinde olmadığını en azından taleptenmenin reddi kararı sonrası genel muhakeme usulü yürütülerek açılan davalarda şüphelinin kabulü ile mahkeme evresinde seri muhakeme usulü uygulanarak ½ oranında indirim yapılabileceği görüşü¹³⁸ doktrinde savunulmuştur. Bu görüşün 7331 sayılı yasa ile birlikte taleptenmenin hatalı olarak reddi durumunda bu karara itiraz müessesesinin getirilerek bu tarz hataların önüne geçildiğini belirterek bu görüşün yerinde olmadığını ifade etmemiz gerekir. Savcılık gerekli görürse genel muhakeme usulüne göre dava açabilir veya takipsizlik kararı verebilir. Savcılığı taleptenmenin reddi kararı durumunda genel muhakeme usulüne göre dava açma zorunluluğu söz konusu değildir¹³⁹.

1.4.6.4.Taleptenmenin Kabul Edilmesi ve Hüküm Kurulması

Seri muhakeme usulü uygulanarak savcı tarafından hazırlanan taleptenmenin usulüne uygun olarak hazırlandığını, söz konusu taleptennameye konu olan suçun seri muhakemeye tabi olduğunu ve taleptennameye konu olan suç için mahkûmiyet hükmü kurulması gerektiği ve savcı tarafından belirlenen yaptırımın ölçülü olduğuna mahkeme kanaat getirirse, taleptennameyi kabul edip taleptenname doğrultusunda mahkûmiyet hükmünü kurar. Söz konusu husus, 31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 14/1.maddesinde “*mahkeme, eylemin seri muhakeme usulü*

¹³⁸ Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, s.597.

¹³⁹ Kızıllarslan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s.1944.

kapsamında olduğu, bu usulün şüpheliye Kanunda öngörülen koşullar çerçevesinde teklif edildiği ve şüphelinin bu teklifi müdafî huzurunda özgür iradesiyle kabul ettiği kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar.” şeklinde düzenlenmiştir.

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için, savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonucunda şüphelinin cezalandırılmasının gerekmesi yani hakkında mahkumiyet hükmü ve güvenlik tedbirlerine hükmedilecek olması gerekir. Şüpheli hakkında, beraat, düşme vs gibi kararların verilmesinin gerekmesi durumunda savcılık tarafından talepname hazırlanamayacak olup takipsizlik kararı verilmelidir. Yani sadece seri muhakeme usulüne ilişkin olarak savcılıkça mahkumiyet hükmü talep edilebilir. Bu nedenle mahkemelerin, seri muhakeme usulü uygulanarak hazırlanan taleptamedeki mahkûmiyet hükmü dışında başka bir karar verme yetkisi bulunmamaktadır. Yani mahkeme kendisi mahkumiyeti beraat kararına dönüştüremez¹⁴⁰.

Ancak çalışmamızın önceki bölümlerinde ele aldığımız gibi mahkeme savcılıkça talep edilen cezadan fazla olmamak üzere ceza miktarını veya türünü değiştirebilir. Yine başka bir görüşe göre, mahkemece düşme, davanın reddi, derhal beraat kararı verilebilecek hallerde beraat kararı her ne kadar kanun ve yönetmelikte düzenlenmemiş olsa bile verilebileceği şeklindedir¹⁴¹. Bu görüşe, şüpheli hakkında seri muhakeme usulü kapsamında hazırlanan taleptamenin kabul edilmesinden sonra şüphelinin mahkemede beyanı alınmadan veya beyan sırasında vefat etmesi durumunda mahkeme tarafından düşme kararının verilebileceğini bu haller dışında mahkemenin beraat vs gibi kararlar verebilmesinin mümkün olmaması nedeniyle katılabilmek mümkün değildir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi mahkeme taleptameye konu suç için mahkûmiyet şartlarının oluşmadığına kanaat getirirse, taleptamenin reddine karar vermelidir¹⁴².

Seri muhakeme usulü uygulanarak savcı tarafından hazırlanan taleptamenin usulüne uygun olarak hazırlandığını, söz konusu taleptameye konu olan suçun seri muhakemeye tabi olduğunu ve taleptameye konu olan suç için mahkumiyet hükmü

¹⁴⁰ Aldemir, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, s.111.

¹⁴¹ Yılmaz ve Apış, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, s.80.

¹⁴² Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.94.

kurulması gerektiği ve savcı tarafından belirlenen yaptırımın ölçülü olduğuna mahkeme kanaat getirirse, talepnameyi kabul edip talepname doğrultusunda mahkumiyet hükmünü kuracağını ifade etmiştik. İşte mahkemenin kurduğu hükmün, genel muhakeme hukukunda kabul edilen son karar veya nihai karar olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Ceza muhakeme hukukunda hüküm, mahkemenin uyuşmazlık konusunda verdiği nihai karara veya diğer adıyla son kararını ifade etmektedir¹⁴³. Mahkeme, hükümle birlikte söz konusu dosyadan elini çekmekte artık yargılama faaliyetini sonlandırmaktadır. Seri muhakeme usulü kapsamında mahkeme tarafından verilebilecek olan karar, ancak mahkûmiyet veya güvenlik tedbirleri kararı olabilecektir. Seri muhakeme usulü kapsamında verilecek olan kararlar, aksi kanun hükmünden anlaşılmadığı sürece kanunun bu kararlara bağladığı tüm sonuçlar bakımından geçerli bir hüküm olarak kabul edilmelidir¹⁴⁴. Yani seri muhakeme usulüne göre verilen mahkûmiyet hükmü ile genel yargılama çerçevesinde verilen mahkûmiyet hükmü arasında kararların sonuçlar bakımından bir fark söz konusu değildir. Bu noktada seri muhakeme usulü uygulanarak kurulan ve kesinleşen mahkûmiyet hükmü, 5271 sayılı CMK'nın 223/5 ve 223/6.maddeleri kapsamında mahkûmiyet hükmüne bağlanan tüm sonuçları doğurur¹⁴⁵.

Hükmedilen ceza kesinleştikten sonra TCK'nın 58.maddesi kapsamında tekerrüre esas alınabilir¹⁴⁶. Adli sicile kaydedilir ve diğer yasalar bakımından genel muhakeme usulü uygulanarak verilen mahkumiyet hükümlerine bağlanan tüm hak yoksunlukları uygulanır¹⁴⁷. Yine 5237 sayılı TCK'nın 50 ve 51.maddelerinde düzenlenen kurum ile 5271 sayılı CMK'nın 231.maddesinde düzenlenen HAGB kurumun uygulanmasına engel teşkil edebilir. Genel muhakeme usulü sonunda verilen mahkumiyet hükümleri gibi mahkumiyet hükmüne bağlanan hak yoksunluklarının yasaklanmış haklar kapsamında geri verilmesi için 5352 sayılı Adli Sicil Kanununun 13/A maddesindeki şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.

¹⁴³ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.869.

¹⁴⁴ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler**, s.288.

¹⁴⁵ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.94.

¹⁴⁶ Kızıllarslan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s.1955.

¹⁴⁷ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.94.

1.4.7.Seri Muhakeme Usulünde Kanun Yolu Safhası

Seri muhakeme usulü uygulanarak savcı tarafından hazırlanan talepteninin usulüne uygun olarak hazırlandığını, söz konusu taleptenmeye konu olan suçun seri muhakemeye tabi olduğunu ve taleptenmeye konu olan suç için mahkumiyet hükmü kurulması gerektiği ve savcı tarafından belirlenen yaptırımın ölçülü olduğuna mahkeme kanaat getirirse, taleptenmeyi kabul edip taleptenme doğrultusunda mahkumiyet hükmünü kurması gerektiğinden çalışmamızın önceki bölümünde bahsetmiştik. Mahkemenin taleptenme doğrultusunda hüküm kurmasından sonra söz konusu kararın hüküm niteliği taşıdığını ve genel yargılama sonucunda kurulan hükme bağlanan tüm sonuçları aynı şekilde doğrulduğunu ifade etmemiz gerekir. Çalışmamızın önceki bölümünde bu konuda ayrıntılı değerlendirmelerde bulunmuştuk.

Seri muhakeme usulüne göre mahkemece kurulan hükme karşı kanun koyucu tarafından itiraz yasa yolu düzenlenmiştir. Seri muhakeme usulüne konu olan taleptenme doğrultusunda hüküm kurmasından sonra itiraz yoluna başvurulabileceği 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/14.maddesinde *“Dokuzuncu fıkra kapsamında mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir. İtiraz mercii, itirazı üçüncü ve dokuzuncu fıkralardaki şartlar yönünden inceler.”* şeklinde düzenlemiştir. Yine 31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 15.maddesinde *“Mahkemece yönetmeliğın 14’üncü maddesinin birinci fıkrası kapsamında Cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda kurulan hükme genel hükümler çerçevesinde itiraz edilebilir.”* denilerek kanun koyucu, yönetmelikte de kanunda olduğu gibi itiraz müessesesinden açıkça söz etmiştir.

İtiraz yasa yolu, bir hakim veya yasada gösterilen hallerde mahkeme kararının, bu karardan zarar gören ilgili kişinin başvurusu üzerine, kural olarak başka bir mercide yeniden incelenmesine olanak tanıyan kanun yoludur¹⁴⁸.İtiraz yasa yolu, henüz kesinleşmemiş kararlara yönelik olarak düzenlendiği için bir olağan kanun yolu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴⁹ İtiraz yasa yolu, kural olarak tüm hakim kararlarına ve kanun

¹⁴⁸ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.619.

¹⁴⁹ Toroslu ve Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.331.

koyucu tarafından itiraz yasa yoluna tabi olduğu belirtilen mahkeme kararlarına yönelik olarak düzenlenmiştir. Yani herhangi bir mahkeme kararının itiraz yasa yoluna tabi olduğundan söz edebilmemiz için kanun koyucu tarafından açıkça itiraz yasa yolunun o mahkeme kararı için düzenlenmesi gerekir. Normalde mahkeme kararlarına karşı başvurulacak yasa yolu istinaftır. Ancak kanun koyucunun istisna olarak itiraz yasa yoluna tabi olduğunu belirttiği kararlar için itiraz yasa yolu düzenlenmiştir.¹⁵⁰

Kanun koyucu tarafından istisnai hallerle sınırlı olarak mahkeme kararlarının itiraz yasa yoluna tabi kılınabileceğinden söz etmiştik. İşte kanun koyucu tarafından istisna kapsamında tutularak istinaf yasa yoluna değil ancak itiraz yasa yoluna tabi kılınan mahkeme kararlarına örnek olarak 5271 sayılı CMK'nın 231.maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumu verilebilir. 5271 sayılı CMK'nın 231/12.maddesinde *“Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir.”* şeklinde düzenlemiştir. Mahkemece verilen hükmün açıklanmasını geri bırakılması kararının bir nihai karar olmayıp ara karar olduğunu ifade etmemiz gerekir¹⁵¹.

Seri muhakeme usulü uygulanarak savcı tarafından hazırlanan talepname doğrultusunda mahkeme tarafından verilen hükme karşı kanun koyucu tarafından itiraz yasa yolunun düzenlenmesi, itiraz kurumunun, ilk kez bir nihai karar bakımından kabul edilen olağan kanun yolu olarak karşımıza çıktığını ifade etmemiz gerekir. Kanun koyucu burada genel kuraldan ayrılarak hükme karşı itiraz yasa yolunu kabul etmiştir.¹⁵²

İtiraz üzerine değerlendirme yapacak merci ise, 5271 sayılı CMK'nın 268/1-c.maddesinde *“Asliye Ceza Mahkemesi hakimî tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulundukları ağır ceza mahkemesine...aittir.”* şeklinde yapılan düzenleme gereğince ağır ceza mahkemesine aittir. Çalışmamızın önceki bölümlerinde ifade ettiğimiz gibi seri muhakeme usulüyle ilgili savcı tarafından hazırlanacak olan taleptenmenin gönderileceği merciin görevli ve yetkili olan asliye ceza mahkemeleridir.

Seri muhakeme usulü ile ilgili olarak savcı tarafından hazırlanan taleptenmenin

¹⁵⁰ Kızılarıslan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s.1944.

¹⁵¹ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.97.

¹⁵² Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.96.

mahkeme tarafından kabul edilmesi sonrasında mahkemece verilen karara ilgililer tarafından itiraz edilmesi sonrasında mahkemece, 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/14.maddesi gereğince itiraz merci sadece itirazı, itiraza konu olan suçun seri muhakemeye tabi olup olmadığı, seri muhakeme usulüyle ilgili teklifin değerlendirmesinin müdafî huzurunda yapılıp yapılmadığı ve atılı suç bakımından mahkumiyet hükmü kurulup kurulamayacağına ilişkin olarak değerlendirebilecektir.

İtirazı inceleyen ağır ceza mahkemesi, seri muhakeme usulüne göre verilen kararın 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/14.maddesiyle sınırlı olarak yapmış olduğu değerlendirme sonucunda, hukuka aykırı olduğuna kanaat getirmesi durumunda, itirazı kabul edip kararı ortadan kaldırıp genel hükümlere göre yargılama yapılmasına hükmederek dosyayı kararı veren mahkemeye gönderecektir. Mahkemede itiraz merciin kararına dayanarak yeniden esas almadan yargılamanın genel hükümlere göre yapılması gerektiğini belirterek dosyayı üst yazı ile savcılığa geri gönderecektir. Uygulamada itiraz merciin vermiş olduğu itirazın kabulü ve itirazı ortadan kaldırma kararları üzerine dosyanın geri gönderildiği asliye ceza mahkemeleri tarafından yeniden esas alınıp şüpheli ve müdafî dinlenmeden itiraz merciin kararı gerekçe gösterilerek 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/9.maddesine göre taleptenmenin reddine karar verilerek dosyanın savcılığa geri gönderildiğine dair kararlar da verilebilmektedir. Böyle bir durumda mahkemelerin yeniden esas almadan doğrudan üst yazı ile dosyaları savcılığa geri göndermesinin usul ekonomisi ilkesi gereğince daha yerinde olduğu düşüncesindeyiz. İtiraz merciin talepname doğrultusunda verilen kararı hukuka uygun bulması durumunda ise itirazı reddederek gerekli işlemlerin yapılması için kararı veren mahkemeye dosyayı gönderecektir.

Seri muhakeme usulü uygulanarak hazırlanan talepname doğrultusunda mahkeme tarafından verilen karara itiraz edilmesi durumunda, itiraz merci olan ağır ceza mahkemesinin 7331 sayılı kanunla değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/14.maddesi kapsamında yapmış olduğu değerlendirme neticesinde itirazı haklı görüp dosyayı mahkemeye geri göndermeden kendisince ilk derece mahkemesi gibi karar verip veremeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır. 5271 sayılı CMK'nın 271/2.maddesi gereğince *“itiraz merci itirazı yerinde görürse itiraz konusu hakkında da karar verir”* şeklinde bir düzenleme söz konusudur. Bir görüşe göre kanuni düzenleme olmuş olsa

bile, mahkemece itirazın kabul edilmesi durumunda dosya savcılığa geri gönderilmeli ve ilgili uyuşmazlık hakkında genel muhakeme usulü uygulanmalıdır¹⁵³. Bir diğer görüşe göre ise, seri muhakeme usulü uygulanarak verilen karar teknik anlamda bir hüküm niteliğinde olduğundan bu karara karşı yapılan itiraz üzerine yalnızca şekli yönden değil maddi ve hukuki yönden de inceleme yapılabilmesi gerekir. Bu nedenle itiraz mercii, itirazı kabul ederse itiraza konu kararı kaldırarak kendisi bir karar vermelidir¹⁵⁴.

İtiraz mercilerinin, itiraz üzerine özellikle 5271 sayılı CMK'nın 231.maddesinde düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına yönelik yapılan itirazlar üzerine, söz konusu kararları esas bakımından mı yoksa sadece şekil yani bu kurumun objektif koşullarının oluşup oluşmadığıyla sınırlı olarak mı denetleyeceği konusu tartışmalıdır¹⁵⁵. Bu konuda yüksek mahkeme kararlarında da farklı birçok görüş söz konusudur. Yargıtay bir kararında¹⁵⁶, yasa koyucunun hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı itiraz yasa yolunu koymasındaki amacın, yetki aşımına yol açacak nitelikte geniş kapsamlı bir incelemeye olanak tanımamak olduğunu, bu nedenle itiraz merci tarafından itiraz üzerine sadece haghb kararının objektif ve sübjektif şartlarının oluşup oluşmadığını denetlemekle sınırlı olduğunu, bunun dışında suçun sübutuyla ilgili değerlendirmenin itiraz merci tarafından yapılamayacağını ifade etmiştir¹⁵⁷. Bu konuyla ilgili olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulunun (YCGK) Yargıtay Ceza Daireleri arasında ortaya çıkan görüş farklılıklarını gidermek amacıyla vermiş olduğu bir kararında¹⁵⁸, hükmün açıklanmasının geri bırakılması (haghb) kararlarına karşı yapılan itirazları denetleyecek olan mercii, haghb kurumunun 5271 sayılı CMK'nın 231.maddesinde düzenlenen sübjektif ve objektif şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin yanında haghb kararına konu olan suçun unsurlarının oluşup oluşmadığı ve suçun sübutuyla ilgili olarak da değerlendirme yapıp itiraz mercii olarak karar verebileceğine hükmetmiştir.

¹⁵³ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.630.

¹⁵⁴ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.97.

¹⁵⁵ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.893.

¹⁵⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22/01/2013 tarih, 2012/10-534 Esas 2013/15 Karar sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi:16/02/2023.

¹⁵⁷ Yargıtay 4.Ceza Dairesi, 11/02/2009 tarih, 2008/19326 Esas 2009/2363 Karar sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi:16/02/2023.

¹⁵⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 15/04/2014 tarih, 2012/6-1452 Esas 2014/195 Karar sayılı kararı, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi:16/02/2023.

YCGK'nin bahse konu olan kararının uygulamada ortaya çıkan farklı kararları ve mevzuatta bu konuda yer alan boşluğu doldurduğunu genel anlamda uygulamada itiraz mercilerinin hagb kararlarına yönelik olarak hem sübuta yönelik hem de hagb kurumunun şartlarına yönelik değerlendirmeleri yaptığını ifade etmemiz gerekir.

Hagb kurumu uygulanarak verilen kararlarla ilgili olarak itiraz mercileri tarafından yapılacak olan incelemelerde ortaya çıkan mevzuattaki boşlukla ve yargı mercileri tarafından verilen farklı kararlarla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin 20/07/2022 tarihli kararında, yüksek mahkeme hagb kurumunun uygulamada oldukça yaygın olarak kullanılmasının yanında bu kararların yerindeliliğinin sağlanmasının da bu kararların sınırlandırdığı temel hak ve özgürlükler bakımından oldukça önemli olduğunu bu noktada 5271 sayılı CMK'nın 231/14.maddesinin mevcut haliyle temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması ile ilgili olarak keyfilikler ve belirsizlikler barındırıyor olması nedeniyle iptaline karar vermiştir¹⁵⁹. Bu iptal kararının ise, bu kararın Resmî Gazete'de yayınlanma tarihi olan 23/09/2022 tarihinden itibaren 9 ay sonra yürürlüğe gireceği kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi bu kararı ile YCGK'nin 22/01/2013 tarih, 2012/10-534 Esas 2013/15 Karar sayılı kararında¹⁶⁰ belirttiği şekilde, hagb kararlarının denetiminin, tıpkı istinaf ve temyiz mercileri tarafından yapılan esasa ve usule ilişkin maddi ve olaysal değerlendirme yapıldığı gibi denetimin yapılmasının sağlanması gerektiğini belirterek kanun koyucuya bu konuda yeni bir düzenleme yapması gerektiğine hükmetmiştir. Seri muhakeme usulü kapsamında savcılıkça hazırlanan talepname doğrultusunda karar veren mahkeme kararına karşı itiraz edilmesi durumunda, itiraz merciin, 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/14.maddesi gereğince itiraz merci sadece itirazı, itiraza konu olan suçun seri muhakemeye tabi olup olmadığı, seri muhakeme usulüyle ilgili teklifin değerlendirmesinin müdafî huzurunda yapıp yapılmadığı ve atılı suç bakımından mahkumiyet hükmü kurulup kurulamayacağına dair değerlendirme yapabileceğini daha önce ifade etmiştik. Anayasa Mahkemesinin

¹⁵⁹Anayasa Mahkemesi, 20/07/2022 tarih, 2021/121 esas 2022/88 karar, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2022/88>, Erişim tarihi:16/02/2023 tarih.

¹⁶⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22/01/2013 tarih, 2012/10-534 Esas 2013/15 Karar sayılı karar, <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi:16/02/2023.

son kararının 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/14.maddesiyle doğrudan bir ilgisi bulunmamaktadır.

5271 sayılı CMK'nın 267 vd. maddeleri kapsamında düzenlenen itiraz müessesesi aynı yasanın 269/1.maddesinde “*İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz.*” şeklindeki düzenleme gereği itiraza konu olan kararın icrasını diğer olağan kanun yolları olan istinaf ve temyiz yolundan farklı olarak durdurmaz. Ancak 5271 sayılı CMK'nın 269/2.maddesindeki “*Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir.*” şeklindeki hükümle itiraz üzerine mahkemece verilen kararın icrasının durdurulabileceğini ifade etmiştir. Uygulama diğer olağan kanun yollarına benzer şekilde itiraz edilen kararın icrasının itiraz merciin yapacağı değerlendirmeye kadar geri bırakıldığını ve itiraz merciin ret kararı ile beraber kesinleşme işlemlerinin yapıldığını kesinleşme tarihinin ise itiraza konu olan kararın karar tarihi olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Son olarak Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 14/2.maddesinde “*hüküm; varsa mağdur, suçtan zarar gören veya genel hükümlere göre katılma hakkına haiz olan kişilere tebliğ edilir.*” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme gereğince seri muhakeme usulünün gerek teklif gerek teklifin değerlendirilmesi gerekse de mahkeme evresinde sürece dahil edilmeyen seri muhakeme usulü uygulanan suçun mağduruna, müştekisine veya suçtan zarar gören kişi ya da kişilere davetiye çıkarılması gerektiği belirtilmiştir. Bu düzenleme ile seri muhakeme usulünün kanun yolu aşamasından önceki evrelerinde herhangi bir şekilde sürece dahil edilmeyen kişilerin kanun yolu ile süreçten haberdar edilmeleri sağlanmıştır. Bu kişiler için de itiraz süresi şüpheli ve müdafî ile savcı da olduğu gibi 7 gündür. Seri muhakeme usulünün kanun yolu aşamasının öncesinde sürece dahil edilmeyip kanun yoluna başvurma hakkı tanınan mağdur, suçtan zarar gören ve müşteki sıfatına haiz kişilerin kanun yolunu vekilleri marifetiyle kullanmaları durumunda bu kişilere itiraz merci tarafından vekalet ücreti verilip verilmeyeceği hususunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu noktada itirazı değerlendirecek olan merciin seri muhakeme usulüne ile ilgili olarak mahkemece talepname doğrultusunda verilen kararı hukuka uygun bulması durumunda itirazı reddedeceğinden mağdur, suçtan zarar gören veya müşteki adına vekil ile temsil edilmeleri nedeniyle herhangi bir vekalet ücretine hükmedebilmesi mümkün değildir.

İtirazı mahkemenin kabul etmesi durumunda ise, 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 205/14.maddesi gereğince itiraz merci sadece itirazı, itiraza konu olan suçun seri muhakemeye tabi olup olmadığı, seri muhakeme usulüyle ilgili teklifin değerlendirmesinin müdafî huzurunda yapılıp yapılmadığı ve atılı suç bakımından mahkumiyet hükmü kurulup kurulamayacağına dair değerlendirme yapabileceğinden itirazın kabulü durumunda artık seri muhakeme usulü uygulanamayacağından böyle bir durumda da bu kişiler adına vekalet ücretine hükmedilebilmesi mümkün değildir.

1.5.SERİ MUHAKEME USULÜYLE İLGİLİ BELGE VE BEYANLARA ÖZGÜ DELİL DEĞERLENDİRME YASAĞI

Çalışmamızın önceki bölümlerinde seri muhakeme usulünün gerek şüphelinin iradesi ile gerekse de mahkeme tarafından taleptenmenin reddi sebeplerinin varlığı durumunda taleptenmenin reddine karar vermek suretiyle sona erebileceğini ve genel muhakeme usulüne göre yargılamanın devam edebileceğini ifade etmiştik. Bu nedenle seri muhakeme usulünün herhangi bir gerekçeyle tamamlanamaması durumunda genel yargılama hükümlerinin uygulanması durumunda, şüphelinin seri muhakeme usulümüm uygulanma aşamalarında sarf etmiş olduğu sözlerin veya bu usulüne özgü olan belgelerin, genel muhakeme usulüne göre yapılacak yargılamada delil olarak değerlendirilmesi kanun koyucu tarafından yasaklanmıştır.

7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/10.maddesinde kanun koyucu *“seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi hallerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz.”* şeklinde düzenleme yapmıştır. Ayrıca bu husus aynı şekilde 31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nin 5/8.maddesinde de aynı şekilde düzenlenmiştir.

Bu düzenlemenin yapılma gerekçesinin altında, şüphelinin, seri muhakeme usulü uygulanırken rahat hareket edebilmesi ve tedirginlik yaşamamasının

sağlanmasının yattığını ifade edebiliriz¹⁶¹. Benzer şekilde seri muhakeme usulünün olumlu bir şekilde tamamlanamaması durumunda, bu usulün uygulanması kapsamında hazırlanan belgeler ve alınan beyanların delil olarak kullanılamayacağının masumiyet karinesinin bir gereği olduğunu da ifade etmemiz gerekir¹⁶². Yine seri muhakeme usulüyle ilgili olarak belge ve beyanları delil olarak değerlendirme yasağının, seri muhakeme usulünün uygulanmasına başladığı andan itibaren dosyaya eklenen şüpheli beyanı veya seri muhakeme usulüne ilişkin belgelerle ilgili olduğunu ifade etmemiz gerekir. Yoksa savcılık tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik olarak karar verilmeden önce kanun koyucu tarafından aranan yeterli şüpheyi ulaşılması için toplanması gereken deliller veya bu noktada alınan ifadelerin bu kapsamda delil olarak değerlendirilmesinin önünde bir engel bulunmadığını ifade etmemiz gerekir. Yani özetleyecek olursak, seri muhakeme usulünün uygulanması safhasından önce soruşturma esnasında elde edilen deliller bakımından bu yasak geçerli değildir¹⁶³.

Seri muhakeme usulüne ilişkin belge ve beyanların seri muhakeme usulünün uygulanmasından herhangi bir sebeple vazgeçilmesi durumunda, bu usule ilişkin belge ve beyanların soruşturma veya kovuşturma dosyası içerisinde aynı şekilde kalacağı bu belgelerin veya ifade tutanaklarının dosyadan çıkarılması gerektiğine dair kanuni bir düzenleme söz konusu değildir. Bu noktada her ne kadar seri muhakeme usulüyle ilgili belge ve beyanların delil olarak değerlendirilemeyeceği kabul edilmiş ise de özellikle hakim karar verirken beraat kararı ile mahkumiyet kararı verme arasında sıkıştığı ne beraat kararından ne de mahkumiyet kararından emin olduğu durumlarda beraat kararı vermemek adına şüphelinin seri muhakeme usulüyle ilgili kabul kararını vicdani kanaat olarak şüpheli hakkında mahkumiyet kararı vermek için kabul edebileceği düşünüldüğünde, seri muhakeme evresine özgü beyan ve belgelerin dosya içerisinde kalması hukuken kabul edilebilir değildir. Mahkeme hakiminin veya heyetinin böyle bir ikilemde kalması durumunda seri muhakeme teklifinin kabul edilmesi tutanağını vicdani kanaat bakımından aleyhe değerlendirmeyeceğine dair hukuki bir kabul söz

¹⁶¹ Kızılarıslan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s.1944.

¹⁶² Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.299-300.

¹⁶³ Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, s.584.

konusu olamaz. Bu nedenle doktrinde kabul edilen yaygın görüşe göre, seri muhakeme usulünün tamamlanamayıp, muhakeme sürecinin genel kurallara göre devam etmesi durumunda, seri muhakeme usulüne ilişkin belgeler ve kabul tutanağının dosyadan çıkarılması şeklinde düzenleme yapılması gerekmektedir¹⁶⁴.

1.6. SERİ MUHAKEME USULÜ VE SUÇLARIN İÇTİMAI

1.6.1.Seri Muhakeme Usulü ve Bileşik Suç

Bileşik suç, 5237 sayılı TCK'nın 42/1.maddesinde *“Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz.”* şeklinde tanımlanmıştır. Bileşik suçlardan, iç içe geçmiş suçların birleşimi anlaşılmalıdır¹⁶⁵. Bileşik suçların söz konusu olduğu durumlarda iç içe geçen suçlardan ayrı ayrı ceza verilmesi yoluna gidilmeyip tek bir suçtan ceza verilir. Örneğin 5237 sayılı TCK'nın 148.maddesinde düzenlenen yağma suçu, hırsızlık ve cebir veya tehdit suçunun iç içe geçmiş halidir. Böyle bir durumda sadece yağma suçundan ceza verilmesi yoluna gidilecek olup ayrıca hırsızlık suçu ile birlikte tehdit veya cebir suçundan ceza verilmesi yoluna gidilemez.

Seri muhakeme usulüne tabi olan bir suçun bileşik suç olması durumunda, bileşik suçlarda içtima hükümleri uygulanmayacağından iç içe geçmiş olan suçların ayrı ayrı seri muhakeme usulüne tabi olup olmadığına bakılmayacak olup sadece bileşik hale gelen suç bakımından seri muhakeme usulü uygulanacaktır. Yani bileşik suç içinde yer alan ayrı ayrı suçların seri muhakeme usulüne tabi olmasına gerek yoktur.

1.6.2.Seri Muhakeme Usulü ve Zincirleme Suç

Zincirleme suç, 5237 sayılı TCK'nın 43/1.maddesinde *“Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda*

¹⁶⁴ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.300.

¹⁶⁵ Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s.412.

da bu fıkra hükmü uygulanır.” şeklinde düzenlenen ve aynı kişiye karşı aynı suç işleme düşüncesi kapsamında aynı suçu farklı zamanlarda işlenmesi durumunda ayrı ayrı ceza tayini yerine tek bir suçtan belirli bir oranda artırım yapılmasını öngören bir kurumdur¹⁶⁶. Yine kanun koyucu 5237 sayılı TCK’nın 43/2.maddesinde “*Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükümleri uygulanır.*” şeklinde düzenleme yaparak tek bir fiille aynı suçun birden çok kişiye karşı işlenmesi durumunda da zincirle suç hükümlerinin uygulanacağını düzenlemiştir. Bu kurumun faillerin lehine bir düzenleme olduğunu ifade etmemiz gerekir. Bu noktada zincirleme suç hükümlerinin uygulanması, bu kapsamda işlenen suçlara ilişkin cezai sorumluluk belirlenirken, sadece tek bir suçtan ceza verilecek olup bu ceza ise belirli bir oranda artırılacaktır¹⁶⁷.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde, seri muhakeme usulüne tabi olan bir suçla ilgili olarak cumhuriyet savcısı tarafından yaptırım belirlenirken savcının sadece 5237 sayılı TCK’nın 61/1.maddesine bağlı olarak hareket edebileceğini ancak söz konusu maddenin diğer fıkralarındaki cezayı artırıcı veya azaltıcı hallerinden faydalanamayacağını ifade etmiştik. 7331 sayılı kanunla 5271 sayılı CMK’nın 4.maddesine eklenen “...ve koşulları bulunduğu takdirde zincirleme suça ilişkin hükümler uygulandıktan sonra belirlenen cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler.” düzenlemesi ile kanun koyucu 5237 sayılı TCK’nın 61/5.maddesinde düzenlenen zincirleme suç bakımından istisna getirmiş ve şartlarının oluşması durumunda zincirleme suçun da 61/1.maddesinin ele alınmasından sonra uygulanabileceğini belirtmiştir. Bu noktada 7332 sayılı yasa ile birlikte yapılan değişiklikle birlikte artık seri muhakemeye tabi olan ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasının gerekli olduğu durumlarda, savcı, seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili olarak, 5237 sayılı TCK’nın 61/1.maddesine göre yaptırımı ve miktarını belirledikten sonra şartlarının oluşması durumunda 5237 sayılı TCK’nın 43.madde hükümlerini uygulayabilecektir.

¹⁶⁶ Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.416.

¹⁶⁷ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.104.

1.6.3.Seri Muhakeme Usulü ve Fikri İçtima

Fikri içtima, 5237 sayılı TCK'nın 44/1.maddesinde "*İşlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.*" şeklinde düzenlenen ve tek bir fiille işlenen birden çok suçtan dolayı suç sayısı kadar ceza tayini yerine bunlardan en ağır ile tek bir ceza verilmesini öngören bir ceza hukuku kurumudur. Fikri içtima, doktrinde 5237 sayılı TCK'nın 43/2.maddesinde yer alan aynı nev'iden fikri içtima ve 5237 sayılı TCK'nın 44/1.maddesinde düzenlenen farklı neviden fikri içtima şeklinde ikiye ayrılarak incelenmektedir¹⁶⁸. Fikri içtima durumunda da zincirleme suçlarda olduğu gibi tek bir ceza yoluna gidilmekte olup suç sayısı kadar ceza verilmesi yoluna gidilmemektedir¹⁶⁹.

Fikri içtima hükümlerinin uygulanması durumunda fikri içtima kapsamında olan suç veya suçların aynı zamanda seri muhakeme usulüne tabi olması durumunda nasıl hareket edileceği noktasında kanun koyucu tarafından herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak 5237 sayılı TCK'nın 44/1.maddesinde "...*bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır.*" şeklindeki düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, fikri içtimanın söz konusu olduğu hallerde, en ağır ceza gerektiren suç hangisiyse ondan ceza verilmesi gerekeceğinden, fikri içtima kapsamında olan suçlar bakımından, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suç hangisiyse, bu suçun seri muhakemeye tabi olup olmadığına dair değerlendirme yapılması gerekmektedir.

Bu noktada, fikri içtimaya tabi olan suçlardan en ağır ceza gerektiren suç seri muhakemeye tabi ise, daha az ceza gerektiren suçun seri muhakemeye tabi olup olmamasına bakılmaksızın seri muhakeme usulünün uygulanması gerekecektir. Tersî durumunda yani daha ağır ceza gerektiren suçun seri muhakemeye tabi olmaması ancak daha az ceza gerektiren suçun seri muhakemeye tabi olması durumunda ise seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Örneğin, şüphelinin mağduru korkutmak amacıyla meskun mahalde havaya iki el ateş etmesi durumunda, şüphelinin hem 5237 sayılı TCK'nın 106/2-a maddesinde düzenlenen silahla tehdit hem de 5237 sayılı TCK'nın 170/1-c maddesinde düzenlenen silahla genel güvenliğin kasten tehlikeye

¹⁶⁸ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.106.

¹⁶⁹ Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.427.

sokulması suçlarını işlediği anlaşılmaktadır. Bu durumda eylemi tek ancak eyleme bağlı suç sayısı iki olan şüpheli bakımından 5237 sayılı TCK'nın 44/1.maddesi kapsamında olan fikri içtima kurumu uygulanacağından böyle bir durumda üst sınır bakımından 5237 sayılı TCK'nın 106/2-a maddesinde düzenlenen silahla tehdit suçunun daha ağır ceza öngörmesi nedeniyle şüphelinin silahla tehdit suçundan cezalandırılması yoluna gidilmesi gerekmektedir. 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesi kapsamında düzenlenen seri muhakeme usulüne tabi olan suçlar içerisinde silahla tehdit suçu sayılmadığından şüpheli hakkında seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Böyle bir durumda hem tehdit suçu için hem de genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu yönünden ne birlikte ne de ayrı ayrı seri muhakeme usulü uygulanacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA SERİ MUHAKEME USULÜNE BENZER KURUMLAR VE BU KURUMLARLA İLGİLİ YARGISAL KARARLAR

2.1.GENEL OLARAK

Bakıldığı zaman, seri muhakeme usulü, Türk Hukuk sistemine yakın zamanda girmiş olan ve uygulamada birçok tartışmalı konu barındıran bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızın ilerleyen sayfalarında ele alacağımız olan ve 1412 sayılı CMUK’un 386-391.maddelerinde düzenlenen sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi ile benzer yönlerinin olduğu kabul edilse de genel anlamda seri muhakeme usulünün daha önce hukuk sistemimizde olmayan bir kurum olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Bir ceza kararnamesi formu olan seri muhakeme usulü ve benzer yöntemler soruşturma evresi dahilinde uygulanabilen ve esasen mutabakata dayalı kovuşturmayla alternatif yöntemlerdir¹⁷⁰. Seri muhakeme usulünün bizdeki düzenleniş şeklinin tam olarak anlaşılabilmesi ve eksikliklerinin tespit edilebilmesi bakımından özellikle Kara Avrupa ülkelerindeki benzer kurumların düzenleniş şekillerine bakılması gerekmektedir. Söz konusu 7188 sayılı yasanın madde gerekçesine bakıldığında seri muhakeme usulünün, Kıta Avrupası hukuk sistemi içinde Fransa, İtalya, Almanya ve Romanya gibi ülkelerde modellendiğini ve bu ülkelerdeki kurumlardan esinlenilerek düzenleme yapıldığını ifade etmemiz gerekir¹⁷¹.

Çalışmamızın bu bölümünde, çalışmamızın konusunu oluşturan seri muhakeme usulü ile gerek iç hukukumuzdaki benzer kurumlarla gerekse de uluslararası alanda var olan benzer kurumlarla ilgili bilgi verilirken söz konusu kurumlar hakkında, savcının bu kurumların uygulanmasındaki yeri, şüphelinin ikrarı ve kabulü konuları ile bu kurumlara tabi olan suçlar ve bu suçlar dolayısıyla verilebilecek yaptırım türleri yine bu kurumlarla ilgili olarak verilen kararların hangi

¹⁷⁰ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.301.

¹⁷¹ <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, Erişim Tarihi: 23.03.2023.

yasa yoluna tabi oldukları hususları gibi konular üzerinde açıklamalar yapılacaktır. Özellikle Almanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Amerika ve Fransa gibi ülkelerdeki düzenlemeler uluslararası anlamda seri muhakemeye benzer olan kurumlar bakımından ele alınacaktır.

2.2.TÜRK CEZA HUKUKU SİSTEMİNDE YER ALAN SERİ MUHAKEME USULÜ BENZERİ KURUMLAR

Türk Ceza Hukuk sistemi içerisinde seri muhakeme kurumuna benzer nitelik taşıyan kurumlara kanun koyucu, yargısal süreçleri kısaltmak, mahkemelerin iş yüklerini azaltmak ve kişilerin makul sürede yargılanma haklarını güvence altına almak amacıyla yer vermiştir. Seri muhakeme usulüne benzer kurumlara iç hukukumuzda mülga ceza muhakemesi kanununda yer alan Sulh Ceza Hakiminin Ceza Kararnamesi, seri muhakeme usulüyle aynı kanunla hukuk sistemimize giren Basit Yargılama Usulü, Kamu Davasının açılmasının Ertelenmesi kurumu, Uzlaştırma Kurumu ve son olarak Önödeme kurumudur. Çalışmamızın bu bölümünde Sulh Ceza Hakiminin Ceza Kararnamesi, Basit Yargılama Usulü, Kamu Davasının açılmasının Ertelenmesi kurumu, Uzlaştırma Kurumu ve Önödeme kurumu hakkında bilgi verilecek olup ayrıca bu kurumlarla seri muhakeme usulü karşılaştırılacaktır.

2.2.1. 1412 Sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununda Düzenlenen Sulh Ceza Hakiminin Ceza Kararnamesi

Sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi çıkarma yetkisi mülga 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununda düzenlenmiş olan bir kurumdu ve aynı zamanda bir ceza muhakemesi formu içerisinde yer almaktaydı¹⁷². Söz konusu kanununun 386 ve 391.maddeleri arasında düzenlenmişti¹⁷³.

¹⁷² Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.303.

¹⁷³ Söz konusu 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununun 386.maddesinde;

“Sulh mahkemelerinin görevi içinde bulunan suçlara sulh hakimi, duruşma yapmaksızın bir ceza kararnamesi ile karar verebilir.

Bu ceza kararnamesi ile ancak hafif veya ağır para cezasına veya nihayet üç aya kadar hafif hapis veya bir meslek ve sanatın icrasının veya müsadereye yahut bunlardan birkaçına veya hepsine hükmedilebilir.

Ceza Kararnamesiyle hükmedilecek hafif hapis cezası yerine “Cezaların İnfazı Hakkında Kanun” gereğince para cezasına da hükmolunabilir.” şeklinde düzenlenmişti.

1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununun 387. maddesinde;

“Sulh hakimi evveleminde duruşma yapmaksızın ceza tertibini mahzurlu görürse işin duruşması için bir gün tayin eder.” şeklinde düzenlenmişti.

1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununun 388. maddesinde;

Söz konusu kurumun mülga kanun zamanında kanun koyucu tarafından düzenlenmesinin amacının tıpkı seri muhakeme kurumunda olduğu gibi mahkemelerin artan iş yükleri karşısında, mahkemelerin hafif suçlar bakımından iş yoğunluklarının azaltılması olduğunu ifade etmemiz gerekir. Bu düzenleme ile kanun koyucu genel yargılama hukukunun sağlamış olduğu güvencelerden ayrılarak kimi önem derecesi az suçların ceza kararnamesi ile çözüme kavuşturulmasını amaçlamıştır¹⁷⁴.

Ceza kararnamesi, mülga 1412 sayılı kanun döneminde sadece sulh ceza mahkemelerinin görev ve yetki alanına giren suçlar bakımından uygulanabilecek bir kurum olup diğer mahkemelerin görev alanına giren suçlar bakımından uygulanamazdı. Ceza kararnamesinin düzenlenebileceği suçlar, hafif ya da ağır para cezasına, 3 aya kadar hafif hapis cezasına, bir meslek ya da sanatın yapılmasına ara verme ve zor alımına karar verilebilmesi mümkün olan ve sulh ceza mahkemelerinin görev ve yetki alanına giren suçlar bakımından uygulanabilirdi¹⁷⁵. Ceza kararnamesi, sayılan bu yaptırımlardan bir ya da birkaçını içerisinde barındıran suçlar bakımından uygulanabilirdi¹⁷⁶.

Sulh ceza hakiminin ceza kararnamesinde de savcı tarafından hazırlanan

“Ceza kararnamesi tertip edilmiş olan cezadan başka işlenmiş olan suçu, tatbik edilen kanun maddelerini, sübut delillerini ve kararnamelerin tebliği tarihinden itibaren seki gün içinde sulh mahkemesine bir dilekçe takdimi veya bu hususta bir tutanak yapılmak üzere mahkeme katibine yapılacak bir beyan ile itiraz olunabileceği ve aksi halde ceza kararnamesinin icra edileceğini ihtiva eder. Bu tutanak hakime tasdik ettirilir.” şeklinde düzenlenmişti.

1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununun 389. maddesinde;

“Muayyen müddeti içinde aleyhine itiraz olunmayan ceza kararnameleri kat’ileşir.” şeklinde düzenlenmişti.

1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununun 390.maddesinde;

“Ceza kararnamesi ile hafif hapis cezasına hükmedilmemişse itiraz üzerine duruşma yapılır. Şu kadar ki, sanık duruşmadan evvel itirazından vazgeçerse duruşmaya mahal kalmaz.

Duruşmada sanığı müdafî temsil edebilir. Hakim, itiraz üzerine vereceği hükümde evvelki karar ile bağlı değildir.

Ceza kararnamesiyle hafif veya ağır para cezasına ya da muayyen bir meslek veya sanatın tatiline veya müsadereye yahut bunlardan birkaçına veya hepsine hükmedilmişse itiraz üzerine asliye ceza mahkemesi başkan veya hakimi 301, 302 ve 303.madde hükümlerine göre itirazı inceler. Bu halde itiraz dilekçesinin verilmesi, aleyhine itiraz olunan ceza kararnamesinin icrasını durdurur.” şeklinde düzenlenmişti.

1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usul Kanununun 391.maddesinde;

“Ceza kararnamesi aleyhine itiraz müddetini geçirmesinden dolayı eski hale getirme talebi kabul edilmiş olan sanığın duruşmaya gelmemesi sebebiyle itirazı reddolunmuşsa buna karşı bir daha eski hale getirme talebinde bulunamaz.” şeklinde düzenlenmişti. Söz konusu kanunun tamamı için bakınız: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.1412.pdf>, Erişim Tarihi: 10/03/2024.

¹⁷⁴ Osman Yaşar, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 1998, s.2467.

¹⁷⁵ M.Muhtar Çağlayan, **Uygulama Yönünden Ceza ve Usul Hukuku**, Olgaç Matbaası, Ankara 1977, s.1000.

¹⁷⁶ Yaşar, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, s.2467.

iddianamedeki olay anlatımı ve sevk maddesi ile bağılı olarak yaptırım belirleyerek ceza kararnamesi oluřturabilmektedir¹⁷⁷. Ceza kararnamesi formunda, sulh ceza hakimi, savcı tarafından hazırlanan iddianamedeki sevk maddesi ile bağılı olsa da kararname düzenleyip düzenlememe dolayısıyla duruşma açıp açmama konusunda takdir yetkisine haizdir. Sulh ceza hakimi, dosyada delil eksikliği olduğu, bu nedenle o delilin toplanması gerektiğine kanaat getirmesi durumunda kararname düzenleme yoluna gitmeyerek söz konusu uyuşmazlığı genel muhakeme kurallarına göre çözümlayebilmektedir. Bu nedenle, sulh ceza yargıcının iki yöntemden birini tercih etmekte özgürdür¹⁷⁸.

Sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi kurumunda, sanığın hakkında ceza kararnamesi ile yargılamanın tamamlanması veya genel yargılama usulünün uygulanması konusunda sınırlı da olsa takdir yetkisi söz konusuydu¹⁷⁹. Bu kapsamda sanık hakkında ceza kararnamesi ile hafif hapis cezasına hükmedilmesi durumunda sanığın söz konusu karara itiraz ederek genel yargılama usulüne göre uyuşmazlığın çözümünü isteme hakkı söz konusuydu. Ceza kararnamesinin kesinleşmesi durumunda genel yargılama sonucunda verilen karar gibi sonuçlar doğuracak olması nedeniyle sanığın itiraz ederek söz konusu kararnamede verilen cezanın kesinleşmesini engelleyebileceğini görmekteyiz¹⁸⁰.

Ceza kararnamelerinde kanun koyucu tarafından belirlenen 3 aya kadar hafif hapis cezası gerektiren suçlar dışında ağır veya hafif hapis cezası gerektiren cezalara hükmedilemezdi. Ancak ceza kararnamesi ile verilen hafif hapis cezalarının 647 sayılı yasanın 4.maddesi kapsamında paraya çevrilebileceğini aynı yasanın 6.maddesi kapsamında ise ertelenebileceğini ifade etmemiz gerekir¹⁸¹.

Ceza kararnameleri ancak şartlarının oluşması durumunda, sadece hükümlülük kararı verilebileceğini onun dışında beraat, düşme vb kararların verilemeyeceğini ifade etmemiz gerekir. Yine sulh ceza hakimi tarafından ceza kararnamesi düzenlenmesine karar verilmesi durumunda yeniden duruşma açılarak genel muhakemeye göre

¹⁷⁷ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.304.

¹⁷⁸ Yaşar, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, s.2468.

¹⁷⁹ Yaşar, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, s.2468.

¹⁸⁰ Çağlayan, **Uygulama Yönünden Ceza ve Usul Hukuku**, s.1001.

¹⁸¹ Yaşar, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, s.2468.

yargılamanın bitirilebilmesi mümkün değildi¹⁸².

Son olarak ceza kararnamesine sanık tarafından itiraz edilebileceği kanun koyucu tarafından düzenlenmişti. Bu kapsamda kararnamede hapis cezası düzenlenmiş ve sanık buna itiraz etmişse, sulh ceza hakimi itiraz üzerine genel yargılama usulüne geçerek duruşmalı yargılama yapmak zorundayken para cezası, zoralım veya meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına hükmedilmesi durumunda sanık tarafından kararnameye itiraz edilirse sulh ceza hakimi tarafından dosya üzerinden itirazın reddi veya kabulüne karar verilerek yapılacak değerlendirme sonucunda süreç tamamlanacaktı.

Sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi ile seri muhakeme usulü arasında her iki kurumda da kovuşturma evresinin söz konusu olmadığını seri muhakeme usulünde savcı tarafından hazırlanan talepten mahkemece kabul edilmesi üzerine mahkeme tarafından talepten doğrultusunda karar verilmesi ile hüküm kurulduğunu, sulh ceza hakiminin ceza kararnamesinde ise, sulh ceza hakimi tarafından hazırlanan ceza kararnamesinin sanık tarafından kabul edilmesi ile birlikte kovuşturma işlemi yapılmaksızın yargılamanın bitirildiğini ifade etmemiz gerekir. İki kurumun benzer özelliklerinden bir diğeri ise, her iki kurumda da soruşturma aşamasında savcı tarafından yapılan hukuki vasıflandırmanın bu iki kurumun sonucu üzerinde etkili olmasıdır¹⁸³.

Bu iki kurumda da yargılamaları hızlı bir biçimde sonuçlandırma ve genel muhakeme ilkelerinden bu amaçlarla sapmanın ortak olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu iki kurum arasında göz çarpan en önemli farklılık, seri muhakeme usulünde yaptırımı belirleme konusunda savcı tek başına yetkiliyken, ceza kararnamesi kurumunda ise hakim iddianamedeki sevk maddesi ile bağlı olacak şekilde kararnamedeki yaptırımı kendisi tayin etmektedir.

2.2.2. 7188 Sayılı Yasa İle Birlikte Hukukumuza Giren Basit Yargılama Usulü

7188 sayılı yasa ile birlikte 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 251-252.maddesindeki düzenleme ile hukuk sistemimize girmiş olan basit yargılama

¹⁸² Yaşar, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, s.2468.

¹⁸³ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.304.

usulü¹⁸⁴ kurumunun diğer alternatif ceza yargılaması çözüm yollarının düzenleniş amacında olduğu gibi yargılama sürelerini kısaltmak, yargı mercilerinin iş yüklerini azaltmak ve mahkemelerin daha nitelikli olan dosyalarla daha fazla ilgilenmesini sağlamak amacıyla düzenlenen bir kurum olduğunu ifade etmemiz gerekir. Basit yargılama usulü, asliye ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlar bakımından bu mahkemelerin iş yüklerini azaltma amacıyla oluşturulmuştur¹⁸⁵. Bu kurum seri muhakeme usulüyle aynı kanuni değişiklikle aynı zamanda yürürlüğe giren ve seri

¹⁸⁴ 7188 ve 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 251.maddesi;

"1) Asliye Ceza Mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir. 175 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca duruşma günü belirlendikten sonra basit yargılama usulü uygulanamaz.

2) Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde mahkemece iddianame, sanık, mağdur ve şikayetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmeleri istenir. Tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususu da belirtilir. Ayrıca, toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir.

3) Beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesi dikkate alınmak suretiyle, 223 üncü maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir. Mahkumiyet kararı verildiği takdirde sonuç ceza dörtte bir oranında indirilir.

4) Mahkemece, koşulları bulunması halinde, kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara çevirilebilir veya hapis cezası ertelenebilir ya da uygulanmasına sanık tarafından karşı çıkılmaması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir.

5) Hükümde itiraz usulü ile itirazın sonuçları belirtilir.

6) Mahkemece gerekli görülmesi halinde bu madde uyarınca hüküm verinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilir.

7) Basit yargılama usulü, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik halleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında uygulanmaz.

8) Basit yargılama usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması halinde uygulanmaz." şeklinde düzenlenmiştir.

7188 ve 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 252.maddesi;

"1) 251 inci madde uyarınca verilen hükümlere karşı itiraz edilebilir. Süresi içinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşir.

2) İtiraz üzerine hükmü veren mahkemece duruşma açılır ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Taraflar gelmese bile duruşma yapılır ve yokluklarında 223 üncü madde uyarınca hüküm verilebilir. Taraflara gönderilecek davetiyede bu husus yazılır. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi halinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır.

3) Mahkeme, ikinci fıkra uyarınca hüküm verirken, 251 inci madde kapsamında basit yargılama usulüne göre verdiği kararla bağlı değildir. Ancak, itirazın sanık dışındaki kişiler tarafından yapıldığı hallerde 251 inci maddenin üçüncü fıkrası uyarınca yapılan indirimler korunur.

4) İtiraz üzerine verilen hükmün sanık lehine olması halinde, bu hususların itiraz etmemiş olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da itiraz etmiş gibi verilen karardan yararlanırlar.

5) İkinci fıkra uyarınca verilen hükümlere karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabilir.

6) Birinci fıkradaki itirazın, süresinde yapılmadığı veya kanun yoluna başvurma hakkı bulunmayan tarafından yapılması mahkemesinde değerlendirildiğinde dosya, 268 inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderilir. Mercii bu sebepler yönünden incelemesini yapar ve kararını gereği için mahkemesine gönderir." şeklindedir. Kanun maddesinin tam metni için bakınız: <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191024-25.htm>, Erişim Tarihi: 10/03/2024.

¹⁸⁵ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.1039.

muhakeme gibi yargılama süreçlerini kısaltmak amacıyla düzenlenen bir kurumdur¹⁸⁶.

Basit yargılama usulünün uygulanabilmesi için kanun koyucu bazı şartlar düzenlemiştir. Bu şartlar;

a) *Savcı tarafından hazırlanan iddianamenin mahkemece 5271 sayılı CMK'nın 175.maddesi kapsamında kabul edilmesi,*

b) *Mahkeme tarafından kabul edilen iddianamede belirtilen fiil ve faille ilgili suç için kanun koyucu tarafından belirlenen ceza miktarının sadece adli para cezası ve/veya üst sınırı 2 yıl veya daha az süreli özgürlüğü bağlayıcı ceza gerektirmesi,*

c) *İddianamede belirtilen fiil ve faille ilgili suçla ilgili olarak failin yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik ve akıl zayıflığı durumunun olmaması,*

d) *Basit yargılama usulüne tabi olan bir suçla tabi olmayan suçun beraber işlenmemiş olması,*

e) *Suçun, soruşturma veya kovuşturma yapılmasının izne ya da talebe bağlı suçlardan olmamasıdır.*

Basit yargılama usulünde tıpkı seri muhakeme usulünde olduğu gibi sanığın birçok ceza muhakemesi ilkesi ve adil yargılanma hakkı ile güvence altına alınan haklarından feragat etmesi söz konusu olmaktadır¹⁸⁷. Yargılama faaliyetlerinin uzun sürmesi sonucunda ortaya çıkan geciken adalet, adalet değildir düşüncesi kapsamında oluşturulan alternatif çözüm yollarının uygulanması neticesinde bu haklardan vazgeçilmesi kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Basit yargılama usulü tüm suçlar bakımından uygulama alanı bulabilecek bir kurum değildir. Sadece kanun koyucunun basit yargılama usulünün uygulanmasını olanaklı kıldığı suçlar bakımından uygulanabilecektir. Bu kapsamda kanun koyucunun seri muhakeme usulünden farklı olarak katalog suçlar bakımından basit yargılama usulünün uygulanmasına dair bir düzenleme yapmadığı, belirlenen ceza türü ve miktarının altında kalan suçlar bakımından bu usulün uygulanabilmesini mümkün kıldığı anlaşılmaktadır. Yine kanun koyucunun bu usule tabi olduğunu belirttiği suçların ceza türü ve miktarlarına bakıldığı zaman hafif nitelikli suçlar bakımından bu yola başvurduğunu seri muhakemedeki gibi nispeten fazla ceza gerektiren suçlar

¹⁸⁶ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.109.

¹⁸⁷ Karakehya ve Tunçer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.109.

bakımından bu kuruma işlerlik kazandırmadığı görülmektedir.

Basit yargılama usulünde hakim tarafından iddianamenin kabul edilmesinden sonra basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağı konusunda hakime seri muhakeme usulünden farklı olarak takdir yetkisi tanınmıştır. Hakim, dosyada eksiklik görür ve kovuşturmanın genişletilmesi yoluyla çözümlenmesi gerektiği kanaatine varırsa (tanık dinlemek, kamera kaydı araştırması istemek gibi) bu usulün uygulanmamasına karar vererek duruşma günü tayin etmek suretiyle genel muhakeme ilkeleri kapsamında yargılamayı devam ettirebilir. Seri muhakeme kurumunda basit yargılama usulünden farklı olarak savcı soruşturma sonucunda soruşturma konusu suçun seri muhakeme usulüne tabi olduğunu anlar, yeterli şüpheyne ulaşır ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermezse, seri muhakeme usulünü uygulamak zorundadır.

Basit yargılama usulünde seri muhakeme usulünden farklı olarak kovuşturma evresinden vazgeçme bu evreden sapma gibi bir durum söz konusu değildir¹⁸⁸. Basit yargılama usulünde bir yargılama faaliyeti mahkeme tarafından duruşma açılmadan yapılmaktadır. Bu usulde kovuşturma aşaması, duruşma yapılmaksızın dosya taraflarının dosyaya sunabilecekleri dilekçeleri üzerinden süresi kısaltılarak yürütölmektedir. Kovuşturma evresi sonunda basit yargılama usulü uygulanarak ceza verilmesi yoluna gidilmesi durumunda sonuç cezada ¼ oranında indirim uygulanacaktır.

Yine basit yargılama usulünde, hakim tarafından basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmesi sonrasında dosyada yer alan deliller itibarıyla yapılacak olan değerlendirme sonucunda mahkemece seri muhakeme usulünden farklı olarak ceza kararı verilmesi zorunlu değildir. 7188 ve 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 251/3.maddesinde “...Beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesi dikkate alınmak suretiyle, 223 üncü maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir. Mahkumiyet kararı verildiği takdirde sonuç ceza dörtte bir oranında indirilir...” şeklindeki düzenlemeden anlaşılacağı üzere mahkeme tarafından sanık hakkında mahkumiyet kararı dışındaki

¹⁸⁸ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.305.

kararlar da verilebilmektedir. Örneğin mahkeme dosyadaki deliller itibariyle sanığın atılı suçu işlediğine dair yeterli ve somut delile ulaşamaması durumunda sanık hakkında beraat kararı verebilecektir. Seri muhakeme usulünde talepnamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkeme dosyaya konu suç için mahkumiyet şartlarının oluşmadığına kanaat getirirse talepnamenin reddine karar vermek zorundadır.

Basit yargılama usulü kapsamında verilen kararlara karşı dosya taraflarının itiraz hakları söz konusudur. Bu 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 252/2.maddesinde düzenlemiş olup söz konusu maddeye göre, itiraz üzerine dosya başka bir mahkemeye veya üst mahkemeye gitmeyecek olup itiraz durumunda kararı veren mahkemenin söz konusu dosya için yeniden esas alarak genel yargılama usulüne göre yargılamaya devam etmesi gerekecektir. Seri muhakeme usulünde talepnamenin mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkeme tarafından talepnamenin reddine karar verilmesi durumunda kanun koyucu tarafından düzenlenen itiraz kurumu söz konusu olup mahkemenin diğer kararlar için bir itiraz müessesesi söz konusu değildir.

2.2.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171/2.maddesinde¹⁸⁹ düzenlenmiş ve 5271 sayılı Ceza

¹⁸⁹ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 171/2.maddesi:

“ **(Değişik:17/10/2019-7188/19 md.)** Uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir. Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.

(3) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebilmesi için;^[63]

- a) Şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması,
- b) Yapılan soruşturmanın, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatini vermesi,
- c) Kamu davası açılmasının ertelenmesinin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması,
- d) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, koşullarının birlikte gerçekleşmesi gerekir.

Muhakemesi Kanunumuza 5560 sayılı yasa ile birlikte girmiştir¹⁹⁰. Ancak bu kurum 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununa girmeden önce 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun¹⁹¹ 19.maddesi kapsamında 2005 yılında yapılan değişiklikle ilk olarak hukuk sistemimiz içerisine girmiştir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı, şüphe üzerine soruşturma işlemlerine başlayan savcının soruşturma evresi sonucunda toplamış olduğu delillerle kamu davası açmak için gerekli olan yeterli şüpheye ulaşmış olması durumunda kanunen aranan şartların gerçekleşmesi halinde savcı tarafından takdiri olarak uygulanabilecek bir kurumdur¹⁹². Bu yetki sadece savcıya tanınmış olan bir yetkidir. Savcı bu kurumu uygulayarak kamu davası açma hakkından feragat etmektedir. Ancak bu feragat belirli bir süreyle ve koşula bağlı olarak yapılmaktadır¹⁹³.

Bu kurumun düzenlenmesi ile kanun koyucu tarafından haklarında soruşturma yürütülen ve elde edilen delillerle kamu davasının açılması için gerekli olan yeterli şüpheye ulaşılan kişilerle ilgili olarak uygulanabilecek bir kurumdur. Bu kişilerin işledikleri hafif suçlarla ilgili olarak soruşturma işlemlerine hakim olan mecburilik ilkesi kapsamında savcı tarafından dava açılması gerekir. Ancak kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu ile bu kurala istisna getirerek kanun koyucu dava açılmasının ertelenmesini öngörmüştür. Bu kurumla kanun koyucu şüpheliyi

(4) Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmediği takdirde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir. Erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez.

(5) Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmaya bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.

(6) (Ek:17/10/2019-7188/19 md.) Bu madde hükümleri;

a) Suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar,

b) Kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle veya kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar ile asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar,

c) Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar hakkında uygulanmaz” şeklindedir. Kanun metninin tamamı için bakınız:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>,

Erişim Tarihi: 13/03/2023

¹⁹⁰ Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, T.C. Resmî Gazete, 26381, 06/12/2006.

¹⁹¹ Çocuk Koruma Kanunu, T.C. Resmî Gazete, 25876, 15/07/2005.

¹⁹² Ercan, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 271

¹⁹³ Yavuz, Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, s.214.

deneyerek kontrol altında tutmayı ve böylelikle yargısal makamların iş yüklerinin azaltılmasını hedeflemiştir. Yine kanun koyucu bu kurumla daha önce suç işlememiş, gelecekte de işlemeyeceği düşünülen kimseleri, yargılama sürecinin yıpratmasından ve cezaevinin olumsuz şartlarından korumak ve bu kişilerin aile ve sosyal çevre içerisinde var olmasını sağlamak amaçlarıyla hareket etmiştir¹⁹⁴.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun uygulanması durumunda erteleme zarfında suça ilişkin kanıtların kaybolabileceği, bu şekilde maddi gerçekliğe ulaşılmasının zorlaşacağı yine savcılığın ceza muhakeme hukuku açısından iddia makamı olarak kamunun tarafında olması nedeniyle savcılar tarafından erteleme kararının verilmesinin tarafsız sığata sahip olan mahkemeler tarafından verilen kararlar gibi tatmin etmeyebileceğine dair görüş de söz konusudur¹⁹⁵. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının şüpheli açısından herhangi bir hak yoksunluğu veya kısıtlılık getirmemesi ve savcı tarafından verilen bir ceza söz konusu olmadığından bu görüşe katılabilmek mümkün değildir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun uygulanabilmesi için kanun koyucu tarafından objektif ve sübjektif şartlar olmak üzere bir dizi şartlar öngörölmüştür. Bu şartları suç tipi bakımından şartlar ile fail bakımından öngörölen şartlar olarak da ayırabilmek mümkündür¹⁹⁶. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun objektif şartlarına bakıldığında zaman, iddia konusu suçun uzlaşma veya önödemeye tabi olmaması, soruşturması yürütölen suça ilişkin cezanın üst sınırının 3 yıl veya daha az süreli hapis cezası öngörölmesi, suçla ortaya çıkan maddi zararın aynen iade, eski hale iade veya tazminat yoluyla giderilmiş olması ve şüphelinin soruşturma konusu suçun işlenme tarihinden önce kasıtlı bir suçtan hapis cezası almamış olmasıdır.

Bu kurumun sübjektif şartlarına bakıldığında zaman ise, şüphelinin kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verildikten sonra bir daha suç işlemeyeceği noktasında savcıda olumlu kanaatin hasıl olması ve erteleme kararının hem kamusal

¹⁹⁴ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.372.

¹⁹⁵ Ali Rıza Töngör, “Metrukiyete Uğramış Bir Kurum: Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi”, **Fasiköl Hukuk Dergisi**, Cilt no:7 Sayı:67, Haziran, 2015, s.9.

¹⁹⁶ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.214.

açından hem de şüpheli açısından olumlu sonuçlar doğuracak olmasıdır. Bu kurumun uygulanabilmesi için hem sübjektif hem de objektif şartların bir arada gerçekleşmesi gerekir.

Kanun koyucu kamu davasının açılmasının ertelenmesi için var olması gereken sübjektif ve objektif şartları bazı suç tiplerine özgü olarak kanun koyucu tarafından düzenlenen kurumlar için aramamıştır.

5237 sayılı TCK'nın 191/2.maddesinde düzenlenen uyuşturucu suçlarıyla ilgili olarak kullanıcı durumunda bulunan kişilerin haklarında dava açılmadan önce bir dizi eğitime ve tedaviye tabi tutuldukları erteleme kurumu, 5271 sayılı CMK'nın 171/2.maddesinde aranan şartlara bakılmaksızın uygulanabilecek olan bir kurumdur. Yine benzer şekilde 5271 sayılı CMK'nın 253/19.maddesinde “...*Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Ertelme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. .*” belirtildiği üzere soruşturma aşamasında tarafların ileri tarihli edimin ifası konusunda uzlaşmaları durumunda 5271 sayılı CMK'nın 171/2.maddesinde öngörülen şartlar aranmaksızın erteleme kararı verilebilir.

Yine kanun koyucu erteleme kurumu için sübjektif ve objektif şartlar sağlansa bile bazı suç tiplerini açısından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun uygulanamayacağını düzenlemiştir. 5271 sayılı CMK'nın 171/6.maddesinde düzenlenen şekliyle”... *Suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar, Kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle veya kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar ile asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar, Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar..*” açısından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu uygulanamaz.

Yine erteleme kararlarına karşı 5271 sayılı CMK'nın 171/2-son maddesinde *"...Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir..."* belirtildiği gibi itiraz edebilirler.

Seri muhakeme usulü ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu açısından var ortak noktalara bakıldığı zaman her iki kurumun da yargısal süreçler açısından kişilerin makul sürede yargılanma haklarını koruduğunu görmekteyiz. Yine söz konusu kurumların her ikisi de mahkemelerin iş yüklerini azaltmaktadır. Bunun yanı sıra her iki kurumun da kovuşturma evresine geçilmeden soruşturma aşamasında uygulanan kurumlar olduğunu görmekteyiz. Her iki kurumun da uygulama noktasında başaktörlerinin soruşturma savcısı olduğu görülmektedir. Seri muhakeme usulü ile kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu arasındaki farklılıklara bakıldığı zaman ise, şüpheli hakkında savcılıkça kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için şüphelinin kabulü aranmazken, şüpheli hakkında seri muhakeme kurumunun uygulanması için şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza göstermesi gerekir. Yine seri muhakeme usulünün uygulanması sürecinin sonunda mahkemeler aktif rol alırlarken kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararlarında bu karara yönelik itiraz haricinde mahkemelerin herhangi bir dahli söz konusu değildir.

Yine seri muhakeme kurumunun uygulanması sonucunda savcı tarafından hazırlanan talepname doğrultusunda mahkemece hüküm kurulması durumunda verilen karar şüpheli açısından hapis veya adli para cezası gibi yaptırımlar öngörürken kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı sonrasında şüpheli açısından herhangi bir hak yoksunluğu veya kısıtlılık söz konusu değildir. Yine seri muhakeme usulü sonucunda verilen karar kesinleştiğinde genel muhakeme usulü sonucunda verilen kararlar gibi sabıka kaydına işlenirlerken kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararları kesinleştiği takdirde bunlara ilişkin bir sisteme kaydedilecek olup sabıka kaydına kaydedilmezler.

2.2.4. Önödeme

Önödeme, 5237 sayılı TCK'nın 75.maddesinde düzenlenen bir kurumdur¹⁹⁷.

Önödeme, kamu davasının açılmasını önlemek veya açılmış olan kamu davasını

¹⁹⁷5237 sayılı TCK'nın 75.maddesi:

“Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçların faili,^[23]

- a) Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını,
 - b) Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için otuz Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı,^[24]
 - c) Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için bu fıkranın (b) bendine göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını,
Soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödediği takdirde hakkında kamu davası açılmaz. **(Ek cümleler:17/10/2019-7188/16 md.)** Failin on gün içinde talep etmesi koşuluyla bu miktarın birer ay ara ile üç eşit taksit hâlinde ödenmesine Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilir. Taksitlerin süresinde ödenmemesi hâlinde önödeme hükümsüz kalır ve soruşturmaya devam edilir. **(Ek cümle: 24/11/2016-6763/12 md.)** Taksirli suçlar hariç olmak üzere, önödemeye bağlı olarak kovuşturmayla yer olmadığına veya kamu davasının düşmesine karar verildiği tarihten itibaren beş yıl içinde önödemeye tabi bir suçu işleyen faille bu fıkra uyarınca teklif edilecek önödeme miktarı yarı oranında artırılır.
 - (2) Özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi halinde de fail, hakim tarafından yapılacak bildirim üzerine birinci fıkra hükümlerine göre saptanacak miktardaki parayı yargılama giderleriyle birlikte ödediğinde kamu davası düşer.
 - (3) Cumhuriyet savcılığınca madde kapsamına giren suç nedeniyle önödeme işlemi yapılmadan dava açılması veya dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi suretiyle madde kapsamına giren bir suça dönüşmesi halinde de yukarıdaki fıkra uygulanır.
 - (4) Suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı altı ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hallerde ödenmesi gereken miktar, yukarıdaki fıkralara göre adli para cezası esas alınarak belirlenir.^[25]
 - (5) Bu madde gereğince kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez.
 - (6) **(Ek: 24/11/2016-6763/12 md.)** Bu madde hükümleri;
 - a) Bu Kanunda yer alan;
 1. Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (98 inci maddenin birinci fıkrası),
 2. Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması (madde 171),
 3. Çevrenin taksirle kirlenmesi (182 nci maddenin birinci fıkrası),
 4. Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma (264 üncü maddenin birinci fıkrası),
 5. Suçu bildirmeme (278 inci maddenin birinci ve ikinci fıkraları), suçları,
 - b) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 108 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suç,
 - c) **(Ek:17/10/2019-7188/16 md.)** 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 74 üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan suç,
 - d) **(Ek:17/10/2019-7188/16 md.)** 4/11/2004 tarihli ve 5253 sayılı Dernekler Kanununun 32 nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan suç,
- bakımından da uygulanır. Bu fıkra kapsamındaki suçların beş yıl içinde tekrar işlenmesi hâlinde fail hakkında aynı suçtan dolayı önödeme hükümleri uygulanmaz.
- (7) **(Ek: 24/11/2016-6763/12 md.)** Ödemede bulunulması üzerine verilen kovuşturmayla yer olmadığına dair kararlar ile düşme kararları, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi hâlinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir.. ” şeklindedir.

Kanun metninin tamamı için bakınız:
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 14/03/2024.

düşürmek amacıyla savcı veya mahkeme tarafından önerilen belirli bir miktar paranın şüpheli veya sanık tarafından kabul edilip ödenmesidir¹⁹⁸.

Önödeme cezası hafif olan suçlar bakımından devletle, şüpheli veya sanık arasında gerçekleşen bir uzlaşma faaliyetidir. Devletle şüpheli veya sanık arasında uzlaşma, muhakeme işlemleri tamamlanmadan önödeme kurumunun hayata geçmesi durumunda her iki taraf açısından da lehe olan sonuç ortaya çıkmış olacaktır. Önödeme kurumu tam olarak hayata geçerse şüpheli veya sanık cezalandırılmaktan kurtulurken devlet de yargılama masraflarından ve yargısal süreçten kurtulmuş olacaktır¹⁹⁹. Önödeme, haksızlık içeriği az olan suçlar bakımından şüpheli veya sanığın suça konu hapis cezasının olumsuz etkilerine maruz bırakmamak, muhakeme işlemlerinden kaynaklı olarak ortaya çıkan kamusal harcamalardan devletin tasarruf etmesini sağlamak, mahkemelerin iş yüklerini azaltmak gibi gerekçelerle hayata geçirilen bir kurumdur²⁰⁰. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu da benzer şekilde 05.02.1990 tarih ve 2-367/6 sayılı kararında önödeme kurumunun amaçlarından birisinin mahkemelerin yüklerinin önemli oranda azaltılması ve yargısal süreçlerin çabuklaştırılması, ikincisinin ise sanığın mahkumiyet hükmü ile karşı karşıya kalmasının yani sabıkalı olmasının önlenmesi olduğunu ifade etmiştir²⁰¹.

Önödemeye tabi olan suçlar bakımından kanun koyucu 5237 sayılı TCK'nın 75/1.maddesinde *“Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçların..”* şeklinde düzenleme yaparak yalnızca adli para cezasını gerektiren veya üst sınırı 6 ayı aşmayan hapis cezası gerektiren suçlar veya üst sınırı 6 ayı aşmayan hapis cezası gerektiren suçlarla birlikte adli para cezası gerektiren suçlar bakımından önödeme kurumunun uygulanabileceğini düzenlemiştir. Önödeme kurumunun uygulanabilmesinin öncelikli şartı önödemeye tabi olan suçun uzlaşmaya tabi olmamasıdır. Seri muhakeme, kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi kurumlarda da benzer şartlara çalışmamızda yer vermiştik. Kanun koyucu alternatif

¹⁹⁸ Ercan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.224.

¹⁹⁹ Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.514.

²⁰⁰ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler**, s.218.

²⁰¹ Ahmet Gökçen, Murat Balcı, M.Emin Alşahin, Kerim Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s.81.

özüm yöntemlerinden birinin kapsamına giren bir suç bakımından cezasızlık veya ceza indirimi öngören kurumların ayrı ayrı uygulanmasının önüne geçmiştir. Suç siyaseti açısından kabul gören caydırıcılık ve hukuki barışı koruma amaçları kapsamında bu engellerin yerinde olduğunu düşünmekteyiz.

Savcılık soruşturması yürütölen bir suçla ilgili olarak soruşturma sonucunda elde ettiğı delillerle kamu davası açmak için gerekli olan yeterli şüpheye ulaşmış olması durumunda soruşturma konusu suçun önödemeye tabi olduğuna kanaat getirirse öndödeme kapsamında belirlediğı tutarı şüpheliye tebliğ eder. Tebliğ tarihinden itibaren şüpheli tarafından 10 gün içinde belirlenen tutar ödenirse savcı tarafından takipsizlik kararı verilir. Soruşturma aşamasında öndemeye tabi olan bir suçla ilgili olarak öndeme yoluna gidilmez veya kovuşturma aşamasında iddia konusu suçun önödemeye tabi olduğuna mahkeme kanaat getirirse mahkemece önödeme yoluna gidilmesi gerekir. Sanık mahkemece çıkarılan önödeme tebligatının tebliğ tarihinden itibaren 10 gün içinde söz konusu bedeli öderse mahkeme tarafından düşme kararı verilir. Gerek soruşturma gerekse de kovuşturma evresi bakımından iddia konusu suçun önödemeye tabi olması durumunda, önödeme yoluna gidilmesi zorunludur²⁰². Önödeme konusunda şartların gerçekleşmesi halinde önödeme yoluna gidilmesi konusunda mahkeme ve savcıya takdir hakkı tanınmamıştır.

Önödeme kurumunun uygulanabilmesi için öncelikli olarak yeterli şüphe şartının gerçekleşmesi gerekir. Öndeme teklifi, iddianameye karşılık gelen bir kurumdur. Bu nedenle savcı tarafından önödeme önerisinden bulunulmadan, soruşturmanın iddianame düzenleyecek kadar genişletilmiş olması gerekmektedir²⁰³. Aksi halde önödeme yoluna gidilemeyecek olup şüpheli hakkında takipsizlik kararı verilmelidir.

Önödeme kurumunun hukuki niteliğine bakıldığı zaman, önödeme kurumunun soruşturma aşamasında uygulanması ve şüpheli tarafından savcılıkça 5237 sayılı TCK'nın 75/1.maddesi kapsamında belirlenen tutarın 10 gün içinde ödenmesi durumunda savcı tarafından takipsizlik kararı verilerek soruşturmanın son

²⁰² Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökcan, Mustafa Artuç, **Türk Ceza Kanunu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s.2396.

²⁰³ Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.516.

endirilmesine olanak tanınması nedeniyle şekli ceza hukuku kurumu olduğunu yine mahkemece şartların gerçekleşmesi durumunda önödeme işlemi yapılarak kovuşturma evresi sonucunda sanığa ceza vermeyerek düşme kararı verilecek olması nedeniyle de maddi ceza hukuku kurumu olduğunu ifade etmemiz gerekir. Nitekim Yargıtay da önödeme kurumunu 11.04.1983 tarih 1983/2 esas 1983/2 karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında “...Önödeme kurumu kamu davasının açılmasını önleme durumunda usul hukuku, açılmış olan davayı ortadan kaldırma halinde ise ceza ilişkisinin düşmesi sonucunu doğuran ve özelliği itibariyle de suç hukuku kurumu olan karma özellikli bir düzenlemedir..” şeklinde değerlendirerek söz konusu kurumun karma nitelikli olduğunu ifade etmiştir²⁰⁴.

Seri muhakeme usulü ile önödeme açısından var ortak noktalara bakıldığı zaman her iki kurumun da yargısal süreçler açısından kişilerin makul sürede yargılanma haklarını koruduğunu görmekteyiz. Yine söz konusu kurumların her ikisi de mahkemelerin iş yüklerini azaltmaktadır. Bunun yanı sıra her iki kurumun da kovuşturma evresine geçilmeden soruşturma aşamasında uygulanan kurumlar olduğunu görmekteyiz. Yine her iki kurumun da başarı ile sonuçlanması bakımından şüphelinin kabulünün zorunlu olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Seri muhakeme usulü ile önödeme arasındaki farklılıklara bakıldığı zaman ise, seri muhakeme usulünün uygulanması sürecinin sonunda mahkemeler aktif rol alırlarken; önödeme usulünde öndeme bedelinin belirlenen süre içinde şüpheli tarafından ödenmesi durumunda savcı tarafından takipsizlik kararı verilerek uyuşmazlık mahkemeye intikal etmeden çözümlenmiş olmaktadır. Önödeme kurumunda mahkemelerce önödeme işlemi, sadece iddia konusu suç bakımından savcılık aşamasında önödeme kurumunun uygulanmasının unutulması halinde veya suç vasfının kovuşturma evresinde önödemeye tabi suç olarak değişmesi durumunda uygulanacaktır. Yine seri muhakeme kurumunun uygulanması sonucunda savcı tarafından hazırlanan talepname doğrultusunda mahkemece hüküm kurulması durumunda verilen karar şüpheli açısından hapis veya adli para cezası gibi yaptırımlar öngörürken; önödeme kurumunun uygulanması sonucunda verilen takipsizlik veya

²⁰⁴ Kararın tam metni için bakınız: <https://www.Resmîgazete.gov.tr/arsiv/18074.pdf>, Erişim Tarihi: 14/03/2024.

düşme kararı sonrasında şüpheli veya sanık açısından herhangi bir hak yoksunluğu veya kısıtlılık söz konusu değildir. Yine seri muhakeme usulü sonucunda verilen karar kesinleştiğinde genel muhakeme usulü sonucunda verilen kararlar gibi sabıka kaydına işlenirlerken; önödeme kurumunun uygulanması sonucunda verilen takipsizlik veya düşme kararı sonrasında bu kararlar bunlara ilişkin bir sisteme kaydedilecek olup sabıka kaydına kaydedilmezler.

2.2.5. Uzlaşma

Uzlaşma kurumu, hukuk sistemimize 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile birlikte girmişti ve her iki kanunda da uzlaşma kurumuyla ilgili düzenlemeler bulunmaktaydı. Bu kurumun her iki kanun içerisinde de yer alması uygulamada sorunlar yarattığı için 2006 yılında çıkarılan 5560 sayılı yasa²⁰⁵ ile bu çift başlılık ortadan kaldırılmış ve uzlaşma kurumu 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu içerisinde düzenlenmiştir²⁰⁶. Uzlaşma kurumu 6763 sayılı yasa²⁰⁷ ile birlikte 2016 yılında 5271 sayılı CMK'nın 253.maddesinde yapılan değişiklikle bugünkü uygulama biçimini almıştır. Uzlaşma, 6763 ve 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253 vd. maddelerinde düzenlenmiştir²⁰⁸.

²⁰⁵ Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, T.C. **Resmî Gazete**, 26381, 06/12/2006.

²⁰⁶ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.228.

²⁰⁷ Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, T.C. **Resmî Gazete**, 29906, 02/12/2016.

²⁰⁸ 5271 sayılı CMK'nın 253.maddesi:

“Uzlaştırma

Madde 253 – (Değişik: 6/12/2006-5560/24 md.)(1) Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.

b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan¹

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Tehdit (madde 106, birinci fıkra),

4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

5. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.) İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi),

6. (Ek:24/11/2016-6763/34 md.) Hırsızlık (madde 141),

7. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.) Güveni kötüye kullanma (madde 155),

8. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Dolandırıcılık (madde 157),

9. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.) Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165),

10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239),

suçları.

c) **(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.)** Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda ve ısrarlı takip suçunda (madde 123/A), uzlaştırma yoluna gidilemez. **(Ek cümle: 26/6/2009 - 5918/8 md.)** Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz.

(4) Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

(5) Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır.

(6) Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılamaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır.

(7) Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.

(8) Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.

(9) (Mülga: 24/11/2016-6763/34 md.)

(10) Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur.

(11) Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırma bürosu uzlaştırmacıya, soruşturmanın gizliliği ilkesine uygun davranmakla yükümlü olduğunu hatırlatır.

(12) Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir.

(13) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(14) Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir.

(15) Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. **(Ek cümle: 24/11/2016-6763/34 md.)** Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir.

(16) Uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

(17) Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın, tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder.

(18) Uzlaştırmacının sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez.

(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def'aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmayla yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının

Uzlaşma kurumu, yargısal süreçlerle örselenen mağdurun mağduriyetinin yargısal süreçlerin uzamasından dolayı geç giderilmesinin önüne geçmek, mahkemelerin iş yoğunluklarını azaltmak ve yargısal süreçleri kısaltmak amacıyla düzenlenen bir onarıcı adalet kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır²⁰⁹. Kanun koyucu 5271 sayılı CMK'nın 253.maddesini düzenlerken 21.yüzyılda ceza adaletinin yerine getirilmesi sırasında mağdurun da tatmin edilmesini ön plana çıkarmış suçta ceza verilmesinin tek başına yeterli olmadığını aynı zamanda suçla ortaya çıkan zararın giderilmesinin ve mağduriyetin giderilmesinin gerekli olduğunu kabul etmiştir²¹⁰.

Nitekim Yargıtay da 6.Ceza Dairesinin 2007/16496 Esas 2016/3347 Karar sayılı ilamında²¹¹ “...Uzlaşma; uzlaşmazlığın taraflarının bu süreçte araştırılması ve anlaşmaları anlamına gelir. Uyuşmazlığın tarafı devlet olup, fail ve mağdur ise

açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. (...) [99] açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

(20) Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz.

(21) Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez.

(22) **(Değişik birinci cümle: 24/11/2016-6763/34 md.)** Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarife göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır.

(23) Uzlaşma sonucunda verilecek kararlarla ilgili olarak bu Kanunda öngörülen kanun yollarına başvurulabilir.

(24) **(Değişik: 24/11/2016-6763/34 md.)** Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk eğitimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır.

(25) **(Ek: 24/11/2016-6763/34 md.)** Uzlaştırmacıların nitelikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumlulukları, denetimi, eğitim verecek kişi, kurum ve kuruluşların nitelikleri ve denetimleri ile uzlaştırmacı sicili, uzlaştırmacılar ve eğitim kurumlarının listelerinin düzenlenmesi, Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde kurulan uzlaştırma bürolarının çalışma usul ve esasları, uzlaştırma teklifi ile müzakere usulü, uzlaştırma anlaşması ve raporda yer alacak konular ile uygulamaya dair diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar, Adalet Bakanlığınca çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.

Kanun metninin tamamı için bakınız: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, Erişim Tarihi: 16/03/2024.

²⁰⁹ Mustafa Serdar Özbek, Orhan Cüni, **Ceza Muhakeme Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı**, CİGAÇDB, 2018 baskı, s.3.

²¹⁰ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.728.

²¹¹ Kararın tam metni için bakınız <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 16/03/2024.

süjedir. Fail ve mağdur karar sürecine katılmış olmakla, açıkladıkları irade esasa alınıp uyumsuzluk çözümlenmelidir. Uzlaşma kurumu onarıcı adalettir...” şeklinde değerlendirmede bulunarak uzlaşma kurumunun onarıcı adalet kurumu olduğunu ifade etmiştir.

Bu noktada uzlaşma kurumu, esas olarak Anglo- Amerikan hukukuna özgü bir kurumdur. Mağdur ile fail arasında varılan uzlaşmanın yanında savcı ile failin müdafî arasında da suç ile ilgili pazarlık yapılabilmesinin mümkün olduğu bir süreç söz konusu olmaktadır. Ancak Kara Avrupa Hukuk Sisteminde kabul edilen uzlaşma kurumunda sadece fail ile mağdur arasında zararın giderimi konusunda bir anlaşma yapılır, savcı ile müdafî arasında bir iddia pazarlığı yapılmaz²¹². Bizim hukuk sistemimizde yer alan uzlaşma kurumunda fail ile mağdur arasında bir uzlaşma müzakeresi yürütülmekte olup iddia makamı ile müdafî arasında pazarlık yürütülemez.

Uzlaşma kurumunun hukuki niteliğine bakıldığında zaman bu kurumun biçim olarak bir şekli ceza hukuku kurumu olmakla birlikte sonuçları itibariyle bir maddi ceza hukuku kurumudur²¹³. Uzlaşma kurumunun soruşturma aşamasında uygulanıp başarı ile sonuçlanması durumunda savcı tarafından takipsizlik kararı verilecek olması nedeniyle soruşturma işlemlerinin davaya dönüşmeden sonlanacağından şekli ceza hukuku kurumu olarak uzlaşmayı kabul edebiliriz.

Ancak uzlaşmanın hem faile ceza verilmesini engellemesi hem de kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından bu kurumun uygulanması durumunda uzlaşma müzakerelerinin olumlu sonuçlanması halinde mahkeme tarafından düşme kararı verilecek olması nedeniyle aynı zamanda bir maddi ceza hukuku kurumu olduğunu ifade edebiliriz. Bu uzlaşma kurumu da basit yargılama, seri muhakeme usulü, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumları gibi çifte karakterli kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uzlaşmaya tabi olan suçlar 6763 ve 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253/1.maddesinde ; “...Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişininin uzlaştırılması girişiminde bulunulur:

²¹² Stephen Mazza, İstanbul Barosu Cep Kitabı adlı kitabından aktaran Zafer, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, s.591.

²¹³ Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.728.

a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı suçlar.

b) Şikâyeteye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;^[94]

1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),

2. Taksirle yaralama (madde 89),

3. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Tehdit (madde 106, birinci fıkra),

4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),

5. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.) İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi),

6. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Hırsızlık (madde 141),

7. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.) Güveni kötüye kullanma (madde 155),

8. (Ek: 24/11/2016-6763/34 md.) Dolandırıcılık (madde 157),

9. (Ek:17/10/2019-7188/26 md.) Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165),

10. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),

11. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239),

Suçları..” şeklinde düzenlenmiştir. Bakıldığı zaman uzlaşmaya tabi olan suçlarla ilgili olarak kanun koyucu, şikayete tabi olan tüm suçlarla şikayete tabi olup olmamasına bakılmaksızın sayma suretiyle belirlenen suçları uzlaşmaya tabi tutmuştur.

Uzlaşma kurumu hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında uygulanabilecek olan bir kurumdur. Cumhuriyet savcısı suçun işlendiği şüphesine ulaşır ulaşmaz kamu davasının açılması için gerekli olan yeterli şüphe şartına ulaşmak amacıyla delil toplamaya başlar. Bu süreç sonunda savcının yeterli şüpheye ulaşması şartıyla soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması durumunda, dosyayı uzlaştırma müzakerelerinin yürütülmesi amacıyla uzlaştırma bürosuna gönderir²¹⁴.

²¹⁴ 6763 sayılı yasa öncesinde 5271 sayılı CMK’nın 253.maddesi kapsamında uzlaştırma müzakereleri savcı tarafından bizzat veya savcının talimatı üzerine kolluk tarafından yerine getirilmekteydi. Özellikle uygulamada uzlaştırma teklif formu olarak karşımıza çıkan ve suç için aynı şekilde hazırlanan şablon metinlerin evet veya hayır biçiminde doldurulmasından ibaret olan uzlaştırma süreçlerinin amaca uygun düşmediğini kanun koyucu fark etmiş olacak ki 6763 sayılı yasa ile birlikte uzlaştırma müzakerelerini sadece bu amaçla kurulan uzlaştırma bürolarına verdi. 6763 sayılı yasa ile birlikte uzlaşma müessesinde köklü değişikliklere gidilmiştir. 6763 sayılı yasa ile birlikte uzlaşmaya tabi olan katalog suçların sayısı önceki kanun döneminde uzlaşmaya tabi olanlara ek olarak artırılmıştır. 6763 sayılı yasa ile birlikte uzlaşmada zararın tazmini yerine edim kavramı kullanılmış olup önceki kanunda zararın tazmini kavramının atılı suçla ilgili olarak mağdurun

Uzlaştırma bürosunca yürütülen müzakereler sonucunda taraflar arasında uzlaşma sağlanırsa büro tarafından hazırlanan rapor savcılığa gönderilir ve savcı tarafından soruşturma konusu dosya için takipsizlik kararı verilir. Soruşturma aşamasında uzlaşmaya tabi olan bir suçla ilgili olarak uzlaşma yoluna gidilmez veya kovuşturma aşamasında iddia konusu suçun uzlaşmaya tabi olduğuna mahkeme kanaat getirirse, mahkemece uzlaşma yoluna gidilmesi gerekir. Mahkeme böyle bir durumda ara kararla uzlaşma müzakerelerinin yürütülmesi amacıyla savcılık aşamasında olduğu gibi dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderir. Uzlaştırma bürosu tarafından taraflar arasında uzlaşmanın sağlandığına dair rapor mahkemeye ulaşırsa mahkeme tarafından uyuşmazlık konusu olayla ilgili düşme kararı verilir. Uzlaşma sağlanamazsa yargılamaya devam olunur. Uzlaşma kurumunun hayata geçirilmesinde gerek savcılığın gerekse de mahkemelerin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Soruşturma ve kovuşturma konusu suç uzlaşmaya tabi ise uzlaşma yoluna mutlaka gidilmesi gerekmektedir²¹⁵.

Seri muhakeme usulü ile Uzlaşma açısından var ortak noktalara bakıldığında zaman her iki kurumun da yargısal süreçler açısından kişilerin makul sürede yargılanma haklarını koruduğunu görmekteyiz. Yine söz konusu kurumların her ikisi de mahkemelerin iş yüklerini azaltmaktadır. Bunun yanı sıra her iki kurumun da kovuşturma evresine geçilmeden soruşturma aşamasında uygulanan kurumlar olduğunu görmekteyiz. Yine her iki kurumun da başarı ile sonuçlanması bakımından şüphelinin kabulünün zorunlu olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Seri muhakeme usulü ile uzlaşma arasındaki farklılıklara bakıldığında zaman ise, seri muhakeme usulünün uygulanması sürecinin sonunda mahkemeler aktif rol alırlarken; uzlaşma kurumunda şüpheli ve mağdurun uzlaşması durumunda savcı tarafından takipsizlik kararı verilerek uyuşmazlık mahkemeye intikal etmeden çözümlenmiş olmaktadır. Uzlaşma kurumunda mahkemelerce uzlaşma işlemi, sadece iddia konusu suç bakımından savcılık aşamasında uzlaşma kurumunun

uğramış olduğu maddi veya manevi zararların tazmini noktasında sığ ve yetersiz kalması nedeniyle daha geniş bir kavram olan edim kavramı kullanılmıştır. Uzlaşma kurumunun süreç içerisindeki gelişimi ve 6763 sayılı yasa ile birlikte uzlaşma kurumunda yapılan değişikliklerle ilgili ayrıntılı değerlendirmeler için bakınız: Metin Kaplan “Ceza Muhakeme Hukukunda Uzlaştırma Bürosu”, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2019), s.30-33.

²¹⁵ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.230.

uygulanmasının unutulması halinde veya suç vasfının kovuşturma evresinde uzlaşmaya tabi suç olarak değişmesi durumunda uygulanacaktır. Yine seri muhakeme kurumunun uygulanması sonucunda savcı tarafından hazırlanan talepname doğrultusunda mahkemece hüküm kurulması durumunda verilen karar şüpheli açısından hapis veya adli para cezası gibi yaptırımlar öngörürken; uzlaşma kurumunun uygulanması sonucunda verilen takipsizlik veya düşme kararı sonrasında şüpheli veya sanık açısından herhangi bir hak yoksunluğu veya kısıtlılık söz konusu değildir. Yine seri muhakeme usulü sonucunda verilen karar kesinleştiğinde genel muhakeme usulü sonucunda verilen kararlar gibi sabıka kaydına işlenirlerken; uzlaşma kurumunun uygulanması neticesinde verilen takipsizlik veya düşme kararları sabıka kaydı oluşturmayacağı gibi bunlarla ilgili bir sisteme kaydedilme durumu da söz konusu değildir

2.3.DÜNYADA SERİ MUHAKEME USULÜNE BENZER KURUMLAR

Çalışmamızın bu bölümünde, çalışmamızın konusunu oluşturan seri muhakeme usulü ile uluslararası alanda var olan benzer kurumlarla ilgili bilgi verilecektir. Dünyada seri muhakeme kurumuna benzer nitelik taşıyan kurumlar hakkında bilgi verildikten sonra, bu kurumlarda savcının yeri, şüphelinin ikrarı ve kabulü konuları ile bu kurumlara tabi olan suçlar ve bu suçlar dolayısıyla verilebilecek yaptırım türleri yine bu kurumlarla ilgili olarak verilen kararların hangi yasa yoluna tabi oldukları hususları gibi konular üzerinde açıklamalar yapılacaktır. Özellikle Almanya, İsveç, İsviçre, Amerika, İtalya ve Fransa gibi ülkelerdeki düzenlemeler uluslararası anlamda seri muhakemeye benzer olan kurumlar bakımından ele alınacaktır.

2.3.1.Alman Ceza Hukukunda Düzenlenen Benzer Kurumlar

Ülkemizde uygulanan seri muhakeme usulünün, yargılama sürecini kısaltması, mahkemelerin nispeten daha nitelikli dosyalara daha fazla zaman ayırmasının sağlanması ve bu kapsama alınan basit suçlarda hızlı bir karşılık verebilmesi amaçlarıyla getirilen bir kurum olduğunu çalışmamızın önceki bölümlerinde detaylıca ifade etmiştik. Seri muhakeme kurumunun Türk hukuk sistemine kazandırılması sürecinde özellikle Kara Avrupa Sistemi içerisinde yer alan Alman hukukundan esinlenilmiş ve bu hukuk sistemindeki “kovuşturmanın mecburiliği” ilkesinin

benimsendiğini söz konusu 7188 sayılı yasa maddesinin genel gerekçe kısmının 15.paragrafindan anlamaktayız²¹⁶.

Kanun koyucunun Türk hukuk sistemine kazandırdığı seri muhakeme usulünün düzenlenmesinde benimsemiş olduğu Alman ceza hukukundaki düzenlemelere bakıldığında ikili bir ayırım yapılarak ceza yargılamasına alternatif çözüm yolları getirildiğini görmekteyiz. Alman ceza yargısında ceza kararnamesi(*Verfahren Bei Strafbefehlen*, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu madde 407 vd.) ile seri muhakeme(*Verfahren Beschleunigte*, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu madde 417 vd.) olmak üzere özel muhakeme usullerinin ikiye ayrıldığını görmekteyiz²¹⁷.

Alman ceza yargısında ceza kararnamesi (*Verfahren Bei Strafbefehlen*) Alman Ceza Muhakemesi Kanunu(*Strafprozeßordnung*) 407 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Söz konusu kurum Alman Ceza Muhakemesi Kanunun 407.maddesinde;

“1) Ceza Hakimi önündeki davalarla, toplu asliye ceza mahkemesinin yetkisine giren davalarda, suç cünha ise, savcılığın yazılı talebi üzerine, duruşma yapılmaksızın yazılı ceza kararnamesi ile yaptırım belirlenebilir. Savcılık yaptığı araştırmaların sonucuna göre, duruşma yapılmasını gerekli görmezse, böyle bir talepte bulunur. Talep belli yaptırımlara hükmedilmesine yönelik olmalıdır. Talebin yapılması ile kamu davası açılır.

2)Ceza kararnamesi ile sadece aşağıdaki yaptırımlardan birine veya birkaçına hükmedilebilir;

a)Para cezası, ceza kaydı koyarak ikaz, sürme yasağı, mülkiyetin devlete geçirilmesi, müsadere, yok etme, kullanılmaz hale getirme, hükmün ilanı ve hükmi kişi

²¹⁶ “Teklifte yapılması öngörülen diğer bir önemli düzenleme ise, basit suçlarda, muhakeme sürecini kısaltacak yeni bir usulün, “seri muhakeme usulü” adıyla ceza adalet sistemimize kazandırılmasıdır. Benzer muhakeme araçları, “kovuşturmanın mecburiliği” ilkesini benimseyen Almanya ve İtalya ile “takdirilik ilkesi”ni takip eden Fransa başta olmak üzere pek çok Avrupa Konseyi ülkede uygulanmaktadır. Bu usuller, sadece adalet sistemimizi zorlayan iş yükü baskısını hafifletme amacına değil, işlenen basit suçlara hızlı ve etkili bir karşılık verilerek, bozulan kamu düzeninin sağlanmasına da hizmet etmektedir.”, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, Erişim Tarihi: 27.03.2023.

²¹⁷ Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, s.577.

veya kişiler birliği hakkında verilmiş olan mahkumiyet veya para yaptırımı,

b)Yasaklamanın iki seneden fazla olmaması koşulu ile sürücü ehliyetinin geri alınması,

c)Her türlü hayvan veya belli bir cins hayvan sahibi olmaktan veya bakmaktan veya mesleki bir bağlantı kurmaktan bir ila üç seneye kadar yasaklanması,

d)Cezadan sarfınazar edilmesi, sanığın müdafisi varsa, infazı tecil edilebilecekse bir seneye kadar hürriyeti bağlayıcı ceza da tayin edilebilir.

e)Sanığın mahkemeye önceden dinlenmesine gerek yoktur.”²¹⁸ şeklinde düzenlenmiştir.

Bu usulde, savcının mahkemeden talebi üzerine, hüküm kurulmasına, müdafinin katılmasına ve duruşma yapılmasına gerek kalmadan mahkeme tarafından dosya üzerinden yapılan ve alenilik, doğrudan doğruyalık ilkelerinin uygulanmadığı bir yargılama söz konusudur²¹⁹. Ceza kararnamesi, yargılama sürecini kısaltarak kamusal anlamda fayda sağladığı gibi sanık açısından da lehe sonuçları olan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Alman ceza kararnamesinde, şüpheli hakkında, para cezası veya diğer kamusal yaptırımlara hükmedilebileceği gibi ertelenmiş olması kaydıyla şüpheli hakkında 1 yıla kadar hapis cezasına da hükmedebilir²²⁰. Şüpheli hakkında hapis cezasına hükmedilmesi durumunda şüpheliye müdafisi olmaması durumunda müdafî atanması gerekmektedir²²¹. Savcı tarafından talep edilen ve yaptırımı belirlenerek mahkemeye gönderilen kararnamenin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için mahkeme tarafından dosya üzerinden bir inceleme yapılarak onay verilmesi gerekmektedir. Bu usulün uygulanabilmesi için şüphelinin suçu ikrarı aranmamaktadır. Mahkeme, talebe konu olan dosyada atılı suç yönünden yeterli şüpheyi ulaşamazsa talebi reddeder şayet aksi olursa talebi onaylar²²². Onay sonrasında karar şüpheliye tebliğ edilmektedir²²³. Şüphelinin kararnameye itiraz hakkı

²¹⁸Feridun Yenisey, Salih Oktar ve Ayla Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020, s.504-505.

²¹⁹ Otfried Ranft, Grundzüge des Strafprozeßordnung, **JuS**, Heft.7, 2000, s.633.

²²⁰ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.305.

²²¹ Yenisey, Oktar ve Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, s.507.

²²² Ranft, **Grundzüge des Strafbefehlsverfahrens**, s.633.

²²³ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.305.

bulunmaktadır²²⁴. Şüpheli tarafından karara itiraz edilmemesi durumunda karar kesinleşmektedir. Şayet şüpheli karara itiraz ederse, itirazı kararnameyi onaylayan mahkemece değerlendirilir. Şayet mahkeme, itirazın süresi içerisinde (tebliğ tarihinden itibaren 2 hafta) yapılmadığına veya kararnameye yapılan itirazı hukuken kabul edilebilir bulmazsa talebi reddeder. Mahkeme şüphelinin itirazını haklı görürse söz konusu cezai uyuşmazlık için yeni bir duruşma günü belirler²²⁵.

Alman ceza kararnamesinde, savcının mahkemeden talebi üzerine, hüküm kurulmasına, müdafinin katılmasına ve duruşma yapılmasına gerek kalmadan mahkeme tarafından dosya üzerinden yapılan ve alenilik, doğrudan doğruyalık ilkelerinin uygulanmaması bakımından Türk ceza muhakemesi sisteminde uygulanan seri muhakeme usulüyle benzer düzenlemelerin olduğunu söyleyebiliriz. Alman ceza hukukunda, Türk hukukundan farklı olarak ceza kararnamesinin düzenlenebilmesi için şüphelinin kararname düzenlenmeden baştan kabul beyanı aranmaz. Şüpheli, bu usulün uygulanmasına rıza göstermiyorsa, kararnamenin kendisine tebliğ edilmesinden sonra kararnameye itiraz edebilmektedir. Alman ceza kararnamesinde, iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünden farklı olarak şüpheliye müdafî atanması zorunluluğu sadece hapis cezasının talep edildiği haller dışında söz konusu değildir. Yine iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünden farklı olarak Alman ceza kararnamesinde şüpheli olan kişinin, ceza kararnamesinin aşamalarında pasif konumda olduğunu ifade etmemiz gerekir. Şüphelinin iç hukukumuzdaki seri muhakeme usulündeki gibi teklif aşaması veya mahkeme evresinde şüphelinin bilfiil katılımı aranmamaktadır. Yine Alman ceza hukukunda, iç hukukumuzdaki seri muhakeme usulünden farklı olarak suça değil verilecek cezaya göre ceza kararnamesi düzenlenip düzenlenemeyeceği şart altına alınmıştır. İç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulü, kanun koyucu tarafından belirlenen ve tahdiden sayılan suçlarla sınırlı olarak uygulanabilecek bir kurumdur.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu madde 417 vd. maddelerinde düzenlenen seri muhakeme (*Verfahren Beschleunigte*) kurumu ise, bir diğer Alman ceza muhakemesinde yargısal süreçleri kısaltan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

²²⁴ Ranft, **Grundzüge des Strafbefehlsverfahrens**, s.634.

²²⁵ Yenisey Oktar ve Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, s.509.

Alman ceza muhakemesinde seri muhakeme kurumu, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu madde 417 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan bir kurumdur.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunun 417.maddesinde;

“İş, konusunun basit olması veya delil durumunun açık bulunması nedeniyle seri muhakeme yapmaya elverişli ise, savcılık, ceza hakimi veya toplu asliye ceza mahkemesi önünde görülen davalarda, yazılı olarak veya sözle, seri muhakeme yapılarak karar verilmesini sağlar.”²²⁶ şeklinde düzenlenmiştir.

Alman ceza muhakemesi kanununda düzenlenen seri muhakeme kurumunun uygulanması için öncelikle iddia konusu suçun basit olması veya delil durumu nedeniyle açık bir şekilde suçun işlendiğinin anlaşılabilir olması gerekmektedir. Seri muhakemenin özellikle belirli bir ikametgahı bulunmayan veya başka bir eyalet ya da yabancı ülkeden gelmiş olan kişilerin varlığı durumunda uygulanan bir yöntem olduğunu ifade etmemiz gerekir²²⁷. Alman ceza muhakemesinde düzenlenen seri muhakeme usulünde, savcılık tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması talebinden sonra, savcılık tarafından duruşma talep edilmesi durumunda, duruşmanın derhal veya kısa süre içerisinde yapılması gerekmektedir. Talebin mahkeme tarafından kaydedilmesi ile duruşma tarihi arasından en fazla 6 hafta olabilir²²⁸.

Bu usulde şüphelinin duruşmaya çağırılması esastır. Seri muhakeme talep edilirken, savcı tarafından mahkemeye iddianame sunulması gerekmez ancak iddianame sunulmamışsa duruşmada savcı tarafından, iddia duruşmanın başlangıcında sözlü olarak okunur. Seri muhakeme usulüyle sanığa 6 aydan daha fazla hapis cezası verilmesi bekleniyorsa, şüphelinin kendi müdafî yoksa kendisine müdafî atanması gerekir²²⁹. Seri muhakeme usulünün uygulanması dava dosyası açısından uygunsa, mahkemeye veya ceza hakimi bu usulün uygulanma talebini kabul etmeye mecburdur. Ancak bu usulde 1 seneden daha fazla hapis cezasına veya aynı oranda güvenlik tedbirine hükmedilemez²³⁰. Sürücü belgesinin alınması ise mümkündür. Seri

²²⁶ Yenisey Oktar ve Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, s.515.

²²⁷ Thomas Wieneck, Das Beschleunigte Verfahren gem. adli kitabından aktaran Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, s.578.

²²⁸ Yenisey Oktar ve Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, s.515.

²²⁹ Yenisey Oktar ve Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, s.516.

²³⁰ Yenisey Oktar ve Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, s.516.

muhakeme usulünün uygulanmasının geri alınması kararı hüküm açıklanıncaya kadar davanın her aşamasında mümkündür²³¹.

Alman ceza muhakemesinde kabul edilen seri muhakeme usulü ile iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünün yargısal süreçleri hızlandırma ve nispeten basit suçlarla mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması amaçlarıyla oluşturulması bakımından benzer özellikleri bulunmakla birlikte özellikle Alman ceza muhakemesi kanununda seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için 1 yıldan fazla hapis cezasının verilememesinin gerekmesi, duruşma yapılması zorunluluğu ve sanığın duruşmaya davet edilmesi yönleriyle iç hukukumuzdaki seri muhakeme usulünden farklılıklarının olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Alman ceza muhakeme hukukunda, yargısal süreçlerin hızlanması ve mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması amacıyla kabul edilen bir diğer özel muhakeme usulü ise, hüküm anlaşmasıdır. Alman Ceza Muhakemesi Kanununun 257/c maddesine düzenlenen bu usulde, suçluluğu tespit eden karar ve güvenlik tedbirlerine ilişkin konular haricinde şüphelinin ikrarına dayalı olarak davanın tarafları ile mahkeme arasında yapılan anlaşmaya dayalı olan bir kurumdur²³². Alman ceza muhakemesinde kabul edilen hüküm anlaşması ile iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünün birbirinden farklı yönleri bulunmaktadır. Alman ceza muhakeme hukukunda kabul edilen hüküm anlaşmasında, genel muhakeme hukukuna uygun olarak açılan bir davanın varlığı söz konusuysa iç hukukumuzda genel muhakeme usulüne göre açılan bir davadan söz edilmemektedir.

Yine Alman ceza muhakemesi hukukunda hüküm anlaşmasının hüküm ve sonuç doğurabilmesi için failin suçu ikrar etmesi en belirgin şart olarak karşımıza çıkmaktayken, iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünde fail hakkında seri muhakeme usulünün uygulanması için ikrar şartı söz konusu değildir. Bu iki kurum arasında gerek kabul edilen ilkeler gerekse de uygulama şartları bakımından ciddi farklılıklar olduğunu ve iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme kurumunun hazırlık sürecinde bu kurumun dikkate alınmadığını ifade etmemiz

²³¹ Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, s.578.

²³² Yenisey Oktar ve Oktar, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, s.377.

gerekir²³³. Alman ceza muhakemesinde kabul edilen hüküm anlaşmasının, iç hukukumuzda yer alan ve kovuşturma evresinde de uygulanabilen uzlaştırma kurumuna benzerlik taşıdığını ifade etmemiz gerekir²³⁴.

2.3.2. İsviçre Ceza Hukukunda Düzenlenen Benzer Kurumlar

İsviçre ceza muhakemesi hukukuna bakıldığında zaman, tıpkı iç hukukumuzda düzenlenen alternatif özel yargılama usullerinin düzenlenmesindeki amaçlar gibi yargısal sürelerin kısaltılması, mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması ve mahkemelerin daha ciddi ve uğraş gerektiren dosyalarla ilgilenmesinin bu kurumların düzenlenmesinde amaçlandığını ifade etmemiz gerekir. İsviçre ceza muhakemesi hukukunda, iç hukukumuzdaki seri muhakeme kurumuna benzer nitelikte olan özel yargılama usulü olarak ceza kararnamelele ile seri muhakeme usulünün kabul edildiğini görmekteyiz.

İsviçre ceza kararnamesi, Alman ceza muhakemesinde kabul edilen ceza kararnamesine (*Strafbefehl*) eşittir ve ona benzer özellikler barındırmaktadır²³⁵. İsviçre ceza muhakeme hukukunda kabul edilen ceza kararnamesi kurumu, İsviçre Ceza Muhakemesi Kanununun 352 ve 356. Maddeleri arasında düzenlenmiştir. Söz konusu kurum, adli para cezası, bazı kamusal faaliyetlerden yasaklama ve 6 ayı geçmeyen hapis cezasına konu olan suçlar bakımından savcı tarafından uygulanabilecek olan bir kurumdur²³⁶. Bu noktada İsviçre Ceza Kararnamesi bakımından bu kurumun uygulanması noktasında herhangi bir suç sınırlaması söz konusu değildir. Sadece yaptırım miktarıyla sınırlama yoluna gidilmiştir²³⁷.

İsviçre ceza kararnamelerinin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için şüphelinin iddia konusu suçu ikrarı aranmaktadır. Ancak savcı olayı aydınlatmışsa şüphelinin ikrarı kurumun uygulanması için aranmamıştır. Yine bu kurumun geçerliliği için

²³³ Meral Ekici Şahin, “Yargılamayı Hızlandıran Bir Model Olarak Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Hüküm Anlaşması”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt no:11, Sayı:1, 2020, s.317.

²³⁴ Uzlaştırma kurumu için, 6763 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK’nın 254.maddesine bakınız. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf>, Erişim Tarihi: 06/04/2023.

²³⁵ Egge T. Luining, “*The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*”, (Published Master’s Thesis Leiden University, Faculty of Law Criminal Justice, Leiden, 2014), s.51.

²³⁶ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.51.

²³⁷ Can Canpolat, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2022, s.170.

şüpheliye müdafî atanması zorunlu değildir²³⁸. Bu noktada savcının şüpheli ile ceza tayini noktasında pazarlık yapması gibi bir durum da söz konusu değildir. Savcının ceza kararnamesi düzenlemeden önce şüpheliyi dinlemesi gerekli değildir. Ayrıca savcı tarafından hazırlanan ceza kararnamesinin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için mahkeme onayı gerekli değildir. Savcı tarafından verilen kararın şüpheliye tebliğ edilmesi yeterlidir. Şüpheli tarafından karara itiraz edilmezse karar kesinleşir²³⁹. Sanığın karara itiraz ederken gerekçe belirtmesi zorunlu değildir. Savcı itiraz üzerine ek deliller toplar ve itiraza uymaya karar verirse dosyayı, genel yargılama usulüne göre söz konusu dosyaya hangi mahkeme bakacak idiyse itirazı değerlendirmek üzere o mahkemeye gönderir. Sanık itiraza konu olan duruşmaya gelmezse itirazdan vazgeçmiş olduğu kabul edilir²⁴⁰. İtiraz edilmeyen ceza kararnamesi kesinleşir ve genel yargılama sonucunda verilen kararlar gibi hüküm ve sonuç doğurur²⁴¹.

İsviçre ceza muhakemesi hukukunda kabul edilen ceza kararnamesi ile iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünde savcının bu kurumların uygulanması sırasındaki konumları ve ceza kararnamesinin hazırlanış ve itiraz süreçleri bakımından bazı farklılıkların olduğunu görmekteyiz. Örneğin İsviçre ceza kararnamesinde savcı, şüphelinin beyanını almadan kararname düzenleyebilecekken iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünde şüphelinin seri muhakeme usulüne ilişkin teklifi kabul etmesi üzerine talepname savcı tarafından hazırlanabilmektedir. Yine İsviçre ceza kararnamesinde savcı olayı aydınlatmamışsa şüphelinin ikrarı zorunlu iken ülkemizde kabul edilen seri muhakeme usulünde şüphelinin ikrarı herhangi bir şart olmaksızın zorunlu değildir. İki kurum arasında bu kurumların uygulanabilmesinde savcının birinci derece söz sahibi olması ve şüpheliye veya sanığa itiraz hakkı tanınması gibi benzer özelliklerin de olduğunu görmekteyiz.

İsviçre seri muhakeme (*Abgekürztes Verfahren*) kurumu ise, İsviçre Ceza Muhakemesi Kanununun 358-362.maddelerinde düzenlenmiştir. Bu kurumun uygulanabilmesi için 4 koşulun varlığı gerekmektedir. Bu koşullar, sanığın seri muhakeme usulünün uygulanması noktasında savcıdan talepte bulunması, sanığın

²³⁸ Canpolat, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü**, s.170.

²³⁹ Luining, **The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise**, s.52.

²⁴⁰ Luining, **The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise**, s.52.

²⁴¹ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.307.

suçunu kabul etmiş olması, savcı tarafından suçlamaya konu olan suç için istenebilecek ceza miktarının en fazla 5 yıl olması ve sanığın özel hukuka ilişkin talepleri ilk olarak kabul etmesi aranmaktadır²⁴².

İsviçre seri muhakeme usulünde, sanığın müdafî tarafından temsil edilmesi gerekmektedir. Sanığın şayet müdafî yoksa kendisine müdafî atanması gerekmektedir. Sanık müdafî ile savcı arasında seri muhakeme teklifi yapılmadan önce uzlaşma görüşmesinin yapılması ve uzlaşma görüşmesi sonrasında sanığın iddia konusu suçla ilgili olarak kabulü gerekmektedir. Sanık tarafından yapılan kabulün geçerli olabilmesi için savcı tarafından delilin inandırıcı olduğuna kanaat getirilmesi gerekmektedir²⁴³. Savcı sanığın ikrarını değerlendirdikten sonra seri muhakeme yapıp yapılmayacağına kanaat getirir ve kararını verir. Savcının seri muhakeme usulünün uygulanmaması yönündeki kararına itiraz edilemez²⁴⁴.

Savcı seri muhakeme usulünün uygulanmasına kanaat getirirse, iddianame hazırlayıp mahkemeye gönderir. İddianameyi kabul eden mahkeme duruşma günü belirler ve sanığı davet eder. Duruşmada seri muhakeme usulü ve iddianame ile ilgili olarak sanığı ve gerektiğinde diğer hazır olanları dinler ve daha sonra kararı değerlendirmek üzere müzakere aşamasına geçilir. Müzakere aşamasında mahkeme serbestçe seri muhakeme şartlarının ve atılı suçun oluşumu noktasında gerekli değerlendirmeleri yapar. Bunun sonucunda mahkeme ya talepleri karara bağlar ya da seri muhakeme kararının verilebilmesi için gerekli olan şartların oluşmadığına kanaat getirerek dosyaya konu suçla ilgili genel muhakemeye göre soruşturmanın yapılması için dosyayı savcıya gönderir²⁴⁵.

İsviçre seri muhakeme usulü ile iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulü arasında yer alan farklılıklara bakıldığı zaman, İsviçre seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için sanığın kendisinin bu usulün uygulanmasını kabul etmesi gerekirken iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme usulünde ise talep olmaksızın

²⁴²Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi” s.576.

²⁴³Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi” s.576.

²⁴⁴Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi” s.576.

²⁴⁵Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi” s.576.

re'sen seri muhakeme usulü uygulanır. Yine İsviçre ceza muhakemesi hukukunda savcı ile sanık müdafî arasında bir uzlaşma şartı varken iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme usulünde savcı şüpheli veya müdafî ile pazarlık yapmaksızın kendisi re'sen teklife konu olacak yaptırımları belirler. Yine İsviçre seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için sanığın suçunu kabul şartı söz konusuysa iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme usulünün uygulanması için şüphelinin suçu ikrar şartı söz konusu değildir. İki kurum arasında göz çarpan bir diğer önemli farklılık ise, iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme kurumu sadece kanun koyucu tarafından belirlenen katalog suçlar için uygulama alanı bulabilecekken İsviçre seri muhakeme kurumunda kanun koyucunun belirlemiş olduğu üst limit cezaları karşılayan tüm suçlar bakımından bu usul uygulanabilecektir²⁴⁶.

Yine her iki kurumda da şüphelinin müdafî yardımından yararlanma zorunluluğu, mahkeme kararı ile seri muhakemeye konu olan cezaların hüküm ve sonuç doğuracak olması ve karara itiraz usulünün varlığı da kurumlar arasındaki benzerlikler olarak göze çarpmaktadır.

2.3.3. Fransız Ceza Hukukunda Düzenlenen Benzer Kurumlar

Fransız ceza hukukunda yapılan düzenlemelere bakıldığında zaman tıpkı iç hukukumuzda düzenlenen alternatif özel yargılama usullerinin düzenlenmesindeki amaçlar gibi yargısal sürelerin kısaltılması, mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması ve mahkemelerin daha ciddi ve uğraş gerektiren dosyalarla ilgilenmesinin sağlanması gibi amaçlarla hareket edilerek düzenlemeler yapıldığını görmekteyiz. Birçok devlette olduğu gibi Fransa'da da savcılık makamının rolünün son birkaç yılda genişlediğini görmekteyiz.

Değişiklikler yargı mercilerinin bazı yetkilerinin savcılarla ile paylaşılması olarak yani yetki devri olarak ifade edilmektedir²⁴⁷. Fransa usul hukukunda yargılamaya alternatif özel yargılama usullerinin Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun 495/1-6.maddesinde düzenlenen Basitleştirilmiş Muhakeme Usulü "*De la*

²⁴⁶ Erdem ve Şentürk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi", s.576.

²⁴⁷ Jackie Hodgson, **Guilty Pleas And The Changing Role Of The Prosecutor In France Criminal Justice**, The Prosecutor in Transnational Perspective, Ed. Eric Luna, Marianne L.Wade, Oxford University Press, 2012.s.2.

procédure simplifiée” ile aynı kanunun 495/7-16.maddesinde düzenlenen Suçluluğun Ön Kabulü Üzerine Duruşma “*Comparution sur Reconnaissance Préalable de la Culpabilité*” kurumu olarak ikiye ayrıldığını ifade etmemiz gerekir²⁴⁸. Fransa Ceza Muhakemesi Kanununun 495/1-6. maddesinde düzenlenen basitleştirilmiş muhakeme usulü, Fransız hukuk sistemine ilk olarak 1972 yılında girmiştir. İlk olarak kabahatler için öngörülen bu kurum 2002 ve en son 2019 tarihinde yapılan değişikliklerle birlikte kabahatler ile birlikte belirli suçlar bakımından da uygulanabilir hale getirilmiştir. Basitleştirilmiş muhakeme usulü, savcılığın sadece adli para cezası ile yaptırım olarak bazı kamusal hizmetlerden yasaklılık gibi bir dizi kararın verilebilmesinin olanaklı olduğu suçlar bakımından uygulanabilecek olan bir özel yargılama usulüdür²⁴⁹. Hapis cezasına konu olan suçlar bakımından ceza kararnamesi çıkarılamaz²⁵⁰. Yine bu kurum Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun 495.maddesinde belirtildiği üzere 18 yaşın altında olan kişiler bakımından uygulanamaz.

Basitleştirilmiş muhakeme usulü, savcı tarafından, bu kurumun uygulanabilmesi mümkün olan suçlar bakımından talep olmaksızın uygulanabilir. Bu usulün uygulanabilmesi için şüphelinin suçu kabulü veya ikrarı aranmamaktadır. Savcı tarafından şüpheli dinlenilmeden belirlenen cezaya konu talep hazırlanarak mahkemeye gönderilir ve mahkemeye gönderilmesi ile beraber şüpheliye de haber verilir²⁵¹.

Dosya mahkemeye gönderildikten sonra mahkemece talebe konu karar onanabileceği gibi gerekçe göstermeden kararı mahkeme değiştirebilir veya mahkeme araştırılması gereken bir şeyin olduğuna kanaat getirirse dosyayı savcılığa iade edebilir. Mahkeme tarafından dosya üzerinden bir değerlendirme yapılabilir. Mahkeme beraat kararı verilmesini gerekli görürse de dosyayı savcılığa iade etmelidir. İnceleme sırasında yargılama yapılmaz²⁵². Mahkeme tarafından verilen karara karşı sanığın 10 gün içinde itiraz etme hakkı vardır. İtiraz edilmeyen karar kesinleşir. Kesinleşen karar genel yargılama sonucunda verilen kararlar gibi hüküm ve sonuç

²⁴⁸Söz konusu kanun metninin tamamı için bakınız: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071154/2024-02-05, Erişim Tarihi: 20/03/2024.

²⁴⁹ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.54.

²⁵⁰ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayaya Alternatif Yöntemler*, s.306.

²⁵¹ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.54.

²⁵² Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.54.

doğurmaktadır²⁵³.

İç hukukumuzda düzenlenen seri muhakeme kurumu ile Fransız basitleştirilmiş muhakeme usulü arasında göze çarpan temel farklılıklara bakıldığında, Fransız basitleştirilmiş muhakeme usulünün hapis cezalarına konu olan suçlar bakımından çıkarılabilmesinin mümkün olmamasına rağmen iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme için ise hapis cezasının süresi vb. önemli olmaksızın kanun koyucu tarafından seri muhakemeye tabi olan suçlar bakımından seri muhakeme usulü uygulanacaktır.

Yine Fransız basitleştirilmiş muhakeme usulünün çıkarılabilmesi için şüphelinin dinlenilmesi zorunlu değilken iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme usulünde, savcı tarafından hazırlanacak teklifin mutlaka şüpheli tarafından müdafî huzurunda kabul edilmesi gerekmektedir. Fransız basitleştirilmiş muhakeme usulünün uygulanabilmesi için şüpheliye müdafî atanması zorunluluğu söz konusu değilken iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme usulünde teklifin değerlendirilmesi aşamasından itibaren şüphelinin müdafî yardımından yararlanması gerekmektedir.

Fransız basitleştirilmiş muhakeme usulü ile iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme usulü arasındaki benzerliklere bakıldığı zaman ise, savcının her iki usulde de şüpheli veya müdafinin dahli olmaksızın yaptırımı belirleme yetkisinin olduğunu, yine mahkeme kararı veya onayı ile her iki kurumun da hüküm ve sonuç doğurabileceğini ayrıca mahkeme kararına itiraz yolunun tanınmış olmasının göze çarpan başlıca benzerlikler olduğunu ifade etmemiz gerekir.

Fransa’da kabul edilen Suçluluğun Ön Kabulü Üzerine Duruşma Kurumu “*Comparution sur Reconnaissance Préalable de la Culpabilité*” ise, Fransız Ceza Muhakeme Kanununun 495/7-16. maddelerinde düzenlenen bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu kurum, 2011 yılında yapılan yasal değişikliğe kadar yalnızca para cezası ya da beş yıl veya daha az hapis cezası öngörülen suçlar uygulama kapsamındayken 2011 yılında yapılan değişiklikle beraber Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun 495-7. ile 495-16.maddelerinde hariç tutulan suçlar dışında on yıla kadar hapis cezası gerektiren

²⁵³ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.55.

tüm orta ağırlıktaki suçlar bakımından bu yöntemin uygulanması imkânı getirilmiştir²⁵⁴.

Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun 495/7.maddesinde belirtildiği üzere bazı istisna suçlar olarak karşımıza çıkan kişi bütünlüğüne karşı işlenen kasten veya kasıtsız saldırı suçları ile cinsel saldırı suçları haricinde tüm suçlar bakımından uygulanabilecektir²⁵⁵. Yine Fransız Ceza Muhakemesi Kanununun 495/16.maddesinde belirtilen on sekiz yaşını doldurmamış küçükler hakkında veya basın suçları, kasten adam öldürme suçları veya siyasi suçlar için de bu usulün uygulanamayacağını ifade etmemiz gerekir.

Bu kurumun uygulanabilmesi için sanığın suçu ikrar etmesi ve mutlaka bir müdafiden yararlanması zorunludur. Bu usulün uygulanmasını şüpheli veya müdafî savcıdan talep edebilir veya savcı re'sen kendisi de bu usulün uygulanmasına karar verebilir²⁵⁶. Sanığın savcı tarafından kendisine teklif yapılmasından sonra 10 gün teklifle ilgili değerlendirme yapmak için süre isteme hakkı söz konusudur²⁵⁷.

Savcı, şüpheliye türü ve miktarı belirleyerek temel veya ek cezalardan birini veya birkaçını önerebilir. Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m. 495-8/1.maddesine göre, savcı tarafından ceza veya cezaların niteliği ve miktarı, cezanın amacı ile hâkimin cezayı belirleme yetkisi ve cezanın belirlenmesinde göz önüne alınacak hususların düzenlendiği Fransız Ceza Kanunu'nun 130-1 ve 132-1 hükümlerine göre belirlenir. Söz konusu hüküm gereğince, savcı eğer hapis cezası öneriyorsa, önerilen hapis cezası süresi üç yılı aşamayacağı gibi, kanunda öngörülen hapis cezası süresinin yarısından fazlası olamayacaktır. 2019 yılında yapılan değişikliğe kadar savcının hapis cezası önermesi durumunda hapis cezası en fazla 1 yıl olabiliyordu. Savcı belirlediği hapis cezasının kısmen veya tamamen ertelenmesine karar verebilir²⁵⁸.

Savcı tarafından, yaptırım şüpheli ve müdafîye teklif edilmeden önce belirlenir

²⁵⁴ Yeşim Yılmaz, “Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü”, (Yayımlanmış Doktora Tezi Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı İstanbul, 2022), s.306.

²⁵⁵ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.309.

²⁵⁶ Hodgson, *Guilty Pleas And The Changing Role Of The Prosecutor In France Criminal Justice*, s.12.

²⁵⁷ Hodgson, *Guilty Pleas And The Changing Role Of The Prosecutor In France Criminal Justice*, s.12.

²⁵⁸ Yılmaz, *Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü*, s.309.

ve şüphelinin müdafî huzurunda kabulü üzerine bu durum tutanağa bağlanır ve mahkemeye gönderilir²⁵⁹. Mahkeme tarafından herkese açık olarak yapılır ve duruşma sonrasında mahkeme ya teklifi kabul edebilir ya da teklifi reddedebilir²⁶⁰. Mahkemenin tutanakta yer alan cezayı değiştirme yetkisi bulunmamaktadır. Hüküm aleyhine istinaf yoluna gidilebilir²⁶¹.

Fransız suçluluğun ön kabulü ile duruşma kurumuyla iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme kurumu arasında, bu iki kurumun, özellikle adil yargılanma hakkı bakımından sağlanan bazı güvencelerle, ceza muhakemesi sisteminin özellikleri ve bu sistem içerisinde yer alan kişilerin rolleri bakımından benzer yanları bulunmaktadır²⁶². Yine iki kurum da sadece kanun koyucu tarafından belirlenen belirli suçlar bakımından uygulanabilecek kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki kurumun ortak bir diğer özelliği ise savcılık tarafından yaptırım içeren talebin mahkemeye gönderilmeden ve mahkeme tarafından onaylanmadan herhangi bir şekilde hüküm ve sonuç doğurmayacak olmasıdır. Yine her iki kurum da on sekiz yaşını doldurmamış kişiler için uygulanamazlar. Bu iki kurum arasında savcı tarafından hazırlanan kararın mahkeme kararı ile onaylanması ile ancak hüküm ve sonuç doğurabilmesi ve mutlaka şüphelinin müdafî yardımından yararlanması gerektiğine ilişkin benzerliklerin de söz konusu olduğunu ifade etmemiz gerekir.

İç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme kurumu ile bu kurum arasında göze çarpan en önemli farklılık, bu usulün uygulanabilmesi için sanığın suçunu ikrar etmesi şartıdır. İç hukukumuzda düzenlenen seri muhakeme kurumu bakımından böyle bir zorunluluk söz konusu değildir. Yine iç hukukumuzda yer alan seri muhakeme kurumu açısından sadece kanun koyucu tarafından seri muhakemeye tabi olduğu belirtilen suçlar bakımından seri muhakeme usulü uygulanabilecekken bu kurumda kanun koyucunun belirlediği ceza skalası içerisinde yer alan tüm suçlar bakımından bu kurumun uygulanabileceğini ifade etmemiz gerekir.

²⁵⁹ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.310.

²⁶⁰ Hodgson, *Guilty Pleas And The Changing Role Of The Prosecutor In France Criminal Justice*, s.12.

²⁶¹ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, s.310.

²⁶² Melike Ezgi Yetimoğlu, “Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt no:18, Sayı:1, 2020, s.31.

Son olarak ülkemizde seri muhakeme usulüyle ilgili olan tartışmalara benzer şekilde Fransız hukukunda kabul edilen yapılan bu düzenlemenin yargı önünde eşitlik ilkesi, masumiyet karinesi ve adil yargılanma hakkı bakımından Fransa Anayasasına uygun olup olmadığıyla ilgili tartışmalara, Fransız Anayasa Mahkemesi 2004 yılında vermiş olduğu kararında son noktayı koymuş ve bu kurumun şüpheliye müdafî tayin zorunluluğunun olması, ceza bakımından ağır suçları kapsamına almaması, şüphelinin dosyayı inceleme noktasındaki yetkilerini dikkate alarak yüksek mahkeme, bu kurumun, adil yargılanma hakkını ihlal etmediğine kanaat getirmiştir²⁶³.

2.3.4. İsveç Ceza Hukukunda Düzenlenen Benzer Kurumlar

İsveç ceza muhakeme hukukunda kabul ceza kararnamesinde de diğer Kara Avrupa Hukuk Sistemini benimseyen devletler gibi yargısal sürelerin kısaltılması, mahkemelerin iş yüklerinin azaltılması ve böylelikle mahkemelerin daha nitelikli dosyalarla uğraşmasının sağlanmasının amaçlandığını ifade edebiliriz. İsveç ceza kararnamesi “*strafförelaggande*” İsveç Ceza Muhakemesi Kanununun 48 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. İsveç ceza kararnamesi sisteminde, dosya taraflarının daha aktif rol oynadığını ve mahkemelerin ise etkilerinin az olduğunu ifade etmemiz gerekir²⁶⁴. Bu usulde daha çok İsveç Ceza Hukuku sisteminde basit suçlar olarak kabul edilen bazı hırsızlık suçları ve trafik suçları ile ilgili ceza kararnameleri düzenlenebildiğini ifade etmemiz gerekir²⁶⁵. Bu noktada İsveç ceza kararnamesi, adli para cezasını gerektiren ve hapis cezasının denetimli serbestlikte infaz edilebileceği suçlarda savcılıkça mahkeme onayı alınmaksızın uygulanabilecektir²⁶⁶.

İsveç ceza kararnamesi düzenleme yetkisi talep olup olmamasına bakılmaksızın savcının yetkisinde olan bir yetkidir. Bu yetkiyi savcı, normalde para cezası verilebilecek suçlar ile 6 aya kadar hapis cezasına verilebilecek suçlarda bu suçlar için para cezası veya şartlı hapis cezası vermek kaydıyla uygulayabilir²⁶⁷. Bu yöntemle savcı hapis cezası belirleyememektedir²⁶⁸. Bu yöntemle savcı para cezası

²⁶³ Yetimoğlu, “Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış”, s.33

²⁶⁴ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.55.

²⁶⁵ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.55.

²⁶⁶ Canpolat, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*, s.175.

²⁶⁷ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.56.

²⁶⁸ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler*, s.307.

veya kamusal bazı tedbirlere karar verebilir²⁶⁹. Bu usulde savcı, ceza kararnamesine tabi olan suçla ilgili olarak re'sen harekete geçer ve şüpheliye polis veya tebligat yoluyla ulaşarak şüpheliye bilgi verir²⁷⁰. Ceza kararnamesinin düzenlenebilmesi için şüphelinin suçunu kabul etmesi şarttır²⁷¹. Şayet şüpheli suçunu kabul etmezse ceza kararnamesi düzenlenemez. Savcı önüne gelen dosyada, şüpheliye hapis cezası verilmesi gerektiğini düşünürse ceza kararnamesi düzenlemeden genel muhakeme usulüne göre yargılama yapılması amacıyla dosyayı mahkemeye gönderir. Savcı tarafından ceza kararnamesi hazırlandıktan sonra şüphelinin suçu kabul etmesi için şüpheliye bir form gönderilir.

Yasada şüphelinin kabul beyanını iletmesi için öngörülen bir süre söz konusu değildir. Bu nedenle savcının formu gönderirken süreyi belirlemesi gerekmektedir²⁷². Şüpheli savcı tarafından belirlenen sürede yanıt vermezse savcı dosyayı mahkemeye taşır ve kararname hüküm ve sonuç doğuramaz²⁷³. Şüpheli süre içerisinde kabul beyanını dile getirirse ceza kararnamesi genel yargılama sonucunda verilen karar gibi hüküm ve sonuç doğurur²⁷⁴. Verilen karar adli sicile de işlemektedir²⁷⁵.

İsveç ceza kararnamesi ile iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme kurumu arasındaki ortak özelliklere bakıldığında zaman her iki kurumda da amacın yargısal süreleri kısaltmak ve mahkemelerin iş yüklerini azaltmak olduğunu söylememiz gerekir. Bunun yanı sıra her iki kurumda da kararnameye veya talepnameye konu olan yaptırımları savcı belirlemekte bu konuda mahkemelerin herhangi bir dahli söz konusu olmamaktadır.

İsveç ceza kararnamesi ile iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme kurumu arasındaki farklılıklara bakıldığında zaman ise, İsveç ceza kararnamelerinin sadece para cezası, kamusal bazı tedbirler ve 6 aya kadar hapis cezaları (şartlı olarak veya adli para cezasına çevirerek verilmesi şartıyla) içeren suçlar için uygulanabilecek

²⁶⁹ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.56.

²⁷⁰ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.56.

²⁷¹ Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler*, s.307.

²⁷² Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.56.

²⁷³ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.56.

²⁷⁴ Luining, *The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise*, s.56.

²⁷⁵ Josef Zıla, *The Prosecution Service Function within The Swedish Criminal Justice System, in coping with Overloaded in Criminal Justice System- The Rise of Prosecutorial Power Across Europa* adlı kitabından aktaran, Canpolat, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*, s.175.

özel muhakeme usulü olduğunu ifade etmemiz gerekirken iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulü ise, yalnızca kanun koyucu tarafından seri muhakemeye tabi olduğu kabul edilen suçlar bakımından uygulanabilecek bir yöntemdir. Yine iki kurum arasında göze çarpan bir diğer farklılık ise, iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünde, teklifin değerlendirilmesi ve mahkemece değerlendirilme aşamalarında mutlaka şüphelinin bir müdafî yardımından yararlanması gerekirken, İsveç ceza kararnamesi yönteminde böyle bir şart söz konusu değildir. Yine iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme yönteminde şüphelinin suçu kabul etmesi şart değilken İsveç ceza kararnamesinde şüphelinin suçu kabulü ceza kararnamesi çıkarılabilmesi için şart olarak karşımıza çıkmaktadır.

İki kurum arasında göz çarpan bir diğer farklılık ise, İsveç ceza kararnamesinde savcı ceza kararnamesini hazırladıktan sonra şüphelinin suçunu kabul etmesi ile birlikte kararnamenin kesinleşerek hüküm ve sonuç doğurması söz konusuyken, iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulü uygulanarak savcı tarafından belirlenen kararnamenin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için mahkeme tarafından kararname doğrultusunda hüküm kurulması gerekmektedir.

2.3.5. Amerikan Ceza Hukukunda Yer Alan Savcı-Sanık Pazarlığı (Plea Bargaining)

Savcı-sanık pazarlığı bir başka tanımla iddia pazarlığı yöntemi(Plea Bargaining), hakkında suç isnadı bulunan sanığın yapılacak yargılama sonucunda daha az ceza almak amacıyla suçlamayı kabul ettiği veya yargılama süreçlerine yardım etmek amacıyla sanığın dahil olduğu bir tarafında sanığın diğer tarafında ise savcının olduğu ve mahkemenin katalizör görevi gördüğü bir süreci ifade eden bir kurumdur²⁷⁶. Savcı-sanık pazarlığı, sanık ve savcı arasında, sanığın anayasal yargılanma hakkından vazgeçmeyi ve savcının bir veya daha fazla vaadi karşılığında hakkındaki suçlamayı kabul ettiği bir süreç olarak ifade etmek mümkündür²⁷⁷. İddia pazarlığı yönteminde sanığın suçla ilgili kabulüne karşılık olarak savcının da sanık hakkında daha düşük

²⁷⁶ Yusuf Solmaz Balo, Ekrem Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Ankara Hacı Bayram Veli Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2012, Cilt no: 17, Sayı:2 s.1247.

²⁷⁷ Angela j. Davis, **Arbitrary Justice; The Power of the American Prosecutor**, Oxford University Press, New York, 2007, s.43.

ceza öngören bir suçlama yöneltmeyi veya bazı suçlamalarda bulunmaktan vazgeçtiği bir süreç söz konusu olmaktadır²⁷⁸.

Amerikan halkının genel olarak onaylamamasına rağmen, iddia pazarlığı yöntemi ceza adaleti sistemindeki en yaygın uygulamalardan biridir. Neredeyse tüm ceza davaları, sanığın suçunu kabul etmesiyle çözülür. Amerikan hukuk sistemindeki yaygın görüşe göre bu kurumun kaldırılması durumunda tüm sistemin çökme noktasına gelecektir²⁷⁹. Bu inancı doğrular şekilde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) tüm cezai uyuşmazlıkların %90'ı ile %95'i gibi ezici bir çoğunluğu, savcı-sanık pazarlığı ile sonuçlandığı görülmektedir²⁸⁰. Bu durumun altında yatan sebeplerden biri, sanığın yargılanma hakkından feragat etmesi, savcının ise en yüksek cezayı isteme veya mümkün olan en ciddi suçlamaları takip etme hakkından vazgeçmesi sonucunda yapılan pazarlıklar sonucunda aynı davalar mahkemeye götürülseydi olacaklardan farklı olan sonuçların çıkmasıdır. Bir diğeri ise, savunma için pazarlık yapan sanıkların, yapmayanlara göre daha düşük cezalara çarptırılmasıdır²⁸¹. Amerikan Yüksek Mahkemesi *Schellert vs State* davasında iddia pazarlığı yöntemiyle ilgili olarak “....savunma pazarlığı, ceza adaleti sisteminin önemli bir bileşenidir ve birçok yararlı amacı yerine getirir. Uygun şekilde uygulandığında, kullanılmalı ve teşvik edilmelidir. Ancak savunma tartışmaları ve anlaşmalar yapıldığında, pazarlığın gerçekleri açık mahkemede açıklanmalı ve bir ritüelden daha fazlasının gerçekleşmesi için kayıtlara yayılmalıdır...” şeklinde değerlendirmede bulunarak bu kurumun önemine ve Amerikan yargı sistemine olan katkılarına atıfta bulunmuştur²⁸².

İddia pazarlığı yöntemi ABD’de de Suçlama Pazarlığı, Suçlama Sayısı Pazarlığı ve Ceza Pazarlığı yöntemi olarak çeşitlendirilmektedir²⁸³. Ancak ABD’de en

²⁷⁸ Balo ve Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, s.1248.

²⁷⁹ Davis, **Arbitrary Justice; The Power of the American Prosecutor**, s.43.

²⁸⁰ Ozancan Belci, **Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s.65.

²⁸¹ Robert E. Scott ve William J. Stuntz “Plea Bargaining as Contract”, **The Yale Law Journal**, vol.101, Issue:8, 1992, s.1909.

²⁸² Kararın tam metni için bakınız: <https://law.justia.com/cases/missouri/supreme-court/1978/60305-0.html>, Erişim Tarihi: 17/03/2024.

²⁸³ Balo ve Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, s.1248.

sık uygulanan ise suçlama yani savcı sanık pazarlığıdır²⁸⁴. Savcı-sanık pazarlığı ABD’de hem federal düzeyde hem de eyaletler düzeyinde ceza miktarı önemli olmaksızın tüm suçlar bakımından uygulama alanı bulabilen bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır²⁸⁵. İddia pazarlığı yöntemi suçun failinin yakalanmasından sonra yargılamanın her aşamasında uygulanabilecek bir yöntemdir²⁸⁶.

ABD’de uygulanan iddia pazarlığı yönteminde öncelikli olarak kolluk kuvvetleri suç delillerini topladıktan sonra savcılarla paylaşırlar. Bu noktadan sonra savcılar devreye girerler ve deliller değerlendirilerek şüpheliye karşı hangi suçlamaların yapılacağına karar verirler. Savcının bu konuda çok ciddi bir takdir yetkisi vardır²⁸⁷.

İddia pazarlığı yöntemi tamamen savcı tarafından kontrol edilir. Yine savcı pazarlığı yapıp yapmayacağına ve bu teklifin ne olması gerektiğine karar verir. Bu noktada savcının hakime, savunma avukatına veya başka birine iddia pazarlığı teklifiyle ilgili teklif etme veya onlardan gelen teklifi reddetme kararını gerekçelendirmek zorunda değildir. Çoğu durumda, savcılar savunma pazarlığı kararını sürecin başlarında verirler. Sanığa suçlamaların bir kopyası sunulduktan bir süre sonra, savcı sanığa bir savunma teklifi olup olmadığını ve sanığın teklifi belirli bir tarihe kadar kabul etmesi gerekip gerekmediğini bildirecektir. Sanık veya şüpheli hiçbir surette iddia pazarlığını kabul etmeye zorlanamaz. ²⁸⁸.

Sanığın bu yöntemde haklarının ve hakkındaki iddiaların ayrıntılı olarak bildirilmesi gerekmektedir. Kişi bu aşamada suçlu veya suçsuzluk iddiasında bulunabilir. Eğer suçsuz olduğunu iddia ediyorsa anayasal hızlı yargılanma hakkı vardır. Yargılama öncesinde delillerin tespit edilmesinden sonraki aşamada savcı-sanık pazarlığı süreci başlamaktadır. Pazarlık süreci savcı ve sanık ile müdafî arasında yürütülür. Hâkim kural olarak bu sürece katılmamaktadır. Pazarlık sürecinin sonunda yazılı bir belge hazırlanmaktadır. Buna göre sanık bazı suçlar için ikrarda bulunabilir.

²⁸⁴ Gülsüm A.Aygörmez, Mehmet Korkmaz, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2021, s.52.

²⁸⁵ Balo ve Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, s.1264.

²⁸⁶ Aygörmez ve Korkmaz, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri**, s.52.

²⁸⁷ Balo ve Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, s.1256.

²⁸⁸ Davis, **Arbitrary Justice; The Power of the American Prosecutor**, s.43.

Savcı ise bazı iddiaları düşürmeyi kabul edebilir.²⁸⁹ İddia pazarlığı kapsamında savcı tarafından sanık ve müdafî ile yapılan pazarlık sonucunda varılan anlaşma kapsamında bir metin hazırlanır ve mahkemeye sunulur. Daha sonra mahkeme, öncelikle sanığın suçunu kabul edip etmeyeceğini veya yargılanma hakkını kullanıp kullanmayacağını belirlemek amacıyla, duruşma tarihinden önce bir noktada bir durum duruşması planlayacaktır. Bu kurumun uygulamasında savcı savunma teklifini durum duruşmasından önce sanığa iletmış olacaktır. Sanık teklifi kabul ederse, daha önce suçlamayı kabul etmemiş olan sanık durum duruşmasında suçunu kabul edebilir veya reddedebilir ancak anlaşma yasaya uygunsa yargıç sanığı zaman mahkum eder²⁹⁰.

İddia pazarlığının geçerliliğini inceleme yetkisi hakimlere aittir. Aleni olarak yapılan bir duruşmada hakim, olayla ilgili sanığı ve delilleri değerlendirerek, sanık tarafından suçu kabul etmenin bilerek, istenerek, gönüllü bir şekilde dosyadaki gerçeklere uygun olarak yapılıp yapılmadığını belirleyecektir. Hakim, aynı zamanda, savcı-sanık anlaşmasının kabulü veya reddi yönünde karar verir. Savcı ve müdafî belli bir ceza konusunda anlaşmaya varmadıkça nihai ceza miktarını belirleme yetkisi hakime aittir. Savcıların anlaşmaya uygun olarak bir ceza teklifinde bulunmalarına rağmen, hakimler bu teklife bağlı değildirler²⁹¹. Ancak ABD’de hakimlerin de cezayı belirleme konusunda çok geniş bir takdir hakkı bulunmamaktadır. Eyaletlerin pek çoğunda ve Federal mahkemelerde suç tiplerine bağlı olarak uygulanması zorunlu olan asgari cezaları gösteren kanunlar bulunmaktadır. Bununla birlikte, eyaletlerin çoğunda tavsiye niteliğinde veya bağlayıcı olan ceza belirleme rehberleri bulunmaktadır ki, bunlar yargısal takdir yetkisini daha da sınırlandırmaktadır²⁹².

Sanık ile savcı arasında yapılan pazarlık sonucunda yapılan anlaşmanın bir sözleşme niteliği taşıdığını ve anlaşmanın tarafları bakımından bağlılık taşıdığını ifade etmemiz gerekir. Anlaşma metinlerinde başka kurumları ilgilendiren şartların hayata geçebilmesi için ilgili kurumun da anlaşmaya onay vermesi gerekir. Örneğin savcı

²⁸⁹ Balo ve Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, s.1256.

²⁹⁰ Davis, **Arbitrary Justice; The Power of the American Prosecutor**, s.45-46.

²⁹¹ Chris Fialko, Claire Rauscher, Mark Foster, İtiraf Pazarlığında Müdafinin Durumu adlı kitabından aktaran Balo ve Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, s.1264.

²⁹² I. Jelja Turner Plea Bargaining Across Borders adlı kitabından aktaran Balo ve Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, s.1264.

iddia pazarlığı ile ilgili bazı vergi muafiyetlerini teklif eder ve şüpheli veya sanık da bunu kabul ederse anlaşma metni kapsamında vergi muafiyetinin hüküm ve sonuç doğurması için söz konusu muafiyeti vergi dairesinin onaylaması gerekmektedir²⁹³.

İddia pazarlığı yönteminde bu usulün uygulanması için mağdurun rızası gerekli değildir. Ancak mağdur bu usulde savcı ile müzakereler sırasında görüşme ve mahkeme evresinde beyanda bulunma haklarına sahiptir²⁹⁴.

Ülkemizde uygulanan seri muhakeme usulü ile ABD’de de uygulanan iddia pazarlığı yönteminin benzer yönlerine bakıldığında, her iki usulde de savcı söz konusu usullerin uygulanması aktif rol almakta ve süreci yönetme yetkisine sahiptir. Yine her iki usulün de uygulanabilmesi için şüpheli veya sanığın rızasının alınması şarttır. Her iki yöntemde şüpheli veya sanık rıza göstermezse bu usuller uygulanamaz. Her iki usulde de yürütülen müzakerelerin sonuca ermesi için müzakereler sonucunda ortaya çıkan mutabakata mahkemelerin onay vermesi gerekmektedir. Hem iddia pazarlığı yöntemi hem de seri muhakeme usulünün hayata geçirilme amaçlarının yargısal süreçleri kısaltma, ülkelerin yargı alanında ortaya çıkan iş yüklerinin ve yargısal süreçlerle ortaya çıkan masraflarının azaltılmasını sağlama, kişilerin makul sürede yargılanma haklarını güvence altına alma olduğu anlaşılmaktadır. Her iki usulde de mağdur oldukça edilgen bir konumdadır. Yine her iki usulde de mahkemeler savcılıkça hazırlanan anlaşma veya talepnameye konu yaptırımlar üzerinde belirli sınırlarda değişiklik yapma yetkisine haizdirler.

Ülkemizde uygulanan seri muhakeme usulü ile ABD’de uygulanan iddia pazarlığı yönteminin farklılıklarına bakıldığı zaman, seri muhakeme usulünde yaptırımı belirleme ve talepname hazırlama noktasında savcının tek başına yetkili olması söz konusuysa; iddia pazarlığı yönteminde pazarlık sürecinde savcı kadar sanık veya şüpheli ve müdafî de yetkilidir. İddia pazarlığında pazarlık süreci sonucunda ortaya çıkan anlaşmada savcı kadar savunma tarafının da katkısı bulunmaktadır. Ülkemizde uygulanan seri muhakeme usulünde savcı tarafından hazırlanan yaptırımın müdafî huzurunda şüpheli tarafından kabul edilmesi ve reddedilmesi dışında savunma tarafının herhangi bir yetkisi söz konusu olmamaktadır.

²⁹³ Mehmet Emin Yapar, Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı adlı kitabından aktaran Belci, **Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü**, s.65.

²⁹⁴ Davis, **Arbitrary Justice; The Power of the American Prosecutor**, s.47.

ABD’de uygulanan iddia pazarlığı eyaletlere göre farklılık arz etse bile genel anlamda tüm suçları için uygulanabilirken; ülkemizde uygulanan seri muhakeme yönteminde seri muhakeme usulü sadece kanun koyucu tarafından belirlenen suçlar için uygulanabilecektir. Yine iddia pazarlığı yöntemi ceza soruşturmasının ve kovuşturmasının her evresinde uygulanabilir bir yöntemken seri muhakeme usulünde bu usul sadece soruşturma evresinde uygulanabilir. Ülkemizde uygulanan seri muhakeme usulünde savcı tarafından belirlenen yaptırımda uygulanacak indirim oranı ve ceza hukuku kurumları(Zincirleme Suç gibi) kanun koyucu tarafından belirlenip savcıya takdir hakkı tanınmazken; iddia pazarlığı yönteminde daha esnek bir ceza pazarlık yöntemi uygulanabilmekte olup ceza tayini ve uygulanacak ceza hukuku kurumları bakımından savcıya daha fazla hareket alanı tanınmıştır.

2.3.6.İtalya Ceza Hukukunda Tarafların Talebi Üzerine Cezanın Belirlenmesi Kurumu(Patteggiamento)

İtalya, uzun zamandan beridir tarafların karşılıklı müzakeresine dayalı olan çekişmeli yargılama sisteminin tipik özelliklerini yansıtan muhakeme sistemine sahiptir²⁹⁵. İtalya’da 1988 yılında İtalyan Ceza Muhakemesi Kanununda yapılan köklü reformla birlikte engizisyoncu sistemden suçlayıcı sisteme geçildi. Bu geçişle birlikte tek taraflı suçlayıcı sistemden ayrılarak karşılıklı işbirliğine dayalı olan özel yargılama sistemi getirilmiştir. 1988 yılında İtalyan ceza hukuk sisteminde yapılan köklü değişiklikler, 20.yy için diğer ülkelerce referans alınan karşılıklı mutabakata dayalı kurumlar içerisinde en önemli ilham kaynaklarından olmuştur ²⁹⁶. İtalyan hukuk sistemine 1988 yılında giren “*Patteggiamento*” Türkçe adıyla “*Tarafların Talebi Üzerine Cezanın Belirlenmesi*” kurumudur. İtalyan Ceza Muhakemesi sisteminde tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumuna benzer nitelik taşıyan “*Guidizio Abbreviato*(Seri Muhakeme)”, “*Procedimento Per Decreto*(Ceza Kararnamesi)”, “*Guidizio Direttissimo*(Ceza Kararnamesi)” ve “*Guidizio Immediato*(Doğrudan Muhakeme)” kurumları da vardır²⁹⁷. Ancak çalışmamızda

²⁹⁵ Yusuf Yaşar, **Ceza Muhakemesi Sisteminde Seri Muhakeme Usulü Üzerine Bir İnceleme**, Astana Yayınları, Ankara, 2021, s.100.

²⁹⁶ Luca Lupária, Mitja Gialuz, “Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform”, **Roma Tre Law Review**, No. 1, 2019, s. 27

²⁹⁷ Erdem ve Şentürk, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, s.578-579.

İtalyan hukuk sistemindeki yaygınlığına binaen “*Patteggiamento*(Tarafların Talebi Üzerine Cezanın Belirlenmesi Kurumu)” kurumu ele alınacaktır.

Tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu ilk düzenlendiği zaman İtalyan Anayasası’nda yer alan zorunlu kovuşturma ilkesi, masumiyet karinesi ve cezai bir sorumluluk hakkında yargı süreci işletilmeksizin kimsenin cezalandırılmayacağını düzenleyen yasallık ilkesi gibi ilkeler bakımından bir dizi eksiklikler içermekteydi. İtalya, diğer Kıta Avrupası ülkeleri arasında bu yöntemi ilk kez yasal olarak düzenleyen ülke olmuş; anayasal kuralları ve muhakeme ilkelerini bu uygulama ile uyumlulaştırma yönünde adımlar atmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilerleyen yıllarda İtalyan Anayasası’nın bazı kısımları değiştirilerek, anlaşmaya dayalı yöntemlerin anayasaya uygunluğu sağlanmıştır²⁹⁸. Bu kurumun söz konusu eksikliklere rağmen anayasaya uygun hale getirilmesi için İtalyan Yasama Meclisince İtalyan Anayasasında değişiklik yapılarak savunma pazarlığı kurumuna anayasal meşruiyet kazandırılmıştır²⁹⁹.

Tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumunun getirilmesinin nedenleri, yargılamalarda verimliliğin sağlanması, suçla mücadelede demokratik değerleri ve etkinliği simgeleyen bir sistem olarak Amerikan modelinin kültürel etkilerinin önemli bir rol oynadığı İtalyan ceza muhakemesinde reform yapılmak istenmesi ve yargısal süreçlerin kısaltılarak mahkemelerin iş yüklerinin azaltılmasıdır³⁰⁰. Yine bu kurumla sanığı rızasına dayalı olan kurumları geliştirme ve anayasal bir hak olan kamuya açık yargılanma hakkından feragat etmeye teşvik etmek de amaçlanmıştır³⁰¹. Aynı zamanda bu kurumla, örgüt suçlarındaki artış, İtalyan ceza muhakeme sisteminin kamu davasının mecburiliği ilkesine sıkı sıkıya bağlılığı nedeniyle İtalyan yargı sisteminin kapasitesinin aşılması ve mahkemelerdeki dava yüklerini hafifletmek için zaman ve masraf tasarrufu sağlanması amacı gösterilmiştir³⁰².

²⁹⁸ Yılmaz, **Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü**, s.293.

²⁹⁹ Yaşar, **Ceza Muhakemesi Sisteminde Seri Muhakeme Usulü Üzerine Bir İnceleme**, s.101.

³⁰⁰ Máximo Langer, “From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure”, **Harvard International Law Journal**, Vol. 45, 2004, s.48.

³⁰¹ Lupária ve Gialuz, “Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform”, s.64.

³⁰² Yılmaz, **Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü**, s.292.

Tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu İtalyan Ceza Muhakemesi Kanununun 444. ile 448.maddeleri arasında düzenlenmiştir³⁰³. Bu kurumun uygulanabilmesi için sanığın suçlamayı kabul etmesi yani ikrarda bulunması şart değildir. Söz konusu kurumun uygulanabilmesi için sanık ile savcı arasında sanık tarafından işlenen suçla ilgili olarak bir anlaşma yapılır. Anlaşma kapsamında savcı ile sanık bir seçenek yaptırım ya da üçte bire kadar indirilmiş para cezası ya da tek başına veya para cezası ile birlikte beş yılı aşmayan üçte bire kadar indirilmiş hapis cezası verilmesini hâkimden talep edebilirler³⁰⁴. Bu kapsamda üst sınırı 7,5 yıldan fazla olan suçlar bakımından tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu uygulanmayacaktır. Yine kanun koyucu bazı suçları, kanunen öngörülen üst sınır veya adli para cezası veya seçenek yaptırım bakımından bu kurum için aranılan şartları sağlasa bile tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumunun kapsama alanı dışında tutmuştur. Bu noktada örgütlü suçlar, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ve suçtan elde ettiği gelire yaşamını sürdüren kişiler tarafından işlenen suçlar için bu usule başvurulamaz³⁰⁵.Yine bazı kamu idaresine karşı suçlara ilişkin muhakemelerde, bu kurumun uygulanması, suç konusu bedel veya kârın iadesine bağlanmıştır³⁰⁶. İtalya’da 2003 yılında bu kurumla ilgili olarak bazı köklü değişiklikler yapılmış bu kurumun uygulanabilmesi için var olan üst sınır şartı 5 yıldan 7,5 yıla çıkarılmış yine yapılan düzenlemelerle beraber savcının geniş olan yetkileri daha da artırılmıştır. 2003 yılında yapılan düzenleme ile birlikte savcı, sanık tarafından yapılan anlaşma teklifini reddetmesi halinde bundan sonra yalnızca sanığı cezanın ertelenmesi olasılığından mahrum bırakan uzun süreli hapis cezası ihtiva eden yeni bir anlaşma teklifinde bulunabilir³⁰⁷.

Tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu yargılamanın her aşamasında uygulanabilir. Bu noktada soruşturma, öninceleme duruşması ve kovuşturma aşamasında da bu kurum uygulanabilir³⁰⁸. Bu kurumun müzakerelerinin

³⁰³Söz konusu kanun metninin tamamı için bakınız: <https://www.altalex.com/documents/news/2013/12/19/applicazione-della-pena-su-richiesta-delle-parti>, Erişim Tarihi: 18/03/2024.

³⁰⁴ Lupária ve Gialuz, “Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform”, s.65.

³⁰⁵ Yaşar, **Ceza Muhakemesi Sisteminde Seri Muhakeme Usulü Üzerine Bir İnceleme**, s.101.

³⁰⁶ Yılmaz, **Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü**, s.295.

³⁰⁷ Yaşar, **Ceza Muhakemesi Sisteminde Seri Muhakeme Usulü Üzerine Bir İnceleme**, s.102.

³⁰⁸ Lupária ve Gialuz, “Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform”, s.65.

nasıl yapılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamakla birlikte, genellikle müdafin savcılık ile iletişim kurması söz konusu olmaktadır³⁰⁹. Bu usulde şüpheli veya sanık, somut olarak verilecek hükmün beş yıl hapis cezasından daha hafif olacağını düşündüğünde, şahsen veya müdafî aracılığıyla cezada anlaşma yapma talebini savcılığa iletebilir. Bu durumda şüpheli veya sanık, cezayı kabul ederek böylelikle cezada indirim ve diğer avantajlar sağlamaktadır. Ayrıca cezayı ve ayrıca ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenleri talep üzerine savcı ile şüpheli veya sanık müzakere edebilir ve savcı bunu kabul veya reddedebilir. Talep savcıdan da gelebilir. Talepte bulunmayan şüpheli veya sanık ya da savcı talebe rıza göstermelidir. Talebe ilişkin rıza, daha önce reddedilmiş olsa bile, sonradan yöntemin uygulanabileceği süreler içinde verilebilir³¹⁰.

Tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu kapsamında hazırlanan anlaşma hâkime sunulur ve hâkim söz konusu anlaşmayı kabul veya reddetme yetkisine sahiptir. Hakim, dava dosyasını inceledikten sonra, sanığı beraat ettirmek için herhangi bir yeterli neden bulamazsa ve suçlama ile cezanın suçla orantılı olduğunu düşünürse, talep edilen cezayı uygulayacaktır³¹¹. Hakim eğer bir hata görmez ise doğrudan talep edilen cezaya hükmetmekte olup aksi durumda başka bir cezaya karar verememekte, yalnızca talebi reddetmektedir. Dolayısıyla hâkim, taraflarca üzerinde mutabık kalınan ceza dışında bir ceza veremez. Hâkim, önerilen cezayı yalnızca kabul edebilecek veya reddedebilecektir. Bunun dışında başka bir yetkisi bulunmamaktadır³¹².

Hakim, inceleme ve değerlendirmeleri sonucunda söz konusu anlaşmayı, sanığın talebi veya sanığın rızası olmadan kabul ettiğine kanaat getirirse veya anlaşmaya konu dosyada yer alan deliller itibariyle sanığın beraat etmesi gerektiğine kanaat getirirse kendisi doğrudan beraat kararı veremez ancak talebi reddedebilir³¹³.

³⁰⁹ Maffei Stefano, “Negotiations on Evidence and Negotiations on Sentence - Adversarial Experiments in Italian Criminal Procedure” adlı makalesinden aktaran: Yılmaz, **Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü**, s.296.

³¹⁰ Yılmaz, **Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü**, s.296.

³¹¹ Langer, “From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure”, s.50.

³¹² Yılmaz, **Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü**, s.296.

³¹³ Yaşar, **Ceza Muhakemesi Sisteminde Seri Muhakeme Usulü Üzerine Bir İnceleme**,s.103.

Bu kurum uygulanması sonucunda hazırlanan ve hakim tarafından onaylanan karar, sadece soruşturmanın ve yargılamanın sona erdirilmesi karşılığında cezanın kabulünden ibarettir ve tarafların hukuki sorumluluğuna ilişkin hukuki davalar başta olmak üzere diğer idari davalarda ve ayrıca diğer ceza davalarında anlaşma neticesindeki cezanın bağlayıcı bir gücü yoktur³¹⁴. Bu noktada bu usul uygulanarak verilen kararın genel muhakeme usulü sonrası verilen kararlarla eşdeğer olmadığını, genel muhakeme sonucunda tesis edilen kararın diğer davalar bakımından bağlayıcı gücü söz konusuysa bu usul sonucunda verilen kararın böyle bir etkiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Savcının rızasının bulunmadığı durumlarda savcının karara itiraz edebilmesi istisnası hariç olmak üzere karar kesindir. Hakim tarafından onaylanan karara karşı temyiz yoluna başvurulamaz ve Yargıtay'a yapılan itiraz sadece belirli durumlarda kabul edilebilir³¹⁵. Savcı ya da şüpheli/sanık karara karşı sadece sanığın isteğine ilişkin hususları, talep ile ceza arasında bağıntı olmamasını, olayın hukuka aykırı nitelendirilmesini ve cezanın veya güvenlik tedbirinin hukuka aykırılığını gerekçe göstererek kanun yoluna başvurabilirler³¹⁶. İtalyan tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumunda muhakeme sürecinde mağdurun herhangi bir rolünün bulunmadığını, mağdurun ifade verme, pazarlık sürecine katılma, anlaşma sonrasındaki mahkeme süreçlerinde veya kanun yolu aşamasında kanun yoluna başvurma gibi herhangi bir hak ve yetkisi bulunmamaktadır³¹⁷.

Ülkemizde uygulanan seri muhakeme usulü ile İtalya'da uygulanan tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumunun benzer yönlerine bakıldığında, her iki usulde de savcı söz konusu usullerin uygulanmasında aktif rol almakta ve süreci yönetme yetkisine sahiptir. Yine her iki usulün de uygulanabilmesi için şüpheli veya sanığın rızasının alınması şarttır. Her iki yöntemde de şüpheli veya sanık rıza göstermezse bu usuller uygulanamaz. Her iki usulde de yürütülen müzakerelerin

³¹⁴ Langer, "From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure", s.51.

³¹⁵ Lupária ve Gialuz, "Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform", s.65.

³¹⁶ Yılmaz, **Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü**, s.300.

³¹⁷ Maffei Stefano, "Negotiations on Evidence and Negotiations on Sentence - Adversarial Experiments in Italian Criminal Procedure" adlı makalesinden aktaran: Yılmaz, **Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü**, s.296.

sonuca ermesi için müzakereler sonucunda ortaya çıkan mutabakata mahkemelerin onay vermesi gerekmektedir. Hem tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu hem de seri muhakeme usulünün hayata geçirilme amaçlarının yargısal süreçleri kısaltma, ülkelerin yargı alanında ortaya çıkan iş yüklerinin ve yargısal süreçlerle ortaya çıkan masraflarının azaltılmasını sağlama, kişilerin makul sürede yargılanma haklarını güvence altına alma olduğu anlaşılmaktadır. Her iki usulde de mağdur oldukça edilgen bir konumdadır. Yine her iki usulde de mahkemeler savcılıkça hazırlanan anlaşma veya talepnameye konu yaptırımlar üzerinde belirli sınırlarda değişiklik yapma yetkisine haizdirler.

Tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu ile ülkemizde uygulanan seri muhakeme kurumunun farklarına bakıldığı zaman, seri muhakeme usulü sadece soruşturma aşamasında uygulanabilecek bir kurumken; tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu yargılamanın her aşamasında hem soruşturma hem öninceleme hem de kovuşturma aşamasında uygulanabilir. Seri muhakeme usulü kanun koyucu tarafından herhangi bir ceza türü veya miktarı sınırlaması olmaksızın sadece kanun koyucu tarafından seri muhakeme usulüne tabi kılınan suçlar bakımından uygulanabilecekken; tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumu ise kanun koyucu tarafından belirlenen hapis veya adli para cezalarının sınırı içerisinde kalan tüm suçlar bakımından uygulanabilecek bir kurumdur.

Seri muhakeme usulü savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonucunda yeterli şüpheyne ulaşılmış olması kaydıyla kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmemesi durumunda uygulanması savcılıkça re'sen gözetilecek bir kurumken; tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumunda sanık veya müdafî tarafından teklifte bulunulmadığı müddetçe savcı tarafından bu usulün uygulanma zorunluluğu yoktur. Yine seri muhakeme usulünün uygulanması neticesinde verilen karara karşı itiraz yasa yolu açıkken; tarafların talebi üzerine cezanın belirlenmesi kurumunda genel kural gereği bu usul uygulanarak verilen karara itiraz usulü düzenlenmemiştir ancak çok sınırlı hallerde bu usulün uygulanması sonucunda verilen karara itiraz edilebilecektir.

2.4.ULUSAL VE ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARINDA SERİ MUHAKEME USULÜ

2.4.1.Genel Olarak

Seri Muhakeme Usulü, yapısı gereği hem maddi ceza hukuku hem de şekli ceza hukuku karakterli bir kurumdur. Bu kurumun maddi ceza hukuku kökenli olması nedeniyle başta adil yargılanma hakkı olmak üzere birçok temel hak ve özgürlüklerle ilgili olarak kısıtlama getirip hak ihlaline yol açabilmesi olanaklıdır. Seri muhakeme kurumu gibi diğer alternatif çözüm yöntemlerini uygulayan diğer ülkelerde de bu sorun söz konusu olmaktadır. Bir devletin iç hukuku bakımından kabul ettiği hukuki müeyyidelerin ve kurumların uluslararası kurumlar tarafından denetlenebilmesi için ilgili devletin uluslararası kurumlara yargılama yetkisi vermesi gerekir. Bu uluslararası kurumlar da devletler tarafından oluşturulmuşlardır³¹⁸. Devletler tarafından oluşturulmuş uluslararası örgütlerin devletlere doğrudan buyruk verme ve bu buyruklara uymayan devletleri buyruklara uymaya zorlama gibi yetkileri söz konusu değildir³¹⁹. Öncelikle uluslararası bir örgütün devletler üzerinde etkili olabilmesinin önkoşulu devletin uluslararası örgütü tanımış olmasıdır. Yine tanınan uluslararası örgüt de ancak üye devletler yoluyla yaptırım uygulama yetkisine sahip olabilecektir³²⁰.

Çalışmamızın bu bölümünde uluslararası anlamda birçok devlet tarafından tanınan başta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi uluslararası mahkemelerin ve iç hukukumuzda yüksek mahkeme olarak kabul edilen Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay'ın seri muhakeme veya benzeri alternatif çözüm yöntemleri ile ilgili olarak genel yaklaşımlarını ve bu kurumlarla ilgili değerlendirmeleri ele alınacaktır. Ayrıca başta adil yargılanma hakkı olmak üzere diğer haklarla alternatif çözüm yöntemlerinin ilişkilerine dair vermiş oldukları kararlar üzerinde durulacaktır. Adil yargılanma hakkı ile seri muhakeme kurumu arasındaki genel ve kapsamlı değerlendirmelerimizin çalışmamızın üçüncü bölümünde yapılacak olması nedeniyle bu bölümde adil yargılanma hakkıyla ilgili genel değerlendirmeler yapılacaktır.

³¹⁸ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2023, s.196.

³¹⁹ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, s.197.

³²⁰ Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, s.197.

2.4.2.Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM) Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulü

AİHM, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından sınırlı erişim sağlanacak şekilde Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi tarafından ilk olarak 1959 yılında kuruldu³²¹. Avrupa Konseyinin yargılama makamı olan AİHM, 1990 yılından itibaren Avrupa Konseyine üye olan devletlerin sayısının artması üzerine Avrupa Konseyinin üye devletler üzerindeki denetim yetkisini artırmak, kolaylaştırmak ve etkin kılmak yine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin yargısal rolünü ortadan kaldırmak amacıyla 11. Ek protokolün üye devletler tarafından kabul edilmesi neticesinde 01.11.1998 bugünkü yargısal biçimini almıştır³²². Mahkeme bugünkü şeklini almadan önce mahkemenin yetkisini İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Divanı yerine getirmekteydi³²³.

Ülkemiz de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine 1954 yılında taraf olmuş³²⁴ 1987 yılında AİHM nezdinde bireysel başvuru imkanı getirmiş ve 1990 yılında AİHM'in yargısal yetkisini tümüyle kabul etmiştir³²⁵.

AİHM, üye devletlerin iç hukuklarında ortaya çıkan kamu hukuku kökenli uyuşmazlıkları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS) kapsamında denetleme yetkisine sahip olan bir mahkemedir³²⁶. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ek 14 no'lu protokolü ile değişik son haline göre, üye sayısı kadar yargıçtan oluşmaktadır³²⁷. Üye devlet sayısınca var olan yargıçların, en üstün ahlaki vasıflarla donatılmış olması gerekmektedir³²⁸. Bu yargıçların yüksek yargısal görevleri icra için gerekli niteliklere sahip olmak veya alanında uzmanlığı herkesçe malum

³²¹Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin detaylı tarihçesi için bakınız: https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Mahkemesi, Erişim Tarihi: 06/04/2023.

³²² Yaşar Salihpaşaoğlu, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılamada Kullandığı Yöntem İlke ve Usuller**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s.34.

³²³ Salihpaşaoğlu, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılamada Kullandığı Yöntem İlke ve Usuller**, s.31.

³²⁴ <https://www.Resmigazete.gov.tr/arsiv/8662.pdf>, Erişim Tarihi:06/04/2023.

³²⁵ Burak Güngör, **Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021, s.15.

³²⁶ Salihpaşaoğlu, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılamada Kullandığı Yöntem İlke ve Usuller**, s.33.

³²⁷ Tahir Muratoğlu, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı:27, 2016, s.317.

³²⁸ Salihpaşaoğlu, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılamada Kullandığı Yöntem İlke ve Usuller**, s.36.

hukukçu olmaları gerekmektedir³²⁹. Hakimler, taraf devletler tarafından gösterilecek üç aday arasından Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisince oy çokluğu ile seçilirler³³⁰.

AİHM kendisine yapılan başvuruları farklı organları vasıtasıyla karara bağlar. Bunlar, tek hakim, üç hakimden oluşan komiteler, yedi hakimden oluşan komiteler ve on yedi hakimden oluşan büyük dairedir³³¹. Mahkemeye yapılan bireysel başvurular hakkında herhangi bir ek incelemenin gerekli olmadığı hallerde, başvurular tek hakim tarafından incelenir. Hakim, tek başına başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verebilir. Bu tür kararlar kesin niteliktedir. Ancak başvurunun kabul edilebilir olduğuna kanaat getirirse başvuruyu bir komite veya daireye gönderir³³². AİHM'e yapılan bireysel başvuruların tek hakim veya komite tarafından kesin bir şekilde kabul edilemez bulunmadığı durumlarda veya başvurunun esasının komite tarafından kesin bir şekilde karara bağlanmadığı durumlarda ilgili başvurular daireler tarafından incelenir ve karara bağlanır³³³. Büyük dairenin daireler tarafından verilen kararlar için sınırlı olarak yeniden inceleme talebi olması durumunda bu kararları inceleme yetkisinin olduğunu ifade etmemiz gerekir³³⁴.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesini de bünyesinde barındıran Avrupa Konseyi kendisine üye olan devletlere yönelik olarak R(17) 18 sayılı tavsiye kararında³³⁵ ceza adaletinin sadeleştirilmesine yönelik olarak üye devletlerin iç hukuklarında artan iş yoğunluğu için özellikle hafif nitelik taşıyan suçlarla ilgili olarak AİHS'nin 5. ve 6.maddelerindeki adil yargılanma haklarını göz önünde tutarak bazı alternatif kurumlara yer vermeleri gerektiğini dile getirmiştir. Avrupa Konseyi söz konusu kararda üye devletlere, *"...Ceza adaletinin tecellisindeki gecikmelerin, sadece belirli kaynakların tahsis edilmesi ve bu kaynakların kullanılma şekli ile değil, aynı zamanda, gerek şekil gerekse içerik olarak suç politikasının yürütülmesi bakımından önceliklerin daha net bir şekilde tanımlanması yoluyla, aşağıdaki yöntemlerle çözüme*

³²⁹ Salihpaşaoğlu, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılamada Kullandığı Yöntem İlke ve Usuller**, s.36.

³³⁰ Muratoğlu, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü", s.317.

³³¹ Muratoğlu, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü", s.317.

³³² Muratoğlu, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü", s.317.

³³³ Muratoğlu, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü", s.317.

³³⁴ Muratoğlu, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü", s.318.

³³⁵ Söz konusu karar için: <https://rm.coe.int/8-rec-87-18-tr/1680a6d6ba>, Erişim Tarihi: 07.04.2023.

kavuşturulabileceğini göz önünde bulundurarak;

- Takdire bağlı kovuşturma ilkesine başvurulması; ,

- İvedi yargılama olarak adlandırılan usuller,

- Ceza konularında yetkili makamlar ve diğer müdahil makamlar tarafından, kovuşturmayaya olası bir alternatif olarak, mahkeme dışı çözümler,

- Basit yargılama olarak adlandırılan usuller;

- Olağan yargılama usullerinin sadeleştirilmesi...” tavsiyesinde bulunarak söz konusu kararında belirtilen amaçlara yönelik olarak ne tür kurumların geliştirilebileceğini de açıkladığını görmekteyiz. Özellikle “Ceza konularında yetkili makamlar ve diğer müdahil makamlar tarafından, kovuşturmayaya olası bir alternatif olarak, mahkeme dışı çözümler” önerisinin içerisinde ülkemizde de uygulanan seri muhakeme usulünün kastedildiğini ifade etmemiz gerekir.

Söz konusu tavsiye kararında ayrıca seri muhakeme gibi alternatif çözüm yöntemlerinde hapis cezası verilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Nitekim ülkemiz de Avrupa Konseyine 13 Nisan 1950 tarihinde üye olmuştur³³⁶. Bu noktada söz konusu tavsiye kararları ülkemiz açısından da geçerlidir.

Alternatif çözüm yollarının AIHS bağlamında adil yargılanma hakkını ihlal edip etmediği noktasında uzun bir süre AIHM’in içtihat geliştirmedeğini ifade etmemiz gerekir. Alternatif çözüm yollarının uygulanması sürecinde adil yargılanma hakkı veya maddi gerçeğin araştırılması ilkelerinden feragat edildiği bir gerçekliktir³³⁷. Ceza usul hukukunda kişilerin sahip olduğu temel usuli haklardan vazgeçmesi konusu, son yıllarda bu hakları sınırlandıran kurumların yaygınlaşmasıyla beraber önem kazanmaktadır³³⁸. AIHM’de alternatif çözüm yolları dediğimiz temel muhakeme haklarından feragate yol açan haklarda sınırlandırmaya neden olan kurumların uygulanması için hak sahibinin haklarından feragat edebilmesine imkan tanımıştır³³⁹.

³³⁶ <https://www.Resmigazete.gov.tr/arsiv/7460.pdf>, Erişim Tarihi: 07.04.2023.

³³⁷ Karakehya ve Tuncer, “Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama”, s.224.

³³⁸ Ali Emrah Bozbayındır, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında İddia Pazarlığı Kurumu”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2021, s.1477.

³³⁹ Bozbayındır, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında İddia Pazarlığı Kurumu”, s.1477.

İkinci şart ise alternatif çözüm yönteminin uygulanmasıyla ilgili bilgilendirildikten sonra rızasının alınması aşamasında mutlaka müdafî yardımından yararlandırılmasıdır. Bu kurumların adil yargılanma hakkını ihlal etmemesi için aranılan son şartın ise, feragate konu olan suçun açık ve ağır bir şekilde kamusal menfaati ihlal etmiyor olmasının olduğunu görmekteyiz.

Bu şartlara bakıldığında hakkında öncelikli olarak seri muhakeme veya basit yargılama gibi alternatif çözüm yöntemleri uygulanacak olan kişinin, kurumun kendisi bakımından ortaya çıkaracağı sonuçlar bakımından açık ve net bir şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir³⁴⁶. Kişi adil yargılanma hakkı kapsamında kendisine sağlanan güvencelerden feragat etmesi karşılığında nasıl bir mükafatın kendisini beklediği hususunda bilgi sahibi olmalıdır³⁴⁷. AİHM, *Eisenstecken/Avusturya* davasında³⁴⁸ belirttiği üzere kişinin AİHS'nin 6.maddesi kapsamında güvence altına alınan haklardan feragatinin geçerli olarak kabul edilebilmesi için sözleşmeye taraf olan devletlerin sözleşme kapsamında güvence altına alınan hakları güvence altına almaya yönelik iç hukuklarında düzenleme yapılmasını şart koşmuştur. Hakkında alternatif çözüm yöntemi uygulanacak kişilerin mutlaka açık ve net bir şekilde bilgilendirilmelerine olanak sağlayacak mevzuat düzenlemelerinin yapılması bu kurumların adil yargılanma hakkı kapsamında kalmaları açısından oldukça önemlidir.

Yine söz konusu şartlardan ikincisinin, kişilerin alternatif çözüm yönteminin uygulanmasıyla ilgili bilgilendirildikten sonra rızasının alınması aşamasında mutlaka müdafî yardımından yararlandırılmasının gerekmekte olduğu belirtilmektedir³⁴⁹. Kişilerin alternatif çözüm yönteminin uygulanmasını kabul etmesi neticesinde elde edeceği kazanımlar ile feragat edeceği haklarıyla ilgili olarak hukuk bilgisine sahip

³⁴⁶ Bakınız V.C.L. ve A.N./Birleşik Krallık Davası, B.no: 77587/12 ve 74603/12, 16.02.2021, p.202)". HUDOC, European Court of Human Rights, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-207927%22%5D%7D>}, (Erişim Tarihi:08.04.2023)

³⁴⁷ Bakınız Poitrimol/Fransa Davası, B.no:14032/88, 23.11.1993, p.31)". HUDOC, European Court of Human Rights, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57858%22%5D%7D>}, (Erişim Tarihi:08.04.2023)

³⁴⁸ Bakınız Eisenstecken/Avusturya Davası, B.no:29477/95, 03.10.2000, p.33)". HUDOC, European Court of Human Rights, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58826%22%5D%7D>}, (Erişim Tarihi:08.04.2023)

³⁴⁹ Bakınız Thompson/İngiltere Davası, B.no:36256/97, 15.06.2004, p.67)". HUDOC, European Court of Human Rights, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61816%22%5D%7D>}, (Erişim Tarihi:08.04.2023), benzer şekilde Pishchalnikov /Rusya Davası, B.no:7025/04, 24.09.2009, p.77-79,)", HUDOC, European Court of Human Rights, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-94293%22%5D%7D>}, (Erişim Tarihi:08.04.2023)

olan kişiler tarafından bilgilendirilmesi adil yargılanma hakkının ihlali konusunda en önemli kriterlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Alternatif çözüm yönteminin uygulanacağı kişinin rızasının açık veya zımni olması bakımından bir fark söz konusu değildir. Ayrıca rızanın yazılı veya sözlü olması bakımından da bir fark söz konusu değildir. Nitekim AİHM, *Hakansson ve Stureson/İsveç* kararında³⁵⁰, duruşma yapılmaksızın karara bağlandığı yargısal anlamda teamül oluşturan ihale dosyasında dosya taraflarının duruşma yapılmasını istememeleri durumunda duruşma yapılmasına konu aleni duruşmada yargılanma haklarından zımnen feragat ettiklerini kabul etmiş ve yargılamayı hak ihlali olarak görmemiştir. Yine AİHM, *Colozza/İtalya* dosyasında³⁵¹, kişinin adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan güvencelerden feragatinin geçerli olarak kabul edilebilmesi için feragatin açık veya zımni olması bakımından bir fark olmadığını ancak feragatin mahkemede soru işareti oluşturmayacak şekilde olması gerektiğini belirtmiştir. Feragatle ilgili kişinin iradesiyle ilgili şüphe oluşturan bir durum söz konusu olursa söz konusu zımni rızanın kabul edilmeyeceği söz konusu kararda belirtilmiştir.

AİHM tarafından alternatif çözüm yöntemlerinin adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilmemesinin şartlarından sonuncusu olan feragatle konu olan hakla ilgili işlenen suçun açık ve ağır bir şekilde kamusal menfaati ihlal etmemesi şartıdır³⁵². Kamusal menfaatin ağır bastığı suç tipleri bakımından bu tür usullerin uygulanmasına, kişiler tarafından rıza gösterilse bile, AİHM bunu *Togonidze ve Natsvlishvili/Gürcistan* davasında ve *Navalnyy ve Ofitserov/Rusya* kararlarında da belirttiği üzere söz konusu kurumları adil yargılanma hakkı kapsamında kabul etmemektedir.

³⁵⁰ Bakınız *Hakansson ve Stureson/İsveç* Davası, B.no:11855/85, 21.02.1990, p.67). HUDOC, European Court of Human Rights, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57638%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi:08.04.2023)

³⁵¹ Bakınız *Colozza/İtalya* Davası, B.no:9024/80, 12.02.1985, p.28). HUDOC, European Court of Human Rights, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57462%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi:08.04.2023)

³⁵² Bakınız *Sejdovic/İtalya* Davası, B.no:56581/00, 01.03.2006, p.86). HUDOC, European Court of Human Rights, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-72629%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi:08.04.2023)

2.4.3.Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Bu Mahkemenin Seri Muhakeme Usulüne Bakışı

Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), 01.07.2002 tarihinde kurulmuş olup mahkeme uluslararası toplumu yakından ilgilendiren çok ciddi nitelikteki suçları işleyen kişileri yargılamak, bu tür suçları işleyen kişilerin cezasız kalmalarını engellemek ve bu tür suçların yeniden işlenmesini önlemek amacıyla kurulmuştur³⁵³.

Kuruluş belgesi, Roma Statüsüdür. Bu noktada Mahkemenin, uluslararası suçlarla ilgili yargılamalar yaptığını ve uluslararası toplumu ilgilendiren konularla ilgilenen bir kurum olduğunu ifade etmemiz gerekir. Söz konusu mahkemenin merkezi Lahey'dedir. UCM'nin kurulma süreci, Nüremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi ile başlayan Tokyo Uluslararası Askeri Mahkemesi ile devam eden Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Ruanda Uluslararası Mahkemesi'nin kurulması ile tamamlanan bir sürecin sonunda başlamıştır³⁵⁴. Bu mahkemelerin ortak özellikleri, belirli bir olaya özgü olarak yani geçici olarak kurulmuşlardır³⁵⁵. UCM ise, daimi nitelikte olan bir mahkemedir. UCM, tüzel kişiliğe sahip olan bir mahkemedir. UCM bünyesinde, Başkanlık Divanı, İstinaf Dairesi, Yargılama Dairesi, Yargılama Öncesi Dairesi, Savcılık ve Kayıt Bürosu bulunmaktadır³⁵⁶.

Görev ve yetki alanı olarak herhangi bir taraf devletin sınırları içerisinde veya özel anlaşmayla taraf olan devletin sınırları içerisinde yargılama yetkisine sahiptir³⁵⁷. UCM'nin yargı yetkisi belirlenirken, mahkemeye taraf olma, mahkemenin yargılama yetkisini tanımasa bile bir bildirimle mahkemenin yargılama yetkisini tanıma yani bildirimle yargı yetkisini tanıma ve son olarak mahkemeye taraf olan devletin vatandaşının suçu işlediği ülke önemli olmaksızın yargılama yetkisi söz konusudur³⁵⁸. Bu noktada UCM, mahkemeye taraf olan devletlerin vatandaşlarını ve taraf devletin sınırları içerisinde suç işleyen taraf olan veya olmayan kişileri yargılama yetkisine

³⁵³ Halis Ayhan, **Uluslararası Yargı**, Adalet Yayınları, Ankara, 2023, s.134.

³⁵⁴ Arzu Alibaba, "Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2000, s.181.

³⁵⁵ Yunus Emre Gül, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve İnsan Haklarına Katkıları", **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (İBAD)**, Cilt no:3, Sayı:1, 2018, s.296.

³⁵⁶ Müge Çetin, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye'nin Durumu", **Ankara Barosu Dergisi**, 2010, s.344.

³⁵⁷ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.134.

³⁵⁸ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.135.

sahiptir³⁵⁹. UCM'nin yargılama görevinin tamamlayıcı bir nitelik taşıdığını öncelikle yargılama yetkisinin suçun işlendiği devlette olduğunu bu devletin yargılama faaliyetinde ağır davranırsa veya söz konusu kişiyi yargılamada aciz kalırsa o zaman mahkemenin yargılama yetkisine haiz olduğunu ifade etmemiz gerekir³⁶⁰.

UCM'nin görev alanına giren suçlar ise, Soykırım, İnsanlığa Karşı Suçlar, Savaş Suçları ve Saldırı Suçu'dur³⁶¹. Bu suçlar içerisinde en ağır olarak kabul edilen suç, Soykırım suçudur. Soykırım suçu, failin, milli, etnik, dini veya ırksal bir topluluğu kısmen de olsa yok etme kastıyla hareket ettiği ve buna yönelik elverişli icra hareketlerinde bulunduğu bir suçtur³⁶². İnsanlığa karşı suç ise, siyasi, ırkı, dini vb. güdülerle insanların bütününe yönelik olarak sistematik bir şekilde yaralama, öldürme, ırza geçme vb suçların işlenmesidir³⁶³. Savaş suçu ise, devletler arasında meydana gelen bir savaşta devletlerden birinin uluslararası savaş hukukuna aykırı davranışlarda bulunmasıdır. Bu suçlara örnek olarak savaş sırasında kimyasal gaz, atom bombası gibi savaş hukukuna aykırı davranışlar örnek olarak gösterilebilir³⁶⁴. Saldırı suçu ise, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 3814 sayılı kararının 1.maddesinde *“Saldırı, bir devletin diğer bir devletin egemenliğine, ülke bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı veya işbu tanımda belirtildiği üzere, Birleşmiş Milletler Andlaşması ile bağdaşmayan diğer herhangi bir tarzda kuvvet kullanmasıdır.”* şeklinde tanımlanmıştır.³⁶⁵ Bu kapsamda saldırı suçunun oluşup oluşmadığını belirleme yetkisi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine aittir³⁶⁶.

UCM'nin zaman bakımından yargılama yetkisi ise, yargılama yetkisine sahip olduğu suçlar bakımından zamanaşımı uygulanmaz ve mahkeme kuruluş tarihi olan 01.07.2002 tarihinden itibaren suç işleyen kişileri yargılar. Bu tarihten önce işlenen suçları mahkemenin yargılama yetkisi bulunmamaktadır. UCM'ye taraf olan devletler bakımından mahkemeye taraf olduktan sonra işlenen suçlar bakımından yargılama yetkisinin söz konusu olduğunu ancak taraf olan devlet isterse taraf olduğu tarihten

³⁵⁹ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.135.

³⁶⁰ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.135.

³⁶¹ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.139.

³⁶² Gül, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve İnsan Haklarına Katkıları”, s.298.

³⁶³ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.141.

³⁶⁴ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.143.

³⁶⁵ Gül, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve İnsan Haklarına Katkıları”, s.298.

³⁶⁶ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.143.

önce işlenen suçlar bakımından da mahkemeyi yetkilendirebilir³⁶⁷. Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Türkiye arasındaki ilişkilere bakıldığı zaman, Türkiye'nin mahkemenin kuruluş toplantısı olan Roma Konferansına 7 kişilik bir heyetle katıldığını ancak Roma Statüsüne taraf olmadığını ifade etmemiz gerekir. Yani Türkiye, UCM'nin yargılama yetkisini kabul etmemiştir. Türkiye'nin mahkemeye yargı yetkisi tanımamasının gerekçeleri olarak ise, mahkemenin yargı yetkisine giren İnsanlığa Karşı Suçlar ile Saldırı suçlarının tanımının açık bir şekilde yapılmaması³⁶⁸ ve yine bir diğer neden ise terörizm ve uyuşturucu suçunun da statü kapsamına alınmamasıdır³⁶⁹. Türkiye bu suçların da statü kapsamına alınmasını şart koşmaktaydı.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, alternatif çözüm yöntemleri ile ilgili olarak belirli güvencelerin sağlanması şartıyla bu kurumların uygulanabileceğini ifade etmiştir³⁷⁰. Mahkeme, *Al Mahdi* davasında³⁷¹, bu usulün Roma Statüsüne uygun olup olmadığı noktasında değerlendirme yapmıştır. Bu kararda, yargılanan failin, soruşturma evresinde kendisi hakkında isnat edilen suçla ilgili olarak pişmanlığını ifade edip ikrarda bulunması üzerine, savcılık makamı ile iddia pazarlığına girdiği yargısal süreçte, mahkeme, Roma Statüsünün 65.maddesinin son bölümünde yer verilen düzenlemenin geleneksel Anglo-Sakson Hukuk Sistemi(Common Law) ile Kıta Avrupası Hukuk Sistemi(Civil Law) yaklaşımları arasında üçüncü çözüm yolunu düzenlediğini ifade etmiştir. Yine kararın devamında, Roma Statüsünün 64/8-a ve 65.maddeleri uyarınca, sanığa yargılamanın başında suçu kabul etme şansı sunulmuş olup bu uygulamanın Anglo-Sakson Hukuk Sisteminde uygulanmakta olan suç ikrarı (*guilty plea*) uygulanmasından farklı olmadığını kabul etmiştir. Kararın devamında mahkeme, Roma Statüsünün 65/5.maddesinin, Anglo-Sakson Hukuk Sisteminde ceza/itham pazarlığına karşılık gelen müzakerelere zımni olarak izin vermiştir. Bu noktada mahkemenin failin ikrarına dayalı olarak ortaya çıkan iddia pazarlığı yönteminin yargısal süreçleri kısalttığını, yargı merciinin işini kolaylaştırdığını, tanıkların yargılanma sürecinde yaşadığı stresi ve trajediyi ortadan kaldırdığını ifade

³⁶⁷ Ayhan, **Uluslararası Yargı**, s.145.

³⁶⁸ Çetin, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye’nin Durumu”, s.356.

³⁶⁹ Çetin, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye’nin Durumu”, s.356.

³⁷⁰ Yavuz, **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, s.317.

³⁷¹ Kararın orijinali için bkz. https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2016_07244.PDF, (Erişim Tarihi: 21/03/2024) Kararın Türkçe çevirisi için bkz. Hakan Yavuz, “Bir Savaş Suçu Olarak Kültürel Miras Niteliğindeki Eserlere Yönelik Saldırı Eylemi, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Al-Mahdi Kararı Üzerine Bir İnceleme”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt no:75, Sayı:3, 2017, s.181.

etmiştir. Yine ayrıca anlaşma uyarınca suçlamayı kabul eden failin daha sonraki yargılamalarda müşterek faillerden birisi olarak tanıklık edecek olmasının maddi gerçeğin ortaya çıkmasına katkı sağlayacağını da kararında belirtmiştir. *Al Mahdi* kararı üzerinden UCM'nin seri muhakeme vb. alternatif çözüm yöntemlerinin uygulanabilirliği ile ilgili olarak, failin suçunu ikrar etmesi, müdafiden yararlanması, müdafî yardımıyla savcı ile pazarlığa girişebilmesi, hakkındaki suçlamaları reddetme ve genel yargılama usulüne göre yargılanma talep edebilme hakkına sahip olması ve savcılık ile yapılan anlaşma sonrasında belirlenen yaptırımın kendisi hakkında uygulanması şartını, bu kurumların uygulanabilmesi açısından kriterler olarak kabul ettiğini ifade etmemiz gerekir.

2.4.4. Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulü

Anayasa mahkemesi(AYM), hukuk sistemimiz içerisinde yüksek mahkeme olarak yer almaktadır. İlk olarak 1961 Anayasası ile kurulmuştur³⁷². AYM'nin temel görevi, Anayasanın belirttiği kamu işlemlerinin veya normların Anayasaya uygunluğunu denetlemek ve Anayasaya aykırı olanlarını ise iptal etmektir³⁷³. Bu noktada Anayasamız normlar hiyerarşisi içerisinde en üstün norm olarak yer almaktadır ve Anayasamıza göre daha aşağıda yer alan normların anayasaya aykırı olmaması gerekmektedir. Bu husus, Anayasamızın 11/2.maddesinde “..*Kanunlar Anayasaya aykırı olamazlar..*” şeklindeki düzenlemeden de açıkça anlaşılabacaktır.

AYM, Anayasamızın 148.maddesinde “...*Anayasa Mahkemesi, kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler ve bireysel başvuruları karara bağlar. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Ancak, olağanüstü hallerde ve savaş hallerinde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesinde dava açılmaz...*” düzenlendiği şekilden de anlaşılabacağı üzere kanunları, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından denetleme ve inceleme yetkisine haizdir. AYM, anayasa değişikliklerini ise sadece şekil ve esas bakımından inceleme

³⁷² <https://www.Resmîgazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf>, Erişim Tarihi: 10/03/2024.

³⁷³ Mustafa Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, Orion Kitapevi, Ankara, 2009, s.278.

ve denetleme yetkisine haizdir. Anayasa değişiklikleri ile ilgili olarak yüksek mahkeme esas bakımından denetim yapamaz. AYM'nin asli görevinin anayasa yargısı kapsamında kanunların esas ve şekil bakımından denetimini yapmak olduğu anayasa yargısı tarafından diğer normlara yönelik olarak yapılan yargılamaların AYM'nin arızı yetkisi olduğu doktrinde dile getirilmiştir³⁷⁴. Yine kanun niteliğinde de olsa Anayasamızın 174.maddesindeki hüküm gereğince İnkılap Kanunları, yine Anayasamızın 90/son maddesinde belirtilen ve usulüne uygun olarak yürürlüğe giren uluslararası antlaşmalar ve son olarak olağanüstü dönemlerde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri bakımından AYM'nin yargısal denetim yetkisi bulunmamaktadır³⁷⁵.

AYM, norm denetimi davalarında, işin esasına girdikten sonra, “ret” veya “iptal” olmak üzere sadece iki tür karar verebilir. AYM, denetlediği kanun hükmünün Anayasaya uygun olduğu sonucuna ulaşırsa “ret kararı”, aykırı olduğu sonucuna ulaşırsa “iptal kararı” verir. Bu nedenle AYM kanunun bütünü hakkında iptal kararı verebileceği gibi, sadece bir maddesi veya bir maddenin fıkrası veya bir fıkranın bir cümlesi hakkında da iptal kararı verebilir³⁷⁶.

AYM'nin esas bakımından denetim yetkisi, anayasaya uygunluk denetimine konu olan hukuk kuralının içerik yapısında ölçü norm olarak ele alınan anayasa kuralı veya kurallarıyla çelişen bir yönün bulunup bulunmadığının araştırıldığı bir denetimdir. Başka bir anlatımla şekil bakımından denetime konu olan usul şartlarının dışında kalan anayasada belirtilmiş kurallara ne denli uyulduğunun araştırıldığı bir denetim yöntemidir. Bu denetim türünde kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya TBMM İçtüzüğünün anayasa hükümleriyle çatışıp çatışmadığının denetimi yapılmaktadır³⁷⁷.

³⁷⁴ Söz konusu görüş için bakınız: Kemal Gözler, “Anayasa Yargısının Bireysel Başvurulaşması”, <https://www.anayasa.gen.tr/bireysel-basvurulasma.htm>, Erişim Tarihi:10/03/2024.

³⁷⁵ Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, s.279.

³⁷⁶ Kemal Gözler, “ANAYASA MAHKEMESİNİN “... YÖNÜNDEN İPTAL KARARLARI” HAKKINDA BİR ELEŞTİRİ (Anayasa Mahkemesinin 24 Şubat 2022 Tarih ve E.2021/34, K.2022/21 Sayılı *Kamulaştırma Bedelinin Tespiti Davalarında İstinaf Sınırı Kararı* Üzerine)”, <https://www.anayasa.gen.tr/yonunden-iptal.htm>, Erişim Tarihi:10/03/2024.

³⁷⁷ Nemetullah Agahabalei Fıat, “Anayasa Yargısı Uygunluk Denetimi”, **İstanbul Esenyurt Üniversitesi İşletme Ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, cilt no:3 sayı:1, Haziran 2023, s.63.

AYM'nin şekil bakımından denetim yetkisi ise, şekil yönünden denetlenecek normun dış yapısının ve onun yapılmasında izlenen usulün Anayasaya uygun olup olmadığının incelenmesiyle ilgilidir³⁷⁸.

AYM 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunun 16. Maddesiyle yapılan değişiklikle³⁷⁹ birlikte üye sayısı 17'den 15'e düşürülmüştür. AYM'nin üyeleri Anayasamızın 146/1.maddesinde “...Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur...” Türkiye Büyük Millet Meclisince seçilecek AYM üyeleriyle ilgili bilgiler verirken Anayasamızın 146/2.maddesinde “....Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer....” Cumhurbaşkanınca seçilecek AYM üyeleriyle ilgili bilgiler verirken Anayasamızın 146/3.maddesinde “...Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır....” maddesinde ise AYM'ye üye seçmeye yetkili olan diğer kurumların üye seçme yöntem ve sayılarıyla ilgili bilgiler verilmiştir.

³⁷⁸ Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, s.279.

³⁷⁹Söz konusu değişiklik metni için bakınız: <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211-1.htm>, Erişim Tarihi:10/03/2024.

AYM'nin Seri Muhakeme kurumunun da içerisinde yer aldığı alternatif çözüm yöntemleriyle ilgili olarak yasama organı olan TBMM'ce çıkarılan kanun değişiklikleriyle ilgili olarak önüne gelen başvurularda, söz konusu alternatif çözüm yöntemlerinin Anayasamızca güvence altına alınan temel hak ve özgürlükler ve kişilerin adil yargılanma hakları bakımından bu hakları ihlal edip etmediği noktasında değerlendirmeler yaptığı anlaşılmaktadır. Özellikle Anayasamızın 9/1.maddesinde şekil bulan “..Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır..” maddesi ile yine Anayasamızın 38/4.maddesinde düzenlenen “...Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlanamaz..” maddelerinin bu değerlendirmelerde öncelikli olarak ele alındığını görmekteyiz. AYM, 2020/35 esas 2021/26 karar sayılı 31/03/2021 tarihli 7188 sayılı yasa ile birlikte hukuk sistemimize giren 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesinde düzenlenen Seri Muhakeme Usulünün Anayasamızın 9, 36, 37, 38, 90, 138, 139, 140 ve 141.maddelerine aykırı olduğu iddiasıyla söz konusu CMK'nın 250.maddesinin iptali istemiyle yapılan başvuruda, söz konusu normun içerisinde yer alan “...talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda...” hükmünü “...mahkemenin yalnızca Cumhuriyet savcısının talepnameinde belirlediği yaptırımla bağlı kalarak dosyanın esasına yönelik değerlendirme yapma ve gerektiğinde müdahalede bulunma imkânına sahip olmaması, yargısal yetkinin kullanımıyla doğrudan ilgili olan hâkimin Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun vicdani kanaatine göre delilleri takdir ederek maddi gerçeğe ulaşma ve nihayetinde kesin hüküm verme faaliyetini sınırlamaktadır. Bu yönüyle kural, Anayasa'nın 9., 138. ve 140. maddelerinde düzenlenen yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılması ve hâkimin vicdani kanaatine göre hüküm vermesi ilkelerine aykırıdır. 45. Öte yandan Anayasa'nın anılan maddelerinde düzenlenen yargı yetkisi ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi ile 38. maddesinde düzenlenen masumiyet (suçsuzluk) karinesi arasında yakın bir ilgi bulunmaktadır. Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamaması anlamına gelen masumiyet karinesine göre bir kimsenin suçluluğunun gerçek anlamda sübuta erdiğinin söylenebilmesi için serbest ve etkin olarak yargı yetkisini kullanan bağımsız bir mahkeme tarafından yürütülen ve adil yargılanma hakkı koşullarını sağlayan yargılamada yeterli şüphenin giderilmesi suretiyle maddi hakikate ulaşılarak verilen bir mahkeme hükmünden söz edilmesi gerektiği açıktır. Dolayısıyla bu şartlar

sağlanmadan verilen mahkûmiyet kararı ile kişilerin suçlu ilan edilmesi Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında masumiyet karinesini zedeleyecektir...” gerekçeleriyle iptal etmiştir³⁸⁰. Söz konusu iptal gerekçesinden de anlaşılacağı üzere seri muhakeme gibi alternatif çözüm yöntemlerinin Anayasamıza uygun olup olmadığı noktasında ele alınan kriterlerin, mahkemelerin yargı yetkisi noktasındaki önceliği ve yargılanan kişilerin lekelenmeme hakları olduğu anlaşılmaktadır.

AYM benzer şekilde 2018/101 esas 2019/3 karar sayılı 13/02/2019 tarihli 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle değiştirilen 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlelerinin, Anayasa'nın 15. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi istemiyle ilgili olarak yapmış olduğu inceleme neticesinde vermiş olduğu kararında, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle değiştirilen 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “...takside bağlanması...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Söz konusu kararın gerekçesinde yüksek mahkeme “...Uzlaşma kurumu tamamen tarafların özgür iradelerine ve karşılıklı rızalarına dayanmaktadır. İstemedikleri takdirde sanık veya mağdur uzlaşmaya zorlanamayacağı gibi uzlaşma sürecinde gerçekleşen görüşmelerde uzlaşmaktan vazgeçme hakkına da sahip bulunmaktadırlar. Sanık uzlaşmadan vazgeçtiği takdirde, gizlilik ilkesi gereği uzlaşma sürecindeki beyanları delil olarak kullanılamayacak, sanık hakkında olağan soruşturma ve kovuşturma sürecindeki delillere göre karar verilecektir. Uzlaşma teklifi üzerine uzlaşmanın içeriği ve hukuki sonuçları konusunda bilgilendirilen sanığın, hakkında açılan davada beraat edeceği düşüncesiyle bu teklifi kabul etmemesi mümkün olduğundan yargılamanın devamını engelleyen bir husus da bulunmamaktadır. Uzlaştırma yöntemi, tarafların bir yargı mercii önünde sahip oldukları dava haklarını kısıtlamamakta, devletin yargılama yetkisini bertaraf etmemekte, mahkemelerin dava yoluyla çözümlenmesi zorunlu olmayan işlerle meşgul edilmemesi yönünden bir alternatif çözüm yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönleriyle kural hukuk devleti ve

³⁸⁰Söz konusu kararın 2021/26 nrm. karar sayılı 13/02/2019 tarihli 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle değiştirilen 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “...takside bağlanması...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. Söz konusu kararın gerekçesinde yüksek mahkeme “...Uzlaşma kurumu tamamen tarafların özgür iradelerine ve karşılıklı rızalarına dayanmaktadır. İstemedikleri takdirde sanık veya mağdur uzlaşmaya zorlanamayacağı gibi uzlaşma sürecinde gerçekleşen görüşmelerde uzlaşmaktan vazgeçme hakkına da sahip bulunmaktadırlar. Sanık uzlaşmadan vazgeçtiği takdirde, gizlilik ilkesi gereği uzlaşma sürecindeki beyanları delil olarak kullanılamayacak, sanık hakkında olağan soruşturma ve kovuşturma sürecindeki delillere göre karar verilecektir. Uzlaşma teklifi üzerine uzlaşmanın içeriği ve hukuki sonuçları konusunda bilgilendirilen sanığın, hakkında açılan davada beraat edeceği düşüncesiyle bu teklifi kabul etmemesi mümkün olduğundan yargılamanın devamını engelleyen bir husus da bulunmamaktadır. Uzlaştırma yöntemi, tarafların bir yargı mercii önünde sahip oldukları dava haklarını kısıtlamamakta, devletin yargılama yetkisini bertaraf etmemekte, mahkemelerin dava yoluyla çözümlenmesi zorunlu olmayan işlerle meşgul edilmemesi yönünden bir alternatif çözüm yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönleriyle kural hukuk devleti ve

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2021-26-nrm.pdf>,
Erişim Tarihi:10/03/2024.

suçsuzluk karinesi ilkelerini ihlal etmediği gibi, hak arama hürriyetine aykırılık da teşkil etmemektedir...” diyerek uzlaştırma, önödeme veya hagb gibi alternatif çözüm yöntemlerinin mahkemelerin yargısal yetkilerini sınırlandırmadığına kanaat getirmiştir. Yine yüksek mahkeme, haklarında yargılama yapılan kişileri de mahkeme kararı olmadan peşinen suçlayıcı hükümler içermemesi nedeniyle bağımsız ve tarafsız mahkemelerce yargılanma hakkına ve masumiyet karinesine söz konusu düzenlemeyi aykırı bulmamıştır³⁸¹.

Yine AYM 2023/23 esas 2023/101 karar sayılı 18/05/2023 tarihli 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun’un 24. maddesiyle değiştirilen 253. maddesinin (6) numaralı fıkrasında yer alan “...veya yurt dışında olma...” ibaresinin Anayasa’nın 2., 10. ve 23. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebine konu dosyada söz konusu kanun maddesinin Anayasamıza “...Anayasa’nın 141. maddesinde davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu ilke gereğince devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin tedbirler almak zorundadır. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul hükümlerine yer verilmemesi makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de açıktır. Anılan ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama usulüne ilişkin hükümleri belirlemek ise Anayasa’nın 142. maddesi gereğince kanun koyucunun takdirindedir...” gerekçeleriyle aykırı olmadığına kanaat getirerek iptal istemini reddetmiştir³⁸².

Yine AYM, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun değiştirilen 386. maddesinin, Anayasa’nın 2, 11. ve 36. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemiyle önüne gelen başvuruda, cezai uyuşmazlıkların alternatif yöntemlerle

³⁸¹Söz konusu karar için bakınız: <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2019-3-nrm.pdf>, Erişim Tarihi:10/03/2024.

³⁸²Söz konusu karar için bakınız: <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2023-101-nrm.pdf>, Erişim Tarihi:10/03/2024.

çözülmesi amacıyla kanun koyucu tarafından düzenlenen ve bir alternatif çözüm yöntemi olan ceza kararnamesiyle ilgili olarak yapmış olduğu değerlendirmede “...Ceza yargılamasının amacı, uyuşmazlıklarda uygulanacak yaptırımın yargısal bir kararla belirlenmesidir. Anayasa'nın 141. maddesinin birinci fıkrasında, “mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır” denilmekte ise de, nüfus sayısı ve kimi suçlardaki artış nedeniyle aynı maddenin son fıkrasında yer alan, “davaların en az giderle ve olabildiğince hızlı biçimde sonuçlandırılacağı”na ilişkin kural da gözetilerek ceza yargılamasının duruşmalı olarak yapılması ilkesinden nitelikleri yönüyle basit sayılabilecek suçlarda vazgeçilerek evrak üzerinde yapılacak incelemeyle sonuca varılması kabul edilmiştir. Ceza yargılamasında önemli olan, yargılama merciileri yönünden gerçeği araştırma olanağının ortadan kaldırılmamasıdır...” diyerek söz konusu kurumun Anayasaya aykırı olmadığına kanaat getirerek iptal istemini reddetmiştir³⁸³. Bu kararda da açıkça AYM tarafından vurgulandığı üzere mahkemelerin yargısal yetkilerinin ortadan kaldırılmadığı veya tamamen sınırlandırılmadığı alternatif çözüm yöntemi olarak karşımıza çıkan kurumların bu noktada Anayasamızda aykırı olmayacağı anlaşılmaktadır.

2.4.5. Yargıtay Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulü

Yargıtay, 6 Mart 1868 tarihinde kurulan "Divan-ı Ahkâm-ı Adliye" adıyla yargısal faaliyetlerine başlamış, 8.06.1879 tarihli Nizamı Mahkemeler Kuruluş Kanunu ile "Mahkeme-i Temyiz" adını almış, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetince Sivas'ta kurulan yüksek mahkemeye "Muvakkat Temyiz Heyeti" denilmiş, Sivas'taki bu mahkemenin kaldırılıp Eskişehir'e nakli ile "Temyiz Mahkemesi", 20.04.1340 (1924) tarih ve 491 sayılı Teşkilatı Esasiye Kanununun adı 10.01.1945 gün ve 4695 sayılı Kanun ile "Anayasa" olurken, temyiz mahkemesinin adı da "YARGITAY" olmuştur³⁸⁴. Yargıtay, hukuk sistemimiz içerisinde yer alan ilk derece ceza ve hukuk mahkemeleri tarafından verilen kararlar bakımından bir temyiz mercii olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada adli yargı kolunun üst derece

³⁸³Söz konusu karar için bakınız: <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2004-92-nrm.pdf>, Erişim Tarihi: 10/03/2024.

³⁸⁴ Yargıtay'ın ayrıntılı tarihçesi için bakınız: <https://www.yargitay.gov.tr/kategori/50/tarihce>, Erişim Tarihi: 11/03/2024.

mahkemesi Yargıtay'dır³⁸⁵. Yargıtay Anayasamızın 154/1.maddesinde “..Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar...” şeklinde tanımlanmıştır.

Yargıtay üyelerinin seçim usulü de Anayasamızın 154/2.maddesinde “...Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hakim ve Cumhuriyet savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından Hakimler ve Savcılar (...) ^[97] Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir...” şeklinde düzenlenmiştir. Bu noktada Yargıtay üyelerinin meslekte birinci sınıfa ayrılmış derecede kıdeme sahip olan kişiler arasından HSK tarafından seçileceği anlaşılmaktadır. Anayasamızın 154/1.maddesinde de vurgulandığı üzere Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen ve kanunen başka bir kanun yolu merciin denetimine tabi olmayan kararlar bakımından hukuka uygunluk denetimi yapan yüksek bir mahkemedir. Bu noktada Yargıtay, temyiz kanun yolu incelemesi yapar ve bu incelemede adliye mahkemelerince verilen karara konu yargılamanın kuralına uygun yürütülüp yürütülmediği, duruşma, hüküm ve kurulması aşamalarının hukuksal açıdan doğru yürütülüp yürütülmediğini denetler³⁸⁶.

Kural olarak Yargıtay temyiz incelemesi kapsamında bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleriyle hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarını inceler³⁸⁷. Yargıtay'ın temyiz incelemesi yapma yetkisi kapsamında yargısal olarak değerlendirmelerinde Uzlaştırma, Basit Yargılama Usulü ve Seri Muhakeme usulü gibi kurumlarla ilgili bazı tespitlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Özellikle bu kurumların alternatif çözüm yöntemleri içerisinde yer alan, yargısal süreçleri kısaltan ve hem ceza usul hukukuna hem de ceza genel hukuku bakımından bazı sonuçlar ihtiva eden kurumlar olduğunu değerlendirmektedir. Bu kapsamda YCGK'nun 2023/9-427 Esas 2023/660 Karar sayılı dosyasında Özel Daire ile Yerel Mahkeme arasında oluşan ve Ceza Genel Kurulunca çözümlenmesi gereken uyuşmazlıkta sanığa atılı cinsel taciz ve kişilerin huzur ve sükununu bozma suçları bakımından, 5271 sayılı CMK'nın 251.

³⁸⁵ Kemal Gözler, **Türk Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Yayınları, Bursa, 2016, s.342.

³⁸⁶ Hakeri ve Ünver, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.774.

³⁸⁷ Centel ve Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s.930.

maddesine 7188 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle getirilen basit yargılama usulüne ilişkin düzenlemenin lehe olduğundan bahisle sanık hakkında basit yargılama usulünün uygulanmasının zorunlu olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olarak yapmış olduğu yargılamada seri muhakeme kurumu gibi alternatif çözüm yöntemi olarak kabule edilen basit yargılama usulüyle ilgili “...Öte yandan, basit yargılama usulünde, ceza muhakemesi usulü olmasının yanı sıra, sanığın mahkûmiyeti hâlinde sonuç cezadan 1/4 oranında indirim yapılmasına imkân sağlaması yönünde maddi ceza hukukuna ilişkin düzenlemeler de mevcut olduğundan, basit yargılama usulünün, hem şekli hem de maddi ceza hukuku kuralları içeren karma nitelikte bir kurum olduğu kabul edilebilir...” şeklinde yaptığı değerlendirmede bu kurumun çifte karakterli karma nitelikli bir kurum olduğunu kabul etmiştir³⁸⁸.

Yine YCGK’nın 2023/9-194 Esas 2023/659 Karar sayılı ilamında Özel Daire ile Yerel Mahkeme arasında oluşan ve Ceza Genel Kurulunca çözümlenmesi gereken uyuşmazlıkta sanığa atılı cinsel taciz suçu bakımından, 5271 sayılı CMK’nın 251. maddesine 7188 sayılı Kanun'un 24. maddesiyle getirilen basit yargılama usulüne ilişkin düzenlemenin lehe olduğundan bahisle basit yargılama usulünün uygulanmasının zorunlu olup olmadığının belirlenmesine ilişkin olup Yerel Mahkemece sanık hakkında TCK’nın 105/2-d maddesinin uygulanması karşısında basit yargılama usulünün uygulanma koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgili olarak yapmış olduğu incelemede bu kurumla ilgili olarak “...basit yargılama usulünün uyuşmazlıkları en kısa sürede, en az masrafla, en etkili ve tarafları tatmin eder bir biçimde sonuçlandırmak için getirilen alternatif bir çözüm yöntemi olduğuna, basit suçlarla ağır suçlar arasında bir ayırım yapılmaksızın duruşma açılarak aynı yargılama usulünün tüm prosedürlerinin uygulanmasının ağır suçların yargılamasına daha az vakit ve emek ayrılmasına sebebiyet verdiğine, alternatif yargılama usullerinin getirilmesinin, yargılamayı hızlandıracağı, yargının iş yükünü hafifleteceği ve kaynakların verimli kullanılmasına katkı sağlayacağına ilişkin 7188 sayılı Kanun teklif metninin genel gerekçesi ile 24. maddesine dair gerekçe de göz önünde bulundurulduğunda Kanun'da açık bir düzenlemeye yer verilmemiş ise de soruşturma ve kovuşturma zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasında dikkate alınan

³⁸⁸ Kararın ayrıntısı için bakınız: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 11/03/2024.

nitelikli hâllerin, isnat edilen suç bakımından öngörülen cezayı da etkileyecek olması nedeniyle, adalet ve eşitlik ilkeleri gereğince cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hâllerin basit yargılama usulünün uygulanma şartı olarak düzenlenen iki yıllık sürenin hesaplanmasında dikkate alınması gerekmektedir....” şeklinde değerlendirme yaparak basit yargılama veya seri muhakeme usulü gibi kurumların kanun koyucu tarafından düzenleniş amaçlarına yer vermiştir³⁸⁹.

YCGK’nın 2021/4-34 Esas 2023/278 Karar sayılı ilamında³⁹⁰, Özel Daire ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında oluşan ve Ceza Genel Kurulunca çözümlenmesi gereken uyuşmazlıkta sanığın denetim süresi içerisinde işlediği ve ihbar üzerine hakkında hükmün açıklanmasına neden olan hakaret suçuna ilişkin olarak CMK’nın 253. maddesinde 6763 sayılı Kanun’un 34. maddesiyle yapılan değişiklikler nedeniyle uzlaştırma işlemi yapılıp yapılmadığının araştırılmasının gerekip gerekmediğine ilişkin olarak yapmış olduğu temyiz incelemesi neticesinde 6763 sayılı yasa ile birlikte hukuk sistemimize giren ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 253 vd. maddelerinde düzenlenen Uzlaştırma kurumuyla ilgili olarak “...Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 17.09.1987 tarihli 410. toplantısında alınan Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik 18 Sayılı Tavsiye Kararında;”*“Ceza adaletinin işleyişini hızlandırma ve sadeleştirme işleminde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin özellikle 5 ve 6. maddelerinde öngörülen şartların dikkate alınması gerektiği göz önüne alınarak; Mahkemelere intikal eden ceza davalarının kabarıklığı ve özellikle hafif cezaları gerektirenler ile ceza yargılamasındaki uzunluğun neden olduğu sıkıntılara bakılarak ...yetkili makamlarca ceza işlerinde savcılık ve mahkeme dışı anlaşmalar sağlanması, bu tür ihtilafların uzlaşma yolu ile halledilmesinin tavsiye edilmesi”* kabul edilmiştir. Benzer düşünce ve ihtiyaçlar sonucu Türk Ceza Hukuku Sistemine dâhil edilen ve 02.12.2016 tarihli ve 29906 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun’un 34. maddesiyle yapılan değişikliğe kadar uzlaşma başlığı altında düzenlenen uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uzlaştırma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi

³⁸⁹ Kararın ayrıntısı için bakınız: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 11/03/2024.

³⁹⁰ Kararın ayrıntısı için bakınız: <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 11/03/2024.

konusunda anlaşmalarına bağlı olarak devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur...” şeklinde değerlendirme yaparak uzlaştırma kurumunun da içerisinde yer aldığı alternatif çözüm yöntemlerinin, yargısal süreleri kısalttığı, yargılanan kişilerin makul sürede yargılanma haklarının korunmasına hizmet ettiği ve mahkemelerin iş yoğunluklarını azalttığını belirtmiştir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADİL YARGILANMA HAKKI VE SERİ MUHAKEME KURUMUNUN ADİL YARGILANMA HAKKI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.GENEL OLARAK

Seri Muhakeme Usulü, hukuk sistemimiz içerisine basit yargılama usulüyle birlikte giren bir alternatif çözüm yoludur. Bu kurum da daha önce hukuk sistemimize giren uzlaşma, önödeme ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumları gibi karma nitelikte olan bir kurumdur. Seri muhakeme usulünün karma bir nitelik taşıması hem maddi hukuk hem de usul hukuku açısından sonuçlar doğurmaktadır. Hakkında ceza soruşturması yürütülen fail ile ilgili alternatif çözüm yöntemlerinden olan seri muhakeme usulünün uygulanması durumunda hem soruşturma evresi sona erecek hem de faile fiiline uygun yaptırım uygulanacaktır. Bu noktada seri muhakeme usulünün hem usul hukuku hem de maddi hukuk bakımından hem olumlu hem de olumsuz sonuçları söz konusudur. Bu olumlu ve olumsuz sonuçların hem yargılamanın süjeleri olan fail, mağdur ve suçtan zarar gören için hem de kamusal anlamda etki doğurduğunu söylememiz gerekir.

Kamusal anlamda seri muhakeme gibi alternatif çözüm yöntemlerinin, dava süreçlerini kısaltma, suçla ortaya çıkan kamusal mağduriyetlerin kısa süre içerisinde giderilmesi, mahkemelerin daha nitelikli ve kapsamlı dosyalara daha fazla zaman ayıracak olması da dahil olmak üzere kamusal vicdanın tatmin edilmesi gibi olumlu sonuçları olduğunu söylememiz gerekir. Bakıldığında kamusal açıdan önemli olan ve toplumsal tepki uyandıran dosyalara bakan mahkemelerin, görev alanlarına giren suç sayısının fazla olması durumunda bu tarz tepki çeken dosyalara gerektiği gibi yoğunlaşabilmesi veya bu tarz dosyaların duruşma tarihleri arasındaki zaman aralığını kısaltabilmesi pek mümkün olmayacaktır. İşte seri muhakeme gibi alternatif çözüm yöntemlerinin mahkemelerin iş yükünü azaltma ve nitelikli dosyalarla daha fazla ilgilenme ve bu dosyaları daha kısa bir süre içerisinde çözüme bağlama gibi olumlu taraflarının olduğunu ifade etmemiz gerekir. Seri muhakeme usulünün kamusal açıdan önem arz eden ve kamusal menfaat bakımından ağır ihlal niteliği taşıyan suçlar

bakımından uygulanmaması gerekmektedir. Şayet bu tarz suçlar bakımından seri muhakeme usulü uygulanırsa, seri muhakeme kurumunun uygulanması sonucunda yapılacak olan ceza indirimi, kamusal vicdanı rahatsız edecektir. Bunun yanı sıra bu tarz suçlar bakımından yargılamanın duruşma yapılmaksızın seri muhakeme kurumu uygulanarak sonuca bağlanmasının toplumsal adalet açısından da sakıncalı taraflarının olacağı bir gerçektir. 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 250.maddesi kapsamı içerisine kanun koyucu tarafından Parada Sahtecilik suçunun eklenmesi bu noktada doğru olmamıştır. 5237 sayılı TCK'nın 197/2.maddesinde düzenlenen Parada Sahtecilik Suçu *“Sahte parayı bilerek kabul eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.”* şeklinde düzenlenmiştir. Yine aynı suçla ilgili 5237 sayılı TCK'nın 197/3.maddesinde *“Sahteliğini bilmeden kabul ettiği parayı bu niteliğini bilerek tedavüle koyan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”* şeklindedir. Söz konusu suçla ilişkin olarak verilecek yaptırımın üst sınırı ve suçun niteliği dikkate alındığında atılı suçun seri muhakeme usulünün kapsamına alınmaması gerekirdi diye düşünmekteyiz.

Seri muhakeme usulünün suçun tarafları açısından, yargılama sürecinin kısa olması, tarafların duruşma süreçleriyle tekrardan örselenmemeleri ve özellikle fail bakımından kendisi hakkında uygulanacak yaptırım bakımından yarı oranında indirim yapılacak olması dikkate alındığında olumlu yanlarının olduğunu ifade etmemiz gerekir. Ancak suçun failinin mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, yüz yüzelik, silahların eşitliği ilkesi, tabi hakim ilkesi ve aleni duruşmada yargılanma hakkı gibi birçok hakkından feragat ettiğini de ifade etmemiz gerekir. Bu feragatlerin bu kurumun dosya tarafları açısından olumsuz tarafları olduğunu ifade etmemiz gerekir. Bakıldığı zaman seri muhakeme kurumunun uygulanması sonucunda failin ülkemizin tarafı olduğu AİHS kapsamında ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında güvence altına alınan birçok hakkından feragat etmek zorunda kaldığını görmekteyiz. Seri muhakeme kurumu gibi alternatif çözüm yöntemlerinin, bu kurumların niteliği gereği uyumsuzluk konusu tarafların bazı haklarından feragat etmelerini zorunlu kıldığını söylememiz gerekir. Bakıldığı zaman çalışmamızın önceki bölümünde detaylı bir şekilde açıkladığımız gibi Avrupa ve Amerika kıtası ülkelerinin birçoğunu, yargının iş yükünü azaltmak ve yargılamaları hızlandırmak amacıyla seri muhakeme ve benzeri kurumları iç hukuklarında uygulamaya başladıklarını görmekteyiz. Ülkemizde de benzer

gerekçelerle seri muhakeme ve benzeri kurumların uygulanmaya başlandığını ifade etmemiz gerekir. Bu uygulamaların başta adil yargılanma hakkı olmak üzere iç hukukumuzda anayasal ve kanuni birçok hak bakımından sorunlar barındırdığı bir gerçektir. Ancak özellikle sonuçlarına ve kamusal tatmin bakımından ortaya konan neticeleri değerlendirildiğinde, bu kurumun faydalarının zararlarına göre daha fazla olduğunu ifade etmemiz gerekir. Çalışmamızın bu bölümünde adil yargılanma hakkı bakımından seri muhakeme usulünün birçok eksik veya bu hakları ihlal edici tarafı ile ilgili değerlendirmelerde bulunacağız.

3.2.ADİL YARGILANMA HAKKI

3.2.1.Genel Olarak

Hak, en basit tanımıyla hukuken korunan ve tanınan yetki demektir. Başka bir anlatımla hak, hukuken bir şeyi yapmaya yetkili olmak ya da bir şeyi talep edebilmektir³⁹¹. Kişilerin doğuştan sahip oldukları, devredilmez, zaman, mekan, ırk, din vb fark etmeksizin sahip oldukları haklara ise, insan hakları denilmektedir. İnsan haklarının doğuştan kazanılan haklardan olması nedeniyle bu hakların hukuken değil de ahlakilikten kazanılan haklar olduğu kabul edilmektedir³⁹². Adil Yargılanma hakkı ise, kişilerin önceden kurulmuş olan bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda, makul sürede, hakkaniyete uygun olarak aleni bir duruşmada yargılanma hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine adil yargılanma hakkı, demokratik bir toplumun vazgeçilmez unsurlarından olan, yargılamaların hakkaniyete göre yapılmasını teminat altına alan ve tüm kişiler bakımından uygulanması gereken haklardır³⁹³. İnsan haklarını, insanlığın belirli bir gelişme çağında tüm insanlara tanınması gereken değerler listesi olarak ele alırsak, temel hakların, insan hakları denilen ideal listenin devlet tarafından kabul edilen bölümünü ifade ettiğini söylememiz gerekir³⁹⁴. Adil yargılanma hakkını da bu listede yer alan temel bir insan hakkı olarak kabul etmemiz gerekir. Adil yargılanma hakkı, hem medeni hukuktan kaynaklı olan hem de ceza hukuku bağlamında söz konusu olan yargılamalarla ilgilidir³⁹⁵. Yani sadece özel

³⁹¹ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.188.

³⁹² Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.188.

³⁹³ Güngör, **Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı**, s.37.

³⁹⁴ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.188.

³⁹⁵ Wolfgang Benedek, **İnsan Haklarını Anlamak, İnsan Hakları Eğitimi El Kitabı**, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara, 2014, s.216.

hukuk yargılamaları için değil kamu hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklar bakımından da adil yargılanma hakkı kabul edilmiştir. Adil yargılanma hakkı, kişilerin soruşturma evresinden hüküm verilinceye kadar ki evrede adil ve hakkaniyetli bir şekilde yargılanma haklarını teminat altına alan ve hukukun üstünlüğü ile adalete erişimi teminat altına alan mutlak bir haktır³⁹⁶.

Anayasamızın 36.maddesinde “*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” şeklinde düzenlenip teminat altına alınan adil yargılanma hakkı, Anayasamızın 2.maddesinde kabul edilen hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk Devleti, devletin bütün iş ve işlemlerini anayasa ve kanunlara bağlı olarak yürütmesi demektir³⁹⁷. Bir hukuk devletinde kamu organ ve makamlarının, kendilerine anayasa ve diğer ilgili mevzuat tarafından verilenler dışında başka bir yetkisi yoktur³⁹⁸. Hukuk devletini, hukuki güven ortamının bulunduğu, bireylerin haklarının belli olduğu, devletin işlem veya işlemlerinin öngörülebilir olduğu, kişilerin hak ve ödevlerinin devlet tarafından güvence altına alındığı ve devletin yetki ve sorumluluklarının önceden belirli olduğu ve bunların mahkemeler yoluyla denetlendiği devlet olduğunu ifade etmemiz gerekir. Hukuk devletinin en önemli görevlerinden biri de kişilerin hukuki güvenliğini sağlamaktır³⁹⁹.

Adil yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.maddesinde, 1948 tarihli Avrupa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 10.maddesinde ve Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 14.maddesinde güvence altına alınmıştır. Yine yukarıda da söylediğimiz gibi adil yargılanma hakkına anayasamızda da yer verilmiş olup anayasamızdaki güvencele uygun olarak iç hukukumuzda yer alan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer verilmiştir. Yine iç hukukumuz bakımından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 1948 tarihli Avrupa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi,

³⁹⁶ Mert Asker Yüksektepe, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı**, Platon Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2021, s.12.

³⁹⁷ Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, s.165.

³⁹⁸ Erdoğan, **Anayasa Hukuku**, s.165.

³⁹⁹ Yüksektepe, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı**, s.10.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90/5.maddesine uygun olarak iç hukukumuzda kabul edilmiştir. Hatta anayasamızın 90/5.maddesinde bu konuyla ilgili “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz.(Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme gereğince temel hak ve özgürlüklerle ilgili düzenlemeler içeren ve usulüne uygun olarak iç hukukumuzda yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.maddesinin, 1948 tarihli Avrupa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 10.maddesinin ve Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 14.maddesinin iç hukukumuzda yer alan kanunlardan da öncelikle uygulanması gerektiğini söylememiz gerekir. Yine aynı konuda kanunlarla bu madde hükümlerinin farklı hükümler içermesi durumunda bu temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası anlaşma metnlerinin esas alınacağını ifade etmemiz gerekir.

Adil yargılanma hakkı ile ilgili olarak var olan uluslararası anlaşmalar içerisinde AİHS’nin ayrı bir önemi olduğunu ifade etmemiz gerekir. Bu önemin nedenlerinden birincisi, 2004 yılında Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına eklenen ve yukarıda belirttiğimiz 90/5.madde hükmüdür⁴⁰⁰. AİHS’yi adil yargılanma hakkını ele alan diğer uluslararası sözleşmelerden ayıran bir diğer sebep ise, bu sözleşmeye taraf olan devletlerin, bu sözleşme kapsamında güvence altına alınan haklarla ilgili üye devletlerin sözleşmeyle taahhüt ettikleri yükümlülüklerine uyup uymadıklarının denetlendiği bir yargı mekanizmasına sahip olmasıdır⁴⁰¹. AİHS kapsamında, bu sözleşmeye taraf olan devletler tarafından güvence altına alınan taahhütlerin yerine getirilip getirilmediği veya bu sözleşmeyle güvence altına alınan hakların ihlal edilip edilmediği noktasında denetim yapan merci, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesidir(AİHM). Çalışmamızın önceki bölümünde AİHM hakkında detaylı bilgiler verildiğinden bu bölümde tekrara düşmeme adına bilgi verilmeyecektir.

⁴⁰⁰ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.189.

⁴⁰¹ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.189.

Bu bölümde seri muhakeme usulünün adil yargılanma hakkı bakımından değerlendirilmesini, adil yargılanma hakkı bakımından en geniş anlamda güvenceler sağlayan ve sağladığı güvenleri taraf olan devletlerin yerine getirip getirmediğine ilişkin yargılama yetkisi yine taraf devletlerce kabul edilen AİHS’de güvence altına alınan adil yargılanma haklarıyla birlikte yapacağız. Çalışmamızın bu bölümünden itibaren adil yargılanma hakkı ile ilgili olarak söylediklerimiz, ülkemizin de tarafı olduğu AİHS’nin 6.maddesinde güvence altına alınan hakları ile ilgili olacaktır.

3.2.2. Adil Yargılanma Hakkının Özellikleri

AİHS’nin 6.maddesi kapsamında güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında söz konusu olan haklar ülkemiz açısından 09/11/1982 yılında 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmede yer alan düzenlemelerin yukarıda da açıklandığı üzere Anayasamıza göre usulüne uygun yürürlüğe konulmuş milletler arası andlaşmalar kanun hükmünde olup bunlar hakkında anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Yine aynı madde uyarınca temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır(Anayasa madde 90). Bu düzenleme nedeniyle sözleşmenin iç hukukumuzda anayasa metinlerinden sonra ancak kanunlardan önce uygulanmak üzere önceliği vardır. Bir konuda kanun metinleri ile usulüne uygun olarak yürürlüğe girdiği anlaşılan AİHS metinleri arasında ihtilaf yaşanırsa, söz konusu anayasal hüküm nedeniyle AİHS’nin öncelikli olarak uygulanması gerekecektir⁴⁰².

Adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan haklar AİHS’nin 6.maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu madde;

“1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel

⁴⁰² Yüksektepe, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı, s.10.

hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak” şeklindedir⁴⁰³. Bu madde metni dikkate alınarak adil yargılanma hakkı, kişilerin önceden kurulmuş olan bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda, makul sürede, hakkaniyete uygun olarak aleni bir duruşmada yargılanma hakkıdır.

Bir ihtilafın AİHS kapsamında yer alan Adil Yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekir ki AİHM söz konusu ihtilafa bakabilsin. Bu noktada sözleşmenin 6.maddesi ancak, konusu ‘kişisel hak veya yükümlülükler’ veya ‘bir suç isnadı’ olan bir uyuşmazlığın karara bağlanması halinde uygulanabilir⁴⁰⁴. AİHS’nin 6.maddesinde kabul edilen haklar, hem cezai muhakeme hem de medeni muhakeme açısından kabul edilen haklar ve ilkeler olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁰⁵. AİHS tarafından güvence altına alınan adil yargılanma hakkının uygulama alanı içerisinde hem ceza hukukundan kaynaklı ihtilafların hem de medeni hukuktan kaynaklı olan

⁴⁰³ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, Erişim Tarihi: 14.10.2023.

⁴⁰⁴ Osman Doğru, Atilla Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, TC.Yargıtay Başkanlığı, Ankara, 2012, s.611.

⁴⁰⁵ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.191.

ihtilafların olduğunu ifade etmiştik. AİHM, bir uyuşmazlığın cezai uyuşmazlık mı yoksa medeni uyuşmazlık mı olduğuyla ilgili olarak taraf devletlerin söz konusu ihtilaf için yapmış olduğu düzenlemeye göre değil, kendi geliştirdiği içtihat kapsamında söz konusu ihtilafın mahkemenin görev ve yetki alanına giren bir ihtilaf olup olmadığını değerlendirmektedir⁴⁰⁶.

Nitekim AİHM, ‘kişisel hak veya yükümlülükler’ veya ‘bir suç isnadı’ kavramlarını sözleşmeden türeyen özerk kavramlar olarak kabul edip bu kavramların taraf devletlerin iç hukuklarındaki düzenlemeye göre değil mahkeme içtihatlarına göre belirleneceğini ifade etmiştir⁴⁰⁷. Bu konuda AİHM, *Georgiadis/Yunanistan* davasında “...sözleşmenin 6/1.maddesinin, tarafların statüsü, uyuşmazlığın nasıl karara bağlanacağını düzenleyen mevzuatın niteliği ve konuyla yetkili makamın niteliği ne olursa olsun, uygulanır..” diyerek sözleşmenin 6/1.maddesine kendi kriterlerine göre değerlendireceğini vurgulamıştır⁴⁰⁸.

Sözleşmeye göre kişisel hak ve yükümlülükler, iç hukukta da kabul edilen kişisel haklar yani medeni haklarla ilgili olmalıdır. Bu tanımlamanın belirlenmesinde mahkemenin taraf devletlere belirli bir içerik yüklememekle birlikte iç hukukta tanınmış olan kişisel haklar ve yükümlülüklerle ilgili tanınan haklarla ilgili olduğunu ifade etmemiz gerekir⁴⁰⁹. Suç isnadı ile kastedilmek istenen ise, cezai alanda bir kişiye yöneltilen suçlamanın başlangıç aşamasından karara bağlanmasına kadar ki süreçtir. Bu kavram, üye devletlerin ulusal hukuk sistemlerinde kullanılan sınıflandırmalardan ayrı bağımsız bir anlama sahiptir⁴¹⁰.

Suç isnadı kavramı hakkında suçlamalarda bulunan kişi için uygulanır, suçun mağdurları için uygulanamaz⁴¹¹. Yine sözleşmenin 6.maddesi kapsamında güvence altına alınan haklar ceza yargılamalarının hem soruşturma hem de kovuşturma aşamalarındaki yargısal faaliyetler için geçerlidir. Sözleşme metninde yargılama kavramının kullanılması söz konusu hakların sadece mahkeme evresindeki faaliyetler

⁴⁰⁶ Karakehya ve Tuncer, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama* s.191.

⁴⁰⁷ Doğru ve Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*, s.611.

⁴⁰⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Büyük Daire No:21522/93, 29.05.1997, p.34, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-58037%22%7D>, Erişim Tarihi:14.10.2023.

⁴⁰⁹ Doğru ve Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*, s.611.

⁴¹⁰ Doğru ve Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*, s.616.

⁴¹¹ Doğru ve Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*, s.616.

için geçerli olduğu sonucunu doğurmaz⁴¹². AİHS'nin 6/1.maddesinde yer alan “Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir”⁴¹³ şeklinde düzenlenen haklar hem medeni muhakeme hukukundan kaynaklı yargılamalarda hem de ceza muhakeme hukukundan kaynaklı olan davalarda uygulanacaktır. Örneğin, kira sözleşmesinden kaynaklı olarak açılan bir davada, dava dosyasının rastgele seçilen bir mahkemeye değil de bilerek seçilen bir mahkemeye gönderilmesi durumunda sözleşme kapsamında yer alan önceden kurulmuş bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkının ihlal edildiğini ifade etmemiz gerekir.

AİHS'nin 6/2.maddesinde yer alan “ Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.”⁴¹⁴ düzenlemesi ile “ Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak

⁴¹² Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.192.

⁴¹³ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, Erişim Tarihi: 14.10.2023.

⁴¹⁴ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, Erişim Tarihi: 14.10.2023.

yararlanmak.”⁴¹⁵ düzenlemesi ise sözleşme metninde kullanılan kavramların ceza muhakeme hukukunu ilgilendiren konularla ilgili olmaları nedeniyle sadece ceza muhakeme hukukundan kaynaklı olarak ortaya çıkacak uyuşmazlıklarda uygulanacaktır.

Bu noktada AİHM, sözleşmenin 6.maddesinin 3.fikrasında ceza yargılamaları için kabul edilen alt hakların niteliğine göre medeni uyuşmazlıklar bakımından AİHS’nin 6/3.maddesinin de uygulanabileceğini ancak böyle bir durumda 6/1.maddenin ihlal edilmiş olduğunu kabul etmiştir⁴¹⁶. Bu karardan da anlaşılacağı üzere, sözleşmenin 6.maddesinin 2.ve 3. Fikrasında yer alan hakların adil yargılanma kurumunun çekirdeğinin oluşturduğu sözleşmenin 6.maddesinin 1.fikrasının ise kesin bir şekilde belirlenmiş bu alan dışındaki hakları kapsamaktadır⁴¹⁷.

Son olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.maddesinde güvence altına alınan Adil Yargılanma Hakkının, söz konusu sözleşmede kapsamında güvence altına alınan haklar içerisinde en fazla ihlale maruz kalan ve dava konusu hak olduğunu ifade etmemiz gerekir. AİHM’ye yapılan başvurulara ve kararlara bakıldığında en çok ihlal edilen hakkın adil yargılanma hakkı olduğu anlaşılmaktadır⁴¹⁸. 2022 yılı Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan 2022 yılı itibariyle AİHM’ye başvuru sayıları istatistik raporunda, 01.01.2023 tarihi itibariyle AİHM önünde bekleyen derdest dosya sayısının 74.650 olduğu bu dosyaların %26,9’unun Türkiye’den yapılan başvuru olduğu bu sayının 20.100 olduğu belirtilmiştir. 2022 yılı içerisinde ülkemizden yapılan toplam başvuru sayısı ise, 12.551’dir. Yine yapılan başvurular içerisinde 01.01.2023

⁴¹⁵ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, Erişim Tarihi: 14.10.2023.

⁴¹⁶ Mahkeme bu kararında “..Tıp doktoru olan başvuran idare mahkemesine başvurarak, doktorluk ihtisasına kabul talebini reddeden idari kararın iptalini amaçladığı bu davada Başvuran, yürürlükteki düzenlemelerin bazı istisnalar öngördüğünü ileri sürerek söz konusu kararın hukuka aykırı nitelikte olduğunu iddia etmişti (kıyas için Van Mark ve diğerleri - Hollanda, 26 Haziran 1986 tarihli karar). Buna karşın, başvuranın istenen şartları yerine getirmediği ortaya çıkmıştır. Bu arada başvuranın ihtisasını sürdürme talebine ilişkin düzenli olarak yapılan bir sınava girme hakkı vardı (bkz. mutalis mutandis, AFatiere - Fransa, no: 39615/99, 28 Mart 2000 tarihli karar ve mutalis mutandis, Kraska, adigeçen, § 26). Yukarıda belirtilenlerin ışığında, medeni nitelikli bir hakka ilişkin bir yargılamanın kurallara uygun olması için hukuki başvuru yoluna gitmek gerekir. Zaten başvuran bu hukuki yola başvurmuştur. Bu nedenle mevcut durumda, medeni nitelikte bir hakka ilişkin bir "itirazın" ortaya çıktığı ve idari mahkeme tarafından hükme bağlandığı sonucuna varmak uygun düşecektir.). madde mevcut davada uygulanabilir..” şeklinde karar vermiştir.(Kök/Türkiye, B.no:1855/02,19.10.2006, p.37). [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:\[%22001-121873%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-121873%22]}), (Erişim Tarihi: 14/10/2023)

⁴¹⁷ Friedrich-Cristian Schroeder, Ceza Muhakemesinde Fair Trial İlkesi. adlı kitabından aktaran Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.193.

⁴¹⁸ Güngör, **Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı**, s.41.

tarihi itibariyle mahkeme tarafından ihlal kararı verilen 73 dosyadan 44 tanesi sözleşmenin 6.maddesi kapsamında güvence altına alınan adil yargılanma hakkı olduğu raporda belirtilmiştir⁴¹⁹.

3.2.3.Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Güvence Altına Alınan Haklar

AİHS'nin 6/1.maddesinde yer alan “*Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir*”⁴²⁰ hükmü kapsamında güvence altına alınan haklar bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, tabi hakim/doğal hakim huzurunda yargılanma hakkı, makul sürede yargılanma hakkı, aleni duruşmada yargılanma hakkı ve hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanma hakkıdır. İç hukukumuzda kabul edilen ve 7188 sayılı yasa ile birlikte 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesinde düzenlenen Seri Muhakeme Kurumunun uygulanması ile ilgili olarak başta tabi hakim ilkesi, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı ve hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanma hakkı olmak üzere AİHS'nin 6/1.maddesinde güvence altına alınan haklarla ilgili birçok ihlal söz konusudur.

Özellikle hakkında seri muhakeme hükümleri uygulanan kişilerin savcı tarafından hazırlanan talepname doğrultusunda genel yargılama ilkelerinden tamamen farklı olan bir muhakeme usulüyle mahkeme tarafından talepname doğrultusunda hüküm kurulmak suretiyle bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı ihlal edildiği bir gerçekliktir. Yine seri muhakeme kapsamında savcı tarafından herhangi bir pazarlık yapılmaksızın hazırlanan yaptırımın fail tarafından sadece kabul

⁴¹⁹ Söz konusu rapor için, <https://inhak.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/10>, Erişim Tarihi: 14.10.2023.

⁴²⁰ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, Erişim Tarihi: 15.10.2023.

veya reddine bağılı olarak hüküm kurulması ve belirlenen yaptırım için savcı ile bir pazarlık şansı olmaması, adil yargılanma hakkı kapsamında güvence altına alınan hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanma hakkının da ihlal edildiğini göstermektedir.

Yine AİHS'nin 6/2.maddesinde yer alan “*Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.*”⁴²¹ düzenlemesi kapsamında korunan masumiyet karinesi ile seri muhakeme kurumunun uygulanması durumunda henüz mahkemece yargılanıp hakkında delil değerlendirmesi bile yapılmayan failin savcı tarafından suçlu kabul edilip hakkında yaptırım hazırlanması ise, seri muhakeme usulünde karşımıza çıkan bir diğer adil yargılanma hakkının ihlali halidir.

Yine AİHS'nin 6/3.maddesinde güvence altına alınan “*Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.*”⁴²² düzenlemesi kapsamında güvence altına alınan iddia tanıklarının sorguya çekmek veya kendi tanıklarının dinletme gibi hakların seri muhakeme usulü kapsamında kullanımları mümkün olmamaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde AİHS kapsamında güvence altına alınan adil yargılanma hakkı içerisinde yer alan haklarla seri muhakeme kurumu arasındaki ilişkiler AİHM içtihatları kapsamında ele alınacak olup seri muhakeme kurumunun ortaya çıkardığı ihlal halleri ve bu konuda yapılması gerekenler de detaylı bir şekilde irdelenecektir.

⁴²¹ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, Erişim Tarihi: 15.10.2023.

⁴²² <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, Erişim Tarihi: 15.10.2023.

3.2.3.1.Bağımsız ve Tarafsız Bir Mahkeme Huzurunda Yargılanma Hakkı

Bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, AİHS'nin 6/1.maddesinde “...*yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir...*” şeklinde düzenlenerek güvence altına alınan en temel adil yargılanma haklarından biridir. Bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı hem ceza davalarında hem de medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili davalarda uygulanacaktır. Bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, hukuk devleti ilkesinin işlemesi için oldukça önemli olan unsurlardan biridir. Bu noktada yargısal gücün yasama ve yürütmeden tamamen ayrılması gerekmektedir⁴²³. Bağımsız ve yansız bir yargısı olmayan bir ülkede, temel hak ve özgürlüklerin güvencede bulunduğundan ve hukukun üstünlüğünden söz edebilmek mümkün değildir⁴²⁴. Bir ülkenin demokratik hukuk devleti olup olmadığının en temel ölçütü adaleti sağlamaya çalışan yargı ekinin konumu yani yargı erkini kullanan hâkimlerin bağımsızlık düzeyidir⁴²⁵. Mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı sadece adil yargılanma hakkı bakımından değil genel anlamda temel hak ve özgürlüklerin sağlanması, iktidara karşı korunması ve iktidarın sınırlandırılması açısından da oldukça önemlidir⁴²⁶. Gerçekten bağımsız ve yansız bir yargısı olamayan bir ülkede, temel hak ve özgürlüklerin güvencede bulunduğundan ve hukukun üstünlüğünden söz edilemez⁴²⁷.

Mahkemelerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamaya yönelik olarak Anayasamızın 138.maddesinde “*Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisini kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.*” şeklindeki güvenceye yine 138.maddesinde sağlanan güvencelere ek olarak Anayasamızın 139.maddesinde “ *Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri*

⁴²³ Benedek, **İnsan Haklarını Anlamak, İnsan Hakları Eğitimi El Kitabı**, s.217.

⁴²⁴ Muharrem Özen, “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:1, Ocak 2010, s.31.

⁴²⁵ Özen, “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, s. 31.

⁴²⁶ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.214.

⁴²⁷ Özen, “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, s. 32.

istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.” şeklindeki düzenlemelere yer vermiştir. Anayasa Mahkemesi bir kararında mahkemelerin bağımsız ve tarafsız bir yargılama yapıp yapmadıkları noktasında bazı kriterler geliştirmiştir. Bu kriterler, mahkemelerin üyelerinin atanma şekli ve onların görev süreleri, dış baskılara karşı teminatların varlığı ve mahkemelerin bağımsız olduğu yönünde bir görüntü sergileyip sergilemedikleridir⁴²⁸.

Bağımsızlık ve tarafsızlık kavramı birbiriyle yakından ilişkili olan ancak farklı anlamlara gelen kavramlardır⁴²⁹. Bu kavramlar farklı anlamlara gelseler de biri olmadan diğerrinin gerçekleşmesini bekleyemeyiz. Bağımsız olmayan bir mahkemenin tarafsız bir karar vermesi mümkün değilken tarafsız olmayan bir mahkemenin de bağımsızlığından ciddi şekilde şüphe duyulacaktır. Bağımsızlık kavramı, mahkemelerin yargısal görevlerini yerine getirirken yasama, yürütme ve diğer organların etkisi ve müdahalesi olmaksızın hareket edebilmeleridir. Bağımsızlık kavramının bu noktada dış etkilere karşı koruma görevi gördüğünü ifade etmemiz gerekir. Bağımsızlık kavramını, yargılama faaliyetleri sırasında mahkemelerin özgür olması olarak da ifade etmek mümkündür⁴³⁰. Tarafsızlık kavramı ise, mahkemelerin yargısal faaliyetlerde bulunurken dosya kapsamında yer alan taraflardan birine yakın olarak kendisini gösterecek veya böyle bir intiba uyandıracak tüm eylem ve işlemlerden uzak durması olarak tanımlanabilir. Tarafsızlık kavramı, kendi arasında öznel tarafsızlık ve nesnel tarafsızlık olmak üzere ikiye ayrılır. Öznel tarafsızlık, mahkeme üyesi olan hakimin, mevcut davada bireysel olarak tarafsız kalmasıdır. Nesnel tarafsızlık ise, mahkemelerin kişiler üzerinde tarafsızlıklarıyla ilgili bıraktıkları etki ile ilgilidir⁴³¹.

AİHM, bir organın veya topluluğun sözleşme kapsamında mahkeme olarak kabul edilebilmesi için bazı kriterler geliştirmiştir. AİHM’e göre bir mahkemeden söz

⁴²⁸ Anayasa Mahkemesi Başvuru No: 2013/1134 , Karar Tarihi: 16/05/2013, p.28, <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/1134?KelimeAra%5B0%5D=ya&page=830>, Erişim Tarihi: 21.10.2023.

⁴²⁹ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.213.

⁴³⁰ Yüksektepe, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı**, s.53.

⁴³¹ Yüksektepe, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı**, s.53.

edebilmek için öncelikle mahkemenin hukuki bir konuda, hukuk kurallarını belirli usul kurallarıyla çerçevesinde uygulayan ve bu noktada kişiler bakımından bağlayıcı kararlar verebilir olması gerekir⁴³². Yine AİHM başka bir kararında iç hukuk bakımından mahkeme olarak kabul edilmeyen komisyon, komite veya kurulların da hukuki bir ihtilaf ile ilgili taraflar bakımından bağlayıcı karar vermeleri durumunda iç hukukta mahkeme olarak kabul edilmeseler bile AİHM, sözleşme bağlamında bunların mahkeme olarak kabul edilmeleri gerektiğine hükme bağlamıştır⁴³³. Yine AİHM *Belilos/İsviçre* olayında, başvuru 4 Nisan tarihinde yapılan sokak gösterilerine katıldığından bahisle para cezasına çarptırılmış ve başvuru bu para cezasına yönelik olarak polis kuruluna başvurmuştur. Polis kurulunun itiraz sonrasında ret kararı vermiştir. Kurulun vermiş olduğu ret kararıyla ilgili olarak başvurunun AİHM'e yapmış olduğu başvuruda, yüksek mahkeme, polis kurulunu her ne kadar iç hukukta mahkeme olarak isimlendirilmese bile bağlayıcı kararlar verebiliyor olması nedeniyle sözleşme kapsamında mahkeme olarak kabul etmiştir⁴³⁴.

Ancak AİHM başka bir kararında kararların yerine getirilmesinin yürütme organının takdir ve yetkisinde olan endüstri yargılama makamını sözleşme kapsamında mahkeme olarak kabul etmemiştir⁴³⁵.

AİHM, bir mahkemenin bağımsız ve tarafsız yargılama yapıp yapmadığı noktasında bir mahkemenin sözleşmenin 6/1. maddesinin amaçları doğrultusunda "bağımsız" olarak kabul edilip edilemeyeceğini tespit etmek için, diğer hususların yanı sıra, üyelerinin atanma şekli ve görev sürelerinin dikkate alınması gerektiğini ifade

⁴³² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *Sramek/Avusturya* dosyasında, taşınmaz muameleler kurulunun iç hukukta bir idari kurul olarak görülmesine rağmen, bağlayıcı kararlar verebilmesi nedeniyle söz konusu kurulu bir yargı yeri olarak tanımlamıştır. (Bakınız *Sramek/Avusturya* Davası B.no:8790/79, 22/10/1984, p.37), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57581%22%5D%7D>, Erişim Tarihi: 21.10.2023.

⁴³³ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *Bentham/Hollanda* dosyasında, bir garaj sahibi ve işletmecisi olan Albert Bentham, 5 Nisan 1976'da Çevresel Rahatsızlık Yasası'na göre, motorlu araçlar için sıvı petrol gazı ("LPG") dağıtım tesisi işletmek için ruhsat almak üzere belediyeye başvurmuş olup başvurusunun kurul tarafından reddedilmesi üzerine hak ihlali olduğu gerekçesiyle yüksek mahkemeye başvurduğu olayda yüksek mahkeme başvuran kişinin başvurusuyla ilgili iç hukukta karar veren mercileri bağlayıcı karar vermeleri nedeniyle mahkeme olarak kabul etmiştir. (Bakınız *Bentham/Hollanda* Dosyası B.no:8848/80, 23/10/1985,p.38-40), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57436%22%5D%7D>, Erişim Tarihi: 21.10.2023.

⁴³⁴ Söz konusu karar için, <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57434%22%5D%7D>, Erişim Tarihi: 21.10.2023.

⁴³⁵ Söz konusu karar için bakınız (*Dubus S.A./Fransa* Davası B.no: 5242/04, 11/09/2009, p.61-62), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-92990%22%5D%7D>, Erişim tarihi: 23.11.2023.

etmektedir⁴³⁶. Yine benzer şekilde AİHM, *Langborger / İsveç* dosyasında bağımsızlık ve tarafsızlık kavramlarının uyumsuzluk konusu olaya göre ayrı olarak değerlendirilebilmesinin mümkün olmadığını bu kavramların sözleşmenin 6/1.maddesinde güvence altına alınan hak bakımından birlikte değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir⁴³⁷. Yine AİHM, benzer şekilde bir yargı organının bağımsız olup olmadığını, yargı organının üyelerinin atanma yöntemleri, üyelerin görev süreleri, dış baskılara karşı güvencelerinin varlığı ve yargılama organının dışarıdan bağımsız bir görüntü verip vermediğine göre değerlendirmektedir⁴³⁸. Bu noktada mahkemelerin üyelerinin görev sürelerinin belirli olması, mahkeme üyelerinin kendilerini atayan kişilerden bağımsız olarak ne kadar süre çalışabileceklerini bilmeleri ve bu süre sona ermeden görevlerinden alınamayacaklarının vermiş olduğu güvence ile hareket etme olanağına sahip olmaları yargı bağımsızlığının sağlanması noktasında oldukça önemlidir.

AİHM yargı mensubu olan kişilerin, yasama veya yürütme organları tarafından atanmalarını tek başına bağımsız ve tarafsız mahkeme huzurunda yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmemiştir. Yasama veya yürütme organları tarafından atanan yargı mensuplarının bağımsız ve serbestçe hareket edebilmelerinin sağlanması şartıyla, bu organlar tarafından atanan kişilerden oluşan yargı organlarının faaliyetlerini adil yargılanma hakkının ihlali olarak görmemiştir⁴³⁹. Ancak mahkeme başka bir kararında

⁴³⁶ AİHM *Şahiner/Türkiye* davasında Devletin anayasal düzenini bozmaya teşebbüs suçlamasıyla sıkıyönetim mahkemesinde yargılanan başvuranın, iki kişiden oluşan bir heyet tarafından yargılanmaktan korkmak için meşru gerekçesi olabileceğini kabul ederek başvurusunun bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkının ihlal edildiğine kanaat getirmiştir. (Bakınız *Şahiner/Türkiye* Davası B.no:29279/95, 25/09/2001 ,p.47.)<https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-59666%22%7D>, Erişim Tarihi:21.10.2023.

⁴³⁷ Söz konusu karar için bakınız (*Langborger/İsveç* Dosyası, B.no: 11179/85, 22/06/1985, p.32), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-59666%22%7D>, Erişim Tarihi:21.10.2023.

⁴³⁸ Yüksektepe, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı**, s.55.

⁴³⁹ AİHM *Maktouf ve Damjanovic/Bosna Hersek* Dosyasında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptıkları başvurularında her iki başvuran da, diğerlerinin yanı sıra (inter alia), Devlet Mahkemesi'nin başvuruların söz konusu suçları işledikleri tarihte yürürlükte olan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin 1976 tarihli Ceza Kanunu yerine, daha sert bir kanun olan 2003 tarihli Ceza Kanunu'nu geriye dönük olarak kendilerine uyguladığından ve bunun sonucunda daha ağır cezalar aldıklarından şikayet ettikleri olayda yüksek mahkeme başvuruyu "...Devlet Mahkemesi'nin iki üyesinin Bosna Hersek Yüksek Temsilci Bürosu tarafından yenilenebilir iki yıllık bir süreliğine atanmasından ötürü, Devlet Mahkemesi'nin 6 § 1 maddesi çerçevesinde bağımsız olmadığından şikayetçi olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Devlet Mahkemesi'nin uluslar arası yargıçlarının Bosna Hersek siyasi organlarından, davaya müdahil taraflardan ve Yüksek Temsilcilik kurumundan bağımsız olmadığından şüphelenmeyi gerektirecek herhangi bir sebep

davalı taraf olan bakanlık tarafından atanan üyelerin bakmış olduğu davada yargı organının üyelerinin mali olarak davalı bakanlığa bağlı olmaları nedeniyle, yürütme tarafından atanan kişilerin atanmalarını bağımsız ve tarafsız bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmiştir⁴⁴⁰.

AİHM, mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunun esas bakımından sağlanması kadar şekil yönünden yani dışarıdan bakıldığı zaman da taraflar açısından bağımsız ve tarafsız görünmesini de önemli görmektedir. Mahkeme *Farhi/Fransa* davasında, ilk derece mahkemesinin bazı jüri üyelerinin, duruşmaya ara verildiği sırada savcı ile temasa geçmeleri, onların tarafsızlığına gölge düşürdüğü için sözleşmenin 6/1.maddesinin ihlal edildiğine kanaat getirmiştir⁴⁴¹. Yine mahkeme *İncal/Türkiye* dosyasında, sanığın bir mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığı hakkında algısı belirleyici olmamakla birlikte algısının önemli olduğunu ancak adil yargılanma hakkının ihlali bakımından sanığın algısının objektif anlamda haklı olup olmadığının tespitinin önemli olduğunu dile getirmiştir⁴⁴².

AİHM içtihatlarıyla da belirtildiği üzere mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olarak karar vermelerinin yanında bağımsız ve tarafsızlıklarını görünür kılmaları da gerekmektedir. Bu noktada özellikle ülkemizde karar merci olan hakimler ile iddia makamı olan savcıların ortak yapılan sınav sonucunda aynı ortamlarda eğitime tabi tutulması yine mesleğe girdikten sonra aynı adliyelerde yan yana çalışmaları ile aynı yerden adliyeye giriş çıkış yapmaları veya aynı lojmanda oturmalarının da bağımsız ve tarafsız görünme noktasında olumsuz algılar oluşmasına neden olan uygulamalar

bulmamıştır. Yargıçların atanmasının, toplumun tekrar yargı sistemine güvenmesini sağlamak ve Devlet Mahkemesi'nin savaş suçları dairelerinin bağımsızlığını güçlendirmek arzusuyla yapılmış olduğu açıktır. Söz konusu yargıçların, kendi ülkelerindeki profesyonel yargıçlar arasından tayin edilmiş olmaları, dış baskıya karşı ek bir güvence ifade etmiştir. Yargıçların görev süresi nispeten kısa olsa da, bu durum Devlet Mahkemesi'nde uluslararası yargıç mevcudiyetinin geçici olması ve uluslararası görevlendirme mekanizmaları göz önünde bulundurulduğunda anlaşılabilir olmuştur..." şeklindeki gerekçeyle reddetmiştir.(Bakınız Maktouf ve Damjanovic/Bosna Hersek Davası, B.no: 2312/08 ve 34179/08, 18/07/2013, p.12), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22languageisocode%22:%5B%22TUR%22%5D,%22appno%22:%5B%222312/08%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-169867%22%5D%7D>, Erişim Tarihi: 21.10.2023.

⁴⁴⁰ Söz konusu karar için bakınız (Miroshnik./Ukrayna Davası B.no: 75804/01, 27/02/2009, p.63), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-89862%22%5D%7D>, Erişim tarihi: 23.11.2023.

⁴⁴¹ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.633.

⁴⁴² Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.633.

olduğunu ifade etmemiz gerekir⁴⁴³. AİHM, bu konuda yargıçların aksi ispat olununcaya kadar objektif anlamda tarafsız olduklarını karine olarak kabul etmiştir⁴⁴⁴.

AİHM, yargıçların önlerine gelen uyuşmazlıkla ilgili olarak dava açılmadan önce söz konusu uyuşmazlıkla ilgili yargısal faaliyetlere katılmış olmasını tek başına bu kişilerin bağımsız veya tarafsız davranamayacaklarının kabulüne yeterli görmemektedir. Ancak esas dava açılmadan yapılan yargısal faaliyetlerde görev alan üyelerin davanın sanığıyla ilgili olarak bu kişi hakkında dava açılmadan suçlu olduğunu gösterecek nitelikte gerekçeler yazmasını tarafsızlık ilkesini ihlal etmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlali olarak görmektedir. AİHM, *Karakoç ve Diğerleri/Türkiye* davasında esas yargılamayı yürüten heyetin başkanı ve bir üyesi sanıkların tutuklanmaları sırasında dosyayı incelemiş ve uzun gerekçelere dayalı bir tutuklama kararı vermiştir, bu noktada davacı tarafların mahkemenin tarafsız davranamayacağı yönündeki şüphelerinin somut verilere dayandığını ifade ederek adil yargılanma hakkının ihlali yönünde karar vermiştir⁴⁴⁵. AİHM *Pullar/Birleşik Krallık* davasında, mahkeme heyetinden bir yargıcın davanın tanığıyla kişisel anlamda tanışıyor olmasının, o yargıcın mutlaka tarafsız davranamayacağı anlamına gelmeyeceğini kabul etmiştir⁴⁴⁶.

Bağımsız ve tarafsız mahkeme huzurunda yargılanma hakkının 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesi kapsamında hukukumuza giren Seri Muhakeme Kurumu açısından değerlendirdiğimiz zaman, 7331 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesinin 9.fıkrasında “*Mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkumiyet*

⁴⁴³ Kurtuluş Tayanç Çalışır, **Teoride ve Pratikte Yargı Bağımsızlığı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s.320.

⁴⁴⁴ AİHM *Le Compte/Fransa* davasında, 1975 ve 1976 yıllarında iki Belçika vatandaşı olan Dr. Alfred Albert ve Dr. Herman Le Compte tarafından 25. madde uyarınca Belçika'ya karşı Komisyon'a yapılan iki başvurudan kaynaklan davada, Belçika *Ordre des médecins*'in (Tıp Birliği) yetkili organları nezdinde başvurularda karşı başlatılan disiplin soruşturması sonucunda karar veren yargı organı üyelerinin atanma şekli gerekçe göstererek yapılan başvuruda mahkemeden Prensip olarak, aksi yönde bir delil bulunana kadar bir "mahkeme" üyelerinin kişisel tarafsızlığı varsayılmalıdır şeklinde karar vermiştir. (Bakınız *Le Compte/Fransa* davası, B.no: 7299/75 ve 7496/76, 10/02/1983, p.32), [https://hudoc.echr.coe.int/tur/{%22itemid%22:\[%22001-57422%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur/{%22itemid%22:[%22001-57422%22]}), Erişim Tarihi: 21.10.2023.

⁴⁴⁵ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.633.

⁴⁴⁶ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.633.

durumunda sanığın herhangi bir şüpheyne mahal vermeyecek şekilde bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkından feragat etmesi durumunda, mahkeme tarafından doğrudan doğruya bir yargılama yapılmadan ve alenen delil değerlendirmesi yapılmadan karar verilmesini adil yargılanma hakkının ihlali kapsamında değerlendirmemiştir. Ülkemizde uygulanan seri muhakeme usulü açısından seri muhakeme usulünün uygulanması ile ilgili olarak sanığın müdafii huzurunda bu usulün uygulanmasıyla ilgili kabulünün alınacak olması nedeniyle söz konusu yüksek mahkeme ilamına uygun şekilde düzenleme yapıldığını ifade etmemiz gerekir.

3.2.3.2.Kanunla Kurulmuş Bir Mahkeme Huzurunda Yargılanma Hakkı

Kanunla kurulmuş bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/1.maddesinde “*Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş.....mahkeme huzurunda görülmesini isteme hakkına sahiptir....*” şeklinde düzenlenmiştir. Kanunla kurulmuş bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, kişilerin davacı veya davalı olduklarında, tarafı oldukları uyuşmazlıkla ilgili hangi mahkemenin görevli ve yetkili olduklarını önceden bildikleri ve aralarındaki ihtilafın ortaya çıkmasından önce söz konusu mahkemenin ve mahkemede görevli olan hakim veya hakimlerin belirli olmasıdır. Bu hak, uyuşmazlıkların ortaya çıkmasından sonra, uyuşmazlığa veya uyuşmazlığın taraflarına göre mahkeme kurulmasını engellemek amacıyla tanınmıştır.

Kanunla kurulmuş bir mahkeme önünde yargılanma hakkını, tabii/doğal hakim hakkı olarak da tanımlayabilmek mümkündür. Doğal Hakim/Tabii Hakim hakkı, gerek mahkemelerin kuruluş ve yetkilerinin gerekse izleyecekleri yargılama usulünün yürütmenin düzenleyici tasarrufları ile değil, yasa yoluyla ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce saptanmasıdır⁴⁴⁹. Tabii hakim hakkı sadece belirli uyuşmazlıklara bakan mahkemelerin uyuşmazlıktan önce kurulması gerektiğini değil aynı zamanda tüm mahkemelerin önceden kanunla kurulmalarını ve yargı yetkilerinin de

⁴⁴⁹ Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Adil Yargılanma İlkesi Işığında Hukuk Devleti ve Yargı Reformu**, Tüsiad Yayını İstanbul 2003, s.55.

belirlenmesi gerektiğini zorunlu kılan bir ilkedir⁴⁵⁰. Doğal/Tabii hakim hakkının kavramsal olarak değerlendirmesi yapıldığında mahkemelerin kuruluş, görev, yetki ve yargılama yöntemlerinin önceden belirlenmesi gerektiğini de şart koştuğu anlaşılmaktadır⁴⁵¹. Yine bu hak kapsamında mahkemelerin yasayla kurulmuş olması ve bu mahkemelerde görev yapan hakimlerin kanuni yollarla atanmış olmaları gerekmektedir⁴⁵².

Tabii hakim ilkesi, kendisini hukuk devleti olarak kabul eden tüm devletlerde anayasal güvence altına alınması gereken ilkelerdendir⁴⁵³. Hukuki Güvenlik İlkesi, Anayasamızın 38/1.maddesinde “*Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş cezadan daha ağır bir ceza verilemez*” şeklinde kanunilik ilkesiyle birlikte yer bulan ve yine Anayasamızın 36/1.maddesinde “*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” şeklinde yine Anayasamızın 36/2.maddesinde “*Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki olaya bakmaktan kaçınamaz.*” şeklinde düzenlenen bir ilkedir. Anayasamızın 36.maddesinde yer alan düzenlemenin aynı zamanda doğal hakim ilkesiyle de ilgili düzenleme içermektedir. Bu noktada hukuki güvenlik ilkesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/1.maddesinde düzenlenen doğal hakim ilkesi arasında doğrudan bir bağlantı söz konusu olup doğal hakim ilkesinin hukuki güvenlik ilkesinin bir gereği olduğunu ifade etmemiz gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de kanuni bir düzenlemenin, muhatabı olan bireylerce, bu bireylerin davranışlarını o düzenlemeye göre ayarlayacakları kesinlikte, gerektiğinde hukuki yardım alarak bu düzenlemeyle ilgili çıkacak uyuşmazlıklarda hangi kanun yoluna veya mahkemeye başvurabileceklerini anlayabilecekleri açıklıkta olması gerektiğini kabul etmiştir⁴⁵⁴. Yine aynı şekilde hukuki güvenlik hakkı kapsamında yer alan tabii hakim ilkesi kapsamında, hakkında suç isnadı bulunan kişilerin bu isnat hakkında önceden kurulan

⁴⁵⁰ Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Adil Yargılanma İlkesi Işığında Hukuk Devleti ve Yargı Reformu**, s.55.

⁴⁵¹ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.213.

⁴⁵² Güngör, **Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı**, s.57.

⁴⁵³ Özen, “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, s. 38.

⁴⁵⁴ Anayasa Mahkemesi, 19/12/2013 tarih, başvuru no:2012/989 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/989>, Erişim tarihi:12.11.2023.

bir mahkeme tarafından bu isnadın yerinde olup olmadığıyla ilgili değerlendirme yapmasını isteme hakkı da söz konusudur⁴⁵⁵.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bir yargısal faaliyetin doğal hakim/tabii hakim ilkesine uygun olarak yapılabilmesi için o mahkemelerin üyelerinin atanma yani göreve geliş usullerinin önceden kanunla düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir⁴⁵⁶. Yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi doğal hakim/tabii hakim ilkesi kapsamında, bir mahkemenin uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce üyelerinin atanma yani göreve geliş yöntemlerinin kanunla düzenlenmesinin yanında aynı zamanda atanan hakimlerin yetkilerinin ve yargılamada takip edecekleri yöntemlerin de önceden belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir⁴⁵⁷.

Kanunla kurulmuş bir mahkeme huzurunda yargılanma hakkı ile 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesi kapsamında hukukumuza giren

⁴⁵⁵ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.620.

⁴⁵⁶ AİHM *Posokhov/Rusya* davasında, Taganrog Gümrük Kurulu'nda çalışan ve ithal malların liman gümrük noktasında gümrük işlemlerine nezaret eden başvurunun 1996 yılında kendisi ve diğer bazı kişiler hakkında önemli miktarda votka kaçakçılığı iddiasıyla hakkında açılan ceza davası sonucunda ceza alması neticesinde davaya bakan meslekten olmayan hakimlerin atanmasına ilişkin kuralların ihlal edildiği iddiasıyla 22 Mayıs tarihli kararı veren heyete itiraz etti. Başvuran özellikle, Federal Genel Yargı Mahkemelerinin Meslekten Olmayan Hakimlerine İlişkin Federal Yasa'nın ("Meslekten Olmayan Hakimler Yasası") meslekten olmayan hakimlerin yılda bir kez en fazla on dört gün süreyle veya Belirli bir dava devam ettiği sürece, meslekten olmayan yargıçlar Bayan Streblyanskaya ve Bayan Khovyakova, 2000 yılı başlarında başka birçok davaya daha katıldıklarını ayrıca Bayan Streblyanskaya'nın yasal görev süresinin, başvuranın duruşma gününden önce dolduğunu iddia etmişti. Yüksek mahkeme iddiaları inceledikten sonra verdiği kararda, "kanunla kurulmuş" ifadesinin yalnızca bir "mahkeme"nin varlığının hukuki temelini değil, aynı zamanda her davada heyetin oluşumunu da kapsadığını ifade ederek başvuranın davasında görev alan Bayan Streblyanskaya ve Bayan Khovyakova'nın adaletin idaresine katılımına ilişkin herhangi bir hukuki dayanak olmaksızın davada görev aldıklarını ifade ederek başvuranın davasını 22 Mayıs 2000'de gören Neklinovskiy Bölge Mahkemesinin "kanunla kurulmuş bir mahkeme" olarak kabul edilebileceği sonucuna varmasına izin vermediğini belirterek sözleşmenin 6/1.maddesinde güvence altına alınan doğal hakim ilkesi kapsamında adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine kanaat getirmiştir. (Posokhov/Rusya Davası B.no: 63486/00, 04/03/2003, p.38-44), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-60967%22%5D%7D>, Erişim tarihi: 13.11.2023.

⁴⁵⁷ AİHM *Olsson/İsveç* davasında, Karı-koca olan başvuranlar Bay Stig ve Bayan Gun Olsson'un yerel mahkemede açtıkları dava ile ilgili aleyhlerine çıkan karar üzerine yaptıkları başvuruda başvuran Olsson ailesinin ruh sağlığı ve çocuklara bakabilme yetenekleri hakkında uygun soruşturma yapılmadığı iddiası üzerine yüksek mahkeme İsveç mahkemesinin yasayla kurulan bir mahkeme olduğunu ulusal hukukla beraber hukuk düzeniyle uyumlu olduğunu bu noktada başvuranların bu işlemlerin adil olmadığı veya İsveç mahkemelerinin gerekli ve uygun soruşturmaları yapmadığı sonucunu destekleyecek hiçbir materyal görmediğinden başvuru reddetmiştir. (Olsson/İsveç Davası, B.no:10465/83, 24/03/1988, p.88-91), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22fulltext%22%3A%5B%22olsson%22%5D%7D%22display%22%3A%5B%22lang%22%3A%5B%22ENG%22%5D%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%5D%22itemid%22%3A%5B%22001-57548%22%5D%7D>, Erişim tarihi: 13.11.2023.

Seri Muhakeme Kurumu açısından değerlendirdiğimiz zaman, Hakimler ve Savcılar Kurulunun 02/01/2020 tarihli kararında “...Belirli suçlarda muhakeme sürecini kısaltmayı hedefleyen seri muhakeme usulüne ilişkin hükümler 01/01/2020 itibarıyla uygulanmaya başlamıştır. Seri muhakeme usulünün hızlı, etkin ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla 5235 sayılı Kanun’un 9. maddesinin beşinci fıkrası gereğince o yerdeki asliye ceza mahkemeleri bakımından ihtisas mahkemelerinin belirlenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir...” denilerek yargı bölgesinde yer alan asliye ceza mahkemelerinin sayısına göre bir veya birden fazla asliye ceza mahkemelerinin seri muhakemeden kaynaklı davalara bakacağını ifade etmiştir⁴⁵⁸.

Örneğin Adana Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri içerisinde 30 veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunduğu için 4 ve 5 numaralı asliye ceza mahkemeleri seri muhakemeden kaynaklı davalara bakmakla görevli kılınmışken Siverek Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri içerisinde 2 veya 3 asliye ceza mahkemesi bulunduğu için 2 numaralı asliye ceza mahkemeleri seri muhakemeden kaynaklı davalara bakmakla görevli kılınmışlardır. Bu düzenlemede ayrıca “.....Ondan fazla asliye ceza mahkemesinin faaliyette bulunduğu yerlerde, 5271 sayılı Kanun’un 250. maddesinin birinci fıkrasına göre seri muhakeme usulü kapsamında kalan işlere bakmak üzere ihtisas mahkemesi olarak belirlenen asliye ceza mahkemelerinin, bu işler dışında (arşiv, kanun yolu incelemesi gibi nedenlerle gelecek işler hariç olmak üzere) tevziye kapatılmalarına, bu çerçevede bu mahkemelere belirtilen işler dışında herhangi bir esas, değişik iş veya talimat evrakının tevzi edilmemesine..” şeklinde karar alınmıştır⁴⁵⁹.

Bu düzenlemede belirli sayıdaki asliye ceza mahkemelerinin bulunduğu yerlerde seri muhakeme usulüne bakmakla görevlendirilen mahkemelerin yalnızca seri muhakeme usulünden kaynaklı davalarla ilgileneceklerini anlamaktayız. Bu noktada seri muhakeme usulüyle ilgili olarak HSK tarafından alınan karar doğrultusunda seri muhakeme usulünden kaynaklı davalarda uzmanlık mahkemelerinin belirlendiğini ve

⁴⁵⁸Söz konusu karar için https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20tarihli%20ve%201%20say%C4%B1%C4%B1%20karar.pdf, Erişim tarihi:24.11.2023.

⁴⁵⁹Söz konusu karar için https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20tarihli%20ve%201%20say%C4%B1%C4%B1%20karar.pdf, Erişim tarihi:24.11.2023.

mahkemelerin söz konusu uyuşmazlıktan önce belirli ve belirlenebilir olmaları nedeniyle tabii hakim ilkesine uygun olduğu kanaatindeyiz.

3.2.3.3.Makul Sürede Yargılanma Hakkı

Makul sürede yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/1.maddesinde “*Herkes....davasının makul bir süre içinde...görülmesini isteme hakkına sahiptir*” şeklinde düzenlenen bir adil yargılanma hakkıdır. Makul sürede yargılanma hakkı Anayasamızın 141/son maddesinde “*...Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*” şeklinde düzenlenerek iç hukukumuz bakımından da anayasal güvenceye oturtulan temel bir haktır. Yine iç hukukumuzda da makul sürede yargılanma hakkının sağlanması ve korunması amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 190/1.maddesinde “*Duruşmaya, ara verilmeksizin devam edilerek hüküm verilir. Ancak, zorunlu hallerde davanın makul sürede sonuçlandırılmasını olanaklı kılacak surette duruşmaya ara verilebilir.*” şeklinde düzenleme yapılarak davaların mümkünse ilk celsede değilse, mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılması gerektiğini kanun koyucu kabul etmiştir.

Gerek uluslararası düzenlemelerle gerekse de iç hukukumuzdaki anayasal ve yasal düzenlemelerle güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı, yargısal faaliyetlerin mümkün olan en kısa sürede ve hukuka uygun olarak çözülmesini amaçlayan bir haktır. Yargılamanın süjesi olan kişilerin yargısal sürecin kısa süre içerisinde bitirilmesi düşüncesi de bu hakkın yerine getirilmesi açısından oldukça önemlidir⁴⁶⁰. Adaletin geç sağlanması çoğu zaman adaletin hiç sağlanamaması ile aynı sonuçları verebilmektedir. Masum bir kimse hakkındaki yargılama sürecinin uzun sürmesi bu kişinin hem maddi hem de manevi olarak zarar görmesine sebebiyet verecektir⁴⁶¹. Masum olduğu bir dosyada yargılanan kişinin yargılama sürecinin uzun sürmesi bu kişinin yargılama sürecinde aile veya ekonomik olarak kayıplar yaşamasına neden olabilecektir. Örneğin ülkemizde özellikle kamuya işe alımlarda iş başvurusunda bulunan kişiler bakımından suç kaydı ve güvenlik araştırmaları oldukça önemli bir yer tuttuğundan hakkında cezai soruşturma veya kovuşturma bulunan

⁴⁶⁰ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.634.

⁴⁶¹ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.210.

kişilerin kendileri hakkındaki cezai süreçlerin hızlıca tamamlanması oldukça önemli bir yer tutacaktır.

Bu noktada hukuk literatüründe oldukça önemli bir yer tutan ve sıklıkla telaffuz edilen “*Gecikmiş adalet, adalet değildir*” sözü de makul sürede yargılanma hakkının ehemmiyetini ifade eden özdeyişlerdendir⁴⁶². Özellikle suçsuzken çeşitli sebeplerle cezai sürecin öznesi haline getirilen kişilerin yargılamalarının makul bir süre içerisinde sonuçlandırılması bu kişilerin itibarlarının iadesi açısından da önemlidir. Ayrıca makul sürede yargılanma hakkı, dava konusu olayda, delillerin hak ve nispet kurallarına göre değerlendirilmesinin sağlanması açısından da önemlidir. Bu noktada örneğin yargılama konusu olayın bilgi sahiplerinin suçun işlenmesinden çok sonra dinlenmeleri durumunda tanıklık ettikleri olayları unutmaları mümkündür.

Yine bu noktada yargılamaların hızlı bir şekilde tamamlanması demek, her ne pahasına olursa yargılamanın çabuk bitirilmesi demek değildir⁴⁶³. Makul sürede yargılanma hakkı, adından da anlaşılacağı üzere yargılama konusu olayın özelliklerine göre normalde bitirilmesi gereken süre içinde yargılamanın bitirilmesi gerektiğini amaçlamaktadır. Yargılama konusu dosya veya olayda makul süre olayın ve dosyanın özelliklerine ve taraflarına bakılarak belirlenecektir. Makul sürenin belirlenmesi noktasında belirli bir süre kriteri söz konusu değildir⁴⁶⁴. Ancak davaların makul sürede sonuçlandırılması gerektiği ilkesiyle ilgili somut bir süre söz konusu olmasa bile istisnai haller haricinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 8 yıl ve üzerinde süren tüm davalarda makul sürede yargılanma hakkının ihlali yönünde karar vermiştir⁴⁶⁵. Ancak bu durum 8 yılın altında tamamlanan tüm yargısal süreçlerin makul sürede yani zamanında tamamladığı anlamına gelmeyecektir. AİHM, makul süreyi dava dosyasının özelliklerine, taraf sayısına ve dosyadaki tarafların davranışlarına göre belirleyecektir⁴⁶⁶. Yüksek mahkeme önüne gelen bir olayda önce yargılamanın süresine bakar sonra ise bu sürenin makul olup olmadığına bakar⁴⁶⁷. Bu kapsamda süre

⁴⁶² Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.210.

⁴⁶³ M.Serhat Kaşıkara, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.Maddesi Çerçevesinde Makul Sürede Yargılanma Hakkı”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:84, 2009, s.245.

⁴⁶⁴ Kaşıkara, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.Maddesi Çerçevesinde Makul Sürede Yargılanma Hakkı”, s.245

⁴⁶⁵ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.211.

⁴⁶⁶ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.211.

⁴⁶⁷ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.634.

mahkemeye göre, dava dosyasının mahkemeye ulaştığı andan itibaren başlar. Ancak bazı istisnai hallerde bu süre daha önce de başlayabilir. Örneğin mahkeme *König/Almanya* dosyasında idari yargılamaya konu olan uyuşmazlıkta makul sürede yargılanma hakkına konu olan sürenin dava açılmadan önce idareye söz konusu işlem aleyhine başvurulduğu anda başladığını kabul etmiştir⁴⁶⁸. Yine makul sürede yargılanma hakkı kapsamında ele alınan süre sadece ilk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama sürecini değil aynı zamanda yüksek mahkemelerde söz konusu dosyalar için geçirilen süreleri de kapsar⁴⁶⁹.

Bir ceza davasında geçen yargısal sürecin makul bir süre içerisinde tamamlanıp tamamlanmadığının belirlenmesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bazı kriterler geliştirmiştir. Bu kriterler davaların karmaşıklığı, başvuruçuların tutumları, yetkili makamların tutumları ve başvuruçucu bakımından dava konusunun önemini dikkate alarak davanın makul sürede tamamlanıp tamamlandığıyla ilgili karar verir⁴⁷⁰. Yine AİHM söz konusu kriterlere ek olarak bir davanın makul sürede tamamlanıp tamamlanmadığının tespitini yaparken sanığın kaçak olup olmaması hususunu da göz önüne alır⁴⁷¹. Ancak sanığın susma hakkını kullanması susma hakkının temel bir yargılanma hakkı olması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğinde tarafların tutumlarından kaynaklı gecikme sebebi olarak kabul edilmez⁴⁷².

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkıyla ilgili olarak vermiş olduğu kararlara baktığımızda özellikle yargılamanın karmaşıklığı kriterini makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğinin tespit edilmesi noktasında önemli bir kriter olarak aldığını görmekteyiz. Yüksek mahkeme taraf sayısı ve dosya kapsamında yer alan uyuşmazlık konusu cezai uyuşmazlıkta 7 yıl 10 ay süren yargılama sürecini makul sürede yargılanma hakkına uygun bulmuştur⁴⁷³. Yine yüksek

⁴⁶⁸ Doğru ve Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*, s.634.

⁴⁶⁹ Benedek, *İnsan Haklarını Anlamak, İnsan Hakları Eğitimi El Kitabı*, s.215.

⁴⁷⁰ Doğru ve Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*, s.634

⁴⁷¹ Karakehya ve Tuncer, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama* s.211.

⁴⁷² Kaşıkara, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.Maddesi Çerçevesinde Makul Sürede Yargılanma Hakkı”, s.249.

⁴⁷³ AİHM, *C.P ve Diğerleri/ Fransa davasında*, Devletin altı vatandaşı olan C.P., J.F.P., E.P., C.P., T.P. ve A.P.’nin Sözleşme’nin 6/1 maddesi uyarınca, kendilerine karşı yürütülen ceza yargılamasının uzunluğundan şikayetçi oldukları olayda mahkeme bir prosedürün süresinin makul olup olmadığı, davanın koşullarına göre ve Mahkeme’nin içtihadında belirlenen kriterler, özellikle de davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkili makamların davranışları dikkate alınarak değerlendirilir diyerek

mahkeme önüne gelen bir tapu iptali ve tescil davasının ne kadar karmaşık olursa olsun dava ve yargılama sürecinin 31 yıl sürmesini makul sürede yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir⁴⁷⁴. AİHM *Eckle/Almanya davasında*, cezai uyuşmazlıklarda makul sürede yargılanma hakkıyla ilgili olarak sürelerin, bir kişiye suç işlediği iddiasıyla ilgili olarak ilk muhakeme işleminin bildirildiği tarihte veya bu kişinin cezai muhakeme işlemlerinden ilk olarak etkilendiği tarihte başlayacağını kabul etmiştir⁴⁷⁵. Yine AİHM *Ersin Ceylan/Türkiye davasında*, makul sürede yargılanma hakkının ihlali ile ilgili olarak bu sürenin sona erdiği tarih olarak ise mahkemeler tarafından cezai uyuşmazlıkla ilgili nihai kararın verildiği tarihi kabul etmiştir⁴⁷⁶. Yine AİHM, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği noktasında davanın tarafları durumundaki kişilerin (sanık, müşteki, davacı davalı gibi) yargılamanın aşamalarındaki tutum ve davranışlarını da makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğini tespit etmek noktasında dikkate almaktadır⁴⁷⁷.

söz konusu davanın 7 yıl 10 ay sürmesini makul sürede yargılanma hakkının ihlali olarak görmemiştir. (C.P ve Diğerleri/ Fransa Davası, B.no: 36009/97, 01/08/2000, p.26-35) <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%222001-63473%22%7D>, Erişim tarihi: 17.11.2023.

⁴⁷⁴ AİHM, Ezel Tosun/Türkiye davasında, Başvuranın 1973 yılında, yetkililerin Mudanya’da bir kadastro planı yaptığı ve düzenlediği olayda yapılan değişikliğin ardından, başvurana ait 25 arsa, 23 diğer kişi adına tapulanmıştır. Haziran 1973’te, başvuran, bu karara itiraz etmiş ve bu kararın iptali için Tapulama Komisyonu’na başvurmuştur. Ancak, 26 Mayıs 1974 tarihinde, Komisyon başvuranın talebini reddetmiştir. 20 Haziran 1974 tarihinde, başvuran, 23 davalı aleyhine Mudanya Tapulama Mahkemesi’nde dava açmıştır. İhtilaf konusu olan arsanın değişiklik yapılmadan önce kendisine ait olduğunu iddia etmiş ve Tapu Sicili’ndeki kayıtların düzeltilmesini talep etmiştir. 1982 yılında, dava Mudanya Kadastro Mahkemesi’ne nakledilmiştir. 14 Mayıs 2002 tarihinde, Mudanya Kadastro Mahkemesi başvuranın iddialarını reddetmiştir. 25 Mart 2004 tarihinde, Yargıtay, Mudanya Kadastro Mahkemesi’nin kararını bozmuştur. Başvurucunun başvuru sürecinde halen Mudanya Kadastro Mahkemesi’nde devam etmekte olan davasında yüksek mahkeme işlemler, ulusal mahkemelerde 1974 yılından beri, yani otuz bir yıldan beri devam etmektedir. Bu süre içinde, yerel mahkemeler yalnızca iki karar vermiştir. Kendisine sunulan tüm belgeleri inceleyerek, AİHM Hükümet’in, kendisini bu davada farklı bir sonuca varmaya ikna edebilecek hiçbir kanıt veya argüman ortaya koymadığı kanısına varmıştır. Konuya ilişkin içtihadını dikkate alarak, AİHM, bu davada işlemlerin uzunluğunun aşırı olduğu ve “makul süre” şartını karşılamadığı kanısına varmıştır. (Ezel Tosun/Türkiye Davası, B.no:33379/02,10/01/2006,p.23),<https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22fulltext%22%3A%22Ezel%20Tosun%22%22%22documentcollectionid%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%7D%7D>, Erişim Tarihi: 17.11.2023.

⁴⁷⁵ Güngör, *Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı*, s.62.

⁴⁷⁶ Güngör, *Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı*, s.62.

⁴⁷⁷ AİHM *Yağcı ve Sargın/Türkiye davasında*, Bir gazeteci olan Bay Yağcı ile bir doktor olan Bay Sargın sırasıyla Türkiye İşçi Partisi ve Türkiye Komünist Partisi genel sekreterleriyken. Ekim 1987 tarihinde Brüksel’deki bir basın toplantısında Türkiye Birleşik Komünist Partisini (TBKP) kurmak ve kanunlar dahilinde organizasyon ve siyasi faaliyetlerini geliştirmek için Türkiye’ye dönme niyetlerini açıklayıp 18 Kasım 1987 tarihinde Ankara’ya geldiklerinde uçaktan inerken yakalanarak polis tarafından gözaltına alındıkları olayla ilgili haklarında Türk hükümeti tarafından yürütülen soruşturma ve kovuşturma işlemleri ve haklarında uygulanan koruma tedbirleriyle ilgili olarak açtıkları davada yüksek mahkeme, Türk Hükümetinin, başvuranların avukatlarını, alınmış olan

gerekmektedir⁴⁷⁸. Bu açıdan bakıldığında aynı gün içinde sonuçlanması beklenen seri muhakeme usulünde özellikle kanun yoluna ilişkin problemler dolayısıyla hukuka aykırı bir hükmün infazı halinde tazminat davası dışında mağduriyeti giderici bir mekanizma söz konusu olmayacaktır⁴⁷⁹.

3.2.3.4. Aleni Duruşmada Yargılanma Hakkı

Aleni duruşmada yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/1.maddesinde yer alan “*Herkes davasının....kamuya açık olarakgörülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir*” şeklinde düzenlenmiştir. Aleni duruşmada yargılanma hakkı Anayasamızın 141/1.maddesinde “...Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir..” şeklinde düzenlenmiştir. Anayasamızda düzenlenen aleni duruşmada yargılanmayla ilgili düzenleme duruşma evresinde yapılan yargılamanın aleni olarak yapılmasıyla ilgili bir düzenleme olup söz konusu düzenlemede hükmün aleni olarak açıklanması gerektiğine ilişkin bir düzenleme söz konusu değildir⁴⁸⁰.

Yine aleni duruşmada yargılanma hakkıyla ilgili olarak iç hukukumuzda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 182.maddesinde; “....(1) *Duruşma herkese açıktır. (2) Genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir. (3) Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

⁴⁷⁸ Seydiren, “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, s.581.

⁴⁷⁹ Seydiren, “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, s.582.

⁴⁸⁰ Güngör, *Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı*, s.59.

Aleni duruşmada yargılanma hakkı, adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olup adli mekanizmaların işleyişinin kamu denetimine açılarak yargılamaların saydamlığının güvence altına alınması ve keyfiliğin önlenmesidir⁴⁸¹. Aleni yargılanma hakkı, bireyleri gizli yargılamalardan korumayı, mahkeme kararlarına güveni sağlamayı ve adil yargılamayı güvence altına almayı amaçlamaktadır⁴⁸². Aleni yargılanma ilkesi ilk olarak devletin keyfi yargılamalar yapmasının önüne geçilmesine hizmet ederken son dönemlerde mahkemelerce verilen kararların kamuoyunun bilgisine sunularak onların menfaatine hizmet etmektedir⁴⁸³. Aleni duruşmada yargılanma hakkının sadece duruşmalar bakımından sınırlı olmayan duruşmaların başından kararın tefhim aşamasına kadar tüm yargısal süreci kapsaması gerekmektedir⁴⁸⁴. Alenilik ilkesi, yargılamanın taraflarını kamunun denetiminden uzak olarak yargılanma endişesinden korumakta ve bu kişilerin mahkemelere duyduğu güveni pekiştiren bir ilkedir⁴⁸⁵. Yine alenilik ilkesi, sadece dosya taraflarının duruşmalara katılabilmesini değil kamunun da söz konusu duruşmalara katılabilmesini sağlamaktadır⁴⁸⁶. Bu ilke ile dosya tarafı olmayan ancak söz konusu yargılamayla ilgili bilgi sahibi olmak isteyen kişilerin de duruşmayı izleyebilmesi ve karardan haberdar olabilmesi mümkün kılınmıştır.

Aleni duruşmada yargılanma hakkı, tüm ceza davaları için sınırsızca uygulama alanı bulan bir ilke değildir. AİHS'nin 6/1.maddesinde “*Herkes davasının....kamuya açık olarakgörülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir*”

⁴⁸¹ Yüksektepe, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı**, s.113.

⁴⁸² Hans Meyer Ladewig, **Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku**, adlı kitabından aktaran Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.217.

⁴⁸³ Werner Beulke,, adlı kitabından aktaran Strafprozessrecht Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, s.217.

⁴⁸⁴ Kemal Gözler, “Alenî Olan Ne? Duruşma mı, Yargılama mı?”, <https://www.anayasa.gen.tr/alenilik.htm>, Erişim Tarihi:19.11.2023.

⁴⁸⁵ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.641.

⁴⁸⁶ Günce Artantaş, “Duruşmanın Aleniyeti İlkesi ve Sınırlandırılması”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 71/1, 2022, s.414.

şeklinde düzenlenen maddesinde de belirtildiği üzere “*demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde*” duruşmalar kapalı olarak yapılabilir.

Örneğin duruşma sırasında 18 yaşını doldurmamış suça sürüklenen çocukla ilgili yargılamaların kapalı duruşmada yapılması gerekir. Böyle bir durumda suça sürüklenen çocukla ilgili olarak yapılan yargılamada aleni duruşmada yargılanma hakkı ihlal edilmemiş olacaktır. Ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi aleni duruşmada yargılanma hakkıyla ilgili istisnaların gerçekçi olup olmadığını veya meşru bir amaca hizmet edip etmediğine bakmaktadır. Sınırlama meşru değilse keyfi olarak yapılmışsa, yüksek mahkeme aleni duruşmada yargılanma hakkının ihlal edildiği görüşündedir⁴⁸⁷.

AİHM taraf olan devletlere duruşmaların aleni olarak yapılmasının yanında duruşma sonrasında verilecek olan kararın da aleni olarak verilmesi yani duruşmada hazır bulunanlara tefhim edilmesi gerektiğini belirtmektedir⁴⁸⁸. Yüksek mahkeme, alenilik ilkesini incelerken alenilik ilkesinin hem ilk derece mahkemelerinin yaptığı yargılamalarda hem de olağan veya olağanüstü kanun yolu mercilerinin yapmış olduğu yargılamalarda uygulanması gerektiği görüşündedir. Ancak kanun yolu mercileri ilk derece mahkemesi gibi delil değerlendirmesi yapmıyor önüne gelen dosyada sadece hukukilik değerlendirmesi yapıyorsa duruşma açarak yargılama yapma zorunluluğu söz konusu değildir⁴⁸⁹. AİHM kanun yolu mercileri olan istinaf veya temyiz

⁴⁸⁷ Sibel İnceoğlu, “Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Elkitapları Serisi-4”, https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargılanma_hakki_son.pdf, Erişim tarihi:19.11.2023.

⁴⁸⁸ İnceoğlu, “Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Elkitapları Serisi-4”, s.241.

⁴⁸⁹ AİHM *Helmerts/İsveç Davasında*, Alman vatandaşı Bay Reinhard Helmerts'in 6 Şubat 1985 tarihinde İsveç'e karşı 25. Madde uyarınca Komisyona yaptığı başvuruya ilgili olarak verilen kararın üst merci olan yüksek mahkemeye gönderilmesi neticesinde temyiz merci tarafından verilen onama kararının başvuru tarafından AİHM'e götürüldüğü olayda yüksek mahkeme, bir temyiz mahkemesinin davayı hem olgulara hem de hukuki açıdan inceleme yetkisine sahip olduğu durumlarda bile Mahkeme, konuların niteliği ne olursa olsun, 6. maddenin (mad. 6) her zaman kamuya açık duruşma hakkını gerektirdiği sonucuna varamayacağını, İlk derece mahkemesinde kamuya açık bir duruşma yapılmış olması koşuluyla, ikinci veya üçüncü derece mahkemesi önünde böyle bir duruşmanın yapılmaması, söz konusu yargılamanın özel özellikleriyle gerekçelendirilebileceğini, temyize izin verilen davalar ve maddi meselelerin aksine yalnızca hukuki

mercilerinin ilk derece mahkemelerinin kararlarının hukuka uygun olup olmadığıyla ilgili olarak yapmış oldukları sınırlı yargılamalarda duruşma yapılmamasını, aleni duruşmada yargılanma hakkına yargılamanın bütünlüğü ilkesini gerekçe göstererek aykırı bulmamıştır⁴⁹⁰. Ancak mahkeme dava konusu olan olayla ilgili ilgili devlet tarafından öngörülen yaptırımın fazla olmadığı nispeten hafif nitelik taşıdığı davalarda istinaf mahkemesi tarafından davanın esasına girilerek ilk derece mahkemesi gibi hareket edilerek karar verilmesi durumunda duruşma yapılmamasını da aleni duruşmada yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmemiştir⁴⁹¹. İlk derece mahkemesi tarafından yapılan yargılama sırasında aleni duruşmada yargılanma hakkının ihlal edilmemesi kaydıyla istinaf mahkemesi tarafından gerek olaysal gerekse

meseleleri içeren davalar, temyiz eden kişiye şahsen dinlenme fırsatı verilmemiş olmasına rağmen, 6. maddenin (mad. 6) gereklerine uygun olabileceğini belirterek İsveç üst mahkemesi tarafından sadece hukuki denetim yapılması nedeniyle aleni duruşma yapılmasını zorunlu görmeyerek başvuruyu reddetmiştir.(Helmerts/İsveç Dosyası B.no: 11826/85, 29/10/1991, p.31-39),<https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57701%22%5D%7D>, Erişim Tarihi:19.11.2023.

⁴⁹⁰ *AIHM Ekbatani/İsveç dosyasında*, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı Bay John Ekbatani'nin İsveç Krallığı aleyhine 20 Haziran 1983 tarihinde Komisyon'a yaptığı başvurudan (no. 10563/83) kaynaklanan davada davacı Ekbatani Temyiz Mahkemesinin davasını duruşmasız karara bağladığını ileri sürmüştür. Bunun, Sözleşme'nin mad. 6/1 ihlalinin oluşturduğunu iddia etmiştir. Yüksek mahkeme yapmış olduğu değerlendirme neticesinde AİHS'nin 6/1.maddesinde güvence altına alınan aleni duruşmada yargılanma hakkının İstinaf Mahkemesi önündeki yargılamalar da dahil olmak üzere, başvuran aleyhine yürütülen yargılamalara açıkça uygulanabilmektedir ve bu konuda herhangi bir tartışma yaşanmadığını ve Ceza yargılamaları bir bütün oluşturduğunu ve Sözleşme'nin 6. maddesinin (mad. 6) sağladığı koruma, ilk derece mahkemesinde verilen kararlar sona ermeyip; istinaf mahkemeleri önündeki yargılamaları da kapsadığını belirtmiştir. Uyuşmazlık konusu olayda ise, mahkeme bu gerekliliğin yerine getirildiğini zira Şehir Mahkemesi, başvurana karşı ileri sürülen cezai suçlamaları, ancak başvuranın hazır bulunduğu, ifade verdiği ve davasını tartıştığı kamuya açık bir duruşma yaptıktan sonra karara bağladığını belirterek İstinaf Mahkemesi'nde böyle bir duruşma yapılmamasını adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirmemiştir. (Ekbatani/İsveç Davası, B.no: 10563/83, 26/05/1988, p.31), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57477%22%5D%7D>, Erişim tarihi:19.11.2023.

⁴⁹¹ *AIHM Jan-Ake Anderson/İsveç dosyasında*, İsveç vatandaşı Bay Jan-Åke Andersson'un 16 Ekim 1984'te 25. Madde kapsamında İsveç'e karşı Komisyon'a yaptığı başvurudan kaynaklanan davasında üst mahkeme olan istinaf mercinin duruşma yapmaksızın ilk derece mahkemesinde verilen kararı değiştirmesiyle ilgili açtığı davada yüksek mahkeme, istinaf mahkemesinin davayı hem olgulara hem de hukuki açıdan inceleme yetkisine sahip olduğu durumlarda bile Mahkeme, konuların niteliğine bakılmaksızın 6. Maddenin her zaman kamuya açık duruşma hakkını gerektirdiği sonucuna varamayacağını bununla birlikte, sözleşme kapsamında güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı ve bununla bağlantılı olarak mahkemelerin dava yükünün hızlı bir şekilde ele alınması ihtiyacı da dahil olmak üzere, yargılamanın aşamalarında kamuya açık duruşma yapılması ihtiyacının belirlenmesinde dikkate alınması gereken başka hususların da olduğunu ifade ederek ilk derece duruşmasının ardından ilk derece mahkemesinde kamuya açık bir duruşma yapılmış olması koşuluyla, ikinci veya üçüncü derece mahkemesi önünde böyle bir duruşmanın yapılmaması, söz konusu yargılamanın özel özellikleriyle gerekçelendirilebilir diyerek istinaf mahkemesince yapılan olaysal değerlendirme sonucunda verilen kararın hukuka uygun olduğunu adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmemiştir.(Jan-Ake Anderson/İsveç Davası, B.no:11274/84, 29/10/1991, p.25), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57698%22%5D%7D>, Erişim tarihi:19.11.2023.

de hukuki değerlendirme yapılarak yapılan yargılamalarda aleni duruşma yapılmayarak karar verilmesi, aleni duruşmada yargılanma hakkının ihlali olarak yüksek mahkeme tarafından kabul edilmemiştir. Ancak ilk derece mahkemelerinde yapılan yargılamalarda aleni duruşmada yapılmadan karar verilmesi durumunda hiçbir istisna söz konusu olmaksızın aleni duruşmada yargılanma hakkının ihlal edildiği yüksek mahkeme tarafından kabul edilmiştir. AİHM, kamusal anlamda ihlale konu olan menfaatin ağır nitelik taşımadığı suçlar bakımından ilk derece mahkemeleri tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilmesini, sanığın alternatif çözüm yolunun uygulanmasına rıza göstermesi kaydıyla aleni duruşmada yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmemiştir⁴⁹². Sanığın rızasının veya aleni duruşmada yargılanma hakkından feragatinin zımnen yapılmış olması da bu noktada yeterli kabul edilir.

İç hukukumuzda kabul edilen 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250.maddesinde düzenlenen seri muhakeme kurumunun uygulanmasında aleni duruşmada yargılanma hakkının ne şekilde uygulandığına bakıldığı zaman, 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/9.maddesinde “...Mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkrasındaki şartların gerçekleştiği....” şeklinde düzenleme yapılarak dinleme ile kanun koyucunun duruşma yapılmasını kastettiği anlaşılmaktadır. Bu düzenleme ile savcılık tarafından hazırlanan talepten mahkemeye gönderilmesinden sonra, mahkemenin sanığı müdafî huzurunda dinlemesi ile kastedilmek istenenin, duruşma yapılması olduğu anlaşılrsa da burada kastedilenin 5271 sayılı CMK'nın 191.maddesinde ele alınan sanığa haklarının

⁴⁹² AİHM *Lundevall/İsveç* Davasında, 1919 doğumlu olan başvuranın 6 Ekim 1986 tarihinde, Sosyal Sigortalar Kanunu uyarınca engellilik yardımlarından yararlanmak için başvuruda bulunduğu 1979'da geçirdiği ameliyatının yol açtığı konuşma bozukluğu nedeniyle yardıma ihtiyacı olduğunu ve ek masrafları olduğunu iddia ettiği olayda ilk derece mahkemelerince duruşma yapılmaksızın verilen kararlar aleyhine yüksek mahkemeye yapmış olduğu başvuru neticesinde yüksek mahkeme ilk olarak, Sözleşme'nin 6/1 maddesindeki "kamuya açık duruşma" hakkının mutlaka "sözlü duruşma" hakkını da beraberinde getirdiğini tespit etmiştir. Ancak Sözleşme'nin 6/1 maddesi kapsamında kamuya açık duruşma yapma yükümlülüğünün mutlak olmadığına karar vermiştir. Yüksek mahkeme, bir tarafın açıkça bu hakkından feragat etmesi ve duruşmayı gerekli kılan kamu yararına ilişkin herhangi bir sorunun bulunmaması durumunda duruşmadan vazgeçilebileceğini feragatin, açık veya zımni olarak yapılabileceğini belirtmiştir. Yine yüksek mahkeme, ikinci durumda, örneğin bir duruşma talebinde bulunmaktan veya bu talebi sürdürmekten kaçınmak suretiyle davanın istisnai koşulları nedeniyle, örneğin dava dosyasına ve tarafların yazılı görüşlerine dayanarak yeterince çözilemeyen maddi veya hukuki hiçbir sorunun ortaya çıkmaması durumunda duruşma gerekli olmayabilir diyerek başvuranın aleni duruşmada yargılanma hakkından feragat ettiğini ve bu durumun sözleşmenin 6/1.maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğurmadığını belirtmiştir. (*Lundevall/İsveç* Davası, B.no:38629/97, 12/11/2002, p.35), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-60735%22%7D>, Erişim tarihi:19.11.2023.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bakmış olduğu uyuşmazlıklarda, uyuşmazlık konusu ihlallerin sözleşmenin 6/1.maddesi kapsamında açıkça zikredilen adil yargılanma hakları kapsamında olmaması durumunda söz konusu ihlalleri hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlali kapsamında değerlendirmektedir⁴⁹⁸. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında yüksek mahkeme, yargılamanın devamı açısından yapılan usuli işlemlerin savunma hakkını tam olarak sınırlandırmayacak ve onu işlevsiz bırakmayacak şekilde yapılması gerektiği görüşündedir⁴⁹⁹. Yüksek mahkemeye göre, devletler savunma hakkının korunması noktasında çaba göstermeli ve bunlarla ilgili zorunlu olmadıkça sınırlandırma yapmamalı, sınırlandırma yapmak zorunda olmaları durumunda ise, daha azı ile amaçlanan fayda elde edilebiliyorsa daha az sınırlandırma yapmaları gerektiği görüşündedir⁵⁰⁰. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/1.maddesinde güvence altına açıkça alınan haklarla ilgili düzenleme yapılmasa bile bu madde kapsamında güvence altına alınan hakların da hakkaniyete uygun şekilde yargılanma hakkıyla korunabilmesi mümkündür⁵⁰¹. Bu noktada hakkaniyete uygun şekilde yargılanma hakkının adil yargılanma haklarının genelini içerisinde barındırabilecek nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

Hakkaniyete uygun şekilde yargılanma hakkı içerisinde silahların eşitliği ilkesi, çelişmeli yargılanma hakkı, bilgilendirilme hakkı, mahkemelerin kararlarına karşı kanun yoluna gitmek için gerekli olanak ve süreye sahip olma gibi alt hakların olduğunu ifade edebiliriz. Bu alt haklar arasında en ön plana çıkan hakların silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılanma hakkı olduğunu ifade edebiliriz.

Silahların eşitliği ilkesi, adil yargılanma hakkının içerisinde yer alan hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanma hakkının en temel unsurlarından biridir⁵⁰². *AIHM Dombo Beheer vd./Hollanda* dosyasında silahların eşitliği ilkesini “*muahalefet halindeki hususi menfaatleri içeren anlaşmazlıklarda, bir tarafı davanın diğer tarafı karşısında özellikli bir dezavantaj içine sokmayacak şartlar altında, her bir tarafın*

⁴⁹⁸ Doğru ve Nalbant, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*, s.636.

⁴⁹⁹ İnceoğlu, “*Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Elkitapları Serisi-4*”, s.111.

⁵⁰⁰ İnceoğlu, “*Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Elkitapları Serisi-4*”, s.111.

⁵⁰¹ Karakehya ve Tuncer, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama* s.221.

⁵⁰² Güngör, *Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı*, s.68.

arasında tam bir eşitliğin olmasının bu yargılamaların doğası gereği mümkün olmadığını ifade etmemiz gerekir.⁵¹².

Hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanma hakkı kapsamında iç hukukumuzda giren seri muhakeme usulü değerlendirildiğinde 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 250/4.maddesinde *“Cumhuriyet savcısı, Türk Ceza Kanununun 61.maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan ve koşulları bulunduğu takdirde zincirleme suça ilişkin hükümler uygulandıktan sonra belirlenen cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler.”* şeklindeki düzenlemesi üzerinde durmak gerekmektedir. Söz konusu düzenlemede yer alan *“...yaptırımı belirler...”* ifadesiyle kanun koyucu seri muhakeme usulünde, bu usul kapsamında şüpheliye yapılacak davet ve sonrasında yapılacak bilgilendirme neticesinde seri muhakemeye tabi olan suçla ilgili olarak yaptırımı doğrudan seri muhakeme savcısının belirleme yetkisine sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada şüphelinin veya müdafinin yaptırımın belirlenmesi sırasında savcıyla herhangi pazarlığı veya diyalogu söz konusu olmayacaktır. Bu noktada seri muhakeme usulünde savcı tarafından doğrudan yaptırımın belirlenebilmesinin adil yargılanma hakkı kapsamında güvence altına alınan silahların eşitliği ilkesi kapsamında hakkaniyete uygun şekilde yargılanma hakkına aykırı olduğunu düşüncesindeyiz.

Hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanma hakkı kapsamında savunma makamında olan şüpheli veya en azında şüpheliye verilmese bile hukuk eğitime sahip olan şüpheli müdafine bu kapsamda savcıyla yaptırımın belirlenmesi konusunda pazarlık yapma imkanı tanınmalıydı. Kanun koyucu bunun bir yetki karmaşasına dönüşeceğini düşünerek böyle bir düzenleme yaptığını kabul etsek bile en azından kanuni ve vicdani şartlarının uygun olması şartıyla alternatif tedbirler olarak karşımıza çıkan hıg, erteleme veya seçenek yaptırımlardan hangisinin şüpheli için faydalı olacağına savunma makamı da dahil edilerek karar verilebilirdi.

⁵¹² Güngör, *Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı*, s.71.

3.2.3.6.Masumiyet Karinesinden Yararlanma Hakkı

Masumiyet karinesinden yararlanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/2.maddesinde “*Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Yine bu hak Anayasamızın 38/4.maddesinde “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz*” şeklinde düzenlenmiştir. Masumiyet karinesi, herhangi bir kimsenin suçlu olduğu mahkeme kararı ile sabit oluncaya kadar suçlu olarak kabul edilmemesi, suçlu muamelesi görmemesi gerektiği ilkesidir. Masumiyet karinesi başka bir anlatımla bir kimse hakkında mahkumiyet hükmü verilinceye kadar bu kişinin baştan suçluymuş gibi kabul edildiği izlenimi veren gerekçelere dayanılamaması ve bu kişiye yargılama müddetince suçlulara davranıldığı gibi davranılamayacak olmasıdır⁵¹³.

Bu hak aynı zamanda hakkında suç isnadı bulunan bir kimsenin bir mahkeme kararında olduğu gibi kamu makamlarının beyanlarında veya basında suçlu olduğunu ima veya ilan eden beyanları da kapsamaktadır⁵¹⁴. Bu hak sadece ceza davasında suçun unsurları veya işin esasıyla ilgili olmayıp yargılamanın bütünü ile ilgili olan ve bu sürecin hepsini kapsayan bir haktır⁵¹⁵. Bu kapsamda bu hak kapsamında sanığa mahkeme başkanı tarafından duruşma sırasında sen suçlusun şeklinde doğrudan beyanda bulunulmaması gibi aynı zamanda sanığın suçlu olduğu izlenimini verebilecek şekilde duruşma sırasında sürekli kelepçeli bekletilmesi gibi usuli işlemler de yapılamayacaktır. Bu hak kapsamında sağlanan korumanın sonucu olarak yargılanan kişilerin suçluluğu ile ilgili ispat külfeti kamu makamlarına yani iddia sahibine aittir⁵¹⁶. Bu hak kapsamında haklarında suçlama bulunan kişilerin suçsuzluklarını ispat yükümlülükleri bulunmamaktadır.

AIHM, Masumiyet karinesi kapsamında korunan hakkın mahkemeler kadar kamusal güce sahip diğer kişiler veya idareler tarafından da ihlal edilebileceği kanaatindedir⁵¹⁷. Yani masumiyet karinesi sadece mahkemeler önünde geçerli olan bir

⁵¹³ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.203.

⁵¹⁴ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.642.

⁵¹⁵ Doğru ve Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, s.642.

⁵¹⁶ Güngör, **Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı**, s.63.

⁵¹⁷ AIHM, *Minelli/İsviçre davasında*, İsviçre vatandaşı Bay Ludwig Minelli'nin gazeteci olarak köşe yazısıyla ilgili hakkında hakaret suçundan açılan davada yerel mahkemenin hakaret suçuyla ilgili davanın medeni haklar kapsamında korunan bir hak olması nedeniyle başvurusunun masumiyet

hak değildir. Yine AİHM, hakkında cezai soruşturma yürütülen kişilerle ilgili soruşturma makamlarının soruşturma süreciyle ilgili kamuoyunu bilgilendirirken şüpheli kişi veya kişiler hakkında da masumiyet karinesini ihlal edici açıklama veya bilgilendirmelerden kaçınılması gerektiği görüşündedir⁵¹⁸. AİHM masumiyet karinesi kapsamında vermiş olduğu bir kararda hakkında ceza soruşturması yürütülen ve henüz kesinleşmiş bir mahkumiyet hükmü bulunmayan bir kişinin aynı zamanda kamu görevlisi olması nedeniyle hakkında meslekten atılma kararı verilmesi üzerine söz konusu işlemin iptali istemiyle açmış olduğu idari davada mahkemenin ceza davası sonuçlanmadan davacının suçlu olduğuyla ilgili değerlendirmede bulunarak başvurusunu reddetmesini de sözleşmenin 6/2.maddesi kapsamında ihlal nedeni saymıştır⁵¹⁹. Masumiyet karinesi aynı zamanda ceza muhakeme hukukunun temel

karinesinden yararlanamayacağını belirttiği dosyayla ilgili AİHM, her ne kadar bu hakka sahip olan kişi için iyi bir itibar hakkı, medeni nitelikte olsa da, iftira nedeniyle yargılanan bir kişi, şüphesiz, hakaretin hedefidir ve bir "suç isnadı"dır ve bu nedenle 6. maddenin 2. ve 3. paragraflarına (mad. 6-2, md. 6-3) başvurulabilir diyerek başvurunun masumiyet karinesi kapsamında adil yargılanma hakkının sözleşmenin 6/2.maddesi kapsamında ihlal edildiğine kanaat getirmiştir. (Minelli/İsviçre Davası, B.no:8660/90, 25/03/1983, p.26), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22fulltext%22:%5B%22minelli%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%22001-57540%22%5D%7D>, Erişim Tarihi:21.11.2023.

⁵¹⁸ *AIHM, Allenet De Ribemont davasında*, Fransız vatandaşı Bay Patrick Allenet de Ribemont tarafından yapılan başvuruda, 24 Aralık 1976'da Parlamento Üyesi (Eure Département) ve eski bakan Bay Jean de Broglie, başvuranın evinin önünde öldürüldüğü olayla ilgili yürütülen soruşturma kapsamında tutuklanan başvurunun 23 Mart 1977'de 6. maddenin 1. paragrafına dayanarak Başbakana bir talepte bulunduğu ve talebinde Sözleşme'nin 2 (mad. 6-2), diğerlerinin yanı sıra. İçişleri Bakanı ve üst düzey polis yetkililerinin yukarıda belirtilen açıklamaları nedeniyle uğradığını iddia ettiği manevi ve maddi zarara karşılık on milyon Fransız Frangı (FRF) tazminat talebinde bulunduğu ve bu tazminat talebinin reddedildiği olayla ilgili başvuru masumiyet karinesinin ihlal edilmesi nedeniyle yaptığı başvuru neticesinde yüksek mahkeme masumiyet karinesi ilkesinin her şeyden önce ceza yargılamasında usule ilişkin bir güvence olduğunu kabul etmiş, ancak kapsamının daha kapsamlı olduğu, zira yalnızca cezai suçlamaları belirleyen ceza mahkemelerine değil, aynı zamanda diğer ceza mahkemelerine de yükümlülükler getirdiği görüşünü benimsemiş ve Mahkeme, masumiyet karinesinin yalnızca hakim veya mahkeme tarafından değil aynı zamanda diğer kamu makamları tarafından da ihlal edilebileceği kanaatinde olduğunu dile getirerek AİHM başvurunun masumiyet karinesi kapsamında korunan adil yargılanma hakkının ihlaline karar vermiştir. (Annet De Ribemont Davası, B.no:15175/89, 10/02/1995, p.35), <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57914%22%5D%7D>, Erişim Tarihi:21.11.2023.

⁵¹⁹ *AİHM Çelik/Türkiye davasında*, başvuru Türkiye vatandaşı Nezahat Nurcan Çelik(Bozkurt)'un yasa dışı örgüt olan Hizbullah üyesi olmakla suçlandığı ve hakkındaki ceza davasının Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesinde devam etmekte iken aynı zamanda öğretmen olan başvurunun yasa dışı Hizbullah örgütü üyesi olduğu gerekçesiyle hakkında henüz kesinleşmiş ceza davası hükmü bulunmadan meslekten atılmasıyla ilgili olarak Diyarbakır İdare Mahkemesinde açtığı davada idare mahkemesi davayı ceza yargılamasında, faaliyetlerinin yardım ve yataklık teşkil ettiği tespit edilen başvuranın meslekten çıkarılmasının uygun olduğu gerekçesiyle reddettiği davada yüksek mahkeme mahkemenin ceza davası sonuçlanmadan davacının suçlu olduğuyla ilgili değerlendirmede bulunarak başvurusunu reddetmesini sözleşmenin 6/2.maddesi kapsamında ihlal nedeni saymıştır.(Çelik/Türkiye Davası. B.no:34388/05, 12/04/2011,

ilkelerinden olan “Şüpheden Sanık Yararlanır” ilkesini de kapsamaktadır⁵²⁰. AİHM, *Lingens ve Leitgeb/Avusturya* davasında bu ilkeyi masumiyet karinesi kapsamında değerlendirmiştir⁵²¹.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/2.maddesi kapsamında güvence altına alınan masumiyet karinesinden yararlanma hakkı kapsamında iç hukukumuzda kabul edilen seri muhakeme usulünü değerlendirdiğimizde öncelikle seri muhakeme usulünde 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı CMK’nın 250/8.maddesinde “Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder. Talep yazısında....Belirlenen yaptırım ile beşinci ve altıncı fıkra uygulanmış ise bunlara ilişkin hususlar ve güvenlik tedbirleri gösterilir.” düzenlemesine bakmamız gerekir. Söz konusu düzenlemede savcı tarafından hazırlanan talepten şüpheli hakkında savcı tarafından belirlenen yaptırım ve benzeri düzenlemelerin yer alacağı düzenlenmiştir. Bu noktada seri muhakeme usulünde yer alan talepten şüphelinin mahkeme kararı olmaksızın peşinen talepten suçlu kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu noktada seri muhakeme usulünde yer alan talepteki şüphelinin suçlu kabul edildiğine ilişkin düzenlemelerin masumiyet karinesinden yararlanma hakkı kapsamında AİHM’de güvence altına alınan adil yargılanma hakkına aykırı olduğu düşüncesindeyiz. Anayasamızın 38/4.maddesinde “suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz” hükmü yer almaktadır. Anayasal düzenlemeye uygun olarak 5271 sayılı CMK’nın 217/1.maddesinde “Hakim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir..” düzenlemesi yer almaktadır. Söz konusu anayasal ve kanuni düzenleme dikkate alındığında duruşmada tartışılmadan elde edilen delillere ve mahkemenin vicdani kanaatine dayanmadan seri muhakeme usulünde karar verilmesi başlı başına masumiyet karinesinin ihlali olarak kabul edilmelidir. Bu noktada seri muhakeme usulünde, şüpheli tarafından seri muhakeme usulünün uygulanmasının kabul edilmesi ve diğer seri muhakeme süreçlerinin hukuka uygun bir şekilde

p.32),<https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-175690%22%7D>, 21.11.2023.

Erişim Tarihi:

⁵²⁰ Güngör, *Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı*, s.63.

⁵²¹ Güngör, *Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı*, s.63.

ilerlemesi durumunda, mahkeme savcı tarafından hazırlanan yeterli şüpheye dayalı olarak hazırlanan talepnameye göre yeterli şüphe ile sanık hakkında mahkumiyet hükmü kuracaktır⁵²².

Masumiyet karinesi ile iç hukukumuzda kabul gören seri muhakeme kurumunu değerlendirdiğimizde ele almamız gereken ikinci durum ise, seri muhakeme kurumu kapsamında savcılıkça hazırlanacak talepten mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkemece talepnameye konu olan suçla ilgili olarak mahkemece herhangi bir delil araştırması yapılamaması ve mağdur veya tanık gibi dosya hakkında doğrudan veya dolaylı olarak bilgisi olabilecek kişilerin dinlenilememesidir. Bu noktada savcılıkça yeterli şüpheye ulaşılarak hazırlanan talepname kapsamında mevcut olan delillere göre mahkeme bir karar verme durumundadır. 7331 sayılı yasa ile birlikte getirilen değişiklikten önce mahkemenin talepnameye konu olan suçla ilgili delil değerlendirmesi yapmadan sadece talepnameye konu olan suçun seri muhakemeye tabi olması ve sanığın müdafii huzurunda seri muhakeme teklifini kabul etmesi şartlarının sağlanması durumunda talepname doğrultusunda hüküm kurması gerekecekti. Bu değişiklikten önce mahkemenin dosyadaki delillerle itibariyle sanık hakkında mahkumiyet kararı dışında başka bir karar verilmesi gerektiği durumlarda talepten reddine karar veremiyordu. Bu durum da özellikle kişilerin haklarında kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmadan savcılık taleptesi ile peşinen suçlu kabul edildiği mahkemenin de savcılık taleptesi dışına çıkamayacağı anlaşıldığından kişilerin sahip olduğu masumiyet karinesi açısından ciddi bir ihlal sebebi oluşturmaktaydı.

Ancak kanun koyucu 7331 sayılı yasa ile birlikte 5271 sayılı CMK'nın 250/9.maddesinde değişiklik yaparak “...Mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu ve dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere dört ila yedinci fıkra hükümleri doğrultusunda hüküm kurar; aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir...” şeklinde söz konusu

⁵²² Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.234.

maddeyi değiştirmiştir. Söz konusu düzenlemeyle beraber daha önce de ifade ettiğimiz gibi mahkemeler, seri muhakeme usulü kapsamında kendilerine gönderilen talepnamele suçun sübutuna yönelik olarak da değerlendirme yapabilecektir. Bu noktada talepnameye konu olan suçla ilgili dosyada mahkumiyete yeterli delil olmadığına mahkeme kanaat getirirse veya mahkeme söz konusu delillerin eksik olduğunu savcılıkça daha fazla delil toplanması gerektiğine kanaat getirirse böyle bir durumda talepnamenin reddine karar verebilecektir. Söz konusu düzenlemeyle mahkemeye doğrudan beraat kararı verebilme yetkisi düzenleme öncesinde olduğu gibi tanınmamıştır. 7331 sayılı yasa ile birlikte yapılan değişiklikle birlikte hakkında seri muhakeme usulü uygulanacak kişiyle ilgili yine mahkeme tarafından değerlendirildikten sonra maddi gerçekliğe ulaşarak hüküm kurulduğu izleniminin kanun koyucu tarafından oluşturulmaya çalışıldığını görmekteyiz. Bu şekilde kişiler hakkında verilen kararın mahkemece verildiği kabul edilecektir. Bu düzenlemenin masumiyet karinesi kapsamında adil yargılanma hakkına uygun olduğu kanaatindeyiz. Ancak mahkemelerin hala mahkumiyet kararı dışında başka bir karar verilmesi gerektiği kanaatinde olması durumunda talepnamenin reddi kararı dışında başka bir karar veremeyecek oluşları, yargılama süreçlerini uzatacağı için masumiyet karinesi noktasında suçsuz olan bir kişinin uzun bir süre daha suçsuzluğunun kesin kararlar ile ispatlanamamasına neden olacaktır.

3.2.3.7.Sözleşme Kapsamında Güvence Altına Alınan Diğer Alt Haklar

Çalışmamızın önceki bölümlerinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/1 ve 6/2.maddelerinde düzenlenen ve koruma altına alınan haklardan detaylı bir şekilde bahsettik. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/3.maddesinde koruma altına alınan haklar sözleşmede “*Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:* a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarının sorguya çekmek veya çekertmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e)

Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.” şeklinde düzenlenmiştir.

Sözleşmenin 6/1.maddesinde düzenlenen hakların adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan genel haklar olduklarını ancak sözleşmenin 6/2 ve 6/3.maddelerinde düzenlenen hakların ise sözleşmenin 6/1.maddesinde zikredilen hakkın özel uygulama biçimleri olduğunu ifade etmemiz gerekir⁵²³. Sözleşmenin 6/3.maddesinde düzenlenen diğer alt hakların sözleşme metninde de “ *en azından*” şeklinde ifade bulunduğu gibi sayma suretiyle sayılan haklar olmayıp bu haklarla benzer özelliklere sahip olan ancak sözleşmede yer bulmayan hakların da sözleşmenin 6/3.maddesi kapsamında güvence altına alındıklarını ifade etmemiz gerekir.

Sözleşmenin 6/1.maddesinde zikredilen haklar hem ceza hem de medeni yargılamalar bakımından geçerli olan ilkelerken sözleşmenin 6/2 ve 6/3.maddelerinde zikredilen haklar genel anlamda sadece ceza yargılamalarına ilişkin haklardır. Yine sözleşmenin 6/2 ve 6/3.maddesinde koruma altına alınan hakların ihlali durumunda sözleşmenin 6/1.maddesinin de doğal olarak ihlal edildiğini ifade etmemiz gerekir⁵²⁴. Bu duruma sözleşmenin 6/1.maddesinde düzenlenen hakkaniyete uygun şekilde yargılanma hakkının genel nitelikli ve sınırları kesin olarak belirlenmeyen bir hak olmasının neden olduğunu ifade edebiliriz. Nitekim AİHM de sözleşmenin 6/1.maddesinde yer verilen hakkaniyete uygun bir şekilde yargılanma hakkının aynı maddenin 3.fıkrasında güvence altına alınan haklarla da ilişkili olduğunu ve aynı zamanda 3.fıkarda belirtilen hakların aynı zamanda özel uygulama ve görünüm biçimi olduğu görüşündedir⁵²⁵.

⁵²³ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.194.

⁵²⁴ Karakehya ve Tuncer, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama** s.194.

⁵²⁵ Güngör, **Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı**, s.65.

SONUÇ

2019 yılında 7188 sayılı yasa ile birlikte hukuk sistemimize Seri Muhakeme Usulü ve Basit Yargılama Usulleri girmiştir. Söz konusu usullerin hukuk sistemimiz içerisinde yer edinmesinin öncelikli sebebi, ceza mahkemelerinin artan iş yoğunluklarının sebebiyet verdiği iş yükünün artık kaldırılamayacak bir boyuta ulaşması nedeniyle mahkemelerin iş yoğunluklarının azaltılmasıdır. 6545 sayılı yasa ile birlikte 5235 sayılı kanunun 10.maddesinde yapılan değişiklik neticesinde sulh ceza mahkemelerinin kapatılarak yerlerine soruşturma evresindeki nöbetçi hakimlik görevi gören sulh ceza hakimliklerinin kurulması ve bu mahkemelerin görev ve yetki alanına giren tüm suçların asliye ceza mahkemelerine aktarılmasından sonra, asliye ceza mahkemelerinin iş yüklerinin ciddi bir şekilde arttığı bir gerçekliktir. Asliye ceza mahkemelerinin 5235 sayılı yasanın 11.maddesindeki düzenleme gereğince üst sınırı 10 yıl veya altında hapis cezası ve/veya miktarı önemli olmaksızın tek başına veya hapis cezası 10 yıl veya altında hapis cezası gerektiren suçlarla birlikte düzenlenen tüm suçlar bakımından görev ve yetkilidir. Söz konusu düzenleme sonrasında toplumsal hayatta sıklıkla karşılan basit nitelikteki suçların asliye ceza mahkemelerinin üzerinde bırakıldığı anlaşılmaktadır. Bu noktada özellikle büyükşehirlerde yer alan asliye ceza mahkemelerinin derdest dosya sayılarının yer yer 1000 ve üzeri olduğu bilinmektedir.

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan Seri Muhakeme Usulü, bir ceza muhakeme hukuku kurumudur. Bu kurum, 7188 sayılı yasa ile değişik 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250.maddesi ile 31.12.2019 tarih ve 30995 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nde düzenlenmiştir. Seri muhakeme usulü, yargılama sürecini kısaltıp genel muhakeme usulü kapsamında klasik dava ve duruşma süreçleri olmadan yargılamayı bitiren bir niteliğe sahip olması nedeniyle bir alternatif çözüm yöntemidir. Seri muhakeme usulü adından da anlaşılacağı üzere ceza yargılamasına konu olan soruşturma ve kovuşturma evrelerinin ilerletilebilmesi için düzenlenen bir kurum olması nedeniyle hem bir muhakeme kurumu yani usul hukuku ile ilgili kurumuyken; bu usulün uygulanması neticesinde şüpheliye verilen cezada indirim yapılacak olması nedeniyle aynı zamanda bir maddi ceza hukuku kurumudur. Çift karakterli olması özelliği nedeniyle karma bir niteliğe sahip bu kurumun uygulanması neticesinde,

şüpheliye genel yargılama usulünde olduğu gibi genel yargılama usulünde verilen kararın tüm sonuçlarını doğurur şekilde bir karar verilecektir. Bu özelliği nedeniyle seri muhakeme usulünün diğer alternatif çözüm yöntemleri olan önödeme, uzlaşma ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi kurumlardan farklı bir karaktere sahip olduğunu ve ceza hukukumuzda ilk kez bir alternatif yolu uygulanarak faile ceza verilmesi söz konusu olduğunu ifade etmemiz gerekir. Seri muhakeme usulü ve benzeri diğer alternatif çözüm yöntemlerinin temel amaçları, mahkemelerin iş yüklerini azaltarak mahkemelerin daha nitelikli ve kapsamlı dosyalarla daha fazla ilgilenmelerini ve bu dosyalarda yargılama süreçlerini kısaltarak özellikle bu kişilerin makul sürede yargılanma haklarının güvence altına alınmasını sağlamaktır.

Dava süreçleriyle ilgili olarak toplumsal anlamda ülkemizde özellikle ceza yargılamalarında ortaya çıkan yargılama sürelerinin uzunluğu sorunu, diğer birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de yargılama hukuku açısından çözüm bekleyen sorunların başında gelmektedir. Geciken adaletin adalet olmadığı bir gerçeklik olmakla birlikte yargılamayı hızlı bir şekilde gerçekleştirmenin adaleti her zaman tesis etmeyeceği de bir gerçekliktir. Adaletin sağlanmasının hem toplumsal hem de bireysel açıdan çok ciddi derecede önemi olduğundan yargılamaları hızlı bir şekilde bitirmek için de adaletin süreye feda edilmemesi gerekmektedir. Bu noktada seri muhakeme usulüne baktığımız zaman söz konusu kurumla birlikte kanun koyucunun mahkemelerin klasik Kara Avrupa Hukuk Sisteminde benimsenen davasız yargılama olmaz ilkesi, yüz yüzelik, mahkeme huzurunda yargılanma hakkı, mahkemelerce vicdani kanaate göre yargılama yapma gibi birçok ilke ve haktan feragat edildiğini ifade etmemiz gerekir. Bu feragatin sonucu olarak şüpheli kişilerin bu usulün uygulanmasına rıza göstermeleri durumunda kendilerine verilecek cezada belirli bir indirim alacak olsalar da bu kurumların getiri ve götürülerinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Seri muhakeme usulüyle kanun koyucunun Kara Avrupa Hukuk Sisteminden ayrılarak mahkemelerin pasif bir duruma getirildiğini savcılarının ise bu usule tabi olan suçlarda aktif bir pozisyona getirildiğini görmekteyiz. Seri muhakeme usulünün uygulandığı suçlar bakımından soruşturmaya başlayan savcının, soruşturma sonucunda elde ettiği delillerle yeterli şüpheyi ulaşması durumunda seri muhakemeyle ilgili olarak şüpheliyi davet ettikten sonra bilgilendirme, seri muhakeme usulüyle ilgili

yaptırımı belirleme ve akabinde yaptırımı teklif etme süreçlerini bizatihi kendisi yönetmektedir.

Bu usulün muhatabı olan şüphelinin davet edilmesi ve bu usulle ilgili bilgilendirme işlemleri savcı tarafından yapılabilecek olup savcı dilerse kolluk marifetiyle de söz konusu işlemleri yapabilecektir. Bu noktada yeterli hukuk eğitimine sahip olmayan kolluğun bu usulle ilgili şüpheliyi bilgilendirebilecek olması bu kurumla ilgili karşımıza çıkan sorunlardan biridir. Bu kurumla ilgili kolluğun yeterli ve teşvik edici bilgiye sahip olmaması şüpheliler açısından seri muhakeme usulünün uygulanmasına rıza gösterilmesi konusunda tereddütler oluşturacaktır. Seri muhakeme usulünün savcı tarafından şüpheliye teklif edilmesi sonrasında teklifin değerlendirilmesi sırasında şüphelinin müdafî yardımından yararlanması zorunludur. Seri muhakeme teklifinin bizzat şüpheli tarafından avukat huzurunda değerlendirilmesi gerekmektedir. Şüphelinin kendisi tarafından belirlenen bir avukatı yoksa mutlaka savcı tarafından kendisine avukat görevlendirilmesi yapılmalıdır. Şüpheli ve avukatının savcı tarafından önceden hazırlanan yaptırıma konu olan teklifi kabul veya reddetme dışında herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Şüpheli ve müdafî, teklifle ilgili savcı ile pazarlık yapamazlar. Bu haliyle seri muhakeme usulünün bir müzakere kurumu olmadığını bir mutakabata dayalı kurum olduğu anlaşılmaktadır.

Savcı tarafından hazırlanan teklifin şüpheli ve müdafî tarafından kabul edilmesinden sonra, savcı tarafından talepname hazırlanarak mahkemeye gönderilir ve mahkeme tarafından söz konusu talepname üzerinden usulen bir yargılama yapılır. Mahkeme tarafından seri muhakeme talepnamesinin savcılıkça gönderilmesinden sonra genellikle aynı gün veya en geç talepnamenin gönderildiği günü takip eden ilk mesai günü seri muhakeme duruşması mahkeme tarafından yapılır. Bu duruşmadan şüpheli ve müdafî haberdar edilir. Seri muhakeme talepnamesinin mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkeme tarafından seri muhakeme usulüyle ilgili Ceza Muhakemesi Kanunun 250.maddesinde belirlenen sınırlar içerisinde kontroller yapılır. Akabinde talepname ile ilgili mahkemece talepnamenin iadesi, talepnamenin reddi veya talepname doğrultusunda karar verme kararlarından biri verilir. Mahkemece seri muhakeme duruşmasında sübut veya delil değerlendirme yapılamaz sadece seri muhakeme süreciyle ilgili şüpheliye sorular sorulur ve şüpheli tarafından kabul

edilmesi durumunda mahkemece karar verilir. Mahkeme evresinde de tıpkı seri muhakeme usulünün soruşturma aşamasındaki teklifin değerlendirilmesi aşamasında olduğu gibi mutlaka şüphelinin bir müdafî yardımından yararlandırılması gerekmektedir.

Seri muhakeme talepnamesinin mahkemeye gönderilmesinden sonra mahkeme tarafından seri muhakeme usulüyle ilgili mahkemece talepteninin iadesi, talepteninin reddi veya talepname doğrultusunda karar verme kararlarından biri verilir. Seri muhakeme usulünün uygulanması ile ilgili olarak görev ve yetkili kılınan mahkemeler, savcı tarafından hazırlanan talepnameye konu olan suçla ilgili delil değerlendirmesi veya sübutla ilgili bir değerlendirme yapamayacaklardır.

Ancak 7331 sayılı yasa ile seri muhakeme kurumunda yapılan değişiklikle birlikte, mahkemeler savcı tarafından hazırlanan talepnameye konu olan yaptırımdan daha ağır olmamak üzere yaptırımın türünü değiştirebilir veya yaptırımın miktarını azaltabilir. Ancak mahkemeler yaptırımı savcının belirlediğinden daha ağır bir hale getiremezler. Bu düzenleme öncesinde mahkemelerin seri muhakeme usulünde, savcı tarafından hazırlanan yaptırımla ilgili usuli kontroller dışında herhangi bir değişiklik yapma yetkisi bulunmamaktaydı. Bu düzenlemeyle mahkemelerin seri muhakeme usulündeki oldukça pasif ve edilgen konumlarının kısmen değiştirildiğini görmekteyiz. Son olarak seri muhakeme usulünde her ne kadar mahkemelerin talepteninde belirtilen cezanın türünü değiştirip söz konusu cezayı azaltma yetkilerinin var olduğunu söyleyebilirsek de mahkeme söz konusu dosyada mahkumiyet kararı dışında başka bir karar verilmesini gerekli görürse, talepteninin reddine karar vermesi gerekecek olup mahkumiyet kararı dışında başka bir karar veremez. Talepteninin reddi kararının kesinleşmesi durumunda, savcı tarafından mahkumiyet dışında başka bir karar verilmesi gerektiği anlaşıldığından, seri muhakemeye konu olan dosya ilgili savcı tarafından ya takipsizlik kararı verilir ya da söz konusu dosya için genel yargılamaya göre dava açacaktır. Yine kanun koyucu seri muhakeme usulünde görevli mahkemeler tarafından verilecek talepname doğrultusunda karar ve talepteninin reddi kararlarına CMK'nın 267.maddesi kapsamında itiraz yasa yolunu getirmişken; mahkemelerce verilebilecek olan talepteninin iadesi kararına karşı herhangi bir yasa yolu öngörmemiştir. Talepteninin iadesi kararları kesin niteliktedir.

Çalışmamızın ana konusunu oluşturan Adil Yargılanma Hakkı kapsamında seri muhakeme usulünün değerlendirmesine bakıldığı zaman, AİHM'in özellikle makul sürede yargılanma hakkı kapsamında kişilerin, haklarında devam eden yargısal süreçlerden kaynaklı olarak yaşamış oldukları örselenme ve bu süreçler nedeniyle kaybetmiş oldukları zamanı dikkate alarak, seri muhakeme gibi alternatif çözüm yöntemlerinin uygulanmasına esnek yaklaşımlar sergilediğini görmekteyiz. Bu noktada AİHM, adaletin gecikmesinin yaratacağı sakıncalar kadar adaletin süreye feda edilemeyecek kadar değerli olduğu görüşünde olduğunu görmekteyiz. Öncelikle Seri muhakeme, uzlaşma, önödeme ve basit yargılama gibi kurumların adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirmesine baktığımız zaman, AİHM, hakkında alternatif çözüm yöntemi uygulanacak olan kişinin bu kurumların uygulanmasına rıza göstermesi gerektiğini öncelikli olarak aramaktadır. Bu noktada hakkında alternatif çözüm yöntemi uygulanacak olan kişinin öncelikle rızası bu kurumların uygulanması açısından olmazsa olmaz bir nitelik taşımaktadır. Bu kurumların uygulanması bakımından en önemli şartın rıza olduğu AİHM kabuk etmiş olsa bile, rıza söz konusu kurumların uygulanabilmesi açısından tek başına yeterli bir şart olarak kabul edilmemiştir. Bu kurumların uygulanabilmesi bakımından rızanın yanında, hakkında seri muhakeme veya diğer alternatif çözüm yöntemleri uygulanacak olan kişilerin, bu kurumlarla ilgili teklifi değerlendirirken mutlaka bir müdafî yardımından yararlandırılması gerekmektedir. Müdafî yardımı olmadan yapılan teklifin kabulü veya reddi AİHM açısından kabul edilebilir bulunmamaktadır. Alternatif çözüm yöntemine ilişkin teklif müdafî huzurunda şüpheli tarafından kabul edilmişse, rıza ile birlikte bu kurumların fail hakkında uygulanabilmesi için var olması gereken ikinci şartta da gerçekleşmiş olmaktadır. Bu kurumları uygulayan Almanya, İsviçre ve İsveç gibi ülkelerin AİHM içtihatlarına uygun olarak iç hukuklarında bu kurumların uygulanması sırasında fail veya faillerin mutlaka müdafî yardımından yararlandırılmalarını şart koştuğu görülmektedir.

AİHM açısından seri muhakeme gibi diğer alternatif kurumların uygulanabilmesi açısından aranan son şart ise, alternatif çözüm yöntemlerinin uygulanacağı suçların kamusal açıdan ciddi ve ağır ihlallere yol açmayacak olmasıdır. Eğer alternatif çözüm yöntemine konu olan suç kamusal açıdan ağır ve ciddi ihlallere yol açabilecek bir nitelik taşıyorsa, seri muhakeme gibi alternatif çözüm yöntemlerinin

uygulanmaması gerekmektedir. Özellikle iç hukukumuzda seri muhakeme usulünün uygulanmasının zorunlu olduğu suçlara baktığımızda, 5237 sayılı TCK'nın 197.maddesinin 2.ve 3.fikralarında düzenlenen parada sahtecilik suçları ile yine 5237 sayılı TCK'nın 268.maddesinde düzenlenen başkasına ait banka veya kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suretiyle yarar sağlama suçlarının da bulunduğunu bu suçların hem kamusal açıdan ciddi suçlar olması hem de sübut yönünden bu suçların değerlendirilmelerinin ve yargılamalarının uzun sürecek olması nedeniyle seri muhakeme usulüne tabi olmalarının doğru olmadığı kanaatindeyiz. Kanun koyucunun seri muhakeme usulüne tabi tuttuğu suçlar bakımından çok da belirli bir kriter çerçevesinde hareket etmediğini görmekteyiz. Özellikle gerek sübut gerekse de yargılama bakımından daha az zaman ve delil gereken suçlardan olan 5237 sayılı TCK'nın 203/1.maddesinde düzenlenen mühür bozma suçu bakımından seri muhakeme usulünün uygulanması anlaşılabilirken parada sahtecilik suçu gibi bir suçun bu kapsama alınmasını anlamak mümkün değildir.

Genel olarak baktığımızda, iç hukukumuz bakımından asliye ceza mahkemelerinin sayıları ortalama 500-1000 arası değişen esaslara sahip olduğu gerçeğinin göz önüne aldığımızda, genel muhakeme usulüne göre yargılama yapılmadan savcılıkça yürütülen soruşturma sonucunda hazırlanacak talepten mahkemece şeklen incelenerek talepten belirlenen yaptırım doğrultusunda karar verilmesine konu işlemlerin, bu kurumun yargılama süreçlerini kısaltacak olması, mahkemelerin iş yüklerini azaltması ve suçun failine verilecek cezayı azaltacak olması gibi faydalarının olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmamızda belirtmeye çalıştığımız eksiklerin, bu kurumun sağladığı faydalar dikkate alınarak görmezlikten gelinebileceği ve bu ve buna benzer kurumların gerek sayılarının çoğaltılması gerekse mevcut olanların eksiklerinin giderilmesinin yerinde olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- AGAHABALEI FANID, Nemetullah, “Anayasa Yargısı Uygunluk Denetimi”, **İstanbul Esenyurt Üniversitesi İşletme Ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, cilt no:3 sayı:1, Haziran 2023, s.51-76.
- ARTUÇ, Mustafa, **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- ARTUÇ, Mustafa, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- ALDEMİR, Hüsnü, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- ALİBABA, Arzu “Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2000, s.181-207.
- ARTANTAŞ, Günce, “Duruşmanın Aleniyeti İlkesi ve Sınırlandırılması”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 71/1, 2022, s.413-436.
- AYDIN, Devrim, “Ceza Muhakeme Kanununda Seri Muhakeme Usulü”, **Kırıkkale Hukuk Mecmuası**, Cilt no:2, Sayı:2, Ekim, 2022, s.463-485.
- AYGÖRMEZ UĞURLUBAY, Gülsüm Ayhan, HAYDAR, Nuran, KORKMAZ, Mehmet, “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt no:1 sayı:2, 2019, s.255-306.
- AYGÖRMEZ , Gülsüm A., KORKMAZ, Mehmet, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri**, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2021, s.52.
- AYHAN, Halis, **Uluslararası Yargı**, Adalet Yayınları, Ankara, 2023.
- BALO, Yusuf Solmaz, ÇETİNTÜRK, Ekrem, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Ankara Hacı Bayram Veli Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2012, Cilt no: 17, Sayı:2, s.1243-1292.
- BENEDEK, Wolfgang, **İnsan Haklarını Anlamak, İnsan Hakları Eğitimi El Kitabı**, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara, 2014.
- BOZBAYINDIR, Ali Emrah, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında İddia Pazarlığı Kurumu”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt no:81, sayı:2, 2021, s.547-506.

- CANPOLAT, Can, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü**, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2022, s.170.
- ÇAĞLAYAN, M.Muhtar, **Uygulama Yönünden Ceza ve Usul Hukuku**, Olgaç Matbaası, Ankara 1977.
- CENTEL, Nur, ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.
- ÇETİN, Müge, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye’nin Durumu”, **Ankara Barosu Dergisi**, yıl:68, sayı:2010/3, 2010, s.335-360.
- DAVIS, Angela j. **Arbitrary Justice; The Power of the American Prosecutor**, Oxford University Press, 2007.
- DOĞRU, Osman, NALBANT, Atilla, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi**, TC.Yargıtay Başkanlığı, Ankara, 2012.
- ERCAN, İsmail, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, İstanbul, 2024.
- ERDEM, Mustafa Ruhan, ŞENTÜRK, Candide, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl:14, sayı:41, Aralık, 2019, 573-601.
- ERDOĞAN, Mustafa, **Anayasa Hukuku**, Orion Kitapevi, Ankara, 2009.
- EKİCİ ŞAHİN, Meral, “Yargılamayı Hızlandıran Bir Model Olarak Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Hüküm Anlaşması”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt no:11, Sayı:1, 2020, 303-320.
- GÖKCEN, Ahmet, BALCI, Murat, ALŞAHİN, M.Emin, ÇAKIR, Kerim, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- GÜL, Yunus Emre, “Uluslararası Ceza Mahkemesi ve İnsan Haklarına Katkıları”, **Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (İBAD)**, Cilt no:3, Sayı: 1, 2018, s.295-303.
- GÜNGÖR, Burak, **Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021.
- GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Yayınları, Bursa, 2016,
- HAKERİ, Hakan, ÜNVER, Yener, **Ceza Muhakeme Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- HODGSON, Jackie, **Guilty Pleas And The Changing Role Of The Prosecutor İn France Criminal Justice**, The Prosecutor in Transnational Perspective, Ed. Eric Luna, Marianne L.Wade, Oxford University Press, 2012.
- ILDIRAR, Elif, **Seri Muhakeme Usulü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

- KAPLAN, Metin “**Ceza Muhakeme Hukukunda Uzlaştırma Bürosu**”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır), 2019.
- KARAKEHYA, Hakan, İNCE TUNCER, Asuman, **Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- KAŞIKARA, M.Serhat, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.Maddesi Çerçevesinde Makul Sürede Yargılanma Hakkı”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:84, 2009, 231-259.
- KESKİN, İbrahim, “Ceza Muhakeme Usulünde Seri Muhakeme Usulü”, **Adalet Dergisi**, Sayı:68, 2022, s.205-252.
- KIZILARSLAN, Hakan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, No:183 Kasım-Aralık, 2019, 1885-1960.
- LANGER, Máximo, “From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure”, **Harvard International Law Journal**, Vol. 45, 2004, S.1-64.
- LUİNİNG, Egge T. , “**The Dutch Punishment Order: Controversy, Comparison and Compromise**”, (Published Master’s Thesis Leiden University, Faculty of Law Criminal Justice, Leiden), 2014.
- LUPÁRIA, Luca, GIALUZ, Mitja, “Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform”, **Roma Tre Law Review**, No. 1, 2019, s. 26-72.
- MURATOĞLU, Tahir, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kuruluşu, Görevleri ve Yargılama Usulü”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı: 27, 2016, s.307-364.
- ÖZBEK, Mustafa Serdar, CÜNİ, Orhan, **Ceza Muhakeme Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı**, CİGAÇDB, 2018.
- ÖZEN, Muharrem, “Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:1, Ocak 2010, s.31-65.
- PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2023.
- RANFT, Otfried, Grundzüge des Strafbefehlsverfahrens, **JuS**, Heft.7, 2000, s.633-640.
- SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Yargılamada Kullandığı Yöntem İlke ve Usuller**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- SCOTT, Robert E. ve STUNTZ, William J. “Plea Bargaining as Contract”, **The Yale Law**

Journal, vol.101, Issue:8, 1992, s.1909-1968.

SEVDİREN, Öznur, “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı:189-190, Haziran 2020, 573-616.

SOYASLAN, Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016.

ŞAHİN, Cumhur, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016.

TAŞKIN, Şaban Cankat, **Seri Muhakeme ve Basit Yargılama**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

TEZCAN, Durmuş, ERDEM, Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Seçkin Yayınları, Eylül, 2023.

TOROSLU, Nevzat, FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınları, Ankara, 2016.

TÖNGÜR, Ali Rıza, “Metrukiyete Uğramış Bir Kurum: Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Cilt no:7 Sayı:67 Haziran, 2015, s.7-16.

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Adil Yargılanma İlkesi Işığında Hukuk Devleti ve Yargı Reformu**, Tüsiad Yayını İstanbul 2003.

YAŞAR, Osman, **Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 1998.

YAŞAR, Osman, GÖKCAN, Hasan Tahsin, ARTUÇ, Mustafa, **Türk Ceza Kanunu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

YAŞAR, Yusuf, **Ceza Muhakemesi Sisteminde Seri Muhakeme Usulü Üzerine Bir İnceleme**, Astana Yayınları, Ankara, 2021, s.100.

YAVUZ, Hakan **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

YAVUZ, Hakan “Bir Savaş Suçu Olarak Kültürel Miras Niteliğindeki Eserlere Yönelik Saldırı Eylemi, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Al-Mahdi Kararı Üzerine Bir İnceleme”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt no:75, Sayı:3, 2017, s.161-196.

YENİSEY, Feridun, NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.

YENİSEY, Feridun, OKTAR, Salih ve OKTAR, Ayla, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO)**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.

YETİMOĞLU, Melike Ezgi, “Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt no:18, Sayı:1, 2020, s.17-58.

YILMAZ, Cahit, APİŞ, Özge, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt no:26, Sayı:1, Haziran, 2020, s.62-106.

YILMAZ, Yeşim, “Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü”, (Yayınlanmış Doktora Tezi Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul), 2022.

YÜKSEKTEPE, Mert Asker, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ile Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Açıklamalı Adil Yargılanma Hakkı**, Platon Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2021.

ZAFER, Hamide, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011.

İnternet Adresleri

<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211427211062020170359HizmeteOzel-2019-bask%C4%B1-%C4%B0SA.pdf>, (Erişim Tarihi:28.09.2022).

https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1792019103654adalet_ist_2018.pdf, (Erişim Tarihi:28.09.2022).

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.09.2022).

<https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, (Erişim Tarihi:11.10.2022).

<https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2022/08/20220802-3.pdf>, (Erişim Tarihi:11.10.2022).

<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-94135>, (Erişim Tarihi:11.10.2022).

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:11.10.2023).

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss274.pdf>, (Erişim Tarihi:25.10.2022).

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/26042022162306SER%C4%B0%20MUHAKEME%20USUL%C3%9C%20%C4%B0STAT%C4%B0ST%C4%B0%C4%9E%C4%B0%202021%20YILI%2026.04.2022.pdf>, (Erişim Tarihi:25.10.2022).

- <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, (Erişim Tarihi:05.11.2022).
- <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, (Erişim Tarihi:10.11.2022.)
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi:16/03/2024)
- <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/26b555c0-9084-4429-a3e0-584a96a9e77a.pdf>, (Erişim tarihi 18.11.2022).
- <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/SayfaDetay/tutanak-talepname-ve-hukum-ornekleri>, (Erişim Tarihi:14.12.2022).
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf>, (Erişim Tarihi:06.12.2022).
- <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, (Erişim Tarihi:06.12.2022).
- <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, (Erişim Tarihi:07.12.2022).
- <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm>, (Erişim Tarihi:29.01.2023).
- https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20tarihli%20ve%201%20say%C4%B1%C4%B1%20karar.pdf, (Erişim tarihi:29/01/2023).
- <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, s.18, (Erişim Tarihi:29/01/2023).
- <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2022/88>, (Erişim Tarihi:16/02/2023)
- <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, (Erişim Tarihi:23.03.2023).
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.1412.pdf>, (Erişim Tarihi:10/03/2024).
- <https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2019/10/20191024-25.htm>, (Erişim Tarihi:10/03/2024).
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi: 13/03/2023)
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi: 14/03/2024).

<https://www.Resmîgazete.gov.tr/arsiv/18074.pdf>, (Erişim Tarihi: 14/03/2024).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>, (Erişim Tarihi: 16/03/2024).

<https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, (Erişim Tarihi: 27.03.2023).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5271.pdf>, Erişim Tarihi: 06/04/2023.

https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071154/2024-02-05, (Erişim Tarihi: 20/03/2024).

<https://law.justia.com/cases/missouri/supreme-court/1978/60305-0.html>, (Erişim Tarihi: 17/03/2024).

<https://www.altalex.com/documents/news/2013/12/19/applicazione-della-pena-su-richiesta-delle-parti>, (Erişim Tarihi: 18/03/2024).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Mahkemesi, (Erişim Tarihi: 06/04/2023).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Mahkemesi, (Erişim Tarihi: 06/04/2023).

Söz konusu karar için: <https://rm.coe.int/8-rec-87-18-tr/1680a6d6ba>, (Erişim Tarihi: 07.04.2023).

<https://www.Resmîgazete.gov.tr/arsiv/7460.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.04.2023).

https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2016_07244.PDF, (Erişim Tarihi: 21/03/2024)

<https://www.Resmîgazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/03/2024).

<https://www.anayasa.gen.tr/yonunden-iptal.htm>, (Erişim Tarihi: 10/03/2024).

<https://www.Resmîgazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211-1.htm>, (Erişim Tarihi: 10/03/2024).

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2021-26-nrm.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/03/2024).

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2019-3-nrm.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/03/2024).

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2023-101-nrm.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/03/2024).

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2004-92-nrm.pdf>, (Erişim Tarihi: 10/03/2024).

<https://www.yargitay.gov.tr/kategori/50/tarihce>, (Erişim Tarihi: 11/03/2024).

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 11/03/2024).

<https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.10.2023).

<https://inhak.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/10>, (Erişim Tarihi: 14.10.2023).

<https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2023).

<https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2023).

<https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.10.2023).

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/1134?KelimeAra%5B0%5D=ya&page=830>, (Erişim Tarihi: 21.10.2023).

https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20tarihli%20ve%201%20say%C4%B1%C4%B1%20karar.pdf, (Erişim tarihi:24.11.2023).

https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20tarihli%20ve%201%20say%C4%B1%C4%B1%20karar.pdf, (Erişim tarihi:24.11.2023).

<https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-63473%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 17.11.2023).

<https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22fulltext%22:%5B%22ezel%20tosun%22%5D%7D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D%7D>, (Erişim Tarihi: 17.11.2023).

https://www.anayasa.gov.tr/media/3547/04_adil_yargilanma_hakki_son.pdf, (Erişim Tarihi:19.11.2023).

Mahkeme Kararları

Anayasa Mahkemesi, 21.04.2022 t. 2020/87 Esas 2022/44 Karar, (**Resmî Gazete**, 10/2022)

Anayasa Mahkemesi, 19/12/2013 tarih, Başvuru no:2012/989, (**Kararlar Bilgi Bankası**, 11/2023)

Anayasa Mahkemesi Tarih 16/05/2013, Başvuru no: 2013/1134, (**Kararlar Bilgi Bankası**, 10/2023)

Anayasa Mahkemesi, 20/07/2022 Tarih, 2021/121 Esas 2022/88 Karar, (**Kararlar Bilgi Bankası**, 02/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 17.09.2009, Büyük Daire No:10249/03, (**ECHR**,

10/2022)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 18.10.2006, Başvuru No:18114/02, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 23.02.2016, Başvuru No:46632/13 ve 28671/14, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 18.10.2006, Başvuru No:18114/02, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 16/02/2021, Başvuru No: 77587/12 ve 74603/12, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 23/11/1993, Başvuru No: 14032/88, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 03/10/2000, Başvuru No: 29477/95, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 15/06/2004, Başvuru No: 36256/97, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 24/09/2009, Başvuru No: 7025/04, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 12/02/1985, Başvuru No: 9024/80, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 21/02/1990, Başvuru No: 11855/85, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 01/03/2006, Başvuru No: 56581/00, (**ECHR**, 04/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 29/05/1997, Büyük Daire No: 21522/93, (**ECHR**, 10/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 19/10/2006, Başvuru No: 1855/02, (**ECHR**, 10/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 22/10/1984, Başvuru No: 8790/79, (**ECHR**, 10/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 23/10/1985, Başvuru No: 8848/80, (**ECHR**, 10/2023)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 25/09/2001, Başvuru No: 29279/95, (**ECHR**, 10/2023)

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 22/06/1985, Başvuru No: 11179/85, (**ECHR**, 10/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 18/07/2013, Başvuru No: 2312/08 ve 34179/08, (**ECHR**, 10/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 10/02/1983, Başvuru No: 7299/75 ve 7496/76, (**ECHR**, 10/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 07/06/2006, Başvuru No: 26499/02, (**ECHR**, 10/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 04/03/2003, Başvuru No: 63486/00, (**ECHR**, 10/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 24/03/1988, Başvuru No: 10465/83, (**ECHR**, 10/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 10/01/2006, Başvuru No: 33379/02, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 08/06/1985, Başvuru No: 16419/90, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 29/10/1991, Başvuru No: 11826/85, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 26/05/1988, Başvuru No: 10563/83, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 29/10/1991, Başvuru No: 11274/84, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 12/11/2002, Başvuru No: 38629/97, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 06/09/2005, Başvuru No: 26499/02, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 09/11/2000, Başvuru No: 36590/97, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 18/03/1997, Başvuru No: 21497/93, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 21/09/1983, Başvuru No: 12350/86, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 25/03/1983, Başvuru No: 8660/90, (**ECHR**, 11/2023)

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 10/02/1995, Başvuru No: 15175/89, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 12/04/2011, Başvuru No: 34388/05, (**ECHR**, 11/2023)
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 12/04/2011, Başvuru No: 34388/05, (**ECHR**, 11/2023)
- Yargıtay 15.Ceza Dairesi 2018/8276 Esas 2018/8149 Karar, (**Karar Arama**, 10/2023)
- Yargıtay 4.Ceza Dairesi, 25/11/2020, 2016/18668 Esas 2020/18056 Karar, (**Karar Arama**, 11/2023)
- Yargıtay 2.Ceza Dairesi,12/10/2022, 2022/4520 Esas 202022/16719 Karar, (**Karar Arama**, 01/2023)
- Yargıtay 4.Ceza Dairesi, 11/02/2009, 2008/19326 Esas 2009/2363 Karar, (**Karar Arama**,02/2023)
- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 22/01/2013 Tarih, 2012/10-534 Esas 2013/15 Karar, (**Karar Arama**, 02/2023)
- Yargıtay 6.Ceza Dairesi, 30/03/2010, 2007/16496 Esas 2016/3347 Karar, (**Karar Arama**, 03/2024)
- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 13/12/2023, 2023/9-194 Esas 2023/659 Karar, (**Karar Arama**, 03/2024)
- Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 17/05/2023, 2021/4-34 Esas 2023/278 Karar, (**Karar Arama**, 03/2024)